

CHARLES DARWIN.

MENNESKETS AFSTAMNING

OG

PARRINGSVALGET.

OVERSAT AF

J. P. JACOBSEN.

ANDET BIND.

MED 51 TRÆSNIT I TEKSTEN.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).

THIELES BOGTRYKKERI.

1875.

CHARLES DARWIN

THE THEORY OF NATURAL SELECTION

BY CHARLES DARWIN

LONDON

1859

LONGMANS, GREEN & CO.

LONGMANS, GREEN & CO.

INDHOLD.

Tolvte Kapitel.

Sekundære Kjønskarakterer hos Fisk, Padder og Krybdyr.

Fisk: Hannernes Bejlen og Kamp — Hunnernes Overvægt i Størrelse — Hannernes livlige Farver, Vedhæng, der pryde, og andre besynderlige Karakterer — Hannerne faa kun Farverne og Vedhængene under Parringstiden — Fisk, hvor begge Kjøen ere pragtfuldt farvede — Beskyttelsesfarver — Hunnens mindre iøjnefaldende Farver kunne ikke forklares som Beskyttelsesfarver — Fiske-Hanner, der bygge Rede og tage sig af Æg og Unger. Padder: Forskjelligheder mellem Kjønnene i Bygning og Farve — Stemmeredskaber. Krybdyr: Havskildpadder — Krokodiler — Snoge, Farver i nogle Tilfælde Beskyttelsesfarver — Salamandre, deres Kampe — Prydelsesvedhæng — Besynderlige Forskjelligheder mellem Hannens og Hunnens Bygning — Farver — Kjønsskjellen næsten ligesaa stor som hos Fuglene 1—36.

Trettende Kapitel.

Fuglenes sekundære Kjønskarakterer.

Kjønsskjelligheder — Kamplove — Særegne Vaaben — Stemmeredskaber — Instrumentalmusik — Elskovskaprioler og Dandse — Prydelser, permanente og midlertidige — Dobbelt og enkelt aarligt Fjerskifte — Hannerne stille deres Prydelser tilskue 37—96.

Fjortende Kapitel.

Fugle (fortsat).

Hunnernes Valg — Bejlerskabets Varighed — Umagede Fugle — Sjælelige Evner og Smag for det Skønne — Hunnerne vise Forkjærlighed for eller Antipathi mod visse Hanner — Fuglenes Variabilitet — Varieringerne undertiden abrupte — Varieringslove — Dannelsen af •Øjne• — Karakterers Gradationer — Exempler: Paafuglen, Argus-Fasanen og Urosticte 97—150.

Femtende Kapitel.

Fugle (fortsat).

Drøftelse af Spørgsmaalet om, hvorfor hos nogle Arter kun Hannerne og hos andre Arter begge Kjøen have straalende Farver — Om kjønsbunden Arvelighed for forskjellige Bygningsforholds og den straalende Fjerdragts Vedkommende — Redebygning i Forhold til Farve — Om at Parringsdragten mistes om Vinteren 151—179.

Sekstende Kapitel.

Fugle (sluttet).

Den ufærdige Fjerdragt i Forhold til Fjerdragts Karakter hos begge Kjøen i voksen Tilstand — Seks Klasser af Tilfælde — Kjønsforskjelligheder hos nærbeslægtede eller hinanden repræsenterende Arters Hanner — Om Hunner, der faa Hannens Karakterer — Ungernes Fjerdragt i Forhold til de Voksnes Sommer- eller Vinterdragt — Om at Skjønheden bliver større i Fugleverdenen — Beskyttelsesfarver — Løjnefaldende farvede Fugle — Der sættes Pris paa Nyhed — Resumé af de fire Kapitler om Fugle 179—234.

Syttende Kapitel.

Pattedyrenes sekundære Kjønskarakterer.

Kamplove — Særegne Vaaben, kun hos Hannerne — Aarsagen til at Hannerne mangle Vaaben — Vaaben fælles for begge Kjøen, dog oprindelig erhvervede af Hannen — Anden Brug af slige Vaaben — Deres store Betydning — Hannens betydeligere Størrelse — Forsvarsmidler — Om den Forkjærlighed, som et af Kjønene viser, naar Pattedyr parres 235—269.

Attende Kapitel.

Pattedyrenes sekundære Kjønskarakterer (fortsat).

Stemme — Mærkelige Kjønsjendommeligheder hos Sæler — Lugt — Haarenes Udvikling — Haarets og Hudens Farve — Anomale Tilfælde, hvor Hunnen er mere prydet end Hannen — Farver og Prydelser skyldes Parringsvalget — Farve erhvervet for Sikkerhedens Skyld — Farver ere, omendskjøndt de ere de samme hos begge Kjøen, ofte frembragte ved Parringsvalg — Om det at Pletter og Striber ofte forsvinde hos voksne Pattedyr — Om de Firhændedes Farver og Prydelser — Resumé 270—310.

Nittende Kapitel.

Menneskets sekundære Kjønskarakterer.

Forskjel mellem Mand og Kvinde — Om Aarsagerne til denne Forskjel og om visse Karakterer, der ere fælles for begge Kjøen — Kamplove — Forskjel hvad Aandsevner og Røst angaaer — Om den Forskjel Skjønhed har havt paa Menneskets Ægteskaber — De Vilde have Sands for Prydelser — Deres Forestillinger om Kvindeskjønhed — Om Tilbøjeligheden til at lægge overdreven stor Vægt paa enhver naturlig Ejendommelighed 311—350.

Tyvende Kapitel.

Sekundære Kjønskarakterer hos Mennesket (fortsat).

Om Virkningerne af fortsat Udvælgelse af Kvinder efter hver enkelt Races Skjønhedsbegreb — Om de Aarsager, som træde Parringsvalget hindrende imøde hos vilde og civiliserede Folkeslag — Betingelserne vare gunstige for Parringsvalget i de første Tider — Om den Maade, paa hvilken Parringsvalget har virket blandt Menneskene — Om at Kvinderne i vilde Stammer have nogen Lejlighed til at vælge deres Mænd — Mangel af Haar paa Legemet og Udvikling af Skjæg — Hudens Farve — Résumé 351—380.

Etogtyvende Kapitel.

Resumé og Slutning.

Hovedresultatet: at Mennesket nedstammer fra en eller anden lavere Form — Udviklingsmaade — Menneskets Genealogi — Intellektuelle og moralske Evner — Parringsvalg — Slutningsbemærkninger 381—401.

GENERAL PRINCIPLES

THEORY OF THE ORIGIN OF SPECIES

It is a general principle, that the individuals of the same species are not equally fitted to the conditions of their environment. Some are better fitted than others, and these better fitted individuals are more likely to survive and to reproduce, and thus to pass on their qualities to their offspring. This is the principle of natural selection.

THEORY OF THE ORIGIN OF SPECIES

THEORY OF THE ORIGIN OF SPECIES

The theory of the origin of species is based on the principle of natural selection. It is a general principle, that the individuals of the same species are not equally fitted to the conditions of their environment. Some are better fitted than others, and these better fitted individuals are more likely to survive and to reproduce, and thus to pass on their qualities to their offspring. This is the principle of natural selection.

THEORY OF THE ORIGIN OF SPECIES

THEORY OF THE ORIGIN OF SPECIES

The theory of the origin of species is based on the principle of natural selection. It is a general principle, that the individuals of the same species are not equally fitted to the conditions of their environment. Some are better fitted than others, and these better fitted individuals are more likely to survive and to reproduce, and thus to pass on their qualities to their offspring. This is the principle of natural selection.

TOLVTE KAPITEL.

SEKUNDÆRE KJØNSKARAKTERER HOS FISK, PADDER OG KRYBDYR.

Fisk: Hannernes Bejlen og Kamp — Hunnernes Overvægt i Størrelse — Hannernes livlige Farver, Vedhæng, der pryde, og andre besynderlige Karakterer — Hannerne faa kun Farverne og Vedhængene under Parringstiden — Fisk, hvor begge Kjøen ere pragtfuldt farvede — Beskyttelsesfarver — Hunnens mindre iøjnefaldende Farver kunne ikke forklares som Beskyttelsesfarver — Fiske-Hanner, der bygge Rede og tage sig af Æg og Unger. **Padder:** Forskjelligheder mellem Kjønnene i Bygning og Farve — Stemmeredskaber. **Krybdyr:** Havskildpadder — Krokodiler — Snoge, Farver i nogle Tilfælde Beskyttelsesfarver — Salamandre, deres Kampe — Prydelsesvedhæng — Besynderlige Forskjelligheder mellem Hannens og Hunnens Bygning — Farver — Kjønsforskjellen næsten ligesaa stor som hos Fuglene.

Vi ere nu komne til den store Hvirveldyrrække og ville begynde med den laveste Klasse, nemlig Fiskenes. Hannerne hos de plagiostome Fisk eller Tværmundene (Hajer og Rokker) og de chimæroide Fisk ere forsynede med Griberedskaber til at holde Hunnerne fast med, i Lighed med de forskjellige Dannelser, der findes hos saa mange af de lavere Dyr. Foruden Griberedskaberne have mange af Rokkernes Hanner Bundter af stærke skarpe Torne paa Hovedet og flere Rader af Torne langs med «deres Brystfinners ydre Underside». De findes hos Hannerne af nogle

Arter, hvis øvrige Legeme er glat. De udvikles kun midlertidigt i Parringstiden, og Dr. Günther mener, at de bruges som Griberejskaber ved at bøjes nedad og indad paa begge Sider af Legemet. Det er en mærkværdig Kjendsgjærning, at Hunnerne og ikke Hannerne hos nogle Arter, f. Ex. Sømrokken (*Raja clavata*), have Ryggen besat med store krogede Torne¹⁾. Fiskenes Opholdssted volder, at der kun vidēs Lidet om deres Bejlen og ikke Meget om deres Kampe. Hundestejle-Hannen (*Gasterosteus leirus*) beskrives som »gal af Glæde«, naar Hunnen kommer frem af sit Smuthul og beseer den Rede, han har lavet til hende. »Han farer omkring i alle mulige Retninger, hen til det Materiale, han har samlet til at lave Rede af, saa tilbage til Hunnen igjen, og dersom hun ikke nærmer sig Reden, søger han at puffe hende fremad med Snuden og giver sig saa til at trække hende hen til Reden ved hendes Hale eller Sidetorne.«²⁾ Hannerne siges at være polygame³⁾, de ere overordenlig tappre og stridbare, medens »Hunnerne ere aldeles fredsommelige.« Deres Kampe ere undertiden fortvivlede, »thi disse iltre Stridsmænd holde hinanden fast i flere Sekunder og tumle rundt, den ene over den anden, indtil deres Kræfter synes aldeles udtømte.« Hos en anden Hundestejleart (*G. trachurus*) svømme Hannerne, medens de kæmpe, rundt om hinanden, bides og søge at gjennembore hinanden med de rejste Sidetorne. Samme Forfatter tilføjer⁴⁾: »disse smaa Furiers Bid er meget alvorligt. De bruge ogsaa deres Sidetorne med en saa skæbnesvanger Virkning, at jeg har seet En ligefrem flænge sin Modstanders Bug op, saa

¹⁾ Yarrell: »Hist. of British Fishes«, Vol. II, 1836, S. 417, 425, 436. Dr. Günther meddeler mig, at det hos *R. clavata* kun er Hunnen, der har Torne.

²⁾ Jevnfør Hr. R. Warington's interessante Afhandlinger i: »Annals and Mag. of Nat. Hist.«, Oct. 1852 og Nov. 1855.

³⁾ Noel Humphreys: »River Gardens«, 1857.

⁴⁾ London: »Mag. of Natural Hist.«, Vol. III, 1830, S. 331.

Dyret sank til Bunds og døde.» Naar en Fisk er bleven overvunden, «mister den sin stolte Holdning; de muntre Farver visne bort, og den skjuler sin Skændsel blandt fredeligere Kammerater, men er en Tidlang stadig Gjenstand for Sejerherrens Forfølgelser».

Lakse-Hannen er ligesaa stridbar som den lille Hundestejle, og efter hvad jeg hører fra Dr. Günther, gjælder det Samme om Forelle-Hannen. Hr. Shaw saa en heftig Kamp mellem to Lakse-Hanner, som varede hele Dagen, og Hr. R. Buist, der har Overopsynet med Fiskerierne, meddeler mig, at han ofte fra Broen ved Perth har lagt Mærke til Hanner, der dreve deres Rivaler bort, medens Hunnerne vare beskæftigede med Æglægningen. Hannerne «kæmpe stadig med hinanden og rive og slide stadig i hinanden paa Ynglepladserne, og Mange gjøre hinanden saa megen Skade, at en Mangfoldighed mister Livet derved, og man kan se mange svømme om nær ved Flodbredden i en udmattet og øjensynlig døende Tilstand.» ¹⁾ Forstanderen for den kunstige Fiskeavl i Stormontfield besøgte, som Hr. Buist meddeler mig, i Juni 1868 den nordlige Del af Tyne og fandt omtrent tre Hundrede døde Laks, der paa en enkelt Undtagelse nær alle vare Hanner, og han var vis paa, at de havde mistet Livet ved at kæmpe med hinanden.

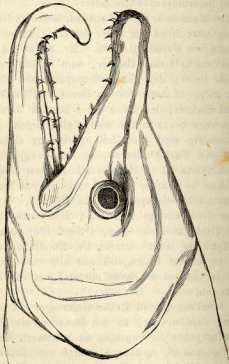
Det Mærkeligste ved Lakse-Hannen er, at den i Par-ringstiden, foruden det, at den forandrer sin Farve lidt, «faaer Underkjæben forlænget og en brusagtig Krog gaaer, opad fra Spidsen af, og naar Kjæberne ere lukkede, ligger den i en dyb Hulning mellem Overkjæbens Mellemkjæben» ²⁾. (Figur 26 og 27). Hos vor Laks varer denne

¹⁾ «The Field», 29 Juni 1867. Angaaende Hr. Shaw's Meddelelse se: «Edinburgh Review», 1843. En anden erfaren lagttager (Serape: «Days of Salmon Fishing», S. 60) bemærker, at Hannen, dersom den kunde, vilde, ligesom Hjorten, holde alle andre Hanner borte.

²⁾ Yarrell: «History of British Fishes», Vol. II, 1836, S. 10.

Forandring i Bygning kun Parringstiden, men hos *Salmo lycaodon* fra Nordvest-Amerika er, som Hr. J. K. Lord¹⁾

Fig. 26.

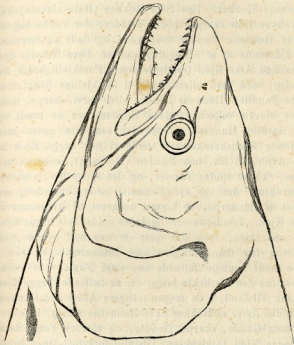
Hovedet af en Han af den almindelige Laks (*Salmo salar*) under Parringstiden.
[Denne Tegning, ligesom ogsaa de andre i dette Kapitel, ere blivne udforte af den velbekjendte Kunstner Hr. G. Ford, under velvilligt Tilsyn af Dr. Günther og efter Exemplarer i British Museum].

troer, denne Forskjel mellem Hannerne og Hunnerne permanent og bedst udpræget hos de ældre Hanner, som

¹⁾ «The Naturalist in Vancouver's Island», Vol. I, 1866, S. 54.

tidligere have været oppe ad Floderne. Hos disse gamle Hanner udvikles Kjæberne til uhyre Kroge, og Tænderne

Fig. 27.

Hovedet af en Lakse-Han.

blive til frygtelige Vaaben og ere ofte mere end en halv Tomme lange. Ifølge Hr. Lloyd¹⁾ tjener den midlertidige krogformede Dannelse til at styrke og beskytte Kjæberne, naar den ene Han anfalder den anden med frygtelig Voldsomhed; men de stærkt udviklede Tænder hos den amerikanske Lakse-Han maa nærmest sammenlignes med

¹⁾ «Scandinavian Adventures», Vol. I, 1854, S 100, 104.

nogle Pattedyrhanners Hugtænder, og deres Øjemed er snarere af en offensiv end af en defensiv Karakter.

Laksen er ikke den eneste Fisk, hos hvilken der er Forskjel paa de to Kjønns Tænder, dette er ogsaa Tilfældet hos mange Rokker. Hos Søm-Rokken (*Raia clavata*) har den voksne Hån skarpe spidse Tænder, der vende bagud, medens Hunnens Tænder ere brede og flade og nærmest have Udseende af et Flisegulv, saa at disse Tænder hos den samme Arts Kjøn frembyde større Forskjelligheder fra hinanden, end man ellers finder i forskjellige Slægter af samme Familie. Hannens Tænder blive først skarpe, naar den er bleven voksen, i dens Ungdom ere de brede og flade ligesom Hunnens. Som det saa ofte gaaer med sekundære Kjønnskarakterer, træffe vi hos begge Kjøen af nogle Arter, f. Ex. hos Skaden (*R. batis*), naar de ere voksne, skarpe spidse Tænder, og det synes her, som om en Karakter, der var ejendommelig for og oprindelig erhvervet af Hannerne, er bleven nedarvet til Afkommet af begge Kjøen. Tænderne ere ligeledes spidse hos begge Kjøen af *R. maculata*, men kun naar de ere helt voksne, og Hannerne faa dem tidligere end Hunnerne. Vi skulle senere møde analoge Tilfælde hos visse Fugle, hos hvilke Hannen faa den Fjerbeklædning, der er fælles for begge Kjøen i voksen Tilstand, i en meget tidligere Alder end Hunnen. Hos andre Arter af Rokker have Hannerne aldrig, ikke engang som Gamle, skarpe Tænder, og som en Følge deraf ere begge Kjøen i udvoksen Tilstand forsynede med brede flade Tænder ligesom dem, Ungerne og de voksne Hunner hos de ovenfor nævnte Arter have¹⁾. Da Rokkerne ere stærke, dristige og glubende Fisk, kunde der være Anledning til at tro, at Hannerne faa deres skarpe Tænder til at bekæmpe deres Rivaler med; men da mange Dele

¹⁾ Se Yarrell's Meddelelser om Rokkerne i hans: "Hist. of British Fishes", Vol. II, 1836, S. 416, med en udmærket Tegning, og S. 422, 432.

hos dem ere modificerede og tillæmpede til at gribe Hunnerne med, er det muligt, at deres Tænder bruges til det Samme.

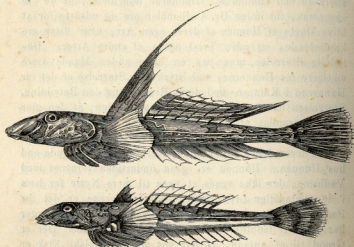
Hvad Størrelsen angaaer, hævder Hr. Carbonnier¹⁾, at Hunnen er større end Hannen hos næsten alle Fisk, og Dr. Günther kjender ikke et eneste Exempel paa, at Hannen virkelig er større end Hunnen. Hos nogle Cyprinodonter er Hannen ikke engang halv saa stor som Hunnen. Da Hannerne hos mange Fiskearter i Almindelighed kæmpe med hinanden, er det forbausende, at de ikke ved Parringsvalgets Virkninger i det Hele ere blevne større og stærkere end Hunnerne. Hannerne lide under, at de ere saa smaa, thi ifølge Hr. Carbonnier ere de udsatte for at blive slugte af Hunner af deres egen Art, naar disse ere kjødædende, og uden Tvivl ogsaa af andre Arter. Betydelig Størrelse maa paa en eller anden Maade være vigtigere for Hunnerne, end Styrke og Størrelse er det for Hannerne i Kampen med deres Rivaler; og den Betydning, Størrelsen har for Hunnerne, er maaske den, at den gjør dem det muligt at frembringe en stor Masse Æg.

Hos mange Arter er Hannen kun prydet med straalende Farver, eller ogsaa ere Farverne mere straalende end hos Hunnen. Hannen er ogsaa undertiden forsynet med Vedhæng, der ikke synes at være til mere Nytte for ham i de almindelige Livsforhold, end Halefjerene er det for Paafuglen. For de fleste af de følgende Kjendsgjæringer har jeg Dr. Günthers store Venlighed at takke. Der er Grund til at antage, at der hos mange tropiske Fisk er Forskjel paa Kjønnes Farve og Bygning, og selv hos vore britiske Fisk have vi nogle enkelte slaaende Exempler derpaa. Hannen af *Callionymus lyra* er bleven kaldet den ædelstenbesatte Drage; »paa Grund af dens straalende ædelstensagtige Farver«. Naar den lige bliver taget op af Havet, er dens Legeme gult i forskellige Afskygninger

¹⁾ Citeret i: «The Farmer», 1868, S. 369.

og stribet og plettet af et skinnende Blaaf paa Hovedet; Rygfinnerne ere blegt brune med mørke Længdebaand, Bugfinnen, Halefinnen og Gatfinnen ere sorteblaa. Hunnen, eller den smudsige Drage, blev af Linné og mange Naturforskere efter ham anseet for en særegen Art; den er skidden-rødbrun med brun Rygfinne, de andre Finner ere hvide. Kjønnene ere ogsaa forskjellige fra hinanden i Mundens og Hovedets forholdsvise Størrelse og ligeledes i Øjnenes Stilling¹⁾; men den mest slaaende Forskjel er den, at Hannens Rygfinne er saa overordenlig stærkt for-

Fig. 28.

Callionymus lyra. Øverste Figur: Hann; nederste: Hun. NB. Den nederste Figur er mere formindsket end den øverste.

længet (Fig. 28). De unge Hanner ligne i Bygning og Farve de voksne Hunner. Hele Slægten *Callionymus*²⁾

¹⁾ Jeg har taget denne Beskrivelse af Yarrell's: «British Fishes», Vol. I, 1836, S. 261 og 266.

²⁾ «Catalogue of Acanth. Fishes in the British Museum», af Dr. Günther, 1861, S. 138—151.

igjennem har Hannen i Almindelighed stærkere farvede Pletter end Hunnen, og hos forskellige Arter er ikke blot Hannens Rygfinne, men ogsaa dens Gatfinne meget forlænget.

Hannen af Skorpionulken (*Cothus scorpius*) er slankere og smallere end Hunnen. Der er ogsaa stor Forskjel paa deres Farve. Det er, som Hr. Lloyd¹⁾ bemærker, vanskeligt »for Enhver, der ikke har seet denne Fisk i Parrings-tiden, hvor dens Farver ere mest straalende, at danne sig nogen Forestilling om den Blanding af straalende Farver, med hvilke denne Fisk, der i andre Henseender er saa stedmoderlig behandlet, da er prydet.» Begge Kjøen af *Labrus mixtus* (Løbefisk) ere, skjøndt deres Farver ere meget forskellige, skønne; Hannen er orange med stærkt blaa Striber, og Hunnen er skinnende rød med nogle sorte Pletter paa Ryggen.

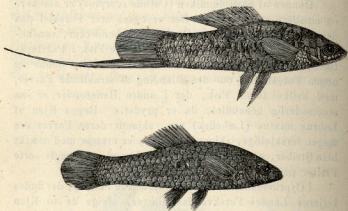
I Cyprinodonternes meget udprægede Familie, der findes i fjerne Landes Ferskvandssamlinger, afvige de to Kjøen undertiden meget fra hinanden i forskellige Karakterer. Hos Hannen af *Mollienesia petenensis*²⁾ er Rygfinnen stærkt udviklet og prydet med en Række af store, runde, stærktfarvede Øjne, medens denne Finne hos Hunnen er mindre og af en anden Form og kun tegnet med uregelmæssigt krummede brune Pletter. Hos Hannen er den nederste Rand af Gatfinnen ogsaa lidt udtrukket og mørkfarvet. Hos Hannen af en beslægtet Form, *Xiphophorus hellerii* (Fig. 29), er den nederste Rand af Gatfinnen udviklet til en lang Traaddannelse, der, som Dr. Günther meddeler mig, er sribet med straalende Farver. I denne Traaddannelse er der ingen Muskler, og den kan aabenbart ikke være Fiskeen til nogen direkte Nytte. Ligesom hos

¹⁾ »Game Birds of Sweden» etc., 1867, S. 466.

²⁾ For Oplysning om denne og følgende Art er jeg Dr. Günther Tak skyldig. Jevnfor ogsaa hans Afhandling om Central-Amerikas Fisk 1: »Transact. Zoolog. Soc.» Vol. VI, 1868, S. 485.

Collionymus ligne Hannerne, medens de ere unge, de voksne Hunner i Farve og Bygning. Kjønsforskjelligheder

Fig. 29.

Xiphophorus Hellerii. Overste Figur: Han; nederste: Hun.

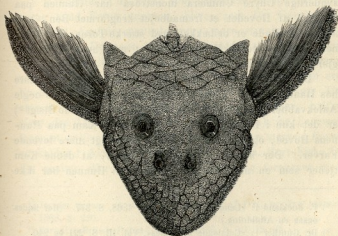
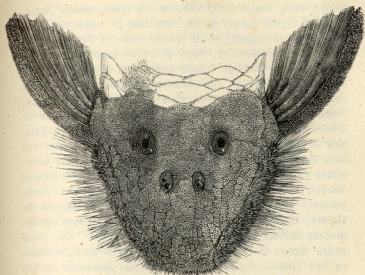
som de nysnævnte kunne ganske sammenlignes med dem, der ere saa hyppige hos Hønsfuglene ¹⁾).

Hos en siluroid Fisk, der lever i Sydamerikas Ferskvandssamlinger, nemlig *Plecostomus barbatus* ²⁾ (Fig. 30), er Hannens Mund og Interoperculum beklædt med Skæg af stive Haar, til hvilke der neppe er Spor hos Hunnen. Disse Haar ere af en skjælagtig Natur. Hos en anden Art af samme Slægt springer der bløde bøjelige Føletraade frem fra den forreste Del af Hannernes Hoved, men hos Hunnen mangle de. Disse Føletraade ere ligefrem Forlængelser af Huden og derfor ikke homologe med

¹⁾ Denne Bemærkning af Dr. Günther findes i: «Catalogue of Fishes in British Museum», Vol. III, 1861, S. 141.

²⁾ Jevnfør angaaende denne Slægt Dr. Günther i: «Proc. Zoolog. Soc.», 1868, S. 232.

Fig. 30.

Plecotomus barbatus. Overste Figur: Hoved af en Han; nederste Figur: Hoved af en Hun.

de stive Haar hos den førstnævnte Art, men der kan jo neppe være nogen Tvivl om, at de gjøre samme Nytte. Hvilken Nytte denne nu er, det kan jo være temmelig vanskeligt at afgjøre; at de skulde være til Prydelse, det synes ikke sandsynligt, men vi kunne neppe antage, at stive Haar og bøjelige Traade kunne paa nogen almindelig Maade være nyttige for Hannerne alene. *Monacanthus scopas*, som Dr. Günther viste mig i British Museum, frembyder et næsten analogt Tilfælde. Hannen har et Bundt af stive sribede Torne, ligesom Tænderne i en Kam, paa begge Sider af Halen, og hos et Exemplar, der var seks Tommer langt, havde de en Længde af næsten halvanden Tomme; Hunnen har paa det samme Sted et Knippe Børster, der nærmest kan sammenlignes med en Tandbørste. Hos en anden Art, *M. peronii*, har Hannen en Børste, ligesom Hunnerne i den sidstnævnte Slægt havde, medens Halens Sider ere glatte hos Hunnen. Hos nogle andre Arter er den samme Del af Halen en lille Smule ru hos Hannen og fuldkommen glat hos Hunnen, og hos atter andre ere endelig begge Kjøen glatte. Hos det besynderlige Uhyre *Chimæra monstrosa* har Hannen paa Spidsen af Hovedet et fremadbojet krogformet Ben, hvis afrundede Ende er bedækket med stærke Torne; hos Hunnen mangler denne Krone ganske; men hvad Nytte den gjør, det veed man slet ikke ¹⁾.

De Dannelser, vi hidtil have omtalt, ere permanente hos Hannen, efter at den er bleven voksen; men hos nogle Aalekvabber (*Blennius*) og hos en anden nærstaaende Slægt ²⁾ er det kun i Parringstiden, at der er en Kam paa Hannens Hoved, og dens Legeme faaer samtidigt mere levende Farver. Der kan neppe være Tvivl om, at denne Kam tjener som en midlertidig Prydelse, thi Hunnen har ikke

¹⁾ F. Buckland i: «Land and Water», Juli 1868, S. 377. (Her findes ogsaa en Afbildning.)

²⁾ Dr. Günther i: «Catalogue of Fishes», Vol. III, S. 221 og 240.

Spør til den. Hos andre Arter af samme Slægt have begge Kjøen Kamme, og hos i det Mindste en Art er der intet af Kjønne, der har nogen saadan. I dette Tilfælde og hos *Monacanthus* have vi gode Exempler paa, i hvor stor en Udstrækning Kjønsskaraktererne hos nærbeslægtede Former kunne variere. Hos mange Chromidæ, f. Ex. hos *Geophagus* og særlig hos *Cichla*, have, som Professor Agassiz¹⁾ meddeler mig, Hannerne en iøjnefaldende Udvækst paa Panden, medens Hunnerne og de unge Hanner slet intet Saadant have. Professor Agassiz tilføjer: »Jeg har iagttaget disse Fisk i Yngletiden, naar Udvæksten er størst, og til andre Tider, naar den aldeles mangler, og de to Kjøen frembyde ingensomhelst Forskjellighed i Hovedets Profil. Jeg kunde aldrig blive klog paa, at den udretter nogen særlig Funktion, og Indianerne og Amazonbeboerne vide heller ikke Noget om, hvad den bruges til.» Disse Udvækster ligne ved deres periodiske Fremkomst de kjødede Hudfolder, der findes paa visse Fugles Hoveder; men hvorvidt de tjene til Prydelser, det maa foreløbig forblive uafgjort.

Hannerne af de Fisk, som permanent afvige fra Hunnerne hvad Farve angaaer, blive, som Dr. Günther og Professor Agassiz meddele mig, mere straalende i Paringstiden. Dette er ligeledes Tilfældet med en Mængde Fisk, hos hvilke begge Kjøen til alle Aarets Tider have nøjagtig samme Farve. Suderen, Skallen og Aborren ere Exempler herpaa. Lakse-Hannen er i den nævnte Tid tegnet paa Kjæberne med orangefarvede Striber, hvilke giver den Lighed med en Læbefisk (*Labrus*), og Legemet faaer et gyldent Orangeskjær. Hunnerne ere mørke i Farve og kaldes i Almindelighed Blackfish, d. v. s. Sort-Fisk²⁾. En analog eller endnu større Forandring foregaaer med

¹⁾ Jevnfør ogsaa: »A Journey in Brazil», af Prof. og Fru Agassiz, 1868, S. 220.

²⁾ Yarrell: »British Fishes», Vol. II, 1836, S. 10, 12, 35

Graalaksen (*Salmo eriox*); Hannerne af *Salmo umbla* ere ligeledes i Parringstiden noget stærkere farvede end Hannerne¹⁾. Farverne hos de forenede Staters Gjedde (*Esox reticulatus*), særlig hos Hannen, blive i Parringstiden i overordenlig høj Grad straalende og metalglindsende²⁾. Et slaaende Exempel yder blandt mange andre Hundestejle-Hannen (*Gasterosteus leurus*), der af Hr. Warington³⁾ beskrives som »over al Beskrivelse smuk«. Hunnens Ryg og Øjne ere af en simpel brun Farve. Bugen er hvid. Derimod have Hannernes Øjne »den mest straalende grønne Farve, med en metalagtig Glands som den, visse Kolibriers Fjer har. Struben og Bugen have en straalende Purpurfarve, Ryggen er askegrøn, og den hele Fisk seer ud, som om den var noget gjennemsigtig og glødende af en indvendig Ild.« Efter Parringstiden forandres alle disse Farver, Strubens og Bugens Rødt blegner, Ryggen bliver mere grøn, og de glødende Farver forsvinde.

At der hos Fiskene bestaaer et nært Forhold mellem deres Farver og deres kjønslige Funktioner er let at se; — for det Første deraf, at de voksne Hanner af visse Arter ere anderledes farvede og ofte langt mere straalende; — for det Andet, fordi disse samme Hanner, førend de blive voksne, ligne de voksne Hunner; — og endelig fordi Hannerne selv af de Arter, der til alle andre Tider paa Aaret have ganske samme Farve som Hunnerne, ofte i Parringstiden faa skinnende Farver. Vi vide, at Hannerne ere glødende i deres Bejlen, og at de undertiden kæmpe fortvivlet med hinanden. Dersom vi kunde antage, at Hunnerne havde Evne til at vælge og udsøge de stærkest prydede Hanner, saa vilde alle de ovenfor nævnte Kjendsgjæringer kunne forstaaes som Resultater af Parringsvalg.

¹⁾ W. Thompson 1: »Annals and Mag. of Nat. History«, Vol. VI, 1841, S. 440.

²⁾ »The American Agriculturist«, 1868, S. 100.

³⁾ »Annals and Mag. of Nat. History«, Okt. 1852.

Dersom det paa den anden Side var almindeligt, at Hunnerne lagde deres Æg og lod dem ligge hen og blive befrugtede af den første den bedste Han, der tilfældigvis kom forbi, saa vilde noget Saadant være skæbnesvangert for Tilvejebringelsen af et Parringsvalg; thi der vilde jo ikke foregaa Valg af en Mage. Men saavidt man veed, lægger Hunnen aldrig villigt sine Æg, uden der er en Han i hendes umiddelbare Nærhed, og Hannen befrugter aldrig Æggene uden i en Huns umiddelbare Nærhed. Det er, som man kan begribe, overordenlig vanskeligt at faa noget direkte Bevis paa, at Fiskehunnerne vælge deres Mager. En udmærket Iagttager¹⁾, som omhyggeligt iagttog Elritzernes (*Cyprinus phoxinus*) Liggen, bemærker, at paa Grund af at Hannerne, som vare ti Gange saa mange som Hunnerne, flokkedes tæt rundt omkring dem, kunde han kun udtale sig med Tvivl om deres Bevægelser. Naar en Hun kom ind imellem en Flok Hanner, forfulgte de hende øjeblikkeligt, og dersom hun ikke var færdig til at lægge sine Æg, trak hun sig over Hals og Hoved tilbage, men var hun færdig, saa gik hun dristig ind imellem dem og fik øjeblikkelig en Han paa hver Side trykket tæt op imod sig, og naar de havde været i denne Stilling en kort Tid, bleve de afføste af to andre, som kilede sig ind imellem dem og Hunnen, der syntes at behandle alle sine Elskere med samme Venlighed. Uagtet denne sidste Bemærkning kan jeg ikke, paa Grund af de forskjellige i det Foregaaende omtalte Omstændigheder, opgive Troen paa, at de Hanner, der ere Hunnerne mest tiltrækkende paa Grund af deres mere straalende Farver og andre Prydelser, i Almindelighed foretrækkes af dem, og at Hannerne saaledes ere blevne gjorte skjønnere i Tidens Løb.

Vi skulle dernæst spørge om, hvorvidt denne Betragtningssmaaade, ved Hjælp af Loven om ligelig Nedarven til begge Kjon, kan udstrækkes ogsaa til de Grupper, hos

¹⁾ Loudon's *Mag. of Nat. History*, Vol. V, 1832, S. 681.

hvilke Hannerne og Hunnerne ere pragtfulde i samme eller næsten samme Grad og paa samme Maade. Saadan en Slægt som Læbefisken (Labrus) rummer nogle af de pragtfuldeste Fisk i Verden. Paafuglefisken (L. pavo) beskrives¹⁾ f. Ex., med tilgivelig Overdrivelse, som dannet af polerede Guldskjæl, der danne Omfatning om Lapis lazuli, Rubiner, Safirer, Smaragder og Amethyster; der er derfor stor Rimelighed for at antage, at vi kunne udstrække denne Betragtningmaade til den ovenfor omtalte Slægt; thi vi have seet, at Kjønne i det Mindste i en Art ere i høj Grad forskellige fra hinanden i Farve. Hos nogle Fisk, som hos mange af de laveste Dyr, kunde pragtfulde Farver være det direkte Resultat af Vævenes og de forhaanden værende Betingelsers Natur, uden at der havde været nogen Udvælgelse medvirkende. Guldfisken (Cyprinus auratus) er maaske, at domme efter Analogi med den almindelige Karpes gyldne Varietet, et Exempel herpaa, saa det er muligt, at den skylder sine pragtfulde Farver en enkelt abrupt Variering, der har sin Grund i de Betingelser, for hvilke denne Fisk har været udsat i Fangenskab. Det er imidlertid mere sandsynligt, at disse Farver ere blevne forstærkede ved kunstig Udvælgelse, da denne Art er bleven omhyggelig opdrættet i Kina i fjerne, fjerne Tider²⁾. Ude i Naturen synes det ikke rimeligt,

¹⁾ Bory de Saint Vincent i: «Dict. Class. d'Hist. Nat.», Tom. IX, 1826, S. 151.

²⁾ Paa Foranledning af nogle Bemærkninger om dette Spørgsmaal i mit Værk: «On the Variation of Animals and Plants under Domestication», har Hr. W. F. Meyers («Chinese Notes and Queries», Aug. 1868, S. 123) seet efter i gamle kinesiske Eneyklopædier. Han fandt, at Guldfisk først bleve holdte under Sung-Dynastiet, som begyndte A. D. 960. I Aaret 1129 var der Overflodighed af disse Fisk. Andetsteds siges der, at siden Aar 1548 er der i Hangchow blevet frembragt en Varietet, som fik Navn af Ildfisken, paa Grund af dens kraftige røde Farve. Den bliver almindeligt beundret, og der er ikke et Hus, hvor den ikke holdes enten for Profitens Skyld eller af Liebhaber, og det gjælder om at faa den

at saa højt organiserede Væsner som Fisk, der leve under saa udviklede Betingelser, skulde blive straalende farvede uden at komme til at lide derved eller faa nogen Nytte af saa stor Forandring, d. v. s. uden at Kvalitetsvalget er kommet med i Spillet.

Hvad skulle vi da antage om de mange Fisk, hos hvilke begge Kjon ere pragtfuldt farvede? Hr. Wallace¹⁾ troer, at de Arter, som søge til Rev, hvor det vrimler af Koraller og andre pragtfuldt farvede Organismer, ere stærkt farvede, for at de kunne undgaa deres Fjenders Opmærksomhed; men efter hvad jeg kan se, ville de derved blive gjorte i høj Grad iøjnefaldende. I Tropernes ferske Vande er der ingen glimrende Koraller eller andre Organismer, som Fiskene kunne ligne, og dog ere mange af Amazonstrømmens Arter smukt farvede, og mange af de kjødædende Karper (Cyprinidæ) i Indien ere prydede med »pragtfulde Længdelinier af forskjellig Farve²⁾«. Hr. McClelland, der beskriver disse Fisk, gaaer saa vidt, at han antager, at »deres Farvers ejendommelige Glands tjener til at gjøre dem mere iøjnefaldende for Isfugle, Terner og andre Fugle, der ere bestemte til at indskrænke disse Fisks Individantal«; men nu til Dags er der faa Naturforskere, der ville gaa ind paa, at et Dyr er blevet gjort iøjnefaldende, for at det derved lettere kan blive ødelagt. Det er muligt, at visse Fisk kunne være blevne gjorte iøjnefaldende for at underrette Fugle og Rovdyr (i Lighed med hvad der er bleven fortalt om Kaalorme) om, at de ere uspiselige; men det vides ikke, troer jeg, at rogensomhelst Fisk, i det Mindste ikke nogen Ferskvandsfisk, vrages af de fiskefortærende Dyr som uspiselig. I det

rode Farve saa stærk som muligt (cultivated in rivalry as to its colour).»

¹⁾ »Westminster Review«, Juli 1867, S. 7.

²⁾ »Indian Cyprinidæ«, ved Hr. J. McClelland; »Asiatic Researches«, Vol. XIX, II Del, 1839, S. 230.

Hele taget er den rimeligste Antagelse om de Fisk, hos hvilke begge Kjøen ere pragtfuldt farvede, den, at disse deres Farver ere blevne erhvervede af Hannerne som en Prydelse og er blevet ligesaa meget, eller næsten ligesaa meget, nedarvet til det andet Kjøen.

Nu have vi at undersøge, om naar Hannen afviger paa en udpræget Maade fra Hunnen i Farve eller anden Prydelse, om han da alene er bleven modificeret og Varieringerne kjønsbundet nedarvede til det mandlige Afkom alene, eller om Hunnen er bleven særlig modificeret eller gjort uanseelig for Sikkerheds Skyld og saa saadanne Modifikationer ene nedarvede til Afkommet af Hunkjønnen. Det er umuligt Andet end at tro, at mange Fisk have erhvervet sig visse Farver for Sikkerheds Skyld; Ingen kan se Rødspættens plettede Overflade og undgaa at lægge Mærke til dens Lighed med den Sandbund, paa hvilken den lever. Et af de mest slaaende Exempler, der nogensinde er blevet anført paa, at et Dyr blev beskyttet ved sin Farve (saavidt man kan skjønne efter opbevarede Exemplarer) og sin Form, er det, som Dr. Günther¹⁾ meddeler om en Naalefisk, som med dens rødagtige flagrende Traaddannelser neppe er til at skjelne fra den Alge, til hvilken den ved Hjælp af sin Gribehale holder sig fast. Men det Spørgsmaal, der her skulde afgjøres, er det, hvorvidt Hannerne alene ere blevne modificerede i dette Øjemed. Fiskene frembyde udmærkede Exempler i saa Henseende. Vi kunne se, at det ene Kjøen ikke vil blive mere modificeret ved Kvalitetsvalg for Sikkerheds Skyld end det andet, naar vi antage, at begge variere, med Mindre det ene Kjøen er udsat for Fare i en længere Periode eller har mindre Evne til at undslippe fra en saadan Fare end det andet Kjøen, og det synes ikke, at Fiskenes Kjøen ere forskjellige i saa Henseende. Forsaavidt som der er nogen Forskjel, ere Hannerne ved det, at de i Almindelighed ere mindre, og

¹⁾ •Proc. Zoolog. Soc., 1865, S. 327, Pl. XIV og XV.

derved, at de strejfe mere omkring, udsatte for større Fare end Hunnerne, og dog er, naar Kjønne ere forskellige, Hannerne de, der ere mest iøjnefaldende farvede. Æggene blive befrugtede, umiddelbart efter at de ere lagte, og naar denne Akt varer i flere Dage, som det er Tilfældet med Laksen¹⁾, bliver Hunnen hele Tiden ledsaget af Hannen. Efter at Æggene ere befrugtede, blive de i de fleste Tilfælde ladte ubeskyttede af begge Forældrene, saa at Hannerne og Hunnerne, hvad Æglægningen angaaer, ere udsatte for lige Fare og begge ere lige vigtige for Frembringelsen af frugtbare Æg. Som en Følge deraf vilde de mere eller mindre straalende Individuer af begge Kjøen have ens Udsigt til at blive tilintetgjorte eller til at blive bevarede, og begge vilde have lige megen Indflydelse paa deres Afkoms eller paa Racens Farve.

Visse Fiskearter, henhørende til forskellige Familier, bygge Reder, og nogle af disse Fisk have Omsorg for deres Unger, naar de ere udrugede. Begge Kjøen af de straalende farvede Arter *Crenilabrus* massa og melops opbygge i Fællesskab deres Reder af Alger og Snegle osv.²⁾ Men visse Fiskearters Hanner gjøre hele Arbejdet og ere bagefter ene om at passe paa Ungerne. Dette er Tilfældet med de matfarvede *Gobius*-Arter³⁾, hos hvilke der ikke vides at være nogen Forskjel paa Kjønnenes Farve, og ligeledes med Hundestejlerne (*Gasterosteus*), hos hvilke Hannerne faa glimrende Farver i Parringstiden. Hannen hos den ene Hundestejleart (*G. leirus*) udfører i et langt Tidsrum en Ammes Hverv med en exemplarisk Omhu og Aarvaagighed og er stadig beskæftiget med blideligen at føre Ungerne tilbage til Reden, naar de strejfe for vidt omkring. Han driver modigt alle Fjender bort, ogsaa sin

¹⁾ Yarrell: «British Fishes», Vol. II, S. 11.

²⁾ Ifølge Hr. Gerbe's iagttagelser; se Günther: «Record of Zoolog. Literature», 1865, S. 194.

³⁾ Cuvier: «Règne Animal», Vol. II, 1829, S. 242.

egen Arts Hunner. Det vilde i Sandhed ikke være nogen ringe Lettelse for Hannen, dersom Hunnen, efter at have lagt sine Æg, straks blev opslugt af en eller anden Fjende, thi han er nødt til uophørligt at drive hende bort fra Reden¹⁾).

Hannerne af visse andre Fiskearter, der have deres Hjem i Syd-Amerikā og paa Ceylon og som høre til to forskjellige Ordner, have den besynderlige Ejendommelighed, at de udruge de Æg, Hunnen lægger, i deres Munde eller Gjællehuler²⁾). Hos de af Amazonstrømmens Arter, som have denne Ejendommelighed, ere Hannerne, som Professor Agassiz har været saa velvillig at meddele mig, ikke blot i Almindelighed pragtfuldere end Hunnerne, men denne Forskjel er større i Parringstiden end til nogen- somhelst anden Tid. Arterne af *Geophagus* have den samme Ejendommelighed, og hos denne Slægt fremkommer der en iøjnefaldende Udvækst paa Hannens Hoved i Parringstiden. Hos de forskjellige Arter af *Chromidæ* — en Meddelelse, jeg ligeledes skylder Professor Agassiz — kan man finde Forskjel paa Kjønnenes Færve, hvad enten de lægge deres Æg i Vandet iblandt Vandplanterne, eller lægge dem i Huller og overlade dem ganske til sig selv, eller de bygge flade Reder i Floddyndet, over hvilke de sidde og ruger paa samme Maade, som vor *Promotis*. Det burde ogsaa bemærkes, at disse, der saaledes sidde og ruger, høre til de mest straalende Arter i deres respektive Familier; *Hydrogonus* f. Ex. er saaledes stærkt grøn med store sorte, øjeformede Pletter, omrandede af det mest skinnende Rødt. Om det er hos alle Arter af *Chromidæ*, at kun Hannen sidder over Ægene, det veed man ikke. Det er imidlertid

¹⁾ Jevnfør Hr. Warington's højst interessante Beskrivelse af *Gasterosteus leirurus*'s Levevaner i *Annals and Mag. of Nat. Hist.*, November 1855.

²⁾ Prof. Wyman i: *Proc. Boston Soc. of Nat. Hist.*, 15 Sept. 1857, ligeledes W. Turner i: *Journal of Anatomy and Phys.*, 1 Novb. 1856, S. 78. Dr. Günther har ligeledes beskrevet andre Tilfælde.

aabenbart, at den Omstændighed, om Æggene ere beskyttede eller ubeskyttede, har havt liden eller ingen Indflydelse paa Kjønnenes Farveforskjelligheder. Det er endvidere aabenbart, at i alle de Tilfælde, hvor kun Hannen passer paa Reden og Ungerne, vilde Odelæggelsen af de mere pragtfuldt farvede Hanner faa langt mere Indflydelse paa Racens Karakter end Odelæggelsen af de pragtfuldest farvede Hunner; thi Hannens Død i Rugnings- eller Op-ammings-Perioden vilde medføre Ungernes Død, saa at disse ikke kunde komme til at arve hans Ejendommeligheder, og dog er i mange af netop disse Tilfælde Hannerne mere iøjnefaldende farvede end Hunnerne.

Hos de fleste Lophobranchii (Naalefisk, Søheste, Hippocampus osv.) have Hannerne enten Punge eller halvkugleformede Indsænkninger paa Bagkroppen, i hvilke de af Hunnerne lagte Æg udruges. Hannerne vise sig ogsaa deres Unger meget hengivne¹⁾. I Almindelighed er der ikke megen Forskjel paa Kjønnenes Farve, men Dr. Günther troer, at Søhestenes Hanner ere en Smule mere livligt farvede end Hunnerne. Slægten *Solenostoma* frembyder et meget mærkeligt Undtagelsestilfælde²⁾, thi Hunnen er langt mere livligt farvet og plettet end Hannen, og kun hun har en Bugpung og udruger Æggene, saa at Hunnen af *Solenostoma* i den sidste Henseende afviger fra alle andre Lophobranchii; og fra alle andre Fisk afviger den derved, at den er livligere farvet end Hannen. Det er usandsynligt, at det, at Hunnens Karakterer her paa en mærkelig Maade i to Tilfælde er det Sædvanlige modsat, skulde være et tilfældigt Sammentræf. Da Hannerne hos forskjellige Fiske-Arter, der ere ene om at sørge for Æg og Unger, ere mere livligt farvede end Hunnerne, og da her

¹⁾ Yarrell: «Hist. of British Fishes», Vol. II, 1836, S. 329, 338.

²⁾ Dr. Günther har, siden han offentliggjorde en Beretning om denne Art i: «The Fishes of Zanzibar», af Oberst Playfair, 1866, S. 137, igjen undersøgt Exemplarene og har tilstillet mig denne Meddelelse.

Solenostoma-Hunnen har det nævnte Hverv og har livligere Farver end Hannen, saa kunde man hævde, at de iøjnefaldende Farver hos det Kjø, der er det vigtigste for Afkommets Velfærd, paa en eller anden Maade gjøre Nytte som Beskyttelsesfarver. Men da der er en Mængde Fisk, hvis Hanner enten stadigt eller periodisk have livligere Farver end Hunnerne, medens deres Liv paa ingen Maade er mere væsenligt for Artens Velfærd end Hunnernes, saa kan dette, antager jeg, neppe fastholdes. Naar vi komme til at omtale Fuglene, ville vi møde analoge Tilfælde, hvor der er en fuldstændig Venden om af de to Kjønns sædvanlige Attributer, og vi skulle da der meddele, hvad der synes at være den rimeligste Forklaring, nemlig at Hannerne have udvalgt de mest tiltrækkende Hunner, istedetfor at disse, i Overensstemmelse med den i hele Dyreriget almindelige Regel, skulde have valgt de mest tiltrækkende Hanner.

I det Hele taget kunne vi antage, at hos de fleste af de Fisk, hos hvilke der er Forskjel paa Kjønnenes Farver eller andre ornamentale Karakterer, er det oprindeligt Hannerne, der have varieret og nedarvet deres Varieringer til det samme Kjø og oplobet dem ved Parringsvalg, d. v. s. ved at tiltrække eller opflamme Hunnerne. I mange Tilfælde ere imidlertid saadanne Karakterer blevne overførte enten delvis eller fuldstændigt til Hunnerne. I andre Tilfælde have begge Kjø faaet samme Farve for Sikkerheds Skyld; men i intet Tilfælde synes det at være skeet, at Hunnen har faaet sine Farver eller andre Karakterer særligt modificerede i dette Ojemed.

Det sidste Punkt, som vi maa lægge Mærke til, er det, at man i mange Egne af Verden har Fisk, der frembringe en ejendommelig Larm, der i nogle Tilfælde beskrives som velklingende. Man veed kun meget lidt med Hensyn til de Midler, ved hvilke saadanne Lyde frembringes, og endnu mindre veed man om, hvortil de tjene. De i de evropæiske Søer levende Umbrinaers Trommen

siges at kunne høres fra en Dybde af tyve Favne. Fiskerne fra Rochelle forsikre, at kun Hannerne frembringe denne Lyd under Parringstiden, og at det, ved at efterligne Lyden, er muligt at tage dem uden Madding¹⁾. Dersom denne Meddelelse er paalidelig, saa have vi her i denne Hvirveldyrenes laveste Klasse et Exempel paa Noget, vi skulle se forekommer i alle de andre Hvirveldyrklasser, og som, hvad vi allerede have seet, ogsaa findes hos Insekter og Edderkopper: nemlig at vokale og instrumentale Lyde saa almindeligt bruges som Parringsraab eller som et Tiltrækningsmiddel, at Evnen til at frembringe disse Lyde sandsynligvis først blev udviklet i Forbindelse med Artens Forplantning.

Padder.

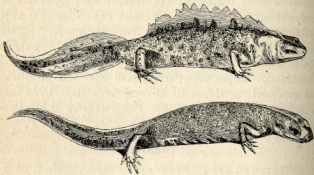
Halepadder (*Urodela*). — Først omtale vi de med Haler forsynede Padder. Hos Salamandrene er der ofte megen Forskjel paa Kjønnenes Farve og Bygning. Hos nogle Arter udvikles der i Parringstiden Gribekleer paa Hannernes Forben, og paa denne samme Tid ere Baglemmernes Fødder hos Triton palmipes forsynede med en Svømmehud, som næsten ganske absorberes om Vinteren, hvorved deres Fødder paa den Tid komme til at ligne Hunnernes²⁾. Denne Bygningsdel er uden Tvivl Hannerne til Nytte under deres ivrige Søgen efter Hunnerne. Hos vore almindelige Salamandre (*Triton punctatus* og *cristatus*) udvikles der en stor, meget indskaaren Kam ned ad Hannens Ryg og Hale under Parringstiden, men den absorberes om Vinteren. Den er ikke, hører jeg fra Hr. St. George Mivart, forsynet med Muskler og kan derfor ikke gjøre Nytte som Bevægelsesredskab. Da den i Parringstiden bliver bræmmet med straalende Farver, kan der neppe være Tvivl om, at den jo tjener som Prydelse for

1) Hr. C. Kingsley i: *Nature*, Maj 1870, S. 40.

2) Bell: *History of British Reptiles*, anden Udg., 1849, S. 156—159.

Hankjønned. Hos mange Arter har Legemet stærkt afstikkende, skjøndt skidne Farver, og disse blive under

Fig. 31.

Triton cristatus (halv naturlig Størrelse efter Bell's British Reptiles).
Øverste Figur: Han i Parringstiden; nederste Figur: Han.

Parringstiden mere livlige. Hannen af vor almindelige lille Salamander, *Triton punctatus* f. Ex., er »brungraa ovenpaa, nedenunder gul, hvilket om Foraaret bliver til rigt straalende Orange med runde mørke Pletter». Kanten af Kammen er da ogsaa stærkt rødt eller violet anløben. Hunnen har i Almindelighed en gulbrun Farve med spredte brune Pletter og Underfladen er ofte ganske ensfarvet¹⁾, Ungerne have dunkle Farver. Æggene blive befrugtede under Æglægningen og der bliver ikke senere sørget for dem af nogen af Forældrene. Vi kunne derfor slutte os til, at Hannerne have erhvervet deres stærkt udprægede Farver og prydede Vedhæng ved Parringsvalg, idet saa disse Karakterer enten ere blevne nedarvede til det mandlige Afkom alene eller til begge Kjøen.

Anura eller de egenlige Padder. — Hos mange Frøer og Tudser ere Farverne aabenbart Beskyttelsesfarver.

¹⁾ Bell: *ibid.*, S. 146, 151.

Dette gjælder saaledes om Lovfrøernes skære grønne Farver og om mange af de paa Jorden levende Arters dunkle spættede Farver. Den mest iøjnefaldende farvede Tudse, som jeg nogensinde har seet, nemlig *Phryniscus nigricans*¹⁾, havde hele Overfladen af sit Legeme saa sort som Blæk, medens Fodsaalerne og Dele af Bagkroppen havde Pletter af det mest skinnende Skarlagenrødt. Den kravlede omkring paa de nøgne, sandede eller græsbevoksede Stepper ved La Plata, under en brændende Sol, og kunde ikke undgaa at blive opdaget af enhver forbigaaende Skabning. Disse Farver kunne være nyttige derved, at de gjøre den kjendelig for alle Rovfugle som en ubehagelig Mundfuld; thi, som Enhver veed, udsondre disse Dyr en giftig Vædske, der faaer Hundenes Mund til at fraade ligesom i et Anfald af Vandskræk. Jeg blev saameget mere forbauset over denne Tudses iøjnefaldende Farver, som jeg tæt ved fandt en Salamander (*Proctotretus multimaculatus*), som, naar den blev forskrækket, gjorde sig flad, lukkede sine Øjne, og som saa, paa Grund af sine pletvis ordnede Farver, neppe kunde skjelnes fra Sandet.

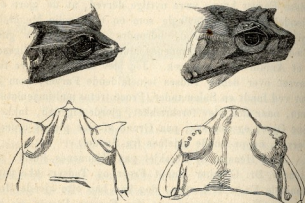
Med Hensyn til Forskjel paa Kjønnenes Form, saa kjender Dr. Günther blandt Frøer og Tudser ikke noget slaaende Exempel herpaa, dog kan han ofte kjende Hannen fra Hunnen derpaa, at den Førstes Farver ere lidt stærkere; heller ikke kjender Dr. Günther nogen slaaende Forskjel paa Kjønnenes udvortes Bygning, undtagen de Udvækster, der i Parringstiden udvikles paa Hannens Forben, hvilke Udvækster tjene til at holde Hunnen fast med. *Megalophrys montana*²⁾ (Fig. 32) frembyder det bedste Exempel paa en saadan Forskjel i Bygning hos Kjønnene; thi hos Hannen er Spidsen af Næsen og Ojelaagene trukne ud til trekantede Hudlapper, og der er en lille sort Kjertel

¹⁾ Zoology of the Voyage of the «Beagle», 1843. «Reptiles», ved Hr. Bell, S. 49.

²⁾ Dr. A. Günther: «The Reptiles of India», Ray. Soc., 1864, S. 413.

paa Ryggen — Karakterer, som mangle eller kun ere svagt udviklede hos Hunnerne. Det er forbausende, at Frøer og Tudser ikke have erhvervet mere udprægede Kjønssforskjelligheder; thi omendskjönt deres Blod er koldt, saa ere dog deres Lidenskaber stærke. Dr. Günther meddeler mig, at han adskillige Gange har fundet en ulykkelig Huntudse død og knust, fordi den har været for stærkt omfavnet af tre eller fire Hanner.

Fig. 32.

Megalophrys montana. De to Figurer til Venstre: Haa; de to til Højre: Haa.

Men der er dog hos disse Dyr en interessant Forskjel paa Kjønne, nemlig Hannernes musikalske Evner; men at tale om Musik, naar det gjælder om de uharmoniske og øredøvende Lyde, som frembringes af Peder Okse-Hannerne og nogle andre Arter, synes efter vor Smag at være et mærkværdigt uheldigt Udtryk. Alligevel er der visse Frøer, der synge paa en afgjort behagelig Maade. Nærved Rio de Janeiro plejede jeg ofte at sidde om Aftenen for at lytte til en Mængde smaa Løvfrøer (Hylæ), der sad paa Græsbladene tæt ved Vandet og udsendte blide, kviddrende, harmoniske Toner. De forskjellige Lyde

udsendes hovedsagelig af Hannerne. Dette gjælder saaledes om vor almindelige Frøs Kvækken¹⁾. I Overensstemmelse med dette Forhold ere Hannernes Stemmeorganer stærkere udviklede end Hunnernes. I nogle Slægter ere kun Hannerne forsynede med Sække, der aabne sig indadtil i Svælget²⁾. Hos den spiselige Frø, *Rana esculenta* f. Ex., ere Sækkene ejendommelige for Hannerne og blive, naar de under Kvækningsakten fyldes med Luft, store runde Blærer, der staa frem hver paa sin Side af Hovedet nær ved Mundvigene. Hannens Kvækken er derved gjort i høj Grad kraftig, medens Hunnen kun frembringer en sagte brummende Larm³⁾. Stemmeredskaberne ere overordenlig forskjelligt byggede hos de forskjellige Slægter af Familien, og deres Udvikling kan i alle Tilfælde tilskrives Parringsvalget.

Krybdyr.

Havskildpadder (*Chelonia*). Land- og Sumpskildpadderens Kjøen ere ikke paa nogen udpræget Maade forskjellige. Hos nogle Arter er Hannens Hale længere end Hunnens. Hos andre er Bugskjellet lidt konkavt hos Hannen, af Hensyn til Hunnens Ryg. Hannen hos en nordamerikansk Sumpskildpadde (*Chrysemys picta*) har paa sine Forben dobbelt saa lange Kløer som Hunnen og den bruger disse Kløer under Parringsakten⁴⁾. Angaaende Galapagosøernes store Skildpadde (*Testudo nigra*) siger man, at Hannen skal kunne blive større end Hunnen, og i Parringstiden, men ikke ellers, frembringer Hannen en hæs Gjøen, som kan høres i mere end hundrede Alens Afstand. Hunnen derimod giver aldrig nogen Lyd fra sig⁵⁾.

¹⁾ Bell: «History of British Reptiles», 1849, S. 93.

²⁾ J. Bishop i: «Todd's Cyclop. of Anat. and Phys.», Vol. IV, S. 1503.

³⁾ Bell, *ibid.*, S. 112—114

⁴⁾ Hr. C. J. Maynard: «The American Naturalist», Dec. 1869, S. 555.

⁵⁾ Jevnfør min: «Journal of Researches during the Voyage of the Beagle», 1845, S. 384.

Krokodiler. — Der er her aabenbart ikke nogen Forskjel paa Kjønnenes Farve, ikke heller veed jeg Noget om, at Hannerne kæmpe med hinanden, omendskjønt dette er sandsynligt, da nogle Arter anstrenge sig over al Maade for at stille sig til Skue for Hunnerne. Bartram¹⁾ giver en Beskrivelse af Alligator-Hannen, der søger at vinde Hunnen ved at ligge og pladske og brøle midt i Lagunen, »oppustet, saa den er lige ved at revne, med løftet Hoved og løftet Hale, snurrer og hvirvler den rundt paa Vandets Overflade, ligesom en Indianerhøvding, der udfører sin Krigsdans«. Under Parringstiden udsendes der fra Kjertlerne paa Krokodilens Underkjæbe en moskusagtig Lugt, som opfylder de Steder, hvor Dyret færdes²⁾.

Slanger (Ophidia). — Der er ikke Meget at sige om Slanger. Dr. Günther meddeler mig, at Hannerne altid ere mindre end Hunnerne og i Almindelighed have længere og smallere Haler, men nogen anden Forskjel i deres udvortes Bygning kjender han ikke. Hvad Farven angaaer, kan Dr. Günther næsten altid kjende Hannen fra Hunnen paa dens mere stærkt fremtrædende Farver; saaledes er det sorte Zigzagbaand paa Ryggen af den engelske Hugorm skarpere tegnet hos Hannen end hos Hunnen. Forskjellen er meget tydeligere hos de nordamerikanske Klapperslanger, hvis Han, som Vogteren i den zoologiske Have viste mig, øjeblikkelig kan kjendes fra Hunnen derpaa, at den er mere skidengul over hele Legemet. Hos den sydafrikanske *Bucephalus capensis* gjenfinde vi analoge Forskjelligheder, thi Hunnen »er aldrig saa spraglet med Gult paa Siden som Hannen«³⁾. Derimod er Hannen af den indiske *Dipsas cynodon* sortbrun og Bugen er tildels sort, medens Hunnen er rødlig eller gulagtig olivenfarvet og Bugen er enten ensformet gulladen eller

¹⁾ »Travels through Carolina« osv., 1791, S. 128.

²⁾ Owen: »Anatomy of Vertebrates«, Vol. I, 1866, S. 615.

³⁾ Sir Andrew Smith: »Zoolog. of S. Africa: Reptilia«, 1849, Pl. X.

marmoreret med Sort. Hos *Tragops* dispar fra det samme Land er Hannen skinnende grøn og Hunnen broncefarvet¹⁾. Uden Tvivl gjøre nogle Slangers Farve Nytte som Beskyttelsesfarver; dette gjælder saaledes om *Træsnogenes* grønne Farver og de forskjellige dunkle Pletter hos de Arter, der leve paa sandede Pladser, men det er tvivlsomt, hvorvidt Farverne hos mange Arter, f. Ex. den almindelige engelske Hugorm, tjene til at skjule dem, og dette er endnu mere tvivlsomt for de mange fremmede Arters Vedkommende, hvis Farver have en saa elegant Anordning.

Under Parringstiden ere deres luftfrembringende Anal-kjertler i Funktion²⁾. Og det Samme gjælder ogsaa om Kjertlerne hos Øglerne og, som tidligere bemærket, om Krokodilernes Underkjæbekjertler. Da de fleste Dyr's Hanner søge efter Hunnerne, tjene disse luftfrembringende Kjertler sandsynligvis snarere til at ægge eller fortrylle Hunnen, end til at lede hende hen til den Plet, hvor Hannen findes³⁾. Saa lade Slangehannerne end synes, ere de dog forliebte; thi man har seet dem flokkes rundt om den samme Hun, ja endog om en Huns Lig. Man veed ikke Noget om, at de kæmpe om Hunnerne. Deres Forstandsevner ere mere udviklede, end man skulde have antaget. En udmærket lagttager paa Ceylon, Hr. E. Layard⁴⁾, saa en Cobra stikke sit Hoved igjennem et snevert Hul og sluge en Tudse. »Da den havde gjort det, var den

¹⁾ Dr. A. Günther: «Reptiles of British India», Ray. Soc., 1864, S. 304, 308.

²⁾ Owen: «Anatomy of Vertebrates», Vol. I, 1866, S. 615.

³⁾ Den berømte Botaniker Schleiden bemærker lejlighedsvis («Ueber den Darwinismus» i «Unsere Zeit», 1869, S. 269), at Klapperslangernes tvende Kjøn bruge deres Rangle til at kalde paa hinanden med. Jeg veed ikke, om dette Udsagn grunder sig paa nogen direkte lagttagelse. De nævnte Slangar parres i den zoologiske Have, men Vøgterne have aldrig seet Noget til, at de bruge deres Rangler mere i Brunsttiden end ellers.

⁴⁾ «Rambles in Ceylon» i «Annals and Mag. of Nat. Hist.» Anden Række, Vol. IX, 1852, S. 333.

blevet saa tyk, at den ikke kunde komme tilbage; da den mærkede det, saa gav den, skjøndt modstræbende, den kostelige Mundfuld fra sig, og Tudsens begyndte at kravle bort. Dette var imidlertid for Meget, selv for en Slanges Filosofi, og Tudsens blev slugt igjen, og igjen blev Slangen, efter voldsomme Anstrengelser for at komme ud, nødt til at give Byttet fra sig. Men nu havde den imidlertid lært Noget af sit Uheld og den greb Tudsens ved det ene Ben, trak den ud og slugte den triumferende.*

Fordi Slinger have nogen Forstand og stærke Liden-skaber, derfor behøve de ikke at have tilstrækkelig Smag til at beundre straalende Farver hos deres Mager, hvilket jo vilde føre til, at Arten var bleven forskjønned ved Parringsvalg. Alligevel er det vanskeligt at give nogen-somhelst anden Forklaring af visse Arters store Skjønhed; saaledes de sydamerikanske Koralslanger, som ere glimrende røde med sorte og hvide Tverstriber. Jeg husker nok, hvor forbavset jeg blev over, hvor skjøn den første Koralslange var, som jeg saa sno sig tvers over en brasiliansk Gangsti. Slinger, der ere farvede paa denne ejendommelige Maade, findes, som Hr. Wallace hævder med Dr. Günther til Hjemmelsmand¹⁾, intet andet Sted i Verden end i Syd-Amerika, og her er der da heller ikke mindre end fire Slægter. Af disse er en, Elaps, giftig, en anden og vidt forskjellig Art er maaske giftig, og de to andre ere aldeles uskadelige. De Arter, der høre til disse forskjellige Slægter, bebo forskjellige Strøg og ligne hinanden saa meget, *at kun en Naturforsker kan kjende de uskadelige fra de giftige*. Derfor have rimeligvis, som Hr. Wallace troer, de uskadelige Arter faaet disse Farver for en Sikkerheds Skyld efter Formunningsprincippet; thi de ville naturligvis blive ansete for farlige af deres Fjender. Men Grundene til den giftige Elaps's straalende Farver

¹⁾ *Westminster Review*, 1 Juli 1867, S. 32.

blive jo ikke herved forklarede, men det kan jo være de skyldes Parringsvalget.

Øglerne (*Lacertilia*). — Nogle og rimeligvis mange Øglearters Hanner kæmpe med hinanden om Hunnerne. Saaledes er den i Træer levende *Anolis cristatellus* i Syd-Amerika i høj Grad stridbar. »I Foraarstiden og om Forsommeren træffe to voksne Hanner sjældent paa hinanden, uden at det kommer til Kamp. Saasnart de faa Øje paa hinanden, nikke de med Hovedet, en to, tre Gange, og samtidig opspile de Posen under Struben, deres Øjne flamme af Raseri, og efter at de have svunget deres Haler fra den ene Side til den anden nogle faa Sekunder, ligesom for at samle Styrke, springe de rasende ind paa hinanden, tumle frem og tilbage og holde fast i hinanden med Tænderne. Striden ender i Almindelighed med, at den ene af de Kæmpende mister sin Hale, der saa ofte bliver fortæret af Sejrherreren.» Hos denne Art er Hannen betydeligt større end Hunnen¹⁾ og dette er, saavidt Dr. Günther har kunnet se, almindeligt for Øgler af alle Slags.

Der er ofte stor Forskjel paa Kjønnene, hvad forskjellige udvortes Karakterer angaa. Hannen hos den ovenfor nævnte *Anolis* er forsynet med en Kam, der løber langs nedad Ryggen og Halen og kan rejses efter Behag; men til denne Kam er der ikke Spor hos Hunnerne. Hos den indiske *Cophotis ceylanica* har Hunnen en Ryg-Kam, men den er meget mindre udviklet end Hannens; og saaledes forholder det sig, efter hvad Dr. Günther har meddelt mig, med Hunnerne hos mange Leguaner, Kamæleoner og andre Øgler. Men hos nogle Arter er Kammen lige stærkt udviklet hos begge Kjønnene, f. Ex. hos *Iguana tuberculata*. I Slægten *Sitana* ere kun Hannerne forsynede med en stor Strubepose (Figur 33), der kan foldes sammen ligesom en Vifte, og er blaa, sort og rød; men disse

¹⁾ Hr. N. L. Austen havde i længere Tid disse Dyr. levende, se: «Land and Water», Juli 1867, S. 9.

straalende Farver vises kun i Parringstiden. Hunnen har ikke saameget som et Rudiment til denne Pose. Hos

Fig. 33.

Sitana minor. Han med oppustet Strubepose.
(Efter Günthers Reptiles of India.)

Anolis cristatellus findes, ifølge Hr. Austen, Strubeposen, der er straalende rød, marmoreret med Gult, hos Hunnen, skjønt i en rudimentær Tilstand. Fremdeles ere hos visse andre Øgler begge Kjøen lige godt forsynede med Strubeposer. Her, som i saa mange foregaaende Tilfælde, se vi hos Arter, der høre til samme Gruppe, de samme Karakterer indskrænkede til Hannerne, eller mere udviklede hos Hannerne end hos Hunnerne, eller lige stærkt udviklede hos begge Kjøen. De smaa Øgler af Drage-Slægten (*Draco*), som bæres gennem Luften af deres af Ribben understøttede Faldskjærme og hvis Farvers Glands spotte al Beskrivelse, ere forsynede med Hudvedhæng paa Struben, «ligesom Hudlapperne hos Hønsfuglene». Disse rejstes naar Dyret ægges. De findes hos begge Kjøen, men ere bedst udviklede hos Hannerne, naar den har naaet den modne Alder, og da er det mellemste Vedhæng undertiden to Gange saa langt som Hovedet. De fleste af Arterne have ligeledes en lav Kam paa Halsen, og den er meget mere udviklet hos de udvoksne Hanner end hos Hunner eller unge Hanner.¹⁾

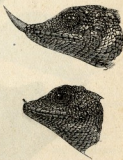
¹⁾ Alle disse Citater og Bemærkninger angaaende *Cophotis*, *Sitana* og *Draco*, ligesom ogsaa de følgende Meddelelser om *Ceratophora*, ere tagne fra Dr. Günther's pragtfulde Værk: «The Reptiles of British India», Ray. Soc., 1864, S. 122, 130, 135.

Der er andre og langt mærkeligere Forskjelligheder mellem de to Kjøen hos visse Øgler. Hannen hos *Ceratophora aspera* har i Spidsen af sin Snude et Vedhæng, der er halv saa langt som Hovedet. Dette Vedhæng er cylinderformet, bedækket med Skæl, bøjeligt og synes at kunne rejses; hos Hunnen er det ganske rudimentært. Hos en anden Art af samme Slægt er der et Skæl, som danner et lille Horn i Spidsen af den bøjelige Udvækst, og hos en tredie Art (*C. Stoddartii*, Fig. 34) er det hele Vedhæng omdannet til et Horn, der i Almindelighed er af en hvid Farve, men faaer et Purpurskjær, naar Dyret bliver ægget. Hornet hos den voksne Han af denne sidste Art er en halv Tomme langt, men er ganske lille hos Hunnen og hos Ungerne. Disse Vedhæng kunne, som Dr. Günther sagde til mig, sammenlignes med Høsefuglenes Kamme og tjene aabenbart til Prydelse.

I Kamæleonernes Slægt naaer Forskjellen mellem Kjønnene sit Højdepunkt. Den øverste Del af

Hjerneskallen hos Hannen af *Kamæleon bifurcus* (Fig. 35), en Art fra Madagaskar, er trukken ud i to store massive Benudvækster, der ere bedækkede med Skæl ligesom Resten af Hovedet, og af denne vidunderlige Bygningsmodifikation har Hunnen kun et Rudiment. Endvidere bærer hos *Kamæleon Owenii* (Fig. 36), fra Vestkysten af Afrika, Hannen paa sin Snude og i Panden tre mærkelige Horn, til hvilke der ikke er Spor hos Hunnen. Disse Horn ere dannede af Benudvækster og bedækkede med en glat Skede, der udgjør en Del af Legemets almindelige Overhud, saa de i Bygning ere identiske med Oksens, Gedens og de andre skedehornede Drøvtyggers Horn. Omendskjendt

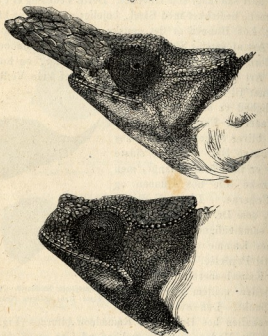
Fig. 34.

Ceratophora Stoddartii. Øverste Figur: Han; nederste Figur: Hun.

de tre Horn afvige saa meget i Udseende fra de to store Forlængelser af Hjerneskalen hos *C. bifurcus*, saa er der

Fig. 35.

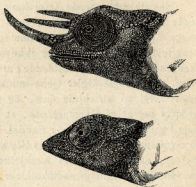

Chamaeleon bifurcus. Øverste Figur: Han; nederste Figur: Hun.

dog neppe nogen Tvivl om, at de tjene det samme almindelige Formaal i begge disse Dyrs Levnet. Den første Gisning, man vil fremsætte, er den, at Hannerne bruge dem til at kæmpe med; men Dr. Günther, hvem jeg skylder de foregaaende Detailler, troer ikke, at saadanne fredelige Skabninger nogensinde kunne blive stridbare. Vi blive derfor nødte til at antage, at disse næsten monstrose Afvigelse i Bygning tjene Hankjønnen til Prydelse.

Hos mange Øglearter er der lidt Forskjel paa Kjønnenes Farve, idet Hannernes Farver og Striber ere stærkere og mere skarpt tegnede end Hunnernes. Dette er f. Ex. Tilfældet med den ovenfor nævnte Cophotis og den sydafrikanske *Acanthodactylus capensis*. Hos en *Cordylus* fra den nævnte Verdensdel er Hannen enten meget rødere eller meget grønnere end Hunnen. Hos den indiske *Calotes nigrilabris* er der større Forskjel paa Kjønnenes Farve; Hannens Læber ere endvidere sorte,

Fig. 36.

Kamæleon Oweni. Øverste Figur: Han; nederste Figur: Hun.

medens Hunnens ere grønne. Hos vort almindelige lille levendefødende Firbeen (*Zootoca viripara*) er Undersiden af Kroppen og Grunden af Halen hos Hannen skinnende orangefarvet, plettet med Sort; hos Hunnen ere disse Dele blegt graagrønne uden Pletter¹⁾. Vi have seet, at kun Hannerne hos *Sitana* have Strubepose, og at denne er pragtfuldt farvet med Blaat, Sort og Rødt. Hos *Proctotretus tenuis* fra Chile er kun Hannen tegnet med Pletter af Blaat, Grønt og Kobberrødt²⁾. Jeg samlede i Syd-Amerika fjorten Arter af denne Slægt, og omendskjændt jeg forsømte at lægge Mærke til Kjønnene, mindes jeg

¹⁾ Bell: «History of British Reptiles», anden Udg., 1849, S. 40.

²⁾ Om *Proctotretus* se: «Zoology of the Voyage of the «Beagle»: Reptiles», ved Hr. Bell, S. 8. Om de sydafrikanske Øgler se: «Zoology of S. Africa: Reptiles», ved Sir Andrew Smith, Pl. 25 og 39. Om den indiske *Calotes* se: «Reptiles of British India», ved Dr. Günther, S. 143

dog, at jeg saa, at kun visse Individer vare tegnede med smaragdliggende grønne Pletter, medens andre havde orangefarvede Struber, og det var utvivlsomt i begge Tilfælde Hanner.

Hos de foregaaende Arter have Hannerne mere straalende Farver end Hunnerne; men hos mange Øgler ere begge Kjøen farvede paa den samme elegante eller endogsaa pragtfulde Maade, og der er ikke nogen Grund til at antage, at saadanne iøjnefaldende Farver yde nogen Beskyttelse. Hos nogle Øgler tjene imidlertid de grønne Farver uden Tvivl til at skjule dem, og vi have allerede lejlighedsvis nævnt et Exempel paa, at en Art af Proctotretus nøje ligner sit Opholdssted: Sandet. I det Hele taget kunne vi nogenlunde sikkert slutte os til, at mange Øglers skønne Farver, saavel som deres forskellige Vedhæng og andre besynderlige Bygningsmodifikationer, ere blevne erhvervede af Hannerne ved Parringsvalg for Skjønhedens Skyld og ere blevne nedarvede enten til deres mandlige Afkom alene, eller til begge Kjøen. Parringsvalget synes i Virkeligheden at have spillet en ligesaa vigtig Rolle hos Krybdyrene som hos Fuglene, men Hunnernes mindre iøjnefaldende Farver i Sammenligning med Hannernes kunne ikke, som Hr. Wallace troer, naar Talen er om Fuglene, forklares derved, at Hannerne ere udsatte for Fare i Rugetiden.

TRETTENDE KAPITEL.

FUGLENES SEKUNDÆRE KJØNSKARAKTERER.

Kjønnsforskjelligheder — Kamplove — Særegne Vaaben — Stemmeredskaber — Instrumentalmusik — Elskovskaprioler og Dandse — Prydelser, permanente og midlertidige — Dobbelt og enkelt aarligt Fjersklifte — Hannerne stille deres Prydelser tilskue.

Sekundære Kjønnskarakterer ere mere forskjelligartede og iøjnefaldende hos Fuglene end hos nogen anden Dyreklasse, skjøndt der maaske her ikke forefalder vigtigere Bygningsforandringer. Jeg vil derfor behandle Spørgsmaalet temmelig udførligt. Fuglehannerne have undertiden, skjøndt sjældent, særegne Vaaben, hvormed de bekæmpe hinanden. De bedaare Hannerne ved vokal og instrumental Musik af den mest forskjellige Slags. De ere prydede med alle Slags Kamme, Hudlapper, Hududvækster, Horn, luftfyldte Sække, Toppe, nøgne Penneposer, Fjer og forlængede Fjer, der ere smagfuldt ordnede paa forskjellige Dele af Legemet. Næbet, den nøgne Hud paa Hovedet og Fjerene ere ofte pragtfuldt farvede. Hannerne bejle undertiden ved at dandse eller ved fantastiske Kaprioler, som de enten udføre paa Jorden eller i Luften. I det Mindste i et Tilfælde udsender Hannen en moskusagtig Lugt, som vi kunne antage tjener til at bedaare eller opflamme Hunnen, thi den udmærkede Iagttager Hr. Ramsay¹⁾ siger om den

¹⁾ •Ibids., Vol. III (ny Række), 1867, S. 414.

australske Moskusand (*Biziura lobata*), at »den Lugt, som Hannen i Sommermaanederne udsender, er indskrænket til dette Kjøen, og hos nogle Individer holder den sig hele Aaret igjennem; jeg har aldrig, selv i Parringstiden, skudt en Hun, som havde den mindste Lugt af Moskus». Saa kraftig er denne Lugt i Parringstiden, at man mærker den, længe før man kan se Fuglen¹⁾. I det Hele taget synes Fuglene at være de mest æsthetiske af alle Dyr, Menne-sket naturligvis undtaget, og hvad det Skjønne angaaer, synes de næsten at have den samme Smag som vi. Dette kan man se af vor Glæde over Fuglenes Sang og derved, at vore Kvinder, baade de civiliserede og de vilde, pryde deres Hoved med laante Fjer og bruge Ædelstene, der neppe ere mere straalende i Farve end visse Fugles nøgne Hud og Hudlapper.

Før vi give os til at omtale de Karakterer, som her nærmest vedkomme os, skal jeg blot hentyde til de Forskjelligheder mellem Kjønne, som aabenbart staa i Forbindelse med deres forskjellige Levevaner; thi saadanne Tilfælde ere, skjøndt almindelige i de lavere, dog sjeldne i de højere Klasser. To Kolibrier, hørende til Slægten *Eustephanus*, som lever paa Øen Juan Fernandez, bleve længe ansete for specifik forskjellige, men vides nu, som Hr. Gould meddeler mig, at være forskjellige Kjøen af samme Art, og de afvige lidt fra hinanden i Næbets Form. Hos en anden Kolibri-Slægt (*Grypus*) er Hannens Næb savtakket i Randen og kroget i Spidsen, hvorved det afviger meget fra Hunnens. Hos den mærkelige *Neomorpha* paa Ny-Zeeland er der en endnu større Forskjel paa Næbets Form, og det er blevet Hr. Gould meddelt, at Hannen med dens »lige og stærke Næb» river Barken af Træerne, for at Hunnen kan faa fat paa de saaledes blottede Larver med sit svagere og mere krumme Næb. Noget Lignende kan iagttages hos vor Stillids (*Carduelis elegans*); thi

¹⁾ Gould: »Handbook to the Birds of Australia», 1865, Vol. II, S. 383.

Hr. J. Jenner Weir har forsikkert mig, at Fuglefængerne kunne kjende Hannerne paa deres lidt længere Næb. Hannerne's Flokke kunne, som en gammel og paalidelig Fuglefænger forsikkrede mig, hyppig fortære Frøet af Kartebollen (*Dipsacus*), som de kunne naa med deres forlængede Næb, medens Hannerne i Almindelighed nære sig af Frøene af Brunrod (*Scrophularia*). Med en ringe Forskjel af denne Natur som Begyndelse kunne vi se, hvorledes Næbene hos de to Kjøen kunne komme til at blive meget forskjellige ved Kvalitetsvalgets Indvirkning. Men i alle disse Tilfælde, og særlig for de stridbare Kolibriers Vedkommende, er det muligt, at Forskjellighederne ved Næbet først kunne være blevne erhvervede af Hannerne ved deres Kamp og senere hen have ført til lidt forandrede Livsvaner.

Kamplove. — Næsten alle Fugle ere yderst stridbare og bruge deres Næb, Vinger og Ben i Kamp med hinanden. Vi se det hvert Foraar med vore Graaspurve og Rødkjelke. De mindste af alle Fugle, nemlig Kolibrierne, ere nogle af de mest stridbare. Hr. Gosse¹⁾ beskriver en Kamp, i hvilken et Par Kolibrier toge fat i hinandens Næb og hvirvlede rundt i en Evighed, til de vare lige ved at falde ned paa Jorden; og Hr. Montes de Oca siger, hvor han omtaler en anden Slægt, at to Hanner sjeldent mødes uden et voldsomt Sammenstød oppe i Luften. Naar de holdes i Bure, »er Kampen i Almindelighed endt med, at den ene af dem har faaet sin Tunge kløvet, og saa maa den nødvendigvis dø, da den ikke kan tage Næring til sig.«²⁾ Hvad Vadefuglene angaa, saa kæmpe Hannerne af den almindelige Rørhøne (*Gallinula chloropus*), »naar den skal parres, voldsomt for Hannerne, og de staa næsten lige op og ned i Vandet og slaa med

¹⁾ Citeret af Hr. Gould i: «Introduction to the Trocillidæ», 1861, S. 29.

²⁾ Gould, *ibid.* S. 52.

deres Fødder.* Man har seet to kæmpe sammen en halv Time, indtil den Ene fik fat paa dens Andens Hoved og vilde have dræbt den, hvis ikke Iagttageren var skredet ind, og Hunnen saa hele Tiden til som en rolig Tilskuere.¹⁾ Hr. Blyth meddeler mig, at Hannerne hos en beslægtet Fugl (*Gallicrex cristatus*) ere en Trediedel større end Hunnerne og ere saa stridbare under Parringstiden, at de Indfødte i Øst-Bengalen holde dem fangne og bruge dem til Hanekampe. Der holdes i Indien forskjellige andre Fugle fangne i samme Hensigt, f. Ex. Bulbullen (*Pycnonotus hæmorrhous*), som »kæmpe med stort Mod.«²⁾

Den polygame Brushane (*Machetes pugnax*, Fig. 37) er bekjendt for sin overordenlig store Stridbarhed, og om Foraaret samles Hannerne, der ere betydelig større end Hunnerne, den ene Dag efter den anden paa et bestemt Sted, som Hunnerne have valgt til at lægge deres Æg paa. Fuglefængerne kjende disse Pletter derpaa, at Grønsværet er noget slidt ved Fuglenes Trampen omkring. Paa de nævnte Steder kæmpe de omtrent som Kamphaner, idet de tage fat i hinanden med deres Næb og slaa med Vingene. Den store Fjerkrave rundt omkring Halsen er da udspilet, og ifølge Oberst Montagu »fejer den hen over Jorden for som et Skjold at forsvare de mere ømfindtlige Dele;« og dette er det eneste Exempel, jeg kjender, paa, at Fugle betjene sig af nogensomhelst Dannelsen som Skjold. Men Fjerkraven tjener, paa Grund af dens forskjellige og rige Farver, rimeligvis hovedsagelig til Prydelse. Ligesom de fleste stridbare Fugle synes de altid færdige til Kamp, og holdes de fangne flere sammen, saa dræbe de ofte hinanden; men Montagu lagde Mærke til, at deres Stridbarhed bliver større om Foraaret, naar de lange Fjer paa deres Hale ere fuldt udviklede, og paa denne Tid fremkalder den mindste Bevægelse hos en

¹⁾ W. Thompson: »Nat. Hist. of Ireland: Birds«, Vol. II. 1850, S. 327.

²⁾ Jerdon: »Birds of India«, 1863, Vol. II, S. 96.

af Fuglene en almindelig Kamp¹⁾. Det vil være tilstrækkeligt at meddele to Exempler paa de med Svømmehud forsynede Fugles Stridbarhed: «i Guiana forefalder der under Parringstiden blodige Kampe mellem den vilde

Fig. 37. Brushanen eller Machetes pugnax (efter Brehms Thierleben).

¹⁾ Macgillivray: «Hist. Brit. Birds», Vol. IV, 1852, S. 177–181.

Moskus-Ande (*Cairina moschata*) Hanner, og hvor disse Kampe have fundet Sted, ere Strømmene rundt om bedækkede med Fjer.*¹⁾ Fugle, som synes ilde skikkede til at kæmpe, indlade sig paa heftige Kampe; saaledes drive hos Pelikanerne de stærkere Hanner de svagere bort, nappende med deres store Næb og uddelende tunge Slag med deres Vinger. Sneppe-Hanner kæmpe med hinanden, »idet de puffe og drage hinanden med deres Næb paa den mærkeligste Maade af Verden.« Nogle faa Arter antages aldrig at kæmpe; dette er, ifølge Audubon, Tilfældet med en af de forenede Staters Spætter (*Picus auratus*), omendkjøndt »Hunnerne følges af omtrent et halvt Dusin af deres muntre Bejlere.«²⁾

Mange Fuglearters Hanner ere større end Hunnerne, og dette er uden Tvivl en Fordel for dem i Kampene mod deres Rivaler og er blevet vundet ved Parringsvalg. Kjønnenes Forskjel i Størrelse gaaer næsten til Yderligheder hos forskellige australske Arter; saaledes have Moskus-Andrikken (*Biziufa*) og Hannen af *Cincloramphus cruralis* (beslægtet med vore Pibere) ved Maalning vist sig at være to Gange saa store som deres respektive Hunner.³⁾ Hos mange andre Fuglearter ere Hunnerne større end Hannerne, og som tidligere bemærket vil den ofte give Forklaring, den nemlig, at Hunnerne have den største Del af Arbejdet med at opklække Ungerne, ikke slaa til. I nogle faa Tilfælde have, som vi senere skulle se, Hunnerne aabenbart faaet denne betydelige Størrelse og Styrke for at kunne besejre andre Hunner og komme i Besiddelse af Hannerne.

¹⁾ Sir R. Schomburgk i: »Journal of R. Geograph. Soc.«, Vol. XIII, 1843, S. 31.

²⁾ »Ornithological Biography«, Vol. I, S. 191. Om Pelikaner og Snejper se Vol. III, S. 381, 477.

³⁾ Gould: »Handbook of Birds of Australia«, Vol. I, S. 395; Vol. II, S. 383.

Mange Høsefugles Hanner, særlig af de polygame Arter, ere forsynede med særegne Vaaben, med hvilke de kunne bekæmpe deres Rivaler, og disse Vaaben, de saakaldte Sporer, kunne bruges med frygtelig Virkning. En paalidelig Forfatter¹⁾ har meddelt, at en Høg i Devonshire slog ned paa en Kamphøne, der fulgtes af sine Unger, men at Hanen stormede frem til Undsætning og hug sin Spore gennem Voldsmandens Øje og Hjerneskal. Det var med Vanskelighed, at man fik Sporen draget ud af Hjerneskillen, og da Høgen, skjøndt død, ikke havde sluppet sit Tag, saa vare de to Fugle næsten som smeddede sammen; men da Hanen blev befriet, havde den kun taget meget lidt Skade. Kamphanens ubetvingelige Mod er bekjendt. En Herre, som for længe siden var Vidne til følgende brutale Scene, fortalte mig, at en Hane havde faaet begge sine Ben brukne ved et eller andet Uheld paa Kamppladsen, og Ejeren væddede om, at, dersom dens Ben kunde blive splidsede saaledes sammen, at Fuglen kunde staa paa dem, vilde den vedblive at kæmpe. Fuglen blev forbunden paa Stedet og kæmpede med ubetvingeligt Mod, indtil den fik Dødsstødet. Paa Ceylon har man en nærbeslægtet og vild Art, *Gallus Stanleyi*, der kæmper saa heftigt «for at forsvare sit Seraille», at en af de Kæmpende hyppigt findes død²⁾. En indisk Agerhøne (*Ortygornis gularis*), hvis Han er forsynet med stærke Sporer, er saa stridbar, «at Arrene af tidligere Kampe vansire Brystet paa næsten hver eneste Fugl, man skyder.»³⁾

Næsten alle Høsefugles Hanner, selv de, der ikke ere forsynede med Sporer, indlade sig i Parringstiden i heftige Kampe. Tjuren og Urhanen (*Tetrao urogallus* og *tetrix*), der begge ere polygame, have aldeles bestemte Steder, hvor de mange Uger igjennem samles i Mængde

¹⁾ Hr. Hewit i: «The Poultry Book» af Tegetmeyer, 1866, S. 137.

²⁾ Layard i: «Annals and Mag. of Nat. Hist.», Vol. XIV, 1854, S. 63.

³⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 574.

for at kæmpe med hinanden og for at stille deres Yndigheder tilskue for Hunnerne. Hr. W. Kowalevsky meddeler mig, at han i Rusland har seet Sneen aldeles blodig paa de Arenaer, hvor Tjuren har kæmpet, og Urhanerne »faa de Fjerene til at flyve i alle Retninger,« naar nogle af dem »indlade sig paa en kongelig Kamp.« Den ældre Brehm giver en mærkelig Beretning om »die Balze«, som Urhanens Elskovsdands og Elskovssang kaldes i Tydskland. Fuglen giver næsten vedvarende de mest besynderlige Lyde fra sig: »den holder sin Hale ivejret og spreder den ud ligesom en Vifte, den løfter Hovedet og Halsen med Fjerene struttende, og den holder sine Vinger ud fra Kroppen. Saa gjør den nogle faa Hop i forskellige Retninger, undertiden i en Kreds, og presser Undersiden af sit Næb saa haardt imod Jorden, at Hagefjerene slides af. Under disse Bevægelser slaaer den med Vingerne og drejer sig rundt i en Evindelighed. Jo fyrigere den bliver, desto mere vokser dens Livlighed, indtil den tilsidst ligner en aldeles vanvittig Skabning.« I saadanne Øjeblikke ere Urhanerne saa optagne, at de næsten blive baade blinde og døve, og dog naa de ikke i denne Henseende Tjuren; som en Følge deraf kan man skyde den ene Fugl efter den anden paa en og samme Plet, ja man kan endog tage dem med Haanden. Naar disse Dandseøvelser ere forbi, begynde Hanterne at kæmpe, og det hænder, at en og samme Urhane, for at vise sin Overvægt over forskellige Antagonister, paa en og samme Morgen besøger forskellige »Balz«-Pladser, som forblive de samme i flere paa hinanden følgende Aar¹).

Paafuglen med dens lange Slæb synes mere lig en Laps end en Krieger, dog indlader ogsaa den sig undertiden paa heftige Kampe. Saaledes meddeler Hr. W. Darwin

¹) Brehm: »Illust. Thierleben«, 1867, B. IV, S. 351. Nogle af de ovenfor staaende Meddelelser ere tagne fra: L. Lloyd: »The Game Birds of Sweden« osv., 1867, S. 79.

Fox, at to Paafugle bleve saa opildnede, medens de kæmpede lidt borte fra Chester, at de stadig kæmpende fløj over den hele By, indtil de satte sig paa Spidsen af St John's Taarn.

Hos de Høsefugle, der ere forsynede med Spore, er den i Almindelighed enkelt; men Polyplektron (se Figur 51) har to eller flere paa hvert Ben, og en af Blodfasanerne (*Ithaginis cruentus*) er bleven seet med fem Sporer. Sporerne findes i Almindelighed kun hos Hannerne og repræsenteres hos Hannerne kun af Knuder eller Rudimenter; men Hannerne hos Java-Paafuglen (*Pavo muticus*) og, efter Hr. Blyths Meddelelse, ogsaa Hannerne hos den lille rødryggede Fasan (*Euplocamus erythrophthalmus*) have Sporer. Galloperdix-Hannerne have i Almindelighed to Sporer og Hannerne have i Almindelighed kun en paa hvert Ben.¹⁾ Vi kunne derfor betragte Sporerne som en Hankønnet afgjort tilhørende Karakter, omendskjønt den nu og da er overført paa Hannerne i større eller mindre Grad. Ligesom de fleste andre sekundære Kjøns-karakterer ere Sporerne i høj Grad variable hos samme Art, baade hvad deres Antal og Udvikling angaaer.

Forskjellige Fugle have Sporer paa deres Vinger, men den ægyptiske Gaas (*Chenalopex ægyptiacus*) har kun »nøgne, budte Knopper«, og dette viser os sandsynligvis en af de første Udviklingsformer for Sporerne. Hos den sporevingede Gaas (*Plectropterus gambensis*) have Hannerne meget større Sporer end Hannerne, og de bruge dem, efter Hr. Bartletts Meddelelse, naar de kæmpe med hinanden, saa Vingesporene i dette Tilfælde ere Parringsvaaben; men ifølge Livingstone bruges de navnlig til Forsvar for Ungerne. Palamedeaen (Figur 38) er bevæbnet med et Par Sporer paa hver Vinge, og det er saa frygtelige Vaaben, at et enkelt Slag har drevet en Hund hylende

¹⁾ Jerdon: »Birds of India»: om *Ithaginis*, Vol. III, S. 523; om *Galloperdix*, S. 541.

bort. Men det synes ikke, som om Sporerne i dette Tilfælde, ligesaa lidt som hos de sporevingede Vagtelkonger,

Ffg. 38.

Palamadea cornuta (efter Brehm). Billedet viser den dobbelte Vingspore og Tråddannelsen paa Hovedet.

ere større hos Hannen end hos Hunnen¹⁾. Hos visse Viber maa derimod Vingsporene betragtes som Kjønsskarakterer. Saaledes bliver hos Hannen af vor almindelige Vibe (*Vannellus cristatus*) Knoppen paa Vingeranden mere fremstaaende i Parringstiden, og man veed, at Hannerne kæmpe med hinanden. Hos nogle Arter af *Lobivanellus* udvikles i Parringstiden en lignende Vorte »til en kort Hornspore«. Hos den australske *Lobivanellus lobatus* have begge Kjøns Sporer, men de ere meget større hos Hannerne end hos Hannerne. Hos en beslægtet Fugleart, *Holopterus armatus*, tager Sporen ikke til i Størrelse i Parringstiden, men man har i Ægypten seet disse Fugle kæmpe sammen paa samme Maade som vore Viber, ved pludseligt at vende sig i Luften og slaa ud til Siden efter hinanden, undertiden med et skæbnesvangert Resultat. Paa denne Maade drive de ogsaa deres andre Fjender bort²⁾.

Kjærlighedens Tid er ogsaa Kampens; men nogle Fuglearters Hanner, f. Ex. Kamphanen og Brushanen, ja endogsaa den vilde Kalkuns og Hjerpens³⁾ unge Hanner, ere færdige til at kæmpe, saasnart de se hinanden. Hunnens Tilstedeværelse er teterrima belli causa. De bengalske Smaadrenge faa de prægtige smaa Hanner af *Estrelida amandava* til at kæmpe sammen ved at stille tre smaa Bure i en Række med en Hun i Midten. Efter kort Tids Forløb lukkes de to Hanner ud, og øjeblikkelig opstaaer der en voldsom Kamp⁴⁾. Naar mange Hanner samles

¹⁾ Om den ægyptiske Gaas se Macgillivray: «British Birds», Vol. IV, S. 639. Om *Plectropterus* se: «Livingstones Travels», S. 254. Om *Palamedea* se Brehm: «Thierleben», B. IV, S. 740. Jevnfør ogsaa om denne Fugl Azara: «Voyages dans l'Amérique mérid.», Tom. IV, 1809, S. 179, 253.

²⁾ Se om vor Vibe, Hr. R. Carr i: «Land and Water», 8 Aug. 1868, S. 46. Angaaende *Lobivanellus* se Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 617, og Gould: «Handbook of Birds of Australia», Vol. II, S. 220. Om *Holopterus* se Hr. Allen i: «Ibis», Vol. V, 1863, S. 156.

³⁾ Audubon: «Ornith. Biography», Vol. II, S. 492, Vol. I, S. 4-13.

⁴⁾ Hr. Blyth: «Land and Water», 1867, S. 212

paa det samme bestemte Sted og kæmpe med hinanden, saaledes som Hjerpen og flere andre Fugle, saa ledsages de i Almindelighed af Hunnerne¹⁾, som senere hen parres med Sejrherrerne. Men i nogle Tilfælde gaaer Parringen forud for Kampen, istedetfor at komme efter den. Saaledes bejle, ifølge Audubon²⁾, endel Hanner af den virginske Natravn (*Caprimulgus virginianus*) paa en højst underholdende Maade til Hunnen, og ikke saasnart har denne gjort sit Valg, førend den lykkelige Elsker giver sig til at jage efter de andre Hanner og driver dem bort fra sine Enemærker. I Almindelighed forsøge Hannerne af alle Kræfter paa at drive deres Rivaler bort eller at dræbe dem, før de parres. Det synes dog ikke at være en ufravigelig Regel, at Hunnerne altid fortrække de sejrige Hanner. Hr. W. Kowalevsky har i Virkeligheden forsikkret mig, at Tjurhunden undertiden stjæler sig bort med en ung Han, som ikke har vovet sig til at kæmpe med de gamle Hanner; det Samme indtræffer ogsaa lejlighedsvis med de skotske Kronhjortes Hinder. Naar to Hanner kæmpe i en enkelt Huns Nærværelse, faaer Sejherren uden Tvivl i Almindelighed sin Vilje; men nogle af disse Kampe foraarsages derved, at vandrende Hanner forsøge paa at forstyrre et allerede maget Pars huslige Lykke³⁾.

Selv hos de mest stridbare Arter er det sandsynligt, at Parringen ikke udelukkende er afhængig af Hannens

¹⁾ Richardson om *Tetrao umbellus* i: «Fauna Bor. Amer.: Birds», 1831, S. 343. L. Lloyd: «Game Birds of Sweden», 1867, S. 22, 79 om Tjuren og Urhanen. Brehm forsikkrer imidlertid («Thierleben» osv., B IV, S. 352), at i Tydskland ere Hunnerne ikke tilstede ved Urhanens Legepladser, men dette er en Undtagelse fra den almindelige Regel, og det kan være, at de ligge i Skjul i Buskene i Nærheden, hvad der gjælder om Skandinaviens Urhøns og om andre Arter i N. Amerika.

²⁾ «Ornithological Biography», Vol. II, S. 275.

³⁾ Brehm: «Thierleben» osv., B IV, 1867, S. 990. Audubon: «Ornith. Biography», Vol. II, S. 492.

Styrke og Mod; thi saadanne Hanner ere i Almindelighed prydede med forskjellige Smykker, som ofte blive mere straalende i Parringstiden og som listeligen stilles til Skue for Hunnerne. Hannerne bestræbe sig ogsaa for at be- daare eller opflamme deres Mager ved Elskovstøner, Sange og Kaprioler, og Frieriet er i mange Tilfælde en temmelig langvarig Affaire. Det er derfor ikke sandsynligt, at Hunnerne ere ligegyldige for det andet Kjønns Yndigheder, eller at de altid ere nødte til at hengive sig til de sejrende Hanner. Det er mere sandsynligt, at Hunnerne opflammes enten før eller efter Kampen af visse Hanner og saaledes ubevidst foretrække dem. Med Hensyn til *Tetrao umbellus* gaaer en god Jagttager¹⁾ saa vidt, at han troer, at Hannernes Kampe blot ere en Skinfægtning, der kæmpes, for at de kunne vise sig i det heldigste Lys for de beundrende Hunner, som sidde rundt omkring, thi det er aldrig lykkedes mig at finde en lemlæstet Han og sjældent mere end en knækket Fjer. Jeg skal vende tilbage til dette Emne, men jeg skal her tilføje, at hos *Tetrao cupido* fra de Forenede Stater samler der sig omtrent en Snes Hanner paa en bestemt Plet, og de spanke omkring og faa hele Luften til at gjenlyde af deres overordenligt larmende Lyde. Saasomt som en Hun har svaret, begynde Hannerne en rasende Kamp, og de Svagere fortrække, men saa søge, ifølge Audubon, baade Sejrherrerne og de Overvundne efter Hunnen, saa enten maa Hunnen saaledes vælge, eller ogsaa maa Kampen fornyes. Hos en af de Forenede Staters Stærfugle (*Sturnella ludoviciana*) indlade Hannerne sig ogsaa paa voldsomme Kampe, men ved Synet af en Hun flyve de Alle efter hende, som om de vare gale.²⁾

Vokal- og Instrumental-Musik. — Hos Fuglene tjener Stemmen som Udtryk for forskjellige Sindsbevægelser,

¹⁾ «Land and Water», 25 Juli 1868, S. 14.

²⁾ Audubon: «Ornithological Biography»; om *Tetrao cupido*, Vol. II, S. 492; om *Sturnus*, Vol. II, S. 219.

som Kummer, Frygt, Vrede, Stolthed, eller blot Lykke. Undertiden bruges Stemmen aabenbart for at forfærde. Dette gjælder saaledes om nogle Fugleungers hvæsende Lyd. Audubon¹⁾ fortæller, at en Nathejre (*Ardea nycticorax*, Linné), som han havde tæmmet, plejede at skjule sig, naar der kom en Kat i Nærheden, og saa »pludselig at fare op og saa udstøde det mest forfærdelige Skrig, aabenbart glædende sig over Kattens Forfærdelse og Flugt». Den almindelige Gaardhane klukker til Honen, og Honen til sine Kyllinger, naar der er bleven fundet en god Bid. Naar Honen har lagt et Æg, »gjentager hun den samme Tone meget ofte og slutter med een, der er seks Toner højere, og holder denne længe»²⁾, og udtrykker paa den Maade sin Glæde. Nogle selskabelige Fugle kalde aabenbart hinanden til Hjælp, og alt som de flagre fra Træ til Træ, holdes Flokken samlet ved, at de uophørligt kviddre til hinanden. Under Gæs' og andre Svømmefugles natlige Vandringer kan man i Mørket over sit Hoved høre, hvorledes klingende Toner fra Fortroppen besvares med Toner fra Bagtroppen. Visse Skrig ere Fare-Signaler, der, hvad Jægeren har bedrøvelige Erfaringer om, meget godt forstaaes af Individuer af samme Art og ogsaa af Andre. Gaardhanen galer, og Kolibrien kviddrer sin Triumf ud, naar deres Rival er slagen. Men den rigtige Sang og forskellige besynderlige Skrig kommer hovedsagelig frem under Parringstiden og tjener til at bedaare eller ogsaa blot til at kalde paa det andet Kjøen.

Naturforskerne ere meget uenige angaaende Fuglenes Sang. Der har ikke existeret mange mere omhyggelige lagttagere end Montagu, og han hævdede, at »Sangfuglenes Hanner og mange andre Fuglehanner i Almindelighed ikke søge efter Hunnen; men de sætte sig tvertimod om Foraaet paa en eller anden isjnefaldende Plet og udaande

¹⁾ »Ornithological Biography», Vol. V, S. 601.

²⁾ Hr. Daines Barrington i: »Philosoph. Transact.», 1773, S. 252.

deres fulde elskovssvangre Toner, som Hunnen instinktmæssig kjender, og hun begiver sig derfor hen til Stedet for at vælge sin Mage¹⁾. Hr. Jenner Weir meddeler mig, at dette ganske vist er Tilfældet med Nattergalen. Bechstein, som holdt Fugle hele sit Liv igjennem, forsikkrer, »at Kanariefuglehunnen altid vælger den bedste Sanger, og at Finkehunnen i vild Tilstand ud af hundrede Hanner vælger sig den, hvis Toner behage hende mest²⁾. Der kan ikke være nogen Tvivl om, at Fuglene nøje lægge Mærke til hinandens Sang. Hr. Weir har fortalt mig om en Dompap, som man havde lært at floite en tydsk Valts, og som var en saa stor Virtuøs, at den kostede ti Guineer; da denne Fugl første Gang blev sat ind i et Værelse, hvor der var andre Fugle, og den begyndte at synge, saa stillede alle de Andre, det var omtrent en Snes Kanariefugle og Irisker, sig op i den Side af deres Bur, der var Dompappen nærmest, og lyttede med stor Interesse til den nye Sanger. Mange Naturforskere tro, at Fuglenes Sang næsten udelukkende er »Virkingen af Kappelyst og Rivalitet« og ikke fremkommer for at bedaare deres Mager. Denne Mening havde Daines Barrington og White fra Selborne, som Begge særligt beskæftigede sig med dette Spørgsmaal³⁾. Barrington indrømmer imidlertid, »at Overlegenhed i Sang giver Fuglene en forbavsende Overlegenhed i det Hele over de Andre, Noget, som er Fuglefængerne velbekjendt.«

Det er vist, at der er en stærk Rivalisering mellem Hannerne, hvad deres Sang angaaer. Fugle-Liebhave sætte deres Fugle imod hinanden for at se, hvilke der

¹⁾ »Ornithological Dictionary«, 1833, S. 475.

²⁾ »Naturgeschichte der Stubenvögel«, 1840, S. 4. Hr. Harrison Weir skriver ligeledes til mig: — »Man har meddelt mig, at de bedst syngende Hanner i Almindelighed faa en Mage først, naar der holdes flere i det samme Værelse.«

³⁾ »Philosophical Transactions«, 1773, S. 263. White: »Natural History of Selborne«, Vol. I, 1825, S. 246.

syngte længst, og Hr. Yarrel fortalte mig, at en første Klases Fugl undertiden synger, saa den falder om som død, eller ogsaa, ifølge Bechstein¹⁾, ligefrem døer, fordi der springer et Kar i Lungerne. Hvilken saa end Grunden kan være, saa er det, efter en Meddelelse fra Hr. Weir, vist, at Hanfugle ofte dø i Sangtiden. At Vanen at synge er Noget, der undertiden er aldeles uafhængigt af Elskov, er tydeligt, thi man har beskrevet²⁾ en steril Kanarie-fugle-Bastard, der sang, naar den saa sig selv i et Speil, og derpaa foer ind paa sit eget Billede; ligeledes angreb den med Raseri en Kanariefugle-Hun, som blev sat i Bur med den. Fuglefængerne benytte sig stadigt af den Skin-syge, der bliver vakt ved Sang, idet de skjule en Han, der synger godt, medens de udstille en udstoppet Hun, omgivet af Limpinde. Paa denne Maade har en Mand, efter hvad Hr. Weir meddeler mig, i Løbet af en enkelt Dag fanget halvtredsindstyve, og i eet Tilfælde halfjerdsindstyve, Bogfinke-Hanner. Evnen og Tilbøjeligheden til at synge varierer saameget hos Fuglene, at skjøndt Prisen for en almindelig Bogfinke-Han kun er seks Pence, har dog Hr. Weir seet en Fugl, for hvilken Fuglefængerens forlangte tre Pund; Prøven paa, at den var en virkelig god Sanger, var den, at den blev ved at synge, medens Eieren svang Buret rundt omkring sit Hoved.

De to Ting: at Fugle skulle synge saavel af Kappelyst som for at bedaare Hunnen, er ikke uforenelige med hinanden, og man kunde jo egenlig nok have ventet, at de fulgtes ad ligesom Prydelse og Stridbarhed. Men nogle Forfattere hævde, at Hannens Sang ikke kan tjene til at fortrylle Hunnen, fordi Hunnerne hos nogle faa Arter, saasom Kanariefuglen, Rødkjelken, Lærken og Dompappen — særligt da, efter hvad Bechstein siger, naar de ere Enker — udsende skønne melodiske Toner. I nogle af disse Tilfælde

¹⁾ «Naturges. der Stubenvögel», 1840, S. 252.

²⁾ Hr. Bold i: «Zoologist», 1843-44, S. 659.

maa Vanen til at synge for en Del tilskrives den Omstændighed, at Hunnerne ere blevne stærkt fodrede og holdte i Fangenskab¹⁾, thi dette virker forstyrrende paa alle de sædvanlige Funktioner, der staa i Forbindelse med Artens Forplantning. Der er allerede blevet meddelt mange Exempler paa en delvis Overførelse af sekundære Hankjønsskarakterer paa Hunnen, saa det er aldeles ikke forbavsende, at nogle Arters Hunner have Sangevne. Det er ogsaa blevet hævdet, at Hannens Sang ikke kan tjene til at bedaare, fordi visse Arters Hanner, f. Ex. Rødkjølens, synge om Efteraaret²⁾. Men Intet er mere almindeligt, end at Dyr for Fornøjelsens Skyld udøve en Færdighed, som til andre Tider er til virkelig Nytte for dem. Hvor ofte se vi ikke letflyvende Fugle glide og sejle gennem Luften, aabenbart blot for Fornøjelsens Skyld. Katten leger med den fangne Mus, og Kormoranen med den fangne Fisk. Væverfuglen (*Ploceus*) morer sig, naar den holdes i Bur, med at væve Græsbladenet ind mellem Burets Stænger. Fugle, som have for Skik at kæmpe i Parringstiden, ere i Almindelighed rede til at kæmpe til alle Tider, og Tjurhannerne holde undertiden deres »Balzen» eller »Leek» om Efteraaret paa deres sædvanlige Forsamlingssteder³⁾. Der er derfor aldeles ikke noget Overraskende i, at Fugle-Hannerne blive ved at synge for deres egen Fornøjelse, efter at Parringstiden er forbi.

Det at synge er, som vi i det foregaaende Kapitel have viist, til en vis Grad en Kunst, der kan udvikles meget ved Øvelse. Man kan lære Fugle forskjellige Melodier, og selv den umusikalske Spurv har man lært at synge som en Irisk. De faa den Sang, som deres Fosterforældre⁴⁾,

¹⁾ D. Barrington, »Phil. Transact.», 1773, S. 262. Bechstein, »Stubenvogel», 1840, S. 4.

²⁾ Dette er ligeledes Tilfældet med Vandstæren, se Hr. Hepburn i: »Zoologist», 1845—46, S. 1068.

³⁾ L. Lloyd: »Game Birds of Sweden», 1867, S. 25.

⁴⁾ Barrington, *ibid.* S. 264. Bechstein, *ibid.* S. 5.

og undertiden den¹⁾), som deres Naboer, har. Alle de almindelige Sangere høre til Siddefuglenes Orden, og deres Stemmeredskaber ere meget mere sammensatte end de fleste andre Fugles; dog er det en mærkelig Kjendsgjering, at nogle af Siddefuglene, saasom Ravne, Krager og Skader, have Apparatet²⁾), skjøndt de aldrig synge og i vild Tilstand ikke modulere deres Stemmer i nogen synderlig Grad. Hunter forsikrer³⁾), at hos de virkelige Sangere ere Svælgets Muskler stærkere hos Hannen end hos Hunnen; men, bortset fra denne lille Forskjel, er der ikke nogen Forskjel paa de to Kjønns Stemmeredskaber, omendskjøndt de fleste Arters Hanner synge meget bedre og mere vedholdende end Hunnerne.

Det er mærkeligt, at egenlig kun smaa Fugle synge; dog maa den avstralske Slægt *Menura* undtages; thi *Menura Alberti*, der omtrent har samme Størrelse som en halv voksen Kalkun, efterligner ikke blot andre Fugle, men dens egen Sang er i høj Grad skøn og forskjelligartet. Hannerne samles i Flokke og danne »corroborating places», hvor de synge, løftende og bredende deres Halefjer lige som Paafugle og sænkende deres Vinger⁴⁾). Det er ogsaa mærkeligt, at de Fugle, som synge sjældent, ere smykkede med straalende Farver eller andre Prydelser. Af vore britiske Fugle have de bedste Sangere, Dompappen og Stillidsen undtagne, simple Farver. Isfuglen, Blæderen, Mandelkragen, Hærfuglen, Spætterne osv. frembringe stygge Skrig, og Tropelandenes straalende Fugle ere neppe nogen-

¹⁾ Dureau de la Malie har en mærkelig Meddelelse (se »Annales des Sc. Nat.», tredje Række, Zoolog., Tom. X, S. 118) om nogle vilde Solsorter i hans Have i Paris, som af en fangen Fugl af sig selv lærte en republikansk Vise.

²⁾ Bishop i: Todd's »Cyclop. of Anat. and Phys.», Vol. IV, 1496.

³⁾ Se: Barrington i »Philosoph. Transact.», 1773, S. 262.

⁴⁾ Gould: »Handbook to the Birds of Australia», Vol. I, 1855, S. 308—310. Jevnfor ogsaa Hr. T. W. Wood i: »The Student», April 1870, S. 125.

sinde Sangere¹⁾. Straalende Farve og Sangevne synes derfor at træde i Stedet for hinanden. Vi kunne indse, at dersom Fjerbeklædningen ikke varierede i Pragt, eller dersom pragtfulde Farver vare farlige for Arten, saa maatte der anvendes andre Midler til at bédaare Hunnerne med, og det, at Stemmen blev gjort melodios, vilde være et saadant Middel.

Hos nogle Fugle er der stor Forskjel paa de to Kjøns Stemmeredskaber. Hos *Tetrao cupido* (Figur 39) har Hannen to nøgne orangefarvede Sække, en paa hver Side af Halsen, og disse blive stærkt oppustede, naar Hannen i Parringstiden frembringer en underlig hul Lyd, som kan høres langt bort. Audubon beviste, at Lyden var nøje forbunden med dette Apparat, som minder os om de Luftsække, der findes paa begge Sider af Munden hos visse Frø-Hanner; thi det viste sig, at Lyden tog meget af, da der hos en tam Fugl blev prikket Hul paa den ene af Sækkene, og da der blev prikket Hul paa dem begge, forsvandt Lyden aldeles. Hunnen har en noget lignende, men mindre, nøgen Hudplet paa Halsen, men den kan ikke pustes op²⁾. Hannen hos en anden Hjerpe-Art (*Tetrao urophasianus*) har, naar den bejler til Hunnen, sin nøgne gule Kro oppustet til en vidunderlig Størrelse, ja den er fuldt halv saa stor som Kroppen, og saa frembringer den forskjellige skrattende, dybe og hule Toner. Med sine Halsfjer oprejste, med Vingerne sænkede og skrabende hen ad Jorden og sin lange tilspidsede Hale, udbredt som en Vifte, stiller den sig i en Mangfoldighed af

¹⁾ Se i saa Henseende Bemærkninger i Gould's «Introduction to the Trochilidæ», 1861, S. 22.

²⁾ Major W. Ross King: «The Sportsman and Naturalist in Canada», 1866, S. 144—146. Hr. T. W. Wood har en fortrinlig Beretning om denne Fugls Stillinger og Manerer under dens Bejlen. Han siger, at Øreduskene og Nakkefjerene rejses saaledes, at de mødes over Toppen af Hovedet.

groteske Attituder. Ved Hunnens Kro er der ikke noget Mærkeligt ¹⁾).

Fig. 39. Tetrao cupido, Han. (Efter Brewster.)

¹⁾ Richardson: «Fauna Bor. Americana: Birds», 1831, S. 359. Audubon, ibid. Vol. IV, S. 507.

Det synes nu at være temmelig sikkert, at den store Strubepose hos den evropæiske Trapgaase-Han (Otis tarda)

Fig. 40. Paraphysophaga eller Cephalopterus ornatus, Han. (Efter Brehm)

og hos mindst fire andre Arter ikke, som tidligere antaget, tjener til at opbevare Vand i, men staaer i Forbindelse med den i Parringstiden frembragte besynderlige Lyd, der

omtrent kan udtrykkes ved «Ock». Medens Fuglen frembringer denne Lyd, stiller den sig i de mest besynderlige Attituder. Det er en mærkelig Kjendsgjerning, at ikke alle Hannerne af samme Art have denne Sæk¹⁾. En krageagtig Fugl, der lever i Sydamerika (Cephalopterus ornatus, Figur 40), kaldes Paraply-Fuglen efter den uhyre Top, den har paa Hovedet, hvilken Top er dannet af nøgne hvide Penneposer, over hvilke mørkeblaa Fjer rage frem, som den kan rejse som en stor Kuppel, der ikke er mindre end fem Tommer i Diameter og som bedækker hele Hovedet. Denne Fugl har paa Halsen et langt, tyndt, cylinderformet, kjødet Vedhæng, som er tæt beklædt med skjælagtige blaa Fjer; sandsynligvis gjør det tildels Nytte som Prydelse, men det tjener ogsaa som Sangbund, thi Hr. Bates fandt, at det staaer i Forbindelse med «en usædvanlig Udviklethed af Lufrøret og Stemmeredskaberne.» Vedhængen pustes op, naar Fuglen frembringer sine underlige dybe, stærke og langtrukne Fløjtetoner. Toppen paa Hovedet og Halsvedhængen er rudimentære hos Hunnen²⁾.

Forskjellige Svømme- og Vadefugles Stemmeredskaber ere i overordenlig høj Grad sammensatte og ere til en vis Grad forskjellige hos de to Kjøen. I nogle Tilfælde er Lufrøret sammenrullet som et Valdhorn og dybt indlejret i Brystbenet. Hos den vilde Svane (Cygnus fesus) er det dybere indlejret hos den voksne Han end hos Hunnen og de unge Hanner. Hos Dykandens Han har den udvidede

¹⁾ Følgende Afhandlinger om dette Emne ere nylig udkomne: Prof. A. Newton i «Ibis», 1862, S. 107; Dr. Cullen, ibid. 1865, S. 145; Hr. Flower i «Proc. Zool. Soc.», 1865, S. 747; og Dr. Murie i «Proc. Zool. Soc.», 1868, S. 471. I denne sidste Afhandling findes der en udmærket Afbildning af en avstralsk Han-Trappaas, der viser sig i al sin Herlighed og har Strubeposen udspilet.

²⁾ Bates: «The Naturalist on the Amazons», 1863, Vol. II, S. 284; Wallace i: «Proc. Zool. Soc.», 1850, S. 206. En ny Art med et endnu større Halsvedhæng (C. penduliger, er for nylig bleven opdaget, se «Ibis», Vol. I, S. 457.

Del af Luftrøret faaet et Par Muskler¹⁾ i Tilgift, men Betydningen af disse Forskjelligheder mellem Kjønne hos mange Svømmefugle er aldeles ikke forstaaet, thi Hannen har ikke altid mest Røst; hvad saaledes Husanden angaaer, saa hvæser Andriken, medens Anden frembringer en stærk kvækkende Lyd²⁾. Hos en Traneart (*Grus virgo*) gjennemborer Luftrøret hos begge Kjønn Brystbenet, men frembyder «visse kjønslige Modifikationer». Hos den sorte Storke Han er der ogsaa en udpræget Forskjel paa Kjønne, hvad Luftrørgrenenes Længde og Krumning angaaer³⁾, saa at altsaa i høj Grad væsentlige Bygningsdele i disse Tilfælde ere blevne modificerede efter Kjønne:

Det er ofte vanskeligt at danne sig nogen Forestilling om, hvorvidt de mange besynderlige Skrig og Toner, der i Parringstiden frembringes af Hannerne, tjene til at bedaae Hunnerne eller blot til at kalde paa dem. Man kan antage, at Turtelduens og mange andre Duers blide Kurren behager Hunnen. Naar den vilde Kalkuns Hun giver Lyd fra sig om Morgenen, saa svarer Hannen med en Tone, der er forskjellig fra den klukkende Lyd, han frembringer, naar han med oprejste Fjer, raslende Vinger og udspilede Kamme spanker foran hende⁴⁾. Urhanens Spil tjener ganske vist til at kalde paa Hunnen, thi man har havt Exempler paa, at det bragte fire eller fem Hunner fra det Fjerne hen til en fangen Han; men da Urhanen vedbliver

¹⁾ Bishop i: Todd's «Cyclop. of Anat. and Phys.», Vol. IV, S. 1499.

²⁾ Skenæbets (*Platalea*) Trachea ere af Figur som et Ottetal, og dog er denne Fugl (Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 763) stum; men Hr. Blyth meddeler mig, at denne deres Form ikke er konstant, saa den maaske nu er ifærd med at forsvinde.

³⁾ «Elements of Comp. Anat.», ved R. Wagner, engelsk Oversættelse, 1845, S. 111. Angaaende Bemærkningerne om Svanen ovenfor, jevnfør: Yarrel: «Hist. of British Birds», anden Udg., 1845, Vol. III, S. 193.

⁴⁾ C. L. Bonaparte, citeret i: «The Naturalist Library: Birds», Vol. XIV, S. 126.

med sit Spil Time for Time i flere paa hinanden følgende Dage, og da Tjuren gjør det «med en Lidenskabelighed, der grændser til Vanvid», ledes vi til at formode, at de Hunner, der allerede ere tilstede, blive bedaarede paa denne Maade¹). Om den almindelige Mandelkrages Røst veed man, at den forandrer sig i Parringstiden, og den er derfor paa en vis Maade Kjønsskarakter²). Men hvad skal man sige om de skingrende Skrig, som f. Ex. nogle Arter af Macawer frembringe; have disse Fugle en slet musikalsk Smag, ligesom de aabenbart have en slet Farvesands, at dømme efter den uharmoniske Sammensætning, der er mellem det stærke Blaa og Gule i deres Fjerbeklædning? Det er i Virkeligheden muligt, at mange Fuglehanners stærke Røster ere Resultat af de arvelige Virkninger af fortsat Brug af deres Stemmeredskaber, naar de ere op-tændte af Elskovens, Skinsygens og Vredens stærke Lidenskaber, uden at der herved er blevet vundet nogen Fordel; men til dette Spørgsmaal skulle vi komme tilbage, naar vi naa til at omtale Pattedyrene.

Vi have hidtil kun talt om Stemmen, men forskjellige Fuglearters Hanner frembringe i Parringstiden Noget, man kunde kalde for Instrumentalmusik. Paafugle og Paradisfugle rasle med deres Penneposer, og den vibrerende Bevægelse tjener aabenbart blot til at frembringe Støj, thi den kan neppe forøge deres Fjerdragts Skjønhed. De kalkunske Haner skrabe med deres Vinger hen ad Jorden, og nogle Hjerpearter frembringe paa denne Maade en surrende Lyd. En anden amerikansk Hjerpe (*Tetrao umbellus*), som med Halen ivejret og udspilet Fjerkrave «stiller sin Skjønhed til Skue for Hunnerne, der ligge skjulte i Nabolaget», trommer hurtigt med sine «sænkede Vinger» paa Stammen af et faldet Træ eller, ifølge

¹) L. Lloyd: «The Game Birds of Sweden» osv., 1867, S. 22, 81.

²) Jenner: «Philosoph. Transactions», 1824, S. 20.

Audubon, imod sit eget Legeme. Den Lyd, der paa denne Maade frembringes, sammenlignes af Nogle med en fjern Torden, af Andre med en rask Trommehvirvel. Hunnen trommer aldrig, »men flyver lige hen til det Sted, hvor Hannen er saaledes beskæftiget». I Himalaya-Bjergene frembringer Hannen af Kalij-Fasanen ofte en mærkelig trommende Lyd med sine Vinger, ikke ulig den Lyd, der frembringes ved at ryste et stivt Stykke Klæde». Paa Afrikas Vestkyst samles de smaa sorte Væverfugle (*Ploceus?*) i en lille Flok paa Buskene rundt om en aaben Plads og syng og fare igjennem Luften med rystende Vinger, »som frembringe en hurtig skrattende Lyd, ligesom en Barne-Skralde». Den ene Fugl efter den anden bliver saaledes ved hele Timer igjennem, men kun i Parringstiden. I denne samme Tid frembringe Hannerne af visse Natravne (*Caprimulgus*) en højst besynderlig Lyd med deres Vinger. De forskellige Arter af Spætter hamre paa en klinger Gren med en saa hurtig Bevægelse, at »Hovedet synes at være to Steder paa engang». Den paa denne Maade frembragte Lyd kan høres i en betydelig Afstand, men det er ikke muligt at give nogen Beskrivelse af den, og jeg er vis paa, at En, der hørte den for første Gang, aldrig vilde gjette, hvorledes den blev frembragt. Da denne pikkende Lyd særlig høres i Parringstiden, er den bleven betragtet som en Elskovssang, men den er maaske snarere et Lokkeraab. Man har lagt Mærke til, at Hunnen, naar den blev dreven fra sin Rede, har kaldt paa Hannen paa denne Maade, og Hannen svarede og kom snart tilsyne. Endelig forener Hærfuglehannen (*Upupa epops*) Vokal- og Instrumentalmusik; thi Hr. Swinhoe saa, at denne Fugl i Parringstiden først trækker sit Vejr og slaaer Spidsen af sit Næb lodret ned paa en Sten eller en Træstamme, »og Luften, som tvinges ned igjennem det rørformede Næb, frembringer da den rette Lyd». Naar Hannen lader sit Skrig høre uden at slaa med Næbet, er

Lyden en ganske anden¹⁾. I de foregaaende Tilfælde frembringes Lydene ved Bygningsdele, der allerede forefindes og som ere nyttige paa anden Maade; men i det Følgende skulle vi se, at visse Fjer ere blevne særligt modificerede udtrykkeligt i den Hensigt, at frembringe Lyde. Den trommende, eller brægende, eller vrinskende, eller tordnende Lyd, som forskjellige lagtagere omtale som ejendommelig for den dobbelte Bekkasin (*Scolopax gallinago*) maa have forbavset Enhver, som har hørt den. Denne Fugl flyver under Parringstiden «maaske en tusind Fod ivejret», og, efter at have gaaet nogen Tid i Zigzag, stiger den ned til Jorden i en krummet Linie, med udbredt Hale og sittrende Vinger, med en forbavsende Hurtighed. Lyden frembringes kun under denne hurtige Nedfart. Ingen var

Fig. 41.

Ydre Halefjer af *Scolopax gallinago* (efter: Proc. Zool. Soc. 1858).

istand til at udfinde Aarsagen til Lyden, indtil Hr. Meves lagde Mærke til, at paa begge Sider af Halen vare de yderste Fjer af en ejendommelig Form (Figur 41), idet de havde en stiv sabelkrummet Ribbe, og den skjæve Fane

¹⁾ Om det Ovenforstaaende se: om Paradis-Fugle: Brehm, «Thierleben», B. III, S. 325. Om Hjerpen: Richardson, «Fauna Bor. Americana: Birds», S. 343 og 359; Major W. Ross King: «The Sportsman in Canada», 1866, S. 156; Audubon, «American Ornitholog. Biograph.», Vol. I, S. 216. Om Kalij-Fasanen: Jerdon, «Birds of India», Vol. III, S. 533. Om Væverfuglene: «Livingstone's Expedition to the Zambesi», 1865, S. 425. Om Spætterne: Macgillivray, «Hist. of British Birds», Vol. III, 1840, S. 84, 88, 89 og 95. Om Hoopoe: Hr. Swinhoe i «Proc. Zoolog. Soc.», 23 Juni 1863. Om Natravnen: Audubon, ibid. Vol. II, S. 255. Den engelske Natravn gjør ligeledes om Foraaret en mærkelig Støj under sin hurtige Flugt.

usædvanlig lang og den yderste Del af Straalerne var tæt sammenføjede. Han fandt, at naar man blæste paa disse Fjer, eller satte dem fast paa en lang tynd Stok og bevægede dem hurtigt gjennem Luften, kunde man nøjagtigt frembringe den trommende Lyd, som den levende Fugl lod høre. Begge Kjøen ere forsynede med disse Fjer, men de ere i Almindelighed større hos Hannen end hos Hunnen, og den Førstes give en dybere Tone. Hos nogle Arter, saaledes hos *S. frenata* (Figur 42), er der fire Fjer, og hos *S. javensis* (Figur 43) ikke mindre end otte Fjer paa hver sin Side af Halen, der ere stærkt modifice-rede. Der frembringes forskellige Toner af de forskellige Arters Fjer, naar man bevæger dem gjennem Luften, og *Scolopax Wilsonii* fra de Forenede Stater frembringer en hvinende Lyd, naar den hurtigt daler ned til Jorden¹⁾.

Fig. 42.

Ydre Halefjer af *Scolopax frenata*.

Fig. 43.

Ydre Halefjer af *Scolopax javensis*.

Hos Hannen af *Chamæpetes unicolor* (en stor amerikansk Hønsfugl) er den første Vingefjer af første Orden krummet henimod Spidsen og er meget mere afsmalnende end hos Hunnen. Hos en beslægtet Fugleart, *Penelope nigra*, lagde Hr. Salvin Mærke til en Haar, som, medens den fløj nedad, »med udspilede Vinger frembragte et Slags bragende og raslende Lyd», ligesom et Træ, der falder²⁾. Hos en af de indiske Trappgæs (*Sypheotides auritus*) har

¹⁾ Se Hr. Meves' interessante Afhandling 1: «Proc. Zool. Soc.», 1858, S. 199. Om Sneppens Levevaner se: Macgillivray, «Hist. British Birds», Vol. IV, S. 371. Om den amerikanske Sneppe se: Capt. Blakiston i «Ibis», Vol. V, 1863, S. 131.

²⁾ Hr. Salvin 1: «Proc. Zool. Soc.», 1867, S. 160. Jeg er denne udmærkede Ornitholog megen Tak skyldig for Skitser af *Chamæpetes's* Fjer og for anden Underretning.

kun Hannen sine Vingefjer af første Orden stærkt tilspidsede, og om en beslægtet Arts Han veed man, at den frembringer en summende Lyd, naar den bejler til Hunnen¹). I en vidt forskjellig Fuglegruppe, Kolibriernes nemlig, have hos visse Arter kun Hannerne Vingefjer af første Orden, enten med meget brede Ribber eller med brat indskaaren Fane henimod Spidsen. Saaledes har f. Ex. Hannen af *Selasphorus platycercus* som voksen den første Vingefjer af første Orden (Figur 44) indskaaren paa

Fig. 44.

Vingefjer af første Orden hos en Kolibri, *Selasphorus platycercus*. (Efter en Skitse af Hr. Salvin.)
Øverste Figur af en Han, nederste Figur tilsvarende Fjer af en Hun.

denne Maade. Medens den flyver fra Blomst til Blomst frembringer den »en høj, næsten fløjtende Lyd«²; men det forekom ikke Hr. Salvin, at Lyden blev forsættelig frembragt.

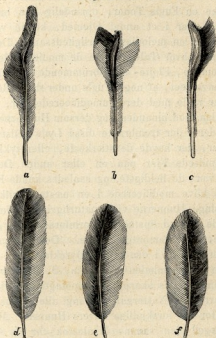
I de forskjellige Arter i Under-slægterne *Pipra* eller *Manakin* have Hannerne faaet deres Vingefjer af anden Orden modificerede paa en endnu mærkeligere Maade, saaledes som det er beskrevet af Hr. Sclater. Hos den straalende farvede *P. deliciosa* ere de tre første Vingefjer af anden Orden tykskaftede og bøjede indad imod Legemet; hos den fjerde og femte (Figur 45 *a*) er Forandringen større, og hos den sjette og syvende (*b, c*) er Skaftet »fortykket i en overordenlig høj Grad, saaledes at det danner en solid Hornmasse«. Fannerne ere ogsaa stærkt forandrede i Form, sammenlignet med de tilsvarende Fjer (*d, e, f*) hos Hunnen. Selv de af Vingens Ben, som bære disse besynderlige Fjer, skulle, efter Hr. Fraser, være meget fortykkede hos Hanfuglene. Disse smaa Fugle frembringe en over-

¹) Jerdon: »Birds of India«, Vol. III, S. 618, 621.

²) Gould: »Introduction to the Trochilidæ«, 1861, S. 49. Salvin: »Proc. Zool. Soc.», 1867, S. 160.

overordenlig stærk Støj, og deres første skarpe Tone er ikke ulig Smeldet af en Pidsk¹⁾).

Fig. 45.

Vingefjer af anden Orden af *Pipra deliciosa* (efter Hr. Sclater i Proc. Zool. Soc., 1860). De tre øverste Fjer, *a*, *b*, *c*, af Hannen, de tre nederste tilsvarende Fjer, *d*, *e*, *f*, af Hunnen.

a og *d* femte Vingefjer af anden Orden fra Han og Hun, Overside. *b* og *e* sjette Vingefjer af anden Orden, Overside. *c* og *f* syvende Vingefjer af anden Orden, Underside.

Den Mangfoldighed af Lyde, baade vokale og instrumentale, som frembringes af mange Arters Hanner i Parringstiden, og Forskjelligheden af de Midler, hvormed

¹⁾ Sclater i: «Proc. Zool. Soc.», 1860, S. 90, og i: «Ibis», Vol. IV, 1862, S. 175. Endvidere Salvin i: «Ibis», 1860, S. 37.

saadanne Lyde frembringes, er i høj Grad mærkelig. Vi faa derved høje Tanker om deres Betydning for Kjønne og mindes, at vi kom til den samme Slutning hos Insekterne. Det er ikke vanskeligt at forestille sig de Trin, ved hvilke en Fugls Toner, oprindelig kun brugte enten som Raab eller i et andet Øjemed, kunne være blevne forbedrede til en melodios Kjærlighedssang. Det er noget vanskeligere, hvor Talen er om de modificerede Fjer, ved hvilke Tromme-, Fløjte- eller brummende Lyde frembringes. Men vi have seet, at nogle Fugle under deres Bejlen flagre, ryste eller rasle med deres umodificerede Fjer, saaledes at Fjerene slaa mod hinanden; og dersom Hunnerne kom til at udvælge dem, der frembragte disse Lyde bedst, saa vilde de Hanner, der havde de stærkeste, eller tykkeste, eller mest tilspidsede Fjer paa en eller anden Del af deres Legeme, være de heldigste, og saaledes kunde Fjerene lidt efter lidt blive modificerede i en næsten hvilkenksomhelst Udstrækning. Hunnerne vilde naturligvis ikke lægge Mærke til alle de derved opstaaede Formforandringer, men blot til de derved frembragte Lyde. Det er en mærkelig Kjendsgjerning, at i den samme Dyreklasse saa forskellige Lyde som Bekkasinalens Trommen, Spættens Pikken, visse Svømmefugles skarpe, trompetagtige Skrig, Turtelduens Kurren og Nattergalens Sang alle kunne være behagelige for de forskellige Arters Hunner. Men vi maa ikke anlægge den samme Maalestok for de forskellige Arters Smag, ligesaa lidt som vi maa bruge Menneskets Smag som Maalestok. Og selv hvad Mennesket angaaer maa vi erindre, hvilke uharmoniske Lyde, saasom Slag paa Tam-Tam'en og Rørfløjternes pibende Toner, der kunne behage den Vildes Øren. Hr. S. Baker bemærker¹⁾, at, ligesom Araberens Mave foretrækker det raa Kjød og den rygende Lever, ligesom den er taget ud af Dyrets endnu

¹⁾ •The Nile Tributaries of Abyssinia•, 1867, S. 203.

varme Legeme, saaledes foretrækker hans Øre ogsaa grov og uharmonisk Musik fremfor al anden.

Elskovskaprioler og Dandse. — Forskjellige Fugles, navnlig Hønsfuglenes, mærkelige Elskovsfagter have vi allerede lejlighedsvis omtalt, saa der her kun behøves at tilføjes Lidt. I Nord-Amerika mødes store Flokke af en Hjerpe, *Tetrao phasianellus*, hver Morgen i Parrings-tiden paa en bestemt ophøjet Plet, og her løbe de rundt i en Kreds med femten eller tyve Fods Diameter, indtil Jorden er slidt ganske bar ligesom en Heksering. I disse Agerhøne-Danse (partridge-dances), som Jægerne kalde dem, stille Fuglene sig i de besynderligste Attituder og fare rundt, Nogle til Højre, Andre til Venstre. Audubon beskriver en Hejre-Arts Hanner (*Ardea herodias*) som spankende om paa deres lange Ben med stor Værdighed foran Hunnerne og med haanlig Trods foran deres Rivaler. Om en af de ubehagelige Aadselgribbe (*Cathartes jota*) fortæller samme Naturforsker, at »Hannernes Fagter og Paraderen i Begyndelsen af Parringstiden ere i høj Grad latterlige«. Visse Fugle udføre deres Elskovskaprioler i Luften, istedetfor paa Jorden, saaledes som vi saa, det var Tilfældet med den sorte afrikanske Væverfugl. I Foraarstiden hæver vor lille hvidhalsede Ton-Sanger, *Sylvia cinerea*, sig ofte nogle faa Fod ivejret op over en eller anden Busk og »flagrer med en lunefuld og fantastisk Bevægelse omkring, hele Tiden syngende, og sætter sig saa igjen«. Den store engelske Trapgaas stiller sig selv i ubeskrivelig løjerlige Stillinger, medens den gjør Kur til Hunnen, saaledes som man kan se det paa Wolf's Billede. En beslægtet indisk Trapgaas (*Otis bengalensis*) løfter sig ved slige Lejligheder »lodret op i Luften med hurtige Vingeslag, rejser sin Kam og lader Halsens og Brystets Fjer bruse, og synker saa igjen ned til Jorden»; den gjentager denne Manøvre flere Gange efter hinanden, idet den samtidig udstøder en ejendommelig summende Lyd. De

Hunner, som ere i Nærheden, »følge denne springske Kalden«, og naar de komme hen til Hannen, saa slæber han sine Vinger og udbreder sin Hale ligesom en Kalkunhane¹⁾.

Men det mærkeligste Forhold finde vi hos tre nærstaaende australske Fugleslægter, nemlig de berømte Kravefugle, uden Tvivl alle nedstammende fra en gammel Art, som først erhvervede det besynderlige Instinkt til at bygge Lysthuse, hvori de udføre deres Parringsdandse. Lysthusene (Fig. 46), der, som vi senere skulle se, ere stærkt prydede med Skaller, Ben og Blade, ere byggede paa Jorden, ene og alene for Frieriets Skyld; Rederne findes oppe i Træerne. Begge Kjøen hjælpe til med Bygningen af Lysthuse, men Hannen er Bygmester. Dette Instinkt er saa stærkt, at det følges i Fangenskab, og Hr. Strange har beskrevet²⁾ Manererne hos nogle Fløjels-Kravefugle, som han havde i sit Fuglehus i Ny Syd-Wales. »Under tiden giver Hannen sig til at jage Hunnen over hele Fuglehuset, gaaer saa hen til Lysthuset, tager en spraglet Fjer eller et stort Blad op, frembringer en mærkelig Lyd, rejser alle sine Fjer, løber rundt om Lysthuset og bliver saa opflammet, saa det synes, som om hans Øjne ere lige ved at trille ud af Hovedet paa ham; han fortsætter med først at sprede den ene Vinge, saa den anden, frembringende en lav Fløjtetone, og synes, ligesom Hushanen, at pikke Noget op fra Jorden, indtil tilsidst Hunnen gaaer blidt hen imod ham«. Kapitaen Stokes har beskrevet en anden Arts Sædvaner og »Legehuse«, nemlig den store Krave-

¹⁾ Om *Tetrao phasianellus*, se Richardson: »Fauna Bor. Americana«, S. 361, og om nøjere Detailler Capt. Blakiston i: »Ibis«, 1863, S. 126. Om *Cathartes* og *Ardea*: Audubon: »Ornith. Biography«, Vol. II, S. 51 og Vol. III, S. 89. Om Ton-Sangeren Macgillivray: »Hist. British Birds«, Vol. II, S. 354. Om den indiske Trapgaas Jerdon: »Birds of India«, Vol. III, S. 618.

²⁾ Gould: »Handbook to the Birds of Australia«, Vol. I, S. 444, 449, 455. Fløjels-Kravefuglens Lysthuse kan man stadig se i Zoological Society's Haver, Regents Park.

fugl, som blev seet «more sig med at flyve fremad og tilbage, tage snart en Snegl fra den ene, snart fra den anden

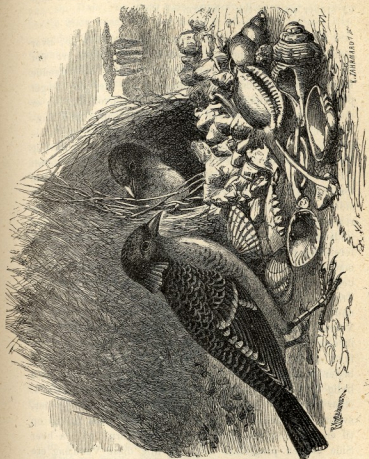

Fig. 46. Krævefugl, *Chlamydera maculata*, med *Lysthus* (efter Bröhm).

Side, og bære den gennem Lysthuset i sit Næb.» Disse mærkelige Bygninger, der blot tjene til Forsamlingsstuer,

hvori begge Kjøen more sig og kure til hinanden, maa koste Fuglene meget Arbejde. Lysthuset hos f. Ex. den brunbrystede Art er næsten fire Fod langt og atten Tommer højt og staaer paa en tyk Platform af Pinde.

Prydelse. — Jeg vil først omtale de Tilfælde, hvor enten Hannerne alene ere prydede eller ogsaa ere det i meget højere Grad end Hannerne; i et følgende Kapitel de Tilfælde, hvor begge Kjøen ere lige meget prydede; og endelig de sjeldne Tilfælde, hvor Hunnen er mere straalende farvet end Hannen. Det gaaer med Fuglenes naturlige Prydelser ligesom med de vilde og civiliserede Menneskers kunstige Prydelser: det er navnlig Hovedet, der er Sædet for Udsmykningen¹⁾. Som omtalt i Begyndelsen af dette Kapitel ere Prydelserne i høj Grad forskjelligartede. Fjerene paa Hovedets For- eller Bagside have meget forskjellige Former og kunne undertiden rejses eller spredes, hvorved deres skønne Farver blive fuldstændig stillede til Skue. Elegante Øreduske (se Fig. 39) forefindes undertiden. Sommetider er Hovedet bedækket med fløjelsagtige Dun, ligesom hos Fasanen, eller det er nøgent med livlige Farver; eller bærer kjødede Vedhæng, Traaddannelser og massive Udvækster. Struben er ogsaa undertiden prydet med et Skæg eller med Hudlapper og Vorter. Saadanne Vedhæng ere i Almindelighed stærkt farvede og tjene uden Tvivl til Prydelse, omendskjøndt de ikke altid ere prydede i vore Øjne; thi naar Hannen bejler til Hunnen, svulme de ofte op og antage en mere livlig Lød; dette gjælder f. Ex. om den kalkunske Hane. Naar Tragopan-Fasanens Han (*Ceriornis Temminckii*) bejler, svulme de kjødede Vedhæng omkring paa dens Hoved op til en stor Lap paa Struben og til to Horn, et paa hver Side af den pragtfulde Top, og alle disse Vedhæng ere

¹⁾ Jevnfør i saa Henseende Bemærkninger i Hr. J. Shaw's: "Feeling of Beauty among Animals" i "Athenæum", 24 Nov. 1866, S. 681.

farvede med det mest intensive Blaat, som jeg nogensinde har seet. Den afrikanske Næshornsfugl (*Bucorax abyssinicus*) oppuster det skarlagensrøde, blæragtige Vedhæng paa sin Hals, og med sine sænkede Vinger og sin udbredte Hale »seer den hel statelig ud»¹⁾. Selv Øjets Iris er undertiden mere straalende farvet hos Hannen end hos Hunnen, og om Næbet gjælder det hyppigt, f. Ex. hos vor almindelige Solsort. Hos *Buceros corrugatus* er hele Næbet og den uhyre Hjelm mere iøjnefaldende farvet hos Hannen end hos Hunnen, og »de store Gruber paa Siderne af Underkjæben ere ejendommelige for Hankjønnen»²⁾.

Hannerne ere ofte prydede med forlængede Fjer, der springe frem fra næsten enhver Del af Legemet. Fjerene paa Struben og Brystet ere undertiden udviklede til smukke Kraver og Halsringe. Halefjerene have hyppig faaet en Tilvækst i Længde, Noget, vi se hos Paafuglen og hos Argusfasanen. Denne sidste Fugls Legeme er ikke større end en almindelig Hanes, og dog er der fra Enden af Næbet og til Spidsen af Halen ikke mindre end fem Fod og tre Tommer³⁾. Vingefjerene ere ikke nær saa tidt forlængede som Halefjerene, thi deres Forlængelse vilde besværliggjøre Flyvningen. Dog ere de med smukke Øjne oversaaede Svingfjer af anden Rang hos Argusfasanens Han næsten tre Fod lange, og hos en lille afrikansk Natravn (*Cosmetornis vexillarius*) faaer en af Svingfjerene af første Orden en Længde af sex og tyve Tommer, medens Fuglen selv kun er ti Tommer lang. Hos en anden Natravnene nærstaaende Slægt ere de forlængede Svingfjers Skafter nøgne, undtagen i Spidsen, hvor der er en Plade⁴⁾. Hos igjen en anden Slægt af Natravne ere Halefjerene

¹⁾ Hr. Monteiro i: »Ibis», Vol. IV, 1862, S. 339.

²⁾ »Land and Water», 1868, S. 217.

³⁾ Jardine's »Naturalist Library: Birds», Vol. XIV, S. 166.

⁴⁾ Selater i: »Ibis», Vol. VI, 1864, S. 114. Livingstones »Expedition to the Zambesi», 1865, S. 66.

endnu mere stærkt udviklede, saa vi altsaa kunne se, at Hannerne hos nærbeslægtede Fuglearter faa det samme Slags Prydelse gennem Udviklingen af vidt forskellige Slags Fjer.

Det er en mærkelig Kjendsgjærning, at Fjerene hos Fugle, der høre til forskellige Grupper, ere blevne modificerede paa næsten nøjagtig den samme Maade. Saaledes have Svingfjerene hos en af de ovenfor nævnte Natravne et nøgent Skaft og ende i en Skive, eller ere, som de undertiden kaldes, skeeformede. Fjer af dette Slags træffe vi igjen i Motmot'ens (*Eumomota superciliaris*) Hale og hos en Isfugl, en Finke, en Kolibri, en Papageje, forskellige indiske Drongo'er (*Dicrurus* og *Edolius*, hos en af hvilke Skiven staaer lodret) og i visse Paradisfugles Hale. Hos disse sidste Fugle prydes Hovedet af lignende Fjer med smukke »Ojne«, hvad der ligeledes gjælder om nogle Hønsfugle. Hos en indisk Trapgaas (*Sypheotides auritus*) ende de Fjer, der danne Øreduskene, som ere omtrent fire Tommer lange, ogsaa i Skiver¹⁾. Hos vidt forskellige Fuglearter ere Fjerenes Faner traadede eller dunagtige. Dette gjælder om nogle Hejrer, Ibiser, Paradisfugle og Hønsfugle. I andre Tilfælde forsvinder Fanen, og Skaftet bliver nøgent. Fjer af denne Beskaffenhed have i i Halen hos *Paradisea apoda* en Længde af fire og tredive Tommer²⁾. Naar mindre Fjer ere saaledes blottede, faa de Udseende af Børster. Dette gjælder saaledes om Fjerene paa den kalkunske Hanes Bryst. Ligesom enhver flygtig Møde i Klædedragt bliver beundret af Mennesket, saaledes synes det, som om hos Fuglene en Forandring af næsten hvilketensomhelst Slags af Fjerenes Bygning eller Farve hos Hannerne er bleven beundret af Hunnerne. Den Kjendsgjærning, at Fjerene hos vidt forskellige Grupper ere

¹⁾ Jerdon i: »Birds of India«, Vol. III, S. 620.

²⁾ Wallace i: »Annals and Mag. of Nat. Hist.«, Vol. XX, 1857, S. 416, og i hans: »Malay Archipelago«, Vol II, 1869, S. 390.

blevne modificerede analogt, er uden Tvivl først og fremmest afhængig deraf, at alle Fjer næsten have samme Bygning og Udviklingsmaade og som en Følge deraf Tendens til at variere paa samme Maade. Vi se ofte en Tendens til analog Variabilitet i Fjerdragten hos Husfugleracer, der høre til forskellige Arter. Toppe ere saaledes fremkomne hos forskellige Arter. Hos en uddød Kalkun-Varietet bestod Toppen af nogle Penneposer, der endte i Dunfaner, saa de altsaa til en vis Grad lignede de skeformede Fjer, vi ovenfor have beskrevet. Hos visse Due- og Hønsarcer ere Fjerene dunagtige og have en Tendens til at faa nogle Skafte. Hos Sebastopol-Gaasen ere Skulderfjerene stærkt forlængede, krøllede, eller endogsaa vundne i Spiral og med dunagtige Rande¹).

Hvad Farven angaaer, behøves her neppe at siges Nogetsomhelst, thi Enhver veed, hvor pragtfulde Fuglenes Farver ere og hvor harmonisk de ere sammensatte. Farverne ere ofte metalglindsende og spillende med Regnbueskær. Kredsformede Pletter ere undertiden omgivne af et eller flere forskjelligt afskyggede Belter og saaledes omdannede til Øjne. Der behøves heller ikke at siges Meget om den vidunderlige Forskjel, der er paa Kjønne, eller om mange Fuglehanners vidunderlig store Skjønhed. Den almindelige Paafugl afgiver et slaaende Exempel. Paradisfuglens Hunner ere dunkelt farvede og mangle alle Prydelser, medens Hannerne rimeligvis ere de af alle Fugle, der ere stærkest prydede, og det paa saa mange Maader, at man maa se dem, for rigtig at forstaa det. De forlængede og orangegyldne Fjer, som have deres Udspring nedenunder Vingerne paa Paradisea apoda (se *P. rubra*, Figur 47, en meget mindre skjøn Art) beskrives som dannende en Slags Glorie, naar de blive rejst lodret ivejret og bragte til at vibrere, og midt i denne Glorie seer

¹) Se mit Værk: "On the Variation of Animals and Plants under Domestication", Vol. I, S. 289, 293.

Hovedet ud som en lille Smaragdsol, hvis Straaler dannes af de to Fjer¹⁾. Hos en anden overordenlig skjøn Art

Figur 47. *Paradisca rubra*, Han (efter Brehm).

¹⁾ Citeret efter Hr. de Lafresnaye i: «Annals and Mag. of Nat. Hist.», Vol. XIII, 1854, S. 157; se ogsaa Hr. Wallace's meget fyldigere

er Hovedet skaldet og har en rig koboltblaa Farve og er stribet af flere Rækker af sorte fløjelsagtige Fjer¹⁾).

Figur 48. *Lophornis ornatus*, Han og Hun (efter Brehm).

Meddelelse: ibid., Vol. XX, 1857, S. 412 og i hans «Malay Archipelago».

¹⁾ Wallace: «The Malay Archipelago», Vol. II, 1869, S. 405.

Kolibrihanner (Figur 48 og 49) kappes næsten med Paradisfuglene i Skjønhed, hvad Enhver, der har seet

Figur 49. *Spathura underwoodii*, Han og Hun (efter Brehm).

Hr. Gould's Pragtværk eller hans rige Samling, vil indrømme. Det er i høj Grad mærkværdigt, paa hvor mange

forskjellige Maader disse Fugle ere prydede. Næsten enhver Del af Fjerdragten er bleven benyttet og modificeret, og Modificationerne ere, som Hr. Gould har viist mig, drevne vidunderlig vidt hos nogle Arter i næsten hver Undergruppe. Heri er der en mærkelig Lighed med de Husdyrracer, som Mennesket opdrætter for deres Skjønheds Skyld: visse Individuer variere oprindeligt i en Karakter, og andre Individuer, der horte til den samme Art, i andre Karakterer, og disse ere blevne benyttede af Mennesket og forstærkede indtil Yderlighed — det gjælder saaledes om Hugstjertens Hale, Jakobinens Paryk, Brevduens Næb og Hudlapper o. s. fr. Den eneste Forskjel, der findes mellem disse to Tilfælde, er den, at det ene er Resultatet af Racevalget, medens det andet (Kolibrer, Paradisfugle osv.) skyldes Parringsvalget, d. v. s. skyldes det, at Hunnerne have udvalgt sig de skønneste Hanner.

Jeg skal endnu kun nævne en Fugl, der er mærkelig ved den overordenlig store Forskjel, der er paa Kjønnenes Farve. Det er den berømte Klokkefugl (*Chasmorhynchus niveus*) fra Syd-Amerika, en Fugl, hvis Stemme kan høres i tre Miles Afstand, og som forbavser Enhver, der første Gang hører den. Hannen er aldeles hvid, medens Hunnen er skidengrøn, og den første Farve er meget sjelden hos Arter af moderat Størrelse, fredelig Levevis og som leve paa Jorden. Hannen har ogsaa, saaledes som Waterton har beskrevet det, et Spiralrør, der næsten er tre Tommer langt og som udgaaer fra Næbets Grund. Det er kulsort, og plettet over det Hele med smaa Dunfjer. Dette Rør kan pustes op med Luft ved en Forbindelse med Ganen, og naar det ikke er oppustet, saa hænger det ned paa den ene Side. Slægten bestaaer af fire Arter, hvis Hanner ere meget forskjellige, medens Hunnerne, saaledes som Hr. Sclater har beskrevet det i en højst interessant Artikel, nøje ligne hinanden, hvorved de afgive et udmærket Exempel paa den almindelige Regel, at indenfor den samme Gruppe afvige Hannerne meget mere fra hin-

anden end Hunnerne. Hos en anden Art (*C. nudicollis*) er Hannen ligeledes snehvid, med Undtagelse af en stor Plet nøgen Hud paa Struben og rundt om Øjnene, hvilke Pletter i Parringstiden have en smuk grøn Farve. Hos en tredie Art (*C. tricarunculatus*) er blot Hovedet og Halsen hos Hannen hvid, medens den øvrige Del af Kroppen er kastaniebrun, og denne Arts Han er forsynet med tre traadagtige Udvækster, der ere halvt saa lange som Legemet — den ene af dem udgaaer fra Næbets Grund, de to andre fra Mundvigene¹⁾.

Den farvede Fjerdragt og visse andre Prydelser hos de voksne Hanner beholdes enten hele Livet igjennem eller blive periodisk fornyede i Sommer-Parringstiden. Paa den Tid skifter Næbet og den nøgne Hud omkring paa Hovedet hyppig Farve; dette gjælder saaledes om nogle Hejrer, Ibis'er, Maager, en af de nys omtalte Klokkefugle osv. Hos den hvide Ibis bliver da Kinderne, den Del af Strubehuden, som kan oppustes, og Næbets Grunddel skarlagensfarvet²⁾. Hos en af Vagtelkongerne (*Gallirex cristatus*) udvikles der en stor rød Vorte paa Hannens Hoved i denne samme Periode. Det gjælder ogsaa om en tynd Hornkam paa en Pelikanarts (*P. erythrorhyncus*) Næb; thi efter Parringstiden kastes disse Hornkamme, ligesom Hjortenes Horn, og Strandbredderne af en Ø i en Sø i Nevada fandtes bedækket med disse mærkelige Rester³⁾.

Forandringer i Fjerdragtens Farve efter Aarstiden ere først afhængige af et dobbelt aarligt Fjerskifte, for det Andet af en virkelig Farveforandring i selve Fjerene, og for det Tredie deraf, at deres dunkeltfarvede Rande periodisk kastes, eller ogsaa af disse tre Forhold mere eller mindre

¹⁾ Hr. Scater i: «Intellectual Observer», Jan. 1867. «Waterton's Wanderings», S. 118. Jevnfor ogsaa Hr. Salvin's interessante Afhandling med tilhørende Planche i: «Ibis», 1865, S. 90.

²⁾ «Land and Water», 1867, S. 394.

³⁾ Hr. D. G. Elliot i: «Proc. Zool. Soc.», 1869, S. 589.

noje forenede. Skiftningen af de slidte Rande kan sammenlignes med de meget unge Fugles Dunsките; thi i de fleste Tilfælde udgaa Dunene fra Spidsen af de første virkelige Fjer¹).

Angaaende de Fugle, som skifte Fjer to Gange hvert Aar, saa er der for det Første nogle Arter, f. Ex. Bekkasiner, Braksvaaler (Glareolæ) og Brokfugle, hos hvilke de to Kjøen ligne hinanden og ikke skifte Farve til nogensomhelst Tid. Jeg veed ikke, om Vinterdragten er tykkere og varmere end Sommerdragten, Noget, som, naar der ikke er nogen Farveforandring, synes at være den rimeligste Grund til dobbelt Fjerskitte. For det Andet er der Fugle, f. Ex. visse Arter af Totanus og andre Vadefugle, hvis to Kjøen ligne hinanden, men have en lidt forskjellig Vinter- og Sommerdragt. Forskjellen i Farve er imidlertid i disse Tilfælde saa ringe, at den neppe kan være til nogen Fordel for dem, og kan maaske tilskrives den direkte Virken af de forskjellige Betingelser, for hvilke Fuglene i de to Aarstider ere udsatte. For det Tredie er der mange andre Fugle, hvor Kjønneene ligne hinanden, men hvor Sommer- og Vinterdragt ere vidt forskjellige. For det Fjerde er der Fugle, hos hvilke der er Forskjel paa Kjønneenes Farve, men Hunnerne beholde, skjøndt de skifte Fjer to Gange, hele Aaret igjennem de samme Farver, medens Hannerne undergaa en Forandring — undertiden, dette gjælder saaledes om visse Trapgæs, en stor Farveforandring. For det Femte og Sidste er der Fuglearter, hos hvilke de to Kjøen afvige fra hinanden i baade deres Sommer- og Vinterdragt, men Hannen undergaaer et større Beløb af Forandring til hver af de tilbagevendende Tidsperioder end Hunnen — herpaa er Brushanen (*Machetes pugnax*) et godt Exempel.

Hvad angaaer Aarsagen til eller Øjemedet med For-

¹) «Nitzsch's Pterylography», udgivet af P. L. Selater. Ray Soc., 1867, S. 14

skjellighederne i Farve mellem Sommer- og Vinterdragten, saa kan det være, at de i nogle Tilfælde, f. Ex. hos Rypen¹⁾ i begge Aarstider tjene til Beskyttelse. Naar Forskjellen imellem de to Fjerdragter er ringe, saa kan den maaske, som allerede tidligere bemærket, tilskrives Livsbetingelsernes direkte Virken. Men der kan neppe være Tvivl om, at hos mange Fugle er Sommerdragten til Prydelse, selv naar begge Kjøen ere ens. Vi kunne slutte os til, at dette er Tilfældet med mange Hejrer, Silkehejrer osv., thi de faa deres smukke Fjer kun i Parringstiden. Fremdeles ere saadanne Fjer, Toppe osv., skjøndt de findes hos begge Kjøen, i Almindelighed lidt stærkere udviklede hos Hannen end hos Hunnen; og de ligne de Fjer og Prydelser, som hos andre Fuglearter udelukkende findes hos Hannerne. Det er ogsaa bekjendt, at Fangenskab, ved at paavirke Hännernes Forplantningsredskaber, hyppig hæmmer Udviklingen af deres sekundære Kjønsskarakterer, men ikke har nogen øjeblikkelig Indflydelse paa andre Karakterer, og Hr. Bartlett meddeler mig, at otte eller ni Exemplarer af Strandløberen (*Tringa canutus*) i den zoologiske Have beholdt deres usmykkede Vinterfjerdragt hele Aaret igjennem, af hvilken Kjendsgjærning vi kunne slutte, at Sommerfjerdragten, omendskjøndt den er almindelig for begge Kjøen, er af samme Natur som den udelukkende mandlige Fjerdragt hos andre Fugle²⁾).

¹⁾ Rypens brunspættede Sommerdragt er ligesaa vigtig for dens Sikkerhed, som dens hvide Vinterdragt; thi det vides, at Fuglen i Skaadinavien lider meget ved Rovfugles Efterstræbelser om Foraaret, naar Sneen er forsvunden, førend den har faaet sin Sommerdragt. Jevnfør Wilhelm von Wright i Lloyd: *Game Birds of Sweden*, 1867, S. 125.

²⁾ Angaaende Bemærkningerne om Fjerskifte, se om Snepper osv.: Macgillivray: *Hist. Brit. Birds*, Vol. IV, S. 371. Om Glarcolæ, Brokfugle og Trappgæs: Jerdon: *Birds of India*, Vol. III, S. 615, 630, 683; om Totanus, *ibid.*, S. 700; om Hejrerne Fjer, *ibid.*, S. 738, og Macgillivray, Vol. IV, S. 435 og 444 og Hr. Stafford Allen i: *Ibis*, Vol. V, 1863, S. 33.

Af de foregaaende Kjendsgjæringer, særligt deraf, at hos visse Fugle intet af Kjønne forandrer Farve ved det aarlige Fjerskifte, eller forandrer sig saameget, at det kan være dem til nogen Nytte, og deraf, at andre Arters Hunner, som skifte Fjer to Gange om Aaret, dog beholde de samme Farver hele Tiden, kunne vi slutte os til, at den Egenskab at skifte Fjer to Gange om Aaret ikke er bleven erhvervet, for at Hannen i Parringstiden skulde kunne erhverve sig Prydelser, men at det dobbelte Fjerskifte, der oprindeligt var erhvervet i et bestemt Øjemed, senere er blevet benyttet i visse Tilfælde til at faa en Parringsdragt.

Ved første Øjekast er det en forbavsende Omstændighed, at nogle af de nærbeslægtede Fugles Arter regelmæssigt skifte Fjer to Gange om Aaret, og andre kun een Gang. Rypen f. Ex. skifter Fjer to, eller endogsaa tre Gange om Aaret, og Urhanen kun een Gang; nogle af de pragtfuldt farvede indiske Honningsugere (*Nectarinæ*) og nogle Underslægter af dunkelt farvede Pibere (*Anthus*) have et dobbelt, medens andre kun have et enkelt aarligt Fjerskifte¹⁾. Men de Gradationer, der er i den Maade, paa hvilken Fjerskiftet foregaaer hos forskellige Fugle, viser os, hvorledes Arter, eller hele Grupper af Arter, oprindeligt kunne have vundet Evne til at skifte Fjer to Gange om Aaret, eller, naar de engang havde faaet denne Evne, kunne have tabt den igjen. Hos visse Trapgæs og Strandpibere er Vaar-Fjerskiftet langt fra fuldstændigt, idet nogle Fjer blive fornyede, og andre skifte Farve. Der er altsaa Grund til at antage, at hos visse Trapgæs og vagtelkongagtige Fugle, som i Almindelighed skifte Fjer to Gange om Aaret, er der nogle af de gamle Hanner, som beholde deres Parringsdragt hele Aaret igjennem. Det

¹⁾ Om Rypens Fjerskifte, se Guld: *•Birds of Great Britain•*. Om Honningfuglene, se Jerdon: *•Birds of India•*, Vol. I, S. 359, 365, 369. Om Piberens Fjerskifte, se Blyth i: *•Ibis•*, 1867, S. 32.

hænder ogsaa, at der om Foraaret kun bliver føjet nogle faa, stærkt modificerede Fjer til Fjerdragten; dette gjælder saaledes om de skiveformede Halefjer hos visse indiske Drongoer (Bhringa) og om de forlængede Fjer paa Ryggen, Halsen og i Toppen paa Hovedet hos visse Hejrer. Ved de her angivne Trin kunde Foraarsfjerskiftet blive gjort mere og mere fuldstændigt, indtil der var vundet et fuldstændigt dobbelt Fjerskifte. Det kan ogsaa paavises, at der er en Gradation i Længden af den Tid, i hvilken enhver af de aarlige Fjerdragter beholdes, saa det altsaa kunde ske, at den ene kunde komme til at beholdes hele Aaret, medens den anden blev fuldstændig tabt. Saaledes beholder Brushanen (*Machetes pugnax*) kun sin Fjerkrave i to Foraarsmaaneder. Hannen af Enkefluglen (*Chera progne*) fra Natal faaer sin skønne Fjerdragt og sine lange Halefjer i December eller Januar og mister begge Delé i Marts. Den beholder dem altsaa kun omtrent i tre Maaneder. De fleste Arter, som have dobbelt Fjerskifte, beholde deres Fjerprydelser i omtrent sex Maaneder. Hannen hos den vilde *Gallus bankiva* beholder dog sine Halsfjer i ni eller ti Maaneder, og naar disse ere fældede, stilles de underliggende sorte Fjer paa Halsen tydeligt tilskue; men hos denne Arts tamme Efterkommere (de tamme Høns) blive Hanens Halsfjer straks afløste af nye. Vi se altsaa her, hvad en Del af Fjerdragten angaaer, et dobbelt Fjerskifte omdannet til et enkelt Fjerskifte i den tæmmede Tilstand¹⁾.

¹⁾ Angaaende Bemærkningerne om partiel Fjerskifte og om, at gamle Hanner beholde deres Parringsdragt, se Jerdon, om Trappgæs og Strandløbere 1: «*Birds of India*», Vol. III, S. 617, 637, 709, 711. Ligeledes Blyth 1: «*Land and Water*», 1867, S. 84. Om *Vidua*: «*Ibis*», Vol. III, 1861, S. 133. Om Drongo, Jerdon: *ibid.*, Vol. I, S. 435. Om Foraarsfjerskiftet hos *Herodias bubulcus*, Hr. S. S. Allen 1: «*Ibis*», 1863, S. 33. Om *Gallus bankiva*, Blyth 1: «*Annals and Mag. of Nat. Hist.*», Vol. I, 1848, S. 455; se ogsaa i saa Henseende min Bog: «*Variation of Animals under Domestication*», Vol. I, S. 236.

Om Stokanden (*Anas boschas*) er det bekjendt, at Andrikken efter Parringstiden mister sin mandlige Fjerdragt for et Tidsrum af tre Maaneder, og i denne Tid har den Hunnens Fjerbeklædning. Spidsandens (*Anas acuta*) Han savner sin Fjerdragt i en saa kort Tid som seks Uger eller to Maaneder; og Montagu bemærker, at »dette dobbelte Fjerskifte indenfor et saa kort Tidsrum er en højst besynderlig Omstændighed, der synes at byde alle menneskelige Fornufts slutninger Trods«. Men den, som troer paa Arternes trinvis Omdannelse, vil ingenlunde blive forbavset ved at finde Gradationer af alle Slags. Dersom Spidsandens Han skulde erhverve sin ny Fjerdragt indenfor en endnu kortere Tid, vilde de nye mandlige Fjernæsten uundgaaeligt blive blandede med de gamle, og begge igjen med nogle, der vare ejendommelige for Hunnen. Og dette er aabenbart Tilfældet med Hannen hos en ikke fjernt beslægtet Fugl, nemlig Skalleslugeren (*Merganser serrator*); thi om Hannerne der siges der, at de »undergaa en Forandring i deres Fjerdragt, som til en vis Grad bringer dem til at ligne Hunnerne«. Ved en lidt større Hurtighed ved Fjerskiftet vilde det dobbelte Fjerskifte blive fuldstændig tabt¹⁾.

Som tidligere sagt blive nogle Fuglehanner mere pragtfuldt farvede om Foraaret, ikke ved et Vaarfjerskifte, men enten ved en virkelig Forandring i Fjerenes Farve, eller ved at disses dunkelt farvede og forslidte Rande kastes. Farveforandringer, der ere foranledigede herved, kunne vare en længere eller kortere Tid. Hos *Pelecanus onocrotalus* gyder der sig om Foraaret et skjønt Rosenskjær over hele Fjerdragten, og paa Brystet fremkommer der citrongule Pletter; men, som Hr. Sclater fortæller, vare disse Farver ikke længe, idet de i Almindelighed for-

¹⁾ Se Macgillivray: »Hist. British Birds» (Vol. V, S. 34, 70 og 223), om Fjerskiftet hos Anatidæ, med Citater fra Waterton og Montagu. Ligeledes Yarrell: »Hist. of British Birds», Vol. III, S. 243.

svinde seks Uger eller to Maaneder efterat de ere blevne erhvervede. Visse Finker kaste om Foraaret Randene af deres Fjer og faa derved livligere Farver, medens andre Finker ingen saadanne Forandringer undergaa. Saaledes har den nordamerikanske *Fringilla tristis* (ligesom mange andre amerikanske Arter) kun livlige Farver, naar Vinteren er forbi, medens vor Stillids, som ganske svarer til denne Fugl hvad Sædvaner angaaer, og vor Sidsken, som staaer den endnu nærmere hvad Bygning angaaer, ingen saadan aarlig Forandring undergaaer. Men en Forskjel af dette Slags i Fjerdragten hos beslægtede Arter er ikke forbavsende; thi den almindelige Irisk, som hører til samme Familie, har i England kun purpurfarvet Pande og Bryst om Sommeren, medens den paa Madejra beholder disse Farver hele Aaret rundt¹⁾.

Om Fuglehannernes Stillentilskue af deres Fjer. — Prydelser af alle Slags, erhvervede enten for en Tid eller for stedse, stilles snedigen tilskue af Hannerne og tjene aabenbart til at opflamme, tiltrække eller bedaare Hunnerne. Men Hannerne stille undertiden deres Prydelser tilskue, uden at der er Hunner i Nærheden. Dette hænder saaledes undertiden med Hjerperne paa deres Legepladser, og ligeledes med Paafuglen; men denne sidste Fugl ønsker imidlertid aabenbart en Tilskuer af en eller anden Slags og fremviser ofte, som jeg tidt har seet det, sin Fjerpragt for Fjerkræ, ja endogsaa for Svin²⁾. Alle Naturforskere, som have lagt Mærke til Fugles Vaner i vild Tilstand eller i Fangenskab, ere enige om, at Hannerne frydes ved at stille deres Skjønhed tilskue. Audubon taler hyppigt

¹⁾ Om Pellicanen, se Selater i: «Proc. Zool. Soc.», 1868, S. 265. Om de amerikanske Finker, se Audubon: «Ornitholog. Biography», Vol. I, S. 174, 221, og Jerdon: «Birds of India», Vol. II, S. 383. Om *Fringilla cannabina* fra Madeira, se Hr. E. Vernon Harcourt i: «Ibis», Vol. V, 1863, S. 230.

²⁾ Se ligeledes: «Ornamental Poultry», ved Hr. E. S. Dixon, 1848, S. 8.

om Hannen som søgende at fortrylle Hunnen paa forskjellige Maader. Hr. Gould siger, efter at have beskrevet nogle Ejendommeligheder ved en Kolibrihan, at han ikke tvivler om, at det staaer i dens Magt at stille sig tilskue for Hunnen paa den mest fordelagtige Maade. Dr. Jerdon¹⁾ hævder, at Hannens skønne Fjerdragt tjener til »at fængsle og tiltrække Hunnen». Hr. Bartlett ved den zoologiske Have udtalte sig i de stærkeste Udtryk i den samme Retning.

Det maa være et storartet Syn ovre i Indiens Skove »at komme bag paa en tyve, tredive Paafugle, hvis Hanner stille deres pragtfulde Slæb tilskue og spanke omkring i Stads og Stolthed foran de beundrende Hunner». Den vilde kalkunske Hane rejser sine glindsende Fjer, breder sin smukt bæltede Hale og sine tverstribede Vingefjer og frembyder i det Hele taget med sine pragtfulde purpurrøde og blaa Hudlapper et stolt, skjøndt i vore Øjne grotesk Skue. Lignende Ting ere allerede blevne fortalte om forskjellige Slags Hjerper. Lad os vende os til en anden Orden. Hannen af *Rupicola crocea* (Fig. 50) er en af Verdens skønneste Fugle, idet den er pragtfuld orange-farvet og idet nogle af dens Fjer ere afskaarne paa en mærkelig Maade og andre ere dunbløde. Hunnen er brun-grøn, skatteret med Rødt og har en meget mindre Top end Hannen. Hr. R. Schomburgk har beskrevet deres Bejlen; han fandt et af deres Forsamlingssteder, hvor der var ti Hanner og to Hunner nærværende. Pladsen var fire til fem Fod i Tvermaal og syntes at være bleven befriet for hvert eneste Græsblad og glattet, som om det var skeet ved Menneskehænder. En Han »sprang omkring til aabenbar Fornøjelse for forskjellige andre. Nu bredte den sine Vinger, kastede Hovedet tilbage, eller foldede

¹⁾ »Birds of India», Indledning, Vol. I, S. XXIV; om Paafuglen, Vol. III, S. 507. Se Gould: »Introduction to the Trochilidae», 1861, S. 15 og 111.

sin Hale ud fra hinanden, ligesom en Vifte; nu foer den omkring med en hoppende Gang, indtil den blev træt,

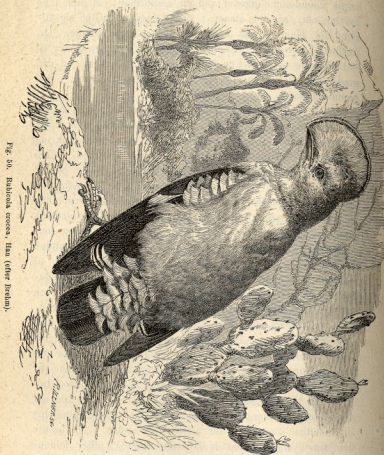

Fig. 50. *Rhabiola crocea*, Haas (øfter Jerlm).

saa fremklukkede den et Slags Tone, og blev afløst af en anden. Paa denne Maade viste tre sig paa Brædderne, den Ene efter den Anden, og trak sig derefter selvtilfredse

tilbage for at hvile. Indianerne, der sætte Pris paa disse Fugles Skind, vente ved et af deres Forsamlingsteder, indtil Fuglene ere ivrigt beskæftigede med at dandse, og ere da istand til med deres forgiftede Pile at dræbe en fire, fem Hanner efter hinanden¹⁾. Hos Paradisfuglene forsamler der sig et Dousin eller flere fyldigt beffjedrede Hanner paa et Træ, for at afholde Bal, som de Indfødte kalde det, og her flyve de omkring og løfte deres Vinger, rejse deres udmærket smukke Fjer og faa dem til at vibrere, saa hele Træet, som Hr. Wallace bemærker, seer ud som det var lutter viftende Fjer. Naar de ere beskæftigede paa denne Maade, blive de saa optagede deraf, at en dygtig Bueskytte næsten kan ombringe det hele Selskab. Paa det malayiske Arkipelag, hvor disse Fugle holdes i Fangenskab, siges de at være meget omhyggelige med at holde deres Fjer rene, idet de ofte sprede dem ud fra hinanden, undersøge dem og fjerne enhver Smudsplet. En Jagttager, som havde flere Par levende sammen, tvivlede ikke om, at Hannernes Stillen tilskue af deres Fjer havde til Hensigt at behage Hunnerne²⁾.

Guldfasanen (*Thaumalea picta*) udspiler under sin Bejlen ikke blot sin pragtfulde Krave og rejser den, men den stiller sig ogsaa, som jeg selv har seet, paaskraa overfor Hunnen, paa hvilken Side den saa end staaer, aabenbart for at han kan stille en saa stor Flade tilskue for hende som muligt³⁾. Hr. Bartlett har iagttaget en Polyplectron-Han (Figur 51) ifærd med at bejle, og han

¹⁾ «Journal of R. Geograph. Soc.», Vol. X, 1840, S. 236

²⁾ «Annals and Mag. of Nat. Hist.», Vol. XIII, 1854, S. 157; ogsaa Wallace, *ibid.*, Vol. XX, 1857, S. 412, og «The Malay Archipelago», Vol. II, 1869, S. 252. Ligeledes Dr. Bennet, citeret i: Brehm: «Thierleben», B. III, S. 326.

³⁾ Hr. T. W. Wood har («The Student», April 1870, S. 115) givet en fyldig Beretning om denne Maade at vise sin Pynt paa (hvilken han kalder den laterale eller eensidige) for Guldfasanens og den japanesiske Fasans (*Ph. versicolor*) Vedkommende.

har viist mig et Exemplar, der var udstoppet i den Stilling, det da indtog. Denne Fugls Hale og Vingefjer ere

Fig. 51. *Polyplectron chinquus*, Hon (after Brehm).

prydede med skønne Øjne, af samme Art som de, der ere paa Paafuglens Hale. Naar nu Paafuglen skal vise sig, saa breder den sin Hale og rejser den paatvers af sit Legeme,

thi den staaer Ansigt til Ansigt med Hunnen og skal paa samme Tid fremvise den rige blaa Farve, den har paa Strube og Bryst. Men Polyplectrons Bryst har en dunkel Farve, og Øjnene findes ikke paa Halefjerene alene. Som en Følge heraf stiller Polyplectron sig ikke Ansigt til Ansigt med Hunnen; men den løfter og spreder sine Halefjer lidt skraat, idet den sænker den udspilede Vinge, der vender mod Hunnen, og løfter den, der vender fra den. I denne Stilling ere alle Legemets Øjne udstillede i en stor spættet Flade for den beundrende Huns Blik. Hvorhen hun saa flytter sig, blive de udspilede Vinger og den skraat holdte Hale vendte hen imod hende. Tragopan-Fasanens Han bærer sig næsten ad paa samme Maade; thi den løfter Fjerene, skjøndt ikke Vingen selv, paa den Side, som vender fra Hunnen, og som ellers vilde blive skjulte, saaledes at næsten alle de smukt spættede Fjer ere stillede tilskue paa samme Tid.

Argusfasanens Maade at forholde sig paa er endnu mere slaaende. De uhyre stærkt udviklede Vingefjer af anden Orden, som kun findes hos Hannen, ere prydede med en Række af fra tyve indtil tre og tyve Øjne, hver over en Tomme i Tvermaal. Fjerene ere ogsaa elegant tegnede med skraa mørke Striber og Rækker af Pletter, Noget, der har Lighed med en Sammenblanding af Tigrens og Leopardens Tegning, Øjnene ere saa smukt skatterede, at de, som Hertugen af Argyll bemærker¹⁾, træde frem ligesom en Kugle, der ligger løst i en Fordybning. Men da jeg saa paa Exemplaret i British Museum, som var udstillet med Vingerne udbredte og hængende nedad, blev jeg i høj Grad skuffet, for Øjnene forekom mig flade, ja endogsaa konkave. Men Hr. Gould klarede snart Sagen for mig, thi han havde gjort en Tegning af en Han, medens den stillede sin Skjønhed tilskue. Naar den gjorde det, blive begge Vingers lange Fjer af anden Orden strakte

¹⁾ The Reign of Law, 1867, S. 203.

og udbredte lodret, og disse i Forbindelse med de uhyre stærkt forlængede Halefjer danne en stor halvkredsformet opadstaaende Vifte. Disse Fjer ere blevne viste forskellige Kunstnere, og de have Alle udtalt deres Beundring over den fuldkomne Skattering. Man maa vel spørge, om saadanne kunstforstandigt skatterede Ornamentter kunne være blevne dannede ved Parringsvalgets Hjælp? Men det vil være bekvemt at opsætte at svare paa dette Spørgsmaal saalænge, til vi i det næste Kapitel komme til at tale om Gradationsprincippet.

Svingfjerene af første Orden, som hos de fleste Hønsfugle have en ensformig Farve, ere hos Argusfasanen ikke mindre vidunderlige end Svingfjerene af anden Orden. De have en blid brun Farve med talrige sorte Pletter, af hvilke hver enkelt bestaaer af to eller tre sorte Prikker med et mørkt Bælte omkring. Men Hovedprydelsen er en Plet, der er parallel med den mørkeblaa Pennepose og hvis Omrids danner en fuldstændig anden Fjer, der ligger indenfor den virkelige. Dette inderste Parti har en lys kastaniebrun Farve og er tæt oversaat med smaa hvide Prikker. Jeg har viist forskellige Personer denne Fjer, og mange have beundret den, ja endogsaa mere end de Fjer med Kuglen og Fordybningen, og de have sagt, at den mere saa ud, som om den var frembragt ved Kunst, end som et af Naturens Arbejder. Nu ere disse Fjer under alle almindelige Omstændigheder aldeles skjulte, men blive stillede fuldstændig tilskue, saasomt de lange Fjer af anden Orden rejses; dog er det paa en vidt forskjellig Maade, thi de spredes ligesom to smaa Vifter eller Skjolde, hver paa sin Side af Brystet nær ved Jorden.

Argus-Fasanens Han er i høj Grad interessant, fordi den afgiver et godt Exempel paa, at den mest raffinerede Skjønhed kan tjene til at bedaare Hunnen og ikke til nogetsomhelst Andet. Vi maa antage, at dette er Tilfældet, da Svingfjerene af første Orden aldrig stilles tilskue, og de Kugler i Fordybninger fremstillende Orna-

menter ikke blive udstillede i hele deres Fuldkommenhed, undtagen naar Hannen indtager sin Bejlerstilling. Argus-Fasanen har ikke straalende Farver, saa dens heldige Bejlen synes at have beroet paa dens Fjers betydelige Størrelse og derpaa, at de ere saa omhyggeligt tegnede med de mest elegante Mønstre. Mange ville paastaa, at det er yderst utroligt, at en Fuglehun skulde kunne skatte smuk Skattering og udsøgt Tegning. Det er ganske vist en vidunderlig Kjendsgjerning, om hun besad denne næsten menneskelige Smag, skjøndt hun maaske mere beundrer den samlede Virkning, end hver enkelt Detaille. Den, som troer, at han roligt kan benægte de lavere Dyrs Smag og Skjelneevne, maa benægte, at Argus-Fasanens Hun kan skatte saadan raffineret Skjønhed; men han vil da ogsaa blive nødt til at indrømme, at de mærkværdige Attituder, i hvilke Hannen stiller sig, naar den bejler, og ved hvilke dens Fjerdragts vidunderlige Skjønhed stilles fuldt tilskue, ere meningsløse; og det er af det Slags Slutninger, som jeg for mit Vedkommende aldrig vil gaa ind paa.

Omendskjøndt saamange Fasaner og beslægtede Hønsfugle omhyggeligt stille deres skønne Fjerdragt tilskue for Hunnerne, er det, som Hr. Bartlett meddeler mig, mærkeligt, at dette ikke er Tilfældet med de dunkelfarvede Fasaner, *Crossoptilon auritum* og *Phasianus Wallichii*, saa disse Fugle synes at være sig bevidste, at de have liden Skjønhed at stille tilskue. Hr. Bartlett har aldrig seet nogen Fasanarts Hanner kæmpe med hinanden, dog har han ikke havt synderlig Lejlighed til at iagttage de to sidstnævnte Arter. Hr. Jenner Weir har fundet, at alle Fuglehanner med pragtfuld eller meget karakteristisk Fjerdragt ere mere stridbare end de dunkelt farvede Arter indenfor samme Gruppe. Stillidsen er f. Ex. langt mere stridbar end Irisken, og Solsorten mere stridbar end Droslen. De Fugle, som skifte deres Fjerdragt efter Aarstiden, blive ligeledes mere stridbare i den Periode, da deres

Prydelser ere mest livlige. Uden Tvivl kæmpe nogle dunkeltfarvede Fugles Hanner heftigt med hinanden, men det viser sig, at naar Parringsvalget har været meget virksomt og har givet en Arts Hanner straalende Farver, saa har det ogsaa ofte givet dem en stærk Tendens til Stridbarhed. Vi ville møde næsten analoge Tilfælde, naar vi komme til at omtale Pattedyrene. Paa den anden Side er Sangevne og straalende Farver sjeldent blevne erhvervede begge to af den samme Fuglearts Hanner; men ifald saa var, vilde de Fordele, der herved bleve vundne, have været ganske ens, nemlig Held til at bedaare Hunnen. Det maa nu alligvel indrømmes, at forskjellige straalende Fuglearters Hanner have faaet deres Fjer særligt modificerede for at kunne frembringe Instrumentalmusik, omendskjøndt der, i det Mindste efter vor Smag, ikke kan være Tale om nogen Sammenligning med mange Sangfugles Vokalmusik.

Vi ville nu vende os til Fuglehanner, som ikke ere smykkede i nogen særlig høj Grad, men som alligevel, naar de bejle, stille de tiltrækkende Egenskaber tilskue, som de maatte være i Besiddelse af. Disse Tilfælde ere i somme Henseender mere mærkelige end de foran omtalte og ere kun blevne lidet bemærkede. De følgende Fakta ere udvalgte af en stor Mængde værdifulde Bemærkninger, der ere mig velvilligt overladte af Hr. Jenner Weir, som længe har holdt Fugle af mange Slags, hvoriblandt alle de britiske Spurve og Verlinger (Fringillidæ og Emberizidæ). Dompappen nærmer sig Hunnen Ansigt til Ansigt og sætter Brystet frem, saa mange flere af de røde Fjer sees paa engang, end det ellers er Tilfældet. Samtidig dermed vrider og vrikker den sin sorte Hale fra den ene Side til den anden paa en kostelig Maade. Bogfinkehannen staaer ogsaa Ansigt til Ansigt med Hunnen, saaledes at den viser sit røde Bryst og sin «Blaaklokke» (blue bell, et Sportnavn for dens Hoved); Vingerne ere samtidig lidt udbredte, hvorved de rene hvide Baand paa

Skulderen blive gjorte iøjnefaldende. Den almindelige Irisk breder sit rosenfarvede Bryst, spreder sine brune Vinger og sin Hale lidt, for at gjøre det mest Mulige ud af deres hvide Rande. Vi maa imidlertid tage os iagt, naar vi antage, at Vingerne udbredes ene og alene for at stilles tilskue, da der er nogle Fugle, hvis Vinger ikke ere skønne, der bære sig saadan ad. Dette er Tilfældet med Hushanen, men det er altid den Vinge, der vender fra Hunnen, som bliver udspreedt og samtidig dermed skræbes hen over Jorden. Stillids-Hannen bærer sig anderledes ad end alle de andre Finker: dens Vinger ere smukke, idet Skuldrene ere sorte og de sortspidsede Svingfjer have hvide Pletter og ere bræmmede med Guldgult. Naar den bejler til Hunnen, svinger den sit Legeme fra den ene Side til den anden og vender hurtigt sine let udbredte Vinger, der derved glimte som Guld, fra den ene Side til den anden. Hr. Weir meddeler mig, at ingen anden Finkeart drejer sig omkring paa denne Maade, naar den bejler, ikke engang den beslægtede Sidsken-Han, thi den vilde ikke blive kjønnere derved.

De fleste af de britiske Verlinger ere simpelt farvede Fugle, men om Foraaret faa Fjerene paa Rørverlingehannens (*Emberiza schoeniculus*) Hoved en smuk sort Farve ved, at de graalige Spidser fældes; disse sorte Fjer rejses, naar den bejler. Hr. Weir har holdt to avstralske Amadina-Arter i Fangenskab. *A. castanotis* er en meget lille og beskedent farvet Finke med en sort Hale, hvid Krop og kulsorte øvre Haledækfjer; hver af de Sidste ere tegnede med tre store, iøjnefaldende, ovale hvide Pletter¹⁾. Naar denne Art bejler til Hunnen, spreder den disse delvis farvede Haledækfjer ud fra hinanden og faar dem til at vibrere paa en meget besynderlig Maade. Hannen af *Amadina Lathamii* bærer sig ganske anderledes ad. Den

¹⁾ Angaaende Beskrivelsen af disse Fugle, se Gould: "Handbook to the Birds of Australia", Vol. I, 1865, S. 417.

viser nemlig Hunnen sit pragtfuldt plettede Bryst, sin skarlagensfarvede Krop og sine skarlagensfarvede øvre Hale-dækfjer. Jeg kan her, efter Meddelelser fra Dr. Jerdon, tilføje, at den indiske Bulbul (*Pycnonotus hæmorrhous*) har karmoisinrøde Under-Haledækfjer, og man kunde nu tro, at disse Fjers Skjønhed vanskelig kunde blive stillet tilskue. Men naar Fuglen er livlig, saa spreder den dem ofte ud til Siden, saa de endogsaa kunne sees ovenfra¹⁾. Den almindelige Due har paa Brystet Fjer med Regnbueglants, og Enhver maå have seet, hvorledes Hannen puster Brystet op, naar den bejler til Hunnen, idet den saaledes gjør det mest Mulige ud af disse Fjer. En af de smukke avstralske bronzevingede Duer (*Ocyphaps lophotes*) bærer sig, efter hvad Hr. Weir har meddelt mig, meget anderledes ad. Hannen sænker, naar den staaer foran Hunnen, sit Hoved næsten ned til Jorden, spreder og rejser sin Hale lodret ivejret og breder halvvejs sine Vinger; skiftevis og langsomt hæver og sænker den sit Legeme, saa de metalglindsende Fjer alle sees paa engang og glimte i Solen.

Der er nu blevet meddelt Fakta nok, der vise, hvor omhyggeligt Fuglehanner stille deres forskellige Yndigheder tilskue, og de gjøre det med den største Dygtighed. Medens de pudse deres Fjer, have de rig Lejlighed til at beundre sig selv og til at studere, hvorledes de bedst kunne stille deres Skjønhed tilskue. Men da alle Hanner af samme Art vise deres Skjønhed paa ganske den samme Maade, synes det som om Handlinger, der i Begyndelsen bleve foretagne med en bestemt Hensigt, ere blevne instinktmæssige. I saa Fald burde man ikke beskyldte Fuglene for bevidst Forfængelighed; og dog, naar vi se en Paafugl spanke omkring med udspilede og vibrerende Halefjer, saa synes den at være Stoltheden og Forfængelighedens sande Sindbillede.

De forskellige Prydelser, som Hannerne besidde, ere ganske vist af den største Vigtighed for dem, thi de ere

¹⁾ •Birds of India•, Vol. II, S. 96.

i nogle Tilfælde blevne erhvervede paa deres Sikkerheds Bekostning, idet Prydelserne undertiden i høj Grad belemre deres Flugt eller Løb. Den afrikanske Natravn (*Cosmetornis*), som i Parringstiden har en af sine Første-Ordens Svingfjer udviklet til et Slags Vimpel af en uhyre Længde, bliver herved meget forsinket i sin Flugt, skjøndt den til andre Tider er mærkværdig ved sin Hurtighed. Den »uhaandterlige Størrelse«, som Argus-Fasanens Vingefjer af anden Orden have, siges næsten ganske at forhindre Fuglen i at flyve«. Paradisfugle-Hannernes smukke Fjer volde dem megen Ulejlighed i stærk Blæst. Den sydafrikanske Enkefugls (*Vidua*) overordenlig lange Halefjer gjør »deres Flugt tung«, men saasnart som disse Fjer ere kastede af, flyve Hannerne ligesaa godt som Hunnerne. Da Fugle altid parres, naar der er Næring i Overflod, saa have sandsynligvis Hannerne ikke megen Ulæmpe af deres hæmmede Bevægelsesevner, naar de skulle søge efter Føde; men der kan neppe være Tvivl om, at de jo maa være meget mere udsatte for at blive Rovfuglenes Bytte. Der kan heller ikke være nogen Tvivl om, at Paafuglens lange Slæb og Argus-Fasanens lange Hale og lange Vingefjer maa gjøre dem til et langt lettere Bytte for snigende Tigerkatte, end det ellers vilde være Tilfældet. Fremdeles kan det ikke være Andet, end at de straalende Farver hos mange Fuglehanner maa gjøre dem iøjnefaldende for Fjender af alle Slags. Derfor er det, som Hr. Gould har bemærket, at saadanne Fugle i Almindelighed ere meget sky, som om de vare sig bevidste, at deres Skjønhed var dem en Kilde til Fare, og at de ere meget vanskeligere at finde eller komme i Nærheden af end de dunkelt farvede og sammenlignelsesvis tamme Hunner, eller end de unge og endnu ikke prydede Hanner¹⁾.

¹⁾ Om *Cosmetornis*, se Livingstone: »Expedition to the Zambesi», 1865, S. 66. Om Argusfasanen, Jardine: »Nat. Hist. Lib.: Birds», Vøl XIV, S. 167. Om Paradisfugle, Lesson, citeret i: Brehm:

Det er en endnu mærkeligere Omstændighed, at Hannerne hos nogle Fugle, som ere forsynede med særegne Kampvaaben og som i vild Tilstand ere saa stridbare, at de ofte dræbe hinanden, have Ulæmpe af at besidde visse Prydelser. Folk, der holde Kamphaner, klippe Hanernes Fjerkraver og afskjære deres Kam og Hudlapper, og Fuglene siges da at være stynede (dubbed). Hr. Tegemeier paastaaer, at en ustynet Fugl er overordenlig uheldigt stillet, idet deres Kam og Hudlapper afgive et udmærket Hold for Modstanderens Næb, og da en Hane altid slaaer, hvor den holder, saa har den ganske sin Fjende i sin Magt, naar den engang har grebet ham. Selv om Fuglen ikke bliver dræbt, saa er dog en ustynet Hanes Blodtab meget større end en stynet Hanes¹⁾. Unge kalkunske Haner tage altid fat i hinandens Hudlapper, naar de kæmpe, og jeg antager, at de gamle Fugle kæmpe paa samme Maade. Man kunde maaske gjøre den Indvending, at Kam og Hudlapper ikke ere Prydelser og ikke i den Henseende kunne være til nogen Nytte for Fuglene, men selv i vore Øjne bliver den straalende spanske Hanes Skjønhed meget hævet ved dens hvide Ansigt og purpurfarvede Kam; og Ingen, som nogensinde har seet Trapogan-Fasanhannens prægtfulde blaa Hudlapper, naar de ere oppustede under dens Bejlen, kan et Øjeblik være i Tvivl om, at det, der vindes ved disse Hudlapper, er Skjønhed. Af de foregaaende Kjendsgjæringer kunne vi tydeligt se, at Hannens Fjer og Prydelser maa have den største Betydning for den, og vi kunne endvidere se, at Skjønhed i nogle Tilfælde endogsaa er vigtigere end Held i Kamp.

•Thierleben•, B. III, S. 325. Om Enkefuglen, Barrow: •Travels in Africa•, Vol I, S. 243, og •Ibis•, Vol. III, 1861, S. 133. Hr. Gould om Fuglehannernes Frygtksomhed: •Handbook to Birds of Australia•, Vol. I, 1865, S. 210, 457.

¹⁾ Tegetmeier: •The Poultry Book•, 1866, S. 139.

FJORTENDE KAPITEL.

FUGLE. — FORTSÆTTELSE.

Hunnernes Valg — Bejlerskabets Varighed — Umagede Fugle — Sjælelige Evner og Smag for det Skønne — Hunnerne vise Forkjærlighed for eller Antipathi mod visse Hanner — Fuglenes Variabilitet — Varieringerne undertiden abrupte — Varieringslove — Dannelsen af «Øjne» — Karakterers Gradationer — Exempler: Paafuglen, Argusfasanen og Urosticte.

Naar Kjønne afvige fra hinanden i Skjønhed, i Syngseevne, eller ved at frembringe hvad jeg har kaldt Instrumentalmusik, saa er det næsten altid Hannen, der overgaaer Hunnen. Disse Egenskaber ere, som vi nys have seet, aabenbart i høj Grad vigtige for Hannen. Naar de kun erhverves for en Del af Aaret, saa skeer det altid kort før Parringstiden. Det er kun Hannen, som med Omhu stiller sine forskjellige Yndigheder tilskue og som ofte udfører besynderlige Kaprioler paa Jorden eller i Luften i Hunnens Paasyn. Enhver Han driver, ifald den kan, alle sine Rivaler bort eller dræber dem. Heraf kunne vi slutte, at det er Hannens Hensigt at faa Hunnen til at parres med sig, og for at opnaa dette, søger han at opflamme eller bedaare hende paa forskjellige Maader. Dette mener Alle de, som omhyggelig have studeret Fuglenes Livsvaner. Men der bliver et Spørgsmaal tilbage, som bliver i højeste Grad væsenlig for Parringsvalget, det

nemlig, om enhver Han af samme Art i lige høj Grad opflammer og tiltrækker Hunnen, eller om hun virkelig vælger eller foretrækker visse Hanner. Dette Spørgsmaal kan besvares bekræftende, støttet af mangt et direkte og indirekte Bevis. Det er langt vanskeligere at afgjøre, hvilke Egenskaber der bestemme Hunnens Valg. Men her have vi igjen nogle direkte og indirekte Beviser for, at det for en stor Del er Hannens ydre tiltrækkende Egenskaber, skjøndt uden Tvivl dens Ihærdighed, Mod og andre sjælelige Evner komme med i Spillet. Vi ville begynde med de indirekte Beviser.

Bejlerskabets Varighed. — Den lange Tid, i hvilken begge Kjøen af visse Fuglearter mødes med hinanden, den ene Dag efter den anden paa et bestemt Sted, bestemmes rimeligvis tildels derved, at Bejlingen er en langvarig Affaire, og tildels vel ogsaa derved, at Parringsakten gjentages. Saaledes varer i Tydskland og Skandinavien Urhanernes Lege fra Midten af Marts, hele April Maaned til midt i Maj. En fyrgetyve eller halvtredsindstyve eller endnu flere Fugle samles paa Legepladsene, og den samme Plads bliver ofte besøgt i flere paa hinanden følgende Aar. Tjurens Lege vare fra Slutningen af Marts og til Midten eller endogsaa til Slutningen af Maj. I Nord-Amerika varer *Tetrao phasianellus*'s «Agerhønedåndse en Maaned eller mere». Andre Hjerpearter, baade i Nord-Amerika og Øst-Sibirien¹⁾, bære sig omtrent ligesaadan ad. Fuglefængerne kjende de Tuer, hvor Brushønsene samles, paa at Græsset er slidt bort, og dette viser, at den samme Plet bliver længe søgt. Indianerne fra Guiana

¹⁾ Nordmann beskriver (Bull. Soc. Imp. des Nat. Moscow, 1861, Tome XXXIV, S. 264) den i Amurlandet levende *Tetrao urogaloides*'s Lege. Han regner, at der var over hundrede Hanner forsamlede, Hunnerne, der ligge skjulte i det omliggende Buskads, slet ikke medregnede. Den Larm, de frembringe, er forskjellig fra den, man hører hos *T. urogallus* eller Tjuren.

kjende meget godt de ryddede Kamppladse, hvor de kunne vente at finde de smukke Bjerghaner, og de Indfødte i Ny-Guinea kjende de Træer, hvor der samles fra ti til tyve fyldigt befedrede Paradisfugle-Hanner. I dette sidste Tilfælde er det ikke udtrykkelig sagt, at Hunnerne samles paa de samme Træer, men dersom Jægerne ikke ere blevne særlig spurgte derom, vilde de rimeligvis ikke omtale dem, da deres Skind er værdiløst. Smaaflkke af en afrikansk Væver (*Ploceus*) samles i Parringstiden og udføre flere Timer itræk deres yndefulde Evolutioner. Store Masser af Tredækker-Bekkasiner (*Scolopax-major*) samle sig i Mørkningen i en Mose og de søge hen til det samme Sted i det samme Ojemed i flere paa hinanden følgende Aar, og her kan man se dem springe omkring som «ligesaa mange store Rotter» med brusende Fjer, slaaende med deres Vinger og frembringende de besynderligste Skrig¹).

Nogle af de ovenfor omtalte Fugle, nemlig Urhanen, Tjuren, Fasanhjerpen, Brushanen, Tredækkerbekkasinen og maaske nogle andre ere, som man troer, polygame. Hos saadanne Fugle kunde man have troet, at de stærkere Hanner ganske simpelt vilde have drevet de svagere bort og saa straks have taget saamange Hunner i Besiddelse som muligt; men dersom det er nødvendigt for Hannen at opflamme eller behage Hunnen, saa kunne vi forstaa, hvorfor Bejlingen varer saalænge og hvorfor saa mange Individuer af det samme Kjøen ere samlede saa lang Tid paa den samme Plet. Visse Arter, som ere strengt monogame, holde ligeledes Bryllupsforsamlinger; dette synes i Skandinavien at være Tilfældet med en af Ryperne, og

¹) Angaaende de ovenfor nævnte Hjerpers Forsamlinger, se Brehm: «Thierleben», B. IV, S. 350; ligeledes L. Lloyd: «Game Birds of Sweden», 1867, S. 19, 78. Richardson: «Fauna Bor. Americana: Birds», S. 362. Henvisninger angaaende andre Fugles Forsamlinger findes ovenfor. Om Paradisea, se Wallace i «Annals and Mag. of Nat. Hist.», Vol XX, 1857, S. 412. Om Sneppen, L. Lloyd: *ibid*, S. 221.

deres Lege vare fra Midten af Marts til Midten af Maj. I Avstralien danner Lyrehalen, *Menura superba*, »småa runde Tuer«, og *Menura Alberti* skraber sig lidet dybe Huller eller, som de Indfødte kalde dem, »corroborating places«, hvor begge Kjøen antages at forsamle sig. Lyrehalernes (*M. superba*) Forsamlinger ere undertiden meget store; og der er nylig bleven offentliggjort en Meddelelse¹⁾ af en Rejsende, som i en Dal nedenunder sig, der var tæt beklædt med kort stivt Græs, hørte »en Larm, som fuldstændig forbavsede ham«. Da han listede sig fremad, saa han til sin Forbavselse omtrent hundrede og halvtredsindstyve af de pragtfulde Lyrehale-Hanner »opstillede i Slagorden og kæmpende med ubeskriveligt Raseri«. Kravefuglens (*Clamydera*) Lysthuse ere Tilflugtssted for begge Kjøen i Paringstiden, og »her møde Hannerne og strides med hinanden om Hunnernes Gunst, og disse møde der ogsaa og kokettere med Hannerne«. Hos to af Slægterne bliver det samme Lysthus søgt i mange Aar itræk²⁾.

Den almindelige Skade (*Corvus pica*, Linné) plejede, som Hr. W. Darwin Fox har meddelt mig, at samles fra alle Dele af Delamere-Skoven for at højtideligholde det »store Skadebryllup«. For nogle Aar siden vrimlede det saaledes af disse Fugle, at en Skovfoged paa en Morgen dræbte nitten Hanner, og en Anden dræbte ved et enkelt Skud syv Fugle, der sad ved Siden af hinanden. Dengang de vare saa talrige, havde de for Skik meget tidlig om Foraaret at samles paa bestemte Steder, hvor man kunde se dem i Flokke, sladdrende, undertiden kæmpende, larmende og flyvende omkring blandt Træerne. Den hele Affaire blev aabenbart af Fuglene anset for at være af den største Vigtighed. Kort efter Mødet skiltes de Alle ad, og Hr. Fox og Andre lagde da Mærke til, at de

¹⁾ Citeret af Hr. T. W. Wood i »Student«, April 1870, S. 125.

²⁾ Gould: »Handbook to the Birds of Australia«, Vol. I, S. 300, 308, 448, 451. Om den ovenfor omtalte Rype, se Lloyd: *ibid.*, S. 129.

vare magede for den Saison. I et Distrikt, hvor en Art ikke findes i stor Mængde, kan der naturligvis ikke holdes store Forsamlinger, og den samme Art kan have forskellige Vaner i de forskellige Lande. Jeg har f. Ex. aldrig seet nogen Beretning om regelmæssige Forsamlinger af Urhøns i Skotland, og dog ere disse Forsamlinger saa velbekjendte i Tydskland og Skandinavien, at de have særegne Navne.

Umagede Fugle. — Af de Kjendsgjæringer, der nu ere meddelte, kunne vi slutte os til, at hos Fugle, henhørende til vidt forskellige Grupper, er Bejlingen ofte en langvarig, delikat og besværlig Affaire. Der er endog, saa usandsynligt det ogsaa ved første Øjekast synes, Grund til at antage, at nogle Hanner og Hunner af samme Art, der bebo det samme Strog, ikke altid behage hinanden og som en Følge deraf heller ikke mages. Man har mange Beretninger om, at enten Hannen eller Hunnen i et Par er blevet skudt og den ledige Plads besat med en anden. Dette er blevet hyppigere iagttaget hos Skaden end hos nogen anden Fugl, maaske fordi baade dens Udseende og dens Rede ere saa iøjnefaldende. Den berømte Jenner siger, at i Wiltshire blev den ene af et Par skudt ikke mindre end syv Dage itræk; men Alt til ingen Nytte, for den overlevende Skade fandt snart en anden Mage; og det sidste Par fik Unger. Den ny Mage findes i Almindelighed den følgende Dag, men Hr. Thompson anfører et Exempel paa, at den er bleven replaceret den samme Dags Aften. Selv om en af de gamle Fugle bliver dræbt, efterat Æggene ere udrugede, vil der ofte blive fundet en Mage. Dette skete efter to Dages Forløb, saaledes som en af Hr. J. Lubbocks Skovfogeder nylig har iagttaget¹⁾.

¹⁾ Om Skaderne: Jenner i *Phil. Transact.*, 1824, S. 21. Macgillivray: *Hist. British Birds*, Vol. I, S. 570. Thompson i *Annals and Mag. of Nat. Hist.*, Vol. VIII, 1842, S. 494.

Den første og mest iøjnefaldende Gisning er den, at Skadehannerne maa være meget talrigere end Hunnerne, og at det i de ovenfor anførte Tilfælde, saavel som i mange, der kunde have været meddelte, har været Hannerne, der ere blevne dræbte. Dette holder aabenbart Stik i nogle Tilfælde; thi Skovfogederne i Delamere-Skoven forsikkrede Hr. Fox, at de Skader og sorte Krager, som de tidligere dræbte i stor Mængde, den Ene tæt ved den Anden nær ved deres Reder, Allesammen vare Hanner, og de forklarede sig dette deraf, at Hannerne let bleve dræbte, medens de bragte Føde til deres rugende Hunner. Macgillivray anfører imidlertid, paa en udmærket Jagttagers Autoritet, et Exempel paa, at tre Skader bleve dræbte paa den samme Rede, den Ene efter den Anden, og de vare alle Hunner; og et andet Exempel paa, at seks Skader bleve dræbte den Ene efter den Anden, medens de sad paa de samme Æg, hvilket gjør det sandsynligt, at de fleste af dem vare Hunner, skjøndt det, som jeg hører fra Hr. Fox, nok hænder, at Hannen sætter sig paa Æggene, naar Hunnen er dræbt.

Hr. J. Lubbocks Skovfoged har gjentagne Gange, men hvormange vidste han ikke, skudt den ene af et Par Skovskader (*Garrulus glandarius*) og har altid kort efter fundet den Overlevende maget igjen. Hr. W. D. Fox, Hr. F. Bond o. A. have skudt den ene af et Par Ravnekrager (*C. corone*), men snart efter var der igjen et Par i Reden. Disse Fugle ere nu temmelig almindelige, men Vandrefalken (*Falco peregrinus*) er sjelden, dog siger Hr. Thompson, «at dersom de ovre i Irland dræber en gammel Han eller Hun i Parringstiden (Noget, der ikke saa sjældent gaaer paa), saa bliver der fundet en anden Mage inden faa Dages Forløb, saa Rederne tiltrods for slige Uheld stedse afgive et fuldstændigt Kuld af Unger». Hr. Jenner Weir har kjendt den samme Tingenes Tilstand for Vandrefalkene ved Beachy Head. Den samme Jagttager meddeler mig, at tre Taarnfalke (*Falco tinnunculus*), Alle

Hanner, bleve dræbte den Ene efter den Anden, medens de vare Hanner i den samme Rede efter hinanden; to af disse havde fuldkommen udviklet Fjerdragt. Selv om den sjeldne Guldorn (*Aquila chrysaetos*) blev det forsikkert Hr. Birkbeck fra Skotland, at dersom den Ene af et Par bliver dræbt, bliver der snart fundet en Anden i dens Sted. Saaledes er det ogsaa blevet iagttaget hos Sløruglen (*Strix flammea*), at »den Overlevende hurtigt fik en Mage, og saa gik Odelæggelsen sin Gang igjen».

White fra Selborn, som anfører Exemplet med Uglen, tilføjer, at han kjendte en Mand, som fordi han troede at Agerhønsene, naar de vare magede, bleve ødelagte ved at Hannerne fægtede, plejede at skyde disse, og skjøndt han havde gjort den samme Hun til Enke flere Gange, blev hun dog altid straks forsynet med en frisk Mage. Denne samme Naturforsker gav Ordre til, at de Spurve, som berøvede Hussvalerne deres Reder, skulde skydes, men den Ene som blev tilbage, »enten det saa var en Han eller Hun, fik sig øjeblikkelig en Mage, og saadan kunde det blive ved i lang Tid.» Jeg kunde tilføje analoge Tilfælde vedrørende Bogfinken, Nattergalen og Rødstjerten. Med Hensyn til den sidste Fugl (*Phoenicurus ruticilla*) bemærker Skribenten, at den paa ingen Maade var almindelig i Nabolaget, og han udtrykker sin Forbavselse over, hvorledes den rugende Hun saa hurtigt og med saa god Virkning kunde meddele, at hun var Enke. Hr. Jenner Weir har omtalt et næsten lignende Tilfælde for mig: ved Blackhead seer han aldrig den vilde Dompap eller hører dens Toner, og dog kommer der, naar en af hans fangne Hunner er død, en vild Han efter nogle faa Dages Forløb og sætter sig i Nærheden af den umagede Hun, hvis Lokkeraab ingenlunde er stærkt. Jeg skal kun nævne et Exempel til, som skyldes den samme Iagttager. Den ene af et Par Stærer (*Sturnus vulgaris*) blev skudt om Morgenen, ved Middagstid havde den fundet en ny Mage, der ogsaa blev skudt, men før Aften var Parret

igjen komplet, saa den utrøstelige Enke eller Enkemand blev trøstet tre Gange i Løbet af den samme Dag. Hr. Engleheart meddeler mig ogsaa, at han i flere Aar plejede at skyde den Ene af et Stærpar, som byggede i et Hus i Blackheath, men Tabet blev altid strax erstattet. Et Aar holdt han Tal paa dem, han skjød, og fandt, at han fra samme Rede havde skudt fem og tredive Fugle. Der var baade Hanner og Hunner, men hvormange af hver kunde han ikke sige. Tiltrods for al den Ødelæggelse blev der dog oplækket et Kuld Unger¹⁾).

Disse Forhold ere ganske vist mærkværdige. Hvordan kan det være, at saamange Fugle ere rede til øjeblikkelig at indtage en afdød Mages Plads? Skader, Skovskader, Ravnekrager, Agerhøns og nogle andre Fugle blive aldrig sete alene om Foraaret, og dette er ved første Øjekast en meget forbavsende Omstændighed. Men Fugle af samme Kjøen, dog naturligvis ikke virkelig magede, leve undertiden i Partier eller smaa Flokke; dette vides saaledes at være Tilfældet med Duer og Agerhøns. Fugle leve ogsaa undertiden sammen tre og tre, hvad man har iagttaget med Stærer, Ravnekrager, Papegøjer og Agerhøns. Blandt Agerhønsene har man Exempler paa, at to Hunner have levet sammen med een Han og to Hanner med een Hun. I alle saadanne Tilfælde er det sandsynligt, at Forholdet let vil kunne brydes. Visse Fuglearters Hanner kunne nu og da høres udsende deres Elskovssang længe efter den egentlige Tid, og de vise derved, at de enten have mistet eller aldrig faaet en Mage. Den ene Mages tilfældige Død eller Sygdom vilde efterlade den anden fri og ene; og der er Grund til at tro, at Fuglehunner i Parringstiden ere

¹⁾ Om Vandrefalken, se Thompson: «Nat. Hist. of Ireland Birds», Vol. I, 1849, S. 39. Om Ugler, Spurve og Agerhøns, se White: «Nat. Hist. of Selborne», Udg. fra 1825, Vol. I, S. 139. Om Phoenicura, se Loudon's «Mag. of Nat. Hist.», Vol. VII, 1834, S. 245. Brehm («Thierleben», B. IV, S. 991) taler ogsaa om Fugle, der have maget sig tre Gange paa een og samme Dag.

særlig udsatte for at dø tidligt. Fremdeles vilde Fugle, som have faaet deres Reder ødelagte, eller golde Par, eller forsinkede Individuer, let blive forledte til at forlade deres Mager, og vilde rimeligvis være glade ved at faa hvad Andel de kunne i Fornøjelser og Pligter i Retning af at opelske et Afkom, om det end ikke var deres eget¹⁾. Saadanne Omstændigheder som disse forklare rimeligvis de fleste af de foregaaende Tilfælde²⁾. Ikke desto mindre er det en besynderlig Kjendsgjærning, at der indenfor det samme Distrikt, lige i Hjertet af Parringstiden, kan være saamange Hanner og Hunner, der stedse ere rede til at indtage afdøde Magers Plads. Hvorfor mages ikke saadanne ensomme Fugle straks med hinanden? Have vi

¹⁾ Se White (*Nat. Hist. of Selborne*, 1825, Vol. I, S. 140) om, at der tidlig paa Aaret findes Smaaflokke af Han-Agerhøns, hvorom jeg ogsaa andetstedsfra har faaet Meddelelser. Se Jenner: om Kjønsgjærningens forsinkede Udvikling hos visse Fuglearter, i *Phil. Transact.*, 1824. Angaaende Fugle, der leve tre og tre, har jeg Hr. Jenner Weir at takke for Meddelelser om Stæren og Papagøjer, og Hr. Fox for Meddelelse om Agerhøns; om Ravnekrager, se: *The Field*, 1868, S. 415. Om at forskellige Fuglehanner synge efter Sangtiden, jevnfør Hr. L. Jenyns: *Observations in Natural History*, 1846, S. 87.

²⁾ Følgende Exempel skyldes Hr. F. O. Morris (*The Times*, 6 Aug. 1868), der meddeler det paa Hr. O. W. Forester's Autoritet. Skovfogeden hersteds fandt iaar en Høgerede med fem Unger i. Han tog fire af dem og dræbte dem, men lod den Femte blive, efter at have klippet dens Vinger, i den Hensigt at bruge den som et Slags Lokkefugl, ved Hjælp af hvilken han vilde komme de Gamle tillivs. De bleve begge skudte næste Dag, medens de madede Ungen. Han troede hermed at være færdig, men da han den næste Dag kom igjen, fandt han to andre barmhjertige Høge, der havde adopteret den Forældreløse og vare komne den til Hjælp i dens Nød. Han dræbte disse to og forlod Reden. Da han senere kom igjen, fandt han to andre barmhjertige Høge ifærd med at udføre den samme Kjærlighedsgjærning. Den ene af dem dræbte han, den anden fik ogsaa noget af Skuddet, men var ikke til at finde. Nu kom der ikke flere og paatog sig denne frugtesløse Mission.

ikke Grund til at antage, og det er ogsaa Noget, der er faldet Hr. Jenner Weir ind, at da mange Fugles Bejlen synes at være en langvarig og kjedsommelig Affaire, saa hænder det stundom, at visse Hanner og Hunner ikke i den rette Tid have Held til at opvække hinandens Kjærlighed og som Følge deraf ikke mages? Denne Antagelse vil synes meget mindre usandsynlig, naar vi have seet, hvor voldsomme Fuglehannerne undertiden ere i deres Modbydelighed og Forkjærlighed for bestemte Hanner.

Fuglenes Sjæleevner og deres Smag for det Skjønne. — Før vi inlade os videre paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Hunnerne udvælge de mest tiltrækkende Hanner eller tage den Første den Bedste de støde paa, vil det være raadeligt i al Korthed at se, hvorledes det forholder sig med Fuglenes Sjæleevner. Deres Forstand bliver i Almindelighed, og maaske med Rette, sat lavt, dog kunde der meddeles nogle Kjendsgjerninger, der vilde føre til en Slutning af den modsatte Beskaffenhed¹⁾). Men svage Forstandsevner kunne, som vi se hos Mennesket, godt forenes med stærke Lidenskaber, skarp Opfattelse og Smag for det Skjønne, og det er disse Egenskaber, der her vedkomme os. Det er ofte blevet sagt, at Papegøjer blive hinanden saa inderlig hengivne, at naar den Ene dør, sygner den Anden længe. Men Hr. Jenner Weir antager, at man hos de fleste Fugle har overvurderet Lidenskabernes Styrke. Alligevel har man, naar den ene af et Par vilde Fugle er blevet skudt, hørt den Overlevende flere Dage efter hinanden frembringe en klagende

¹⁾ Hr. Yarrell f. Ex. siger («Hist. British Birds», Vol. III, 1845, S. 585), at en Maage ikke var istand til at sluge en lille Fugl, han havde givet den. Maagen holdt et Øjeblik op og løb saa, ligesom om den var kommen i Tapker om Noget, hen til en Vandbeholder, dyppede Fuglen i Vandet til den var rigtig gjennemblødt og slugte den straks. Siden den Tid har den altid taget sin Tilflugt til det samme Middel i lignende Tilfælde.

Kalden, og Hr. St. John meddeler ¹⁾) forskjellige Kjendsgjerninger, der vise magede Fugles Hengivenhed for hinanden. Stære kunne imidlertid, som vi have seet, blive trøstede tre Gange i Løbet af den samme Dag for Tabet af deres Mager. I den zoologiske Have have Papegøjer tydelig nok gjenkjendt deres tidligere Herrer efter nogle Maaneders Forløb. Duer have en saa fortræffelig Stedhukommelse, at man har Exempler paa, at de ere vendte tilbage til deres tidligere Hjem efter ni Maaneders Forløb, og dog, det har jeg har hørt af Hr. Harrison Weir, dersom man adskiller et Par, der ellers naturligt vilde vedblive at være magede for Livstid, i nogle faa Vinteruger og parrer dem med andre Fugle, ville de To, naar de blive bragt sammen igjen, sjældent eller aldrig gjenkjende hinanden. Fugle vise sig undertiden i Besiddelse af velvillige Følelser; de opføde Unger, der ere forladte af deres Forældre, selv om de tilhøre andre Arter, men dette burde maaske betragtes som fejlende Instinkt. Det hænder ogsaa, at de, som i en tidligere Del af dette Arbejde er viist, ernære voksne Fugle af deres egen Art, naar de ere blevne blinde. Hr. Buxton har en mærkelig Beretning om en Papegøje, der tog sig af en forfrossen og forkroblet Fugl, der tilhørte en anden Art, rensede dens Fjer og forsvarede den mod Angreb fra de andre Papegøjer, som gik fri omkring i hans Have. Det er en endnu mere mærkelig Kjendsgjerning, at disse Fugle aabenbart have Sympathi med deres Kammeraters Glæder. Da et Par Kakaduer byggede Rede i et Akasietræ, «saa var det latterligt at se, hvilken extravagant Interesse der vakt hos andre Fugle af samme Art for denne Sag.» Disse Papegøjer vare ogsaa ubegrændset nysgjerrige og havde tydeligt «en Forestilling om Ejendom og Besiddelse.» ²⁾)

¹⁾ «A Tour in Sutherlandshire», Vol. I, 1849, S. 185.

²⁾ «Acclimatisation of Parrots», ved Hr. C. Buxton i «Annals and Mag. of Nat. Hist.», Nov. 1868, S. 381.

Fugle have skarpe Iagttagelsesevner. Enhver parret Fugl gjenkjender naturligvis sin Mage. Audubon paastaaer, at af de Forenede Staters Spottefugl (*Mimus polyglottus*) bliver der en vis Mængde hele Aaret rundt i Louisiana, medens de Andre udvandre til Øststaterne; naar disse vende tilbage, blive de øjeblikkelig gjenkjendte og altid angrebne af deres Brødre fra Syden. I Fangenskab kunne Fugle kjende forskjellige Personer fra hinanden, Noget, der viser sig ved den stærke og vedvarende Antipathi eller Tilbøjelighed, som de uden nogen tydelig Aarsag vise overfor visse Individuer. Jeg har hørt mangfoldige Exempler herpaa med Skovskader, Agerhøns, Kanariefugle og særlig Dompappe. Hr. Hussey har beskrevet, hvor mærkeligt en tam Agerhøne gjenkjendte Enhver, og dens Sympathier og Antipathier vare meget stærke. Denne Fugl syntes »at holde af muntre Farver, og man kunde ikke tage nogen ny Kjole eller Hue paa, uden at det vakte dens Opmærksomhed.«¹⁾ Hr. Hewitt har omhyggelig beskrevet Sædvanerne hos nogle Ænder (nyligt afstammede fra vilde Fugle), som, naar en fremmed Hund eller Kat nærmede sig, over Hals og Hoved styrtede ned i Vandet og udmattede sig ved Forsøg paa at undslippe; men Hr. Hewitt's egne Hunde og Katte kjendte de saa godt; at de plejede at ligge og sole sig ved Siden af dem. De fjernede sig altid fra en fremmed Mand og det gjorde de ogsaa fra den Dame, der passede dem, dersom hun gjorde nogen stor Forandring i sin Paaklædning. Audubon fortæller, at han opklækkede og tæmmede en vild Kalkun, som altid løb bort for enhver fremmed Hund; denne Fugl flygtede til Skovene, og nogle Dage efter saae Audubon, troede han, en vild Kalkun og pudsede sin Hund efter den; men til hans Forbavselse løb Fuglen ikke bort, og Hunden angreb den ikke, da den naaede hen til

¹⁾ »The Zoologist«, 1847—48, S. 1602.

den, thi de gjenkjendte gjensidig hinanden som gamle Venner¹⁾.

Hr. Jenner Weir er overbevist om, at Fugle lægge særlig Mærke til andre Fugles Farver, undertiden af Skinsyge, undertiden som et Tegn paa Slægtskab. Han slap saaledes en Rør-Verling (*Emberiza schoeniculus*), hvis Hoved nylig havde faaet sin sorte Farve, ind i sit Fuglehus, og der var Ingen, der lagde Mærke til den nysankomne Fugl, undtagen en Bogfinke, hvis Hoved ligeledes er sort. Denne Bogfinke var en meget fredsommelig Fugl og havde aldrig før yppet Klammeri med Nogen af sine Kammerater, blandt hvilke der var en anden Rør-Verling, men hvis Hoved endnu ikke var blevet sort; men den Rør-Verling, der havde det sorte Hoved, blev saa ubarmhertig behandlet, at den maatte tages bort. Hr. Weir var ogsaa nødt til at slippe en Rødkjælk ud, da den heftig angreb alle Fugle, der havde noget Rødt i deres Fjerdragt, men de andre Arter lod den i Fred; den dræbte ligefrem en rødbrystet Korsnæb og var nærved at gjøre det af med en Stillids. Paa den anden Side har samme Jagttager lagt Mærke til, at nogle Fugle, første Gang de slippes ind i Fuglehuset, straks naar de komme derind flyve hen til de Arter, der ligne dem mest i Farve, og sætte sig ved deres Side.

Da Fuglehannerne med saa megen Ombu stille deres Fjerpragt og andre Prydelser tilskue i Hunnernes Nærværelse, er det i høj Grad sandsynligt, at disse lægge Mærke til deres Bejleres Skjønhed. Det er imidlertid vanskeligt at faa direkte Bevis for deres Evne til at sætte Pris paa Skjønhed. Naar Fugle stirre paa sig selv i et Spejl (Noget, hvorpaa der anføres mangfoldige Exempler), kunne vi ikke være sikre paa, at de ikke ere skinsyge

¹⁾ Hewitt om Vildænder, se: «Journal of Horticulture», 13 Jan. 1863, S. 39. Audubon om den vilde Kalkun, se: «Ornith. Biography», Vol. I, S. 14. Om Spottedroslen: *ibid.*, Vol. I, S. 110.

paa den formodede Rival, omendskjøndt det ikke er den Slutning, som nogle af Iagttagerne ere komne til. Det er maaske denne Følelse, der, som Lord Lilford meddeler¹⁾, gjør, at enhver straalende Gjenstand øver en saa stærk Tiltrækningskraft paa Brushanerne, saa man paa de joniske Øer har havt Exempler paa, at den «styrter ned efter et stærkt farvet Tørklæde, uden at bryde sig om de gjentagne Skud». Den almindelige Lærke kan drages ned fra Himlen og fanges i stor Mængde, ved at man lader et lille Spejl glimte i Solen. Er det Beundring eller Nysgjerrighed, der faaer Skaden, Ravnene og andre Fugle til at stjæle og skjule straalende Gjenstande, saasom Sølvsaager og Juveler?

Hr. Gould fortæller, at visse Kolibrier smykke Ydersiden af deres Reder «med den største Smag; instinktmæssig fæstne de derpaa smukke Stumper af flad Lavarter, de store Stykker paa Midten og de smaa paa den Del, der er fæstnet til Grenen. Nu og da bliver en smuk Fjeder snoet ind imellem eller sat fast paa Ydersiden, idet Penneposen altid anbringes saaledes, at Fjeren staaer frem over Redens Overflade». Det bedste Bevis paa Skjønhedssands afgive imidlertid de tre Slægter af avstralske Kravefugle (*Clamydera*), som vi allerede tidligere have nævnt. Deres Lysthuse (se Figur 46, Side 69), hvor de to Kjøen forsamles og gjøre besynderlige Kaprioler, ere forskellige i Bygning, men hvad der her nærmest vedkommer os, er, at de ere dekorerede paa en forskjellig Maade hos de forskellige Arter. Fløjels-Kravefuglen samler livligt farvede Gjenstande, saasom Papegøjernes blaa Halefjer, afblegede Ben og Skaller, som den stikker ned mellem Grenene eller ordner foran Indgangen. Hr. Gould fandt i et Lysthus en smukt forarbejdet Sten-Tomahawk og en blaa Bomuldsklud, der aabenbart var kommet fra en af de Indfødtes Lejrpladser. Disse Gjenstande

¹⁾ «Ibis», Vol. II, 1860, S. 344.

blive stadig omordnede og baarne omkring, naar Fuglene ere ved at lege. Den plettede Kravefugls Lysthus er paa en smuk Maade overbygget med høje Græsser, der ere anordnede saaledes, at Toppene næsten gaa sammen, og Prydelserne ere meget rige. Runde Stene bruges til at holde Græsstraaene i deres rette Stilling og til at danne Stier, der udstraale fra Lysthuset. Stene og Skaller blive ofte bragte dertil fra en stor Afstand. Regentfuglen pryder, efter Hr. Ramseys Beskrivelse, sit korte Lysthus med blegede Landsnegle, henhørende til en fem, seks Arter, og med »Bær af forskjellige Farver, blaa, røde og sorte, som, naar de ere friske, give Huset et meget smukt Udseende. Desuden var der flere nysplukkede Blade og unge Skud af en blegrod Farve, Alt i det Hele taget tydende hen paa en afgjort Skjønhedssands». Med Rette kan Hr. Gould sige, »at disse stærkt dekorerede Forsamlingshaller maa betragtes som de mest vidunderlige Exempler paa Fuglearkitektur, man endnu kjender;» og, som vi se, er der Forskjel paa de forskjellige Arters Smag.¹⁾

Hunnerne foretrække visse Hanner fremfor andre. — Efter disse indledende Bemærkninger om Fuglenes Skjelneevne og Smag vil jeg meddele alle de mig bekjendte Fakta, som have Noget at gjøre med den For-kjærlighed, Hunnerne vise for visse Hanner. Det er vist, at indbyrdes forskellige Arter af Fugle i vild Tilstand nu og da parres med hinanden og frembringe Hybrider. Der kunde nævnes mange Exempler. Saaledes fortæller Macgillivray, hvorledes en Solsort-Han og en Drossel-Hun »bleve forelskede i hinanden» og fik Unger²⁾. For flere

¹⁾ Om Kolibriernes smykkede Reder, se Gould: »Introduction to the Trochilidæ», 1861, S. 19. Om Kravefuglen, se Gould: »Handbook to the Birds of Australia», 1865, Vol. I, S. 444—61; Ramsay i »Ibis», 1867, S. 456.

²⁾ »Hist. of British Birds», Vol II, S. 92.

Aar siden forelaa der Beretninger om, at man i Storbritanien atten Gange havde forefundet Hybrider mellem den sorte Hjerpe og Fasanen¹⁾, men de fleste af disse Tilfælde kunde maaske forklares derved, at enlige Fugle ikke have kunnet finde Nogen af deres Art at parres med. Hos andre Fugle er, som Hr. Jenner Weir, har Grund til at tro, Hybrider undertiden Resultatet af den tilfældige Forbindelse mellem Fugle, der bygge i hinandens umiddelbare Nærhed. Men disse Bemærkninger gjælde ikke om de mange Exempler, man har paa, at tæmmede Fugle og Husfugle, der henhøre til indbyrdes forskellige Arter, ere blevne aldeles bedaaede af hinanden, omendskjönt de levede sammen med Fugle af deres egen Art. Saaledes meddeler Waterton²⁾, at af en Flok paa treogtyve kanadiske Gæs var der en Hun, der parredes med en enlig Raj-Gasse, der dog er saa forskjellig i Udseende og Størrelse, og de efterlod sig hybrid Afkom. En Blisandrik (*Mareca penelope*), der levede med Hunner af sin egen Art, vides at have maget sig med en Spidsand (*Querquedula acuta*). Lloyd beskriver det mærkværdige Kjærlighedsforhold, der var imellem en Gravandrik (*Tadorna vulpanser*) og en almindelig And. Der kunde endnu tilføjes mangfoldige Exempler, og Hr. E. Dixon bemærker, at »de, som have holdt mange forskellige Gaase-Arter sammen, kjende vel, hvilke uberegnelige Forbindelser de hyppig danne, og at det er ligesaa rimeligt, at de parres og faa Unger med en Race (Art), der er dem allerffjernest, som med en af deres eget Hold».

¹⁾ »Zoologist», 1853-54, S. 3946.

²⁾ Waterton: »Essays on Nat. Hist.», 2 Række, S. 42, 117. Hvad de følgende Meddelelser angaa, se for *Mareca's* Vedkommende: London's »Mag. of Nat. Hist.», Vol. IX, S. 616; L. Lloyd: »Scandinavian Adventures», Vol. I, 1854, S. 452; Dixon: »Ornamental and Domestic Poultry», S. 137; Hewitt i: »Journal of Horticulture», 13 Jan. 1863, S. 40; Bechstein: »Stubenvögel», 1810, S. 230.

Hr. W. D. Fox meddeler mig, at han paa samme Tid havde et Par chinesiske Gæs (Anser cygnoides) og en almindelig Gasse med tre Gæs. De to Hold bleve holdte aldeles adskilte fra hinanden, indtil Chineser-Gassen forførte den ene af de almindelige Gæs til at leve med sig. Fremdeles var der af de unge Fugle, som bleve udrugede af den almindelige Gaases Æg, kun fire rene, de atten andre vare Hybrider, saa at den chinesiske Gasses bedaarende Egenskaber synes at have været større end den almindelige Gasses. Jeg vil kun nævne et andet Tilfælde. Hr. Hewitt meddeler, at en Vildand, der var udruget i Fangenskab, efter et Par Saisoner at have levet med sin egen Andrik, straks forlod ham, da jeg satte en Spidsandrik til dem. Det var aabenbart en af det Slags Forelskelser, der komme ved det første Øjekast, thi hun svømmede kjertegnende omkring den Nysankomne, omendskjøndt han øjensynlig var forskrækket og ikke særlig tilbøjelig til at gjengjælde hendes Hengivenhed. Fra den Time af glemte hun sin gamle Mage. Vinteren kom og gik og da det blev Foraar syntes Spidsanden at være bleven bedaaret af hendes Æmhed, thi de lavede Rede sammen og fik syv eller otte Unger.*

Hvad det i disse forskjellige Tilfælde har været, der har bedaaret, Andet end det Nye, derom kunne vi ikke danne os nogen Forestilling. Men undertiden komme Farverne med i Spillet, thi for at faa Hybrider mellem Grønsidskenen (*Fringilla spinus*) og Kanariefluglen er det, ifølge Bechstein, det allerbedste at sætte Fugle af samme Farve sammen. Hr. Jenner Weir satte en Kanarie-fugle-Hun ind i sit Fuglehus, hvor der var Irisk-, Stillids-, Sidsken-, Grønfinke- og Bogfinke-Hanner og endnu andre Hanner, for at se hvilken af dem hun vilde vælge. Men der var ikke Skygge af Tvivl, Grønfinken gik af med Sejren. De magedes og efterlod sig Bastardafkom.

Naar Talen er om Individier af samme Art, saa er der ikke saa megen Udsigt til, at den Kjendsgjerning, at Hunnen foretrækker at parres med den ene Han fremfor

med den anden, skal vække saa megen Opmærksomhed, som naar Talen er om forskellige Arter. Man kan bedst iagttage saadanne Tilfælde hos Husfugle og Fugle, der holdes i Fangenskab; men de ere ofte fodrede for stærkt og undertiden ere deres Instinkter blevne forvanskede i overordenlig stærk Grad. Hvad dette sidste angaaer, kunde jeg anføre Beviser nok, hentede fra Duerne og særlig fra Hønsene, men det kan ikke ske her. Forvanskede Instinkter kunne ogsaa forklare nogle af de ovenfor omtalte hybride Forbindelser; men i mange af disse Tilfælde blev det tilladt Fuglene at svømme frit omkring paa store Damme, og der er ikke nogen Grund til at antage, at de bleve unaturligt stimulerede ved stærk Fodring.

Med Hensyn til Fuglene i vild Tilstand, saa er den første og mest iøjnefaldende Antagelse, som Enhver vil falde paa, den, at Hunnen i Parringsseasonen tager den første Han, som hun møder; men hun har i det Mindste Lejlighed til at vælge, da hun næsten altid efterstræbes af mange Hanner. Audubon — som man maa huske paa tilbragte et langt Liv med at strejfe omkring i de Forenede Staters Skove for at iagttage Fuglene — tvivler ikke om, at Hunnen frit vælger sin Mage; saaledes siger han om en Spætte-Art, at Hunnen ledsages af et halvt Dousin muntre Bejlere, som blive ved at gøre besynderlige Kapprioler, «indtil en af dem tydelig bliver foretrukken.» Hunnen af den rødvingede Stær (*Agelæus phoeniceus*) følges ligeledes af flere Hanner, «indtil hun træt søger ned paa Jorden, modtager deres Kur og snart gjør sit Valg». Han beskriver ogsaa, hvorledes forskellige Natravne-Hanner fare igjennem Luften med forbavsende Hurtighed, idet de pludselig vende sig og derved frembringe en ejendommelig Larm, «men ikke saasomt har Hunnen gjort sit Valg, før de andre Hanner blive drevne af Vejen». En af de Forenede Staters Gribbe (*Cathartes aura*) samles i Flokke, en otte, ti Hanner og Hunner, paa omstyrtede Træstammer og vise den stærkeste Lyst til at behage

hinanden indbyrdes, og efter mange Kjertegnelser flyver hver Han bort med sin Mage. Audubon iagttog ligeledes omhyggeligt de vilde Flokke af Kanadagæs (*Anser canadensis*) og giver en malende Beskrivelse af deres Elskovskaprioler, han siger, at de Fugle, som havde været magede i Forvejen begyndte paa deres Bejlen igjen allerede i Januar Maaned, medens de Andre kappes og kokettere Timer itræk hver Dag, indtil Alle syntes tilfredse med det Valg, de havde gjort; og det var da let at se, at de, uagtet de bleve sammen i Flok, dog anstrengte sig for at holde sig parvis. Jeg har ogsaa lagt Mærke til, at jo ældre Fuglene vare, desto kortere vare Magnings-Preliminairerne. Pebersvendene og de gamle Jomfruer trak sig roligt tilbage og lagde sig ned i nogen Afstand fra Resten, om det var af Ægrelse eller fordi de ikke vilde forstyrres af Larmen, er ikke godt at vide¹⁾. Mange lignende Meddelelser angaaende andre Fugle kunde meddeles efter den nævnte Iagttager.

Lad os nu gaa til Husfuglene og de Fugle, der holdes i Fangenskab. Jeg vil begynde med at meddele den Smule jeg har lært om Hønsenes Bejlen. Jeg har modtaget lange Breve om dette Emne fra de Herrer Hewitt og Tegetmeier og næsten en hel Afhandling af den afdøde Hr. Brent. Enhver vil indrømme, at disse Mænd, der ere saa fordelagtig bekjendte fra de Værker, de have udgivet, ere omhyggelige og erfarne Iagttagere. De tro ikke, at Hunnerne foretrække visse Hanner paa Grund af den Skjønhed, deres Fjerdragt har, men man maa ogsaa tage Hensyn til den kunstige Tilstand, i hvilken de saa længe ere blevne holdte. Hr. Tegetmeier er overbevist om, at en Kamp-hane, der var vanheldet ved at blive stynet og som har faaet sin Fjerkrave klippet, vilde blive ligesaa villigt modtaget som en Hane, der havde beholdt alle sine naturlige

¹⁾ Audubon: *Ornitholog. Biography*, Vol. I, S. 191, 349; Vol. II, S. 42, 275; Vol. III, S. 2.

Prydelser. Hr. Brent indrømmer imidlertid, at Hannens Skjønhed rimeligvis hjælper med til at opflamme Hunnen; og hendes Indvilligelse er nødvendig. Hr. Hewitt er overbevist om, at Parringen paa ingen Maade er rent tilfældig, thi Hunnen foretrækker næsten altid den kraftigste, trodsigste og stridbareste Han. Derfor er det næsten unyttigt, siger han, »at forsøge paa at holde rene Racer, dersom en Kamphane med godt Helbred og i god Stand har Adgang til Høsegaarden, thi næsten hver eneste Høne vil forlade sin Hane og ty til Kamphanen, selv om denne ikke ligefrem driver alle Haner af den Varietetet, hvortil hun hører, bort«. Under almindelige Omstændigheder synes Haner og Høns at komme til en Forstaaelse ved Hjælp af visse Fakter, som Hr. Brent har beskrevet mig. Men Høns søge ofte at undgaa unge Haners ivrige Opmærksomhed. Gamle Høns og Høns af en stridbar Natur holde, som samme Forfatter har meddelt mig, ikke af fremmede Haner og give ikke efter, førend de ere blevne pryglede til at samtykke. Ferguson beskriver imidlertid, hvorledes en trættekjær Høne blev overvunden ved en Shanghai-Hanes fine Kur¹⁾.

Der er Grund til at antage, at Duer af begge Kjøen foretrække at parres med Fugle af samme Race og Markduerne kunne ikke lide nogen af de stærkt forbedrede Racer²⁾. Hr. Harrison Weir har fornylig hørt af en paa-lidelig Iagttager, som holder blaa Duer, at disse drive alle anderledes farvede Varieteter bort, saasom røde, hvide og gule, og af en anden Iagttager har han hørt, at en gulbrun Brevdue-Hun ikke efter gjentagne Forsøg kunde faaes til at parres med en sort Han, derimod magedes den øjeblikkelig med en gulbrun. I Almindelighed synes Farven alene kun at have ringe Indflydelse paa Mågning

¹⁾ «Rare and Prize Poultry», 1854, S. 27.

²⁾ «The Variation of Animals and Plants under Domestication», Vol. II, S. 103.

af Duerne. Hr. Tegetmeier plettede paa min Opfordring nogle af sine Fugle med Magentarødt, men de Andre lagde ikke videre Mærke dertil.

Duehunner have nu og da en stærk Modbydelighed for visse Hanner, uden at det er muligt at angive Grunden dertil. Saaledes sige de Herrer Boitard og Corbié, hvis Erfaringer strække sig over fire og fyrgetyve Aar: »Naar en Hun har Antipati for en Han, med hvilken man vil mage hende, saa afslaaer hun ihærdigt hans Kjærtegn, til Trods for Lidenskabens Ild, til Trods for det Kanariefrø og Hampefrø, man har fodret hende med for at opildne hende, ja trods man lukker hende inde et halvt eller endogsaa et helt Aar; de fyrige Tilnærmelser, Lefleriet, de kjæle Bevægelser, den ømme Kurren, Intet af alt dette formaaer at behage hende, formaaer at bevæge hende. Oppustet, surmulende kryber hun sammen i en Krog af sit Fængsel, og fjerner sig ikke derfra uden for at drikke og spise eller for med et Slags Raseri at afvise Hannens Kjærtegn, naar den bliver vel nærgaaende.»¹⁾ Paa den anden Side har Hr. Harrison Weir selv iagttaget, og har ogsaa hørt det fra forskjellige Due-Opdrætttere, at Duehunner nu og da fatte en stærk Kjærlighed til en bestemt Han og forlade deres egen Han for ham. Ifølge en anden erfaren Iagttaget, Riedel²⁾, er der nogle Hunner, der ere meget lette paa Traaden, og som foretrække næsten en hvilken-somhelst fremmed Han for deres egen Mage. Nogle forliebte Hanner, som vore engelske Duelliebhavere kalde for »muntre Fugle» (gay birds), ere saa heldige med deres Galanteri, at de, som Hr. H. Weir meddeler mig, maa lukkes inde paa Grund af de Ulykker, de afstedkomme.

¹⁾ Boitard og Corbié: «Les Pigeons», 1824, S. 12. Prosper Lucas («Traité de l'Héréd. Nat.», Tom. II, 1850, S. 296) har selv iagttaget næsten ens Forhold hos Duerne.

²⁾ «Die Taubenzucht», 1824, S. 86.

Ifølge Audubon hænder det, at de vilde Kalkuner i de Forenede Stater »gjøre Kur til de tamme Hunner, der i Almindelighed modtage dem med stor Glæde«, saa at disse Hunner aabenbart fortrække de vilde Hanner fremfor deres egne.¹⁾

Her er et endnu mærkeligere Tilfælde. Hr. R. Heron har i mange Aar lagt Mærke til Paafuglenes Sædvaner og han holder en stor Mængde af dem. Han siger, at Hunnerne i Almindelighed foretrække en bestemt Paafuglehane. De holdt Alle saameget af en gammel spraglet Hane, saa at de, da han et Aar var lukket inde, skjøndt saaledes at han stadig kunde sees, stedse vare forsamlede tæt op til hans Fængsels Tremmer og vilde ikke tillade en sortvinget Hane at komme dem nær. Da han blev sluppet løs om Efteraaret, bejlede den bedste af Hønsene straks til ham og var heldig i sin Bejlen. Det næste Aar blev han lukket inde i et Hus, og da gjorde alle Hønsene Kur til hans Rival²⁾. Denne Rival var en sortvinget Paafugl, som i vore Øjne er langt skjønnere end den almindelige.

Lichtenstein, som var en god Iagttager og ved Kap det gode Haab havde udmærket Lejlighed til at gjøre Iagttagelser, forsikkrede Rudolphi om, at Enkefuglens (Chera progné) Hun skiller sig fra Hannen, naar den mister de lange Halefjer, med hvilke den er prydet i Parrings-tiden. Jeg antager, at dette er blevet iagttaget paa fangne Fugle³⁾. Her er et andet slaaende Tilfælde: Dr. Jäger⁴⁾, Direktør for den zoologiske Have i Wien, siger, at en Solfasan-Han, som havde triumferet over de andre Hanner og var Hunnernes erklærede Elsker, fik sin skjønne

¹⁾ »Ornithological Biography«, Vol. I, S. 13.

²⁾ »Proc. Zool. Soc.«, 1835, S. 54. Den sortvingede Paafugl anseer Hr. Selater for en egen Art, og den er bleven kaldt *Pavo nigripennis*.

³⁾ Rudolphi: »Beyräge zur Anthropologie«, 1812, S. 184.

⁴⁾ »Die Darwinsche Theorie und ihre Stellung zu Moral und Religion«, 1869, S. 59.

Fjerdragt spoleret. Den blev øjeblikkelig afløst af en Rival, der gik af med Sejren og senere efter førte Flokken.

Det er nu ikke nok med at Hunnen vælger, i nogle Tilfælde bejler hun til Hannen, ja kæmper endogsaa for at komme i Besiddelse af ham. Hr. R. Heron siger, at hos Paafuglene blive de første Tilmærkelser altid gjorte af Hunnen; noget Lignende finder, ifølge Audubon, Sted med den vilde Kalkuns gamle Hunner. Hos Tjuren flagre Hunnerne rundt om Hannen, medens han paraderer paa Legepladsen, og de søge at faa ham til at henvende sin Opmærksomhed paa dem¹). Vi have seet, at en tam Vildand efter langvarig Bejlen forførte en tilbageholden Spidsandrik. Hr. Bartlett troer, at Lophophorus, ligesom saa mange andre Hønsfugle, egenlig er polygam, men man kan ikke sætte to Hunner i Bur med en Han, da de kæmpe saameget sammen. Det følgende Exempel paa Rivalisering er saameget mere forbavsende, som det angaaer Dompappe, der i Almindelighed mages for Livstid. Hr. Jenner Weir satte en mørkfarvet og grim Hun ned i sit Fuglehus og hun angreb øjeblikkelig en anden maget Hun saa nbarmhjertig, at denne maatte fjernes. Den ny Hun besørgede hele Kurmageriet og var tilsidst heldig; thi hun blev maget med Hannen; men nogen Tid efter fik hun Løn som forskyldt, thi da hun ikke mere var saa stridbar satte Hr. Weir den anden Hun ind igjen, og Hannen forlod den nye Hun og vendte sig til sin første Kjærligheds Gjenstand.

Som oftest er Hannen saa ivrig, at den tager en hvilkenksomhelst Hun, og den foretrækker ikke, saavidt vi kunne se, den ene for den anden. Men Undtagelser fra denne Regel forekomme, som senere skal blive viist,

¹) Angaaende Paafuglen, se Hr. R. Heron: «Proc. Zoolog. Soc.», 1835, S. 54, og Hr. E. S. Dixon: «Ornamental Poultry», 1848, S. 8. Om Kalkunen, Audubon: *Ibid.*, S. 4. Om Tjuren, se Lloyd: «Game Birds of Sweden», 1867, S. 23.

aabenbart i nogle faa Grupper. Angaaende Husfuglene, saa har jeg der kun hørt omtale et Tilfælde, hvor Hannerne viste nogen Forkjærlighed for bestemte Hunner, og det var Hushanen, som ifølge Hr. Hewitt's store Autoritet foretrækker de yngre Høns for de ældre. Paa den anden Side er Hr. Hewitt overbevist om, at, naar der skal dannes hybride Forbindelser mellem Fasanhanen og almindelige Høns, saa vil Fasanhanen altid foretrække de ældste Fugle. Den synes ikke at blive det allermindste paavirket af deres Farve, men den viser sig i høj Grad lunefuld i disse Forhold.*¹⁾ Af uforklarlige Grunde viser den den mest afgjorte Aversion for visse Høns, og Opdrætteren kan gjøre sig saa megen Umage han vil, denne Aversion er ikke til at overvinde. Hr. Hewitt har meddelt mig, at nogle Høns slet ingen Tiltrækningskraft udøve paa Hannerne af deres egen Art, saa at de maa holdes til flere Haner hele Saisonen igjennem, og ikke et af fyrgetyve eller halvtredsindstyve Æg vil vise sig at være frugtbart. Paa den anden Side, siger Hr. Ekstrøm, at man hos Havlit-Anden (*Harelda glacialis*) har lagt Mærke til, at visse Hunner blive langt mere søgte end de øvrige, og i Virkeligheden seer man ofte et Individ omgivet af seks eller otte forliebte Hanner. Hvorvidt dette nu er troligt eller ikke, skal jeg ikke kunne sige; men de indfødte Jægere skyde disse Hunner for at udstoppe dem og bruge dem som Lokkefugle²⁾.

Hvad nu det angaaer, at Fuglehunner have Forkjærlighed for visse Hanner, maa vi huske paa, at vi kun kunne dømme om det Valg, der gjøres, idet vi ved Hjælp af vor Fantasi sætte os selv i den samme Stilling. Der- som en Beboer af en anden Planet saae endel unge Bondeknøse paa et Marked gjøre Kur til en ung Pige og komme i Klammeri om hende, ligesom Fuglene paa deres For-

¹⁾ Hr. Hewitt, citeret i Tegetmeier's «Poultry Book», 1866, S. 165.

²⁾ Citeret i Lloyd's «Game Birds of Sweden», S. 345

samlingspladser, vilde han komme til at tro, at hun havde Magt til at vælge, blot ved at iagttage den Ivrighed Bejlerne udfoldede for at behage hende og for at vise deres Stads. Nu staaer det saaledes med Fuglene: de have skarpe Iagttagelsesevner og de synes at have nogen Smag for det Skjønne, enten det saa viser sig i Farve eller i Toner. Det er vist, at Hunnerne nu og da, hvorfor vides ikke, have den største Modbydelighed eller Forkjærlighed for visse Hanner. Naar Kjønnene afvige fra hinanden i Farve eller i andre Prydelser, saa er det med faa Undtagelser Hannerne, der ere de stærkest smykkede, enten hele Aaret rundt eller kun i Parringstiden. De stille omhyggeligen deres forskjellige Prydelser tilskue, anstrenge deres Stemmer og udføre besynderlige Kaprioler i Hunnerens Nærværelse. Selv velbevæbnede Hanner, om hvem man kunde have troet, at deres Held var afhængigt af Kamplovene, ere i de fleste Tilfælde stærkt smykkede og deres Prydelser ere blevne erhvervede paa Kraftens Bekostning. I andre Tilfælde ere Prydelserne blevne erhvervede paa Sikkerhedens Bekostning, idet de bleve mere udsatte for Rovpattedyr og Rovfugle. Hos forskellige Arter pleje mange Individer af samme Kjøn at samles paa den samme Plet, og deres Bejlen er en langvarig Affaire. Der er endogsaa Grund til at antage, at Hannerne og Hunnerne i det samme Distrikt ikke altid ere saa heldige at behage hinanden og blive magede.

Hvad skulle vi da slutte af disse Kjændsgjerninger og Betragtninger? Stiller Hannen sine Yndigheder tilskue med saamegen Kappelyst til ingen Nytte? Have vi ikke Ret til at tro, at Hunner vælger og at hun indlader sig med den Han, der behager hende mest? Det er ikke sandsynligt, at hun bevidst tager Sagen under Overvejelse, men hun bliver mest opflammet eller tiltrukket af de skønneste, tofferigste Hanner. Man behøver nu heller ikke at antage, at Hunnen studerer hver Farvestribe eller hver Farveplet, f. Ex. at Paafuglehønen beundrer hver

lille Del i Paafuglehanens pragtfulde Hale — hun faaer rimeligvis kun Indtryk af Helheden. Men naar vi have hørt, hvor omhyggeligt Argus-Fasanens Han stiller sine elegante Vingefjer af første Orden tilskue og stiller sine med Øjne forsynede Fjer i den rette Stilling for at de kunne gjøre deres fulde Virkning, eller hvorledes Stillids-Hannen skiftevis viser sine gulstænkte Vinger, saa skulde vi alligevel ikke være saa sikre paa, at Hunnen ikke lægger Mærke til hver lille Skjønhedsplet. Som tidligere bemærket kunne vi kun domme om, hvorvidt der gjøres noget Valg, ved Analogi mellem vort og Fuglenes Sind; og, dersom vi undtage Forstanden, saa er der ikke nogen Grundforskjel mellem Fuglenes Sjøleevner og vore. Af disse forskjellige Grunde kunne vi slutte os til, at Fuglenes Magning ikke er overladt til Tilfældet, men at de Hanner, som ved deres forskellige Bedaaringsmidler ere bedst istand til at bedaare eller opflamme Hunnen, i Almindelighed ere heldige overfor disse. Dersom man indrømmer dette, saa er det ikke synderlig vanskeligt at forstaa, hvorledes Fuglehannerne lidt efter lidt have erhvervet deres forskellige prydende Egenskaber. Alle Dyr frembyde individuelle Forskjelligheder og ligesom Mennesket kan modificere sine Husfugle ved at udvælge de Individier, der synes ham de skønneste, saaledes vil ogsaa det, at Hunnerne sædvanlig, eller blot nu og da, fortrække de mest tiltrækkende Hanner, temmelig sikkert føre til at disse blive modificerede, og saadanne Modifikationer kunne i Tidens Løb næsten forøges saameget som det skulde være, selvfølgelig dog kun saaledes, som det var foreneligt med Artens Existens.

Fuglenes Variabilitet, særligt hvad deres sekundære Kjønsskarakterer angaaer. — Variabilitet og Arvelighed ere de Hovedhjørnestene, paa hvilke Udvalgelsen bygger. At Husfugle have varieret meget og at deres Varieringer ere blevne nedarvede, er vist. At de

vilde Fugle frembyde individuelle Forskjelligheder, indrømmes af Enhver, og at de undertiden ere blevne omdannede til forskjellige Racer, vil heller ingen benægte¹⁾. Der er to Slags Varieringer, som umærkeligt gaa over i hinanden, nemlig Smaaforskjelligheder mellem alle Medlemmer af samme Art, og mere stærkt udprægede Afvigelser, som forekomme nu og da. Disse sidste træffes sjældent hos de vilde Fugle og det er meget tvivlsomt, om de ofte ere blevne erhvervede ved Udvalgelse og saa nedarvede til de følgende Generationer²⁾. Alligevel kan det være Umagen værd at anføre nogle faa Tilfælde, særligt vedrørende Farven (med Undtagelse af almindelig Albinisme og Melanisme), som det er lykkedes mig at samle.

¹⁾ Ifølge Dr. Blasius (*Ibis*, Vol. II, 1860, S. 297) er der 425 uomtvistelige Arter af Fugle, som ruge i Evropa, foruden 60 Former, der ofte regnes for egne Arter. Af de sidste mener Blasius, at kun ti i Virkeligheden ere tvivlsomme, medens de andre halvtreds burde slaaes sammen med deres nærmeste Slægtninge; dette viser, at der maa finde betydelig Variere Sted hos nogle af vore europæiske Fugle. Det er ogsaa et blandt Naturforskerne uafgjort Spørgsmaal, hvorvidt forskjellige nordamerikanske Fugle bør regnes for at være specifik forskellige fra de tilsvarende europæiske Arter.

²⁾ *Arternes Oprindelse*, S. 106. Jeg havde stedse havt for Øje, at saadanne sjeldne og stærkt udprægede Afvigelser i Bygning, som kunde fortjene Navn af Monstrositeter, sjældent kunde blive bevarede ved Kvalitetsvalg, og at Bevaringen af endogsaa meget heldbringende Varieringer til en vis Grad vilde bero paa Tilfældet. Jeg havde heller ikke paa nogen Maade undervurderet de individuelle Forskjelligheders Betydning, og herved kom jeg til saa stærkt at hævde Betydningen af Menneskets ubevidste Racevalg, som er Resultatet af at de mest skattede Individuer af hvert Læg bevares, uden at Mennesket paa nogensomhelst Maade har isinde at forandre Racens Karakter. Men det var først da jeg havde læst en dygtig Artikel i *North British Review* (Marts, 1867, S. 289 og fig.), der har været mig til mere Nytte end noget andet Tidsskrift, at jeg saa, hvor store Chancerne vare imod Bevarelsen af Varieringer, smaa eller stærkt udprægede, som kun viste sig hos enkelte Individuer.

Det er vel bekjendt, at Hr. Gould sjelden indrømmer Tilstedeværelsen af Varieteter, han anseer meget smaa Forskjelligheder for specifikke; og nu siger han ¹⁾, at nær ved Bogota er der visse Kolibrier, henhørende til Slægten *Cynanthus*, der ere delte i to eller tre Racer eller Varieteter, som afvige fra hinanden i Halens Farve, — «idet hos nogle af dem alle Fjer ere blaa, medens Andre have de otte midterste bræmmede i Spidsen med smukt Grønt». Det synes ikke, som om der i dette eller de følgende Tilfælde er blevet iagttaget Melleformer. Hos en af de avstralske Papegøjs Hanner «ere Låarene hos Nogle skarlagensfarvede, hos Andre græsgrønne». Hos en anden Papegøje fra det samme Land «er der nogle Individer, hvis Tværbaand tvers over Vingen er skinnende gult, medens den samme Del hos Andre er rødfarvet.» ²⁾ I de Forenede Stater have nogle faa af den skarlagensfarvede Tanagers (*Tanagra rubra*) Hanner «et smukt, gloende rødt Tværbaand paa de mindre Vingedækfjer» ³⁾; men denne Varieteter synes at være meget sjelden, saa at dens Bevarelse ved Parringsvalg kun kunde ske under usædvanlig gunstige Omstændigheder. Den bengalske Honningvaage (*Pernis cristata*) har enten en lille rudimentær Top paa Hovedet eller slet ingen; men en saa ringe Forskjel vilde det imidlertid ikke have været værd at lægge Mærke til, havde ikke de sydindiske Former af denne samme Art havt «en udpræget Nakketop, dannet af flere Fjer af forskjellig Længde.» ⁴⁾

Det følgende Tilfælde er i visse Henseender mere interessant. En broget Ravnevarietet, hvis Hoved, Bryst, Bagkrop, Halefjer og endel af Vingerne ere hvide, findes kun

¹⁾ «Introduct. to the Trochilidæ», S. 102.

²⁾ Gould: «Handbook of Birds in Australia», Vol. II, S. 32 og 68.

³⁾ Audubon: «Ornitholog. Biography», 1838, Vol. IV, S. 389.

⁴⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. I, S. 108, og Hr. Blyth i: «Land and Water», 1868, S. 381.

paa Færøerne. Den er ikke meget sjelden der, thi Graba saae under sit Besog der otte eller ti levende Individer. Omendskjøndt denne Varietets Karakterer ikke ere ganske konstante, er den dog af forskjellige udmærkede Ornithologer bleven gjort til en egen Art. Den Omstændighed, at de brogede Fugle bleve forfulgte og efterstræbte med megen Allarm af Øens andre Ravne, var Hovedaarsagen til, at Brännich antog dem for specifik forskjellige, men dette vides nu at være en Fejltagelse¹⁾.

I de forskjellige Dele af de nordlige Have findes en mærkværdig Varietet af den almindelige Tejste (*Uria troile*) og paa Færøerne hører, ifølge Graba, af hver fem Tejster den ene til denne Varietet. Dens Karaktermærker²⁾ ere en ren hvid Ring rundt om Øjet med en smal krummet hvid Linie af halvanden Tommes Længde, udgaaende fra den bagerste Del af Ringen. Denne iøjnefaldende Karakter har gjort, at Fuglen af forskjellige Ornithologer er bleven regnet for en særegen Art og har faaet Navnet *Uria lacrymans* (ringeløjet Tejste), men nu veed man, at den blot er en Varietet. Den parres ofte med den almindelige Art og dog har man aldrig seet Melleformer, hvad der i og for sig ikke er mærkeligt, da Varieringer, som komme pludseligt, ofte, hvad jeg andetsteds har viist³⁾, nedarves epten uforandrede eller slet ikke. Vi se saaledes, at to forskjellige Former af samme Art kunne leve ved Siden af hinanden i det samme Strøg, og der kan ikke være nogen Tvivl om, at dersom den ene havde været noget heldigere stillet end den anden, vilde den snart have mangfoldiggjort sig og udryddet den anden. Dersom f. Ex. den brogede Ravnehan, istedetfor at den blev for-

¹⁾ Graba: •Tagebuch, Reise nach Färö•, 1830, S. 51—54. Macgillivray: •Hist. British Birds•, Vol. III, S. 745. •Ibis•, Vol. V, 1863, S. 469.

²⁾ Graba: *ibid.*, S. 54. Macgillivray: *ibid.*, Vol. V, S. 327.

³⁾ •Variation of Animals and Plants under Domestication•, Vol. II, S. 92.

fulgt og jaget bort af sine Kammerater, havde været meget tiltrækkende, ligesom den før omtalte brogede Paafugle-Hane, for de almindelige sorte Hunner, saa vilde den brogede Varietet have tiltaget hurtigt og dette vilde have været et Tilfælde af Parringsvalg.

Med Hensyn til de smaa individuelle Forskjelligheder, som i større eller mindre Grad ere fælles for alle en Arts Individuer, saa have vi al mulig Grund til at tro, at vi i dem maa se det, der er det Vigtigste for Udvælgelsesarbejdet. Sekundære Kjønsskarakterer ere i høj Grad tilbøjelige til at variere, baade hos Dyr i tæmnet Tilstand og hos Dyr ude i Naturen¹⁾. Der er, som vi have seet i vort ottende Kapitel, ogsaa Grund til at tro, at Varieringerne ere mere tilbøjelige til at fremkomme hos Hankjønnen end hos Hunkjønnen. Alle disse Omstændigheder ere i høj Grad gunstige for Parringsvalget. Om nu de Karakterer, der saaledes ere erhvervede, nedarves til det ene Kjønn eller til begge Kjønn, det afhænger, som jeg i det følgende Kapitel haaber at kunne vise, i de fleste Tilfælde udelukkende af den Form for Nedarving, der er den herskende i den omtalte Gruppe.

Det er undertiden vanskeligt at danne sig nogen Mening om, hvorvidt visse smaa Forskjelligheder hos Fuglenes to Kjønn ligefrem ere Resultatet af Variabilitet med kjønnsbunden Nedarving uden Parringsvalgets Hjælp, eller hvorvidt Forskjellighederne ere blevne forstørrede ved denne sidste Proces. Jeg hentyder her ikke til de utallige Tilfælde, i hvilke Hannen har pragtfulde Farver og andre Prydelser, i hvilke Hunnen kun har liden Andel; thi disse Tilfælde skyldes temmelig sikkert den Omstændighed, at Karakterer, der oprindeligt vare erhvervede af Hannen, ere nedarvede i større eller mindre Grad til Hunnen. Men hvad skal man sige om visse Fugle, hos

¹⁾ Angaaende disse Punkter se ogsaa: «Variation of Animals and Plants under Domestication», Vol. I, S. 253; Vol. II, 73, 75.

hvilke der f. Ex. er lidt Forskjel i Farve paa de to Kjøns Øjne? ¹⁾ I nogle Tilfælde ere Øjnene meget forskellige. Saaledes er Hannens Øjne hos Storkene af Slægten *Xenorhynchus* mørkebrune, medens Hunnernes ere gummigtgule. Hos mange Næshornsfugle (*Buceros*) have, efter Meddelelse fra Hr. Blyth ²⁾, Hannerne stærkt purpurfarvede Øjne, medens Hunnernes ere hvide. Hos *Buceros bicornis* er den bagerste Del af Hjelmen og en Stribe paa Udvæksten paa Næbet sorte hos Hannen, men ikke hos Hunnen. Skulle vi nu antage, at disse sorte Mærker og Øjnenes Purpurfarve er bleven bevaret og forøget hos Hannerne ved Parringsvalg? Dette er meget tvivlsomt; thi Hr. Bartlett viste mig i den zoologiske Have, at denne Næshornsfugls Mund indeni er sort hos Hannen og kjødfarvet hos Hunnen; og deres udvortes Udseende eller Skjønhed vilde ikke blive paavirket derved. I Chili ³⁾ lagde jeg Mærke til, at den omtrent etaarige Kondors Iris er mørkebrun, men at den, naar Dyret er udvokset, skifter om til Gulbrunt hos Hannen og skinnende Rødt hos Hunnen. Hannen har ogsaa en lille, paalangs gaaende, blyfarvet Kjødlap eller Kam. Hos mange Hønsfugle pynter Kammen meget og faaer levende Farver under Bejlingen, men hvad skulle vi tro om Kondorens dunkeltfarvede Kam, som ikke synes os at pynte det Allermindste? Det samme Spørgsmaal kan man gjøre om forskellige andre Karakterer, saaledes om Puklen ved Grunden af Næbet hos den chinesiske Gaas (*Anser cygnoides*), hvilken Pukkel er meget større hos Hannen end hos Hunnen. Der kan ikke gives noget bestemt Svar paa disse Spørgsmaal, men vi burde være forsigtige med at antage, at Pukler og forskellige kjødede Vedhæng ikke kunne udøve nogen Tiltrækningskraft

¹⁾ Se f. Ex. om Iris hos *Podiceps* og *Gallinago* i «Ibis», Vol. II, 1860, S. 206; Vol. V, 1863, S. 426.

²⁾ Jevnfør ogsaa Jerdon: «Birds of India», Vol. I, S. 243—45.

³⁾ «Zoology of the Voyage of H. M. S. Beagle», 1841, S. 6.

paa Hunnen, naar vi erindre, at de vilde Menneskeracer se Prydelser i forskjellige afskyelige Ting, f. Ex. dybe Ar i Ansigtet, hvor Kjødet er trukket ud til Udvækster, Skillevægen i Næsen gjennemboret af Pinde eller Ben og Huller i Øren og Læber, stærkt udspilede.

Hvorvidt uvæsenlige Afvigelser, som de ovenfor omtalte, mellem de to Kjøen ere blevne bevarede ved Paringsvalg eller ikke, saa maa disse Forskjelligheder, ligesom alle andre, i Begyndelsen være afhængige af Varieringslovene. Ifølge Principet for korrelativ Udvikling varierer Fjerene ofte paa forskjellige Dele af Legemet, eller over Legemet paa samme Maade. Dette oplyses meget godt ved visse Høns-Racer. Hos alle Racerne ere Fjerene paa Halsen og Lænderne forlængede hos Hannerne; naar nu begge Kjøen faa en Top, som er en ny Karakter for Slægten, saa faa Fjerene paa Hannens Hoved samme Form som de paa Halsen og Lænderne, aabenbart ved Korrelation, medens de paa Hunnens Hoved have den almindelige Form. Farven af de Fjer, der danne Hannens Top, staaer ligeledes ofte i Korrelation til den Farve, Halsens og Lændernes Fjer har, Noget man kan se ved at sammenligne disse Fjer hos guld- og sølvspættede polske Høns, Houdans- og Crève-coeur-Racerne. Hos nogle vilde Arter kunne vi iagttage ganske den samme Korrelation hos disse samme Fjers Farve, saaledes hos Hannerne af de pragtfulde Guldfasaner og Amherst-Fasaner.

Hver enkelt Fjers Bygning foraarsager i Almindelighed, at enhver Forandring i dens Farve bliver symetrisk; vi se dette hos de forskjellige marmorerede, spættede og sribede Hønsracer; og ifølge Korrelationsprincipet blive Fjerene over hele Legemet ofte modificerede paa samme Maade. Vi ere saaledes istand til uden nogen Ulejlighed at oplække Racer, hvis Fjer ere tegnede og farvede næsten ligesaa symetrisk som de vilde Arters. Hos marmorerede og spraglede Fugle ere Fjerenes farvede Rande skarpt tegnede; men hos en Bastard, som jeg frembragte

mellem en sort spansk Hane, der havde grønagtig Glands, og en hvid Kamphøne, vare alle Fjerene grønlig sorte, undtagen henimod deres Spidse, som var gulhvid; men mellem den hvide Yderende og den nederste sorte Del var der paa hver Fjer et symetrisk buet Bælte af Mørkebrunt. I nogle Tilfælde bestemmer Fjerens Midtribbe Fordelingen af Farven; dette var saaledes Tilfælde med Kropfjerene hos en Bastard mellem den samme spanske Hane og en søvspraglet polsk Høne; Midtribben tilligemed et smalt Stykke paa hver Side af den havde en sortegrøn Farve, rundt om det var der et regelmæssigt Bælte af Mørkebrunt, bræmmet med brunagtigt Hvidt. I disse Tilfælde se vi Fjerene blive symetrisk skatterede, ligesom de, der give mange vilde Arters Dragt et saa elegant Udseende. Jeg har ogsaa lagt Mærke til en Varietet af den almindelige Due, hos hvilken Tværstriberne paa Vingen symetrisk vare delte i Bælter af tre klare Skatteringer, istedetfor at være ligefrem Sort paa en blægraa Grund, ligesom hos Forældrene.

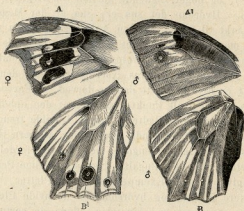
I mange store Fuglegrupper kan man iagtage, at Fjerdragten er forskjelligt farvet hos hver enkelt Art, idet dog visse Pletter, Tegn eller Striber, skjønt ogsaa de have en anden Farve, findes hos alle Arterne. Analoge Tilfælde træffe vi hos de Due-Racer, der i Almindelighed beholde de to Tværstriber paa Vingerne, omendskjønt disse kunne være røde, gule, sorte, hvide eller blaa og Resten af Fjerdragten have en hel anden Farve. Her er et mere mærkeligt Tilfælde, hvor nemlig visse Tegninger beholdes, omendskjønt de ere farvede næsten paa en Maade, der er den naturlige lige stik modsat; den oprindelige Due har en blaa Halé; den yderste Halvdel af de to yderste Halefjers Yderrand er hvid; nu er der en Undervarietet, der har en hvid Hale istedet for en blaa og det lille Parti, der var hvidt hos Stamarten, er her sort.¹⁾

¹⁾ Bechstein: «Naturgeschichte Deutschlands», B. IV, 1795, S. 31 om en Undervarietet af «Monck-Duen».

Øjnenes eller de øjelignende Pletters Dannelse og Variabilitet. — Da ingen Prydelser ere skjønnere end de Øjne, der findes paa forskjellige Fuglearters Fjer, paa nogle Pattedyrs Haarbeklædning, paa Krybdyrs og Fiskes Skjæl, paa Paddernes Hud, og paa Vingerne hos mange Sommerfugle og andre Insekter, saa fortjene de her at blive særlig omtalte. Et Øje bestaaer af en Plet indeni en Ring af en anden Farve, ligesom Pupilen indeni Iris, men Midtpletten er ofte omgivet af flere koncentriske Bælter. Øjnene paa Paafuglens Halefjer, ligesom ogsaa de paa Takvingernes (Vanessa), ville være almindelig bekendte. Hr. Trimen har givet mig en Beskrivelse af en sydafrikansk Natsværmer (*Gyanisa Isis*), beslægtet med vort Natpaafugleøje, hos hvilken et pragtfuldt Øje indtager næsten hele Bagvingens Overflade; det bestaaer af en sort Midte, der omslutter et halvgjennem-sigtigt, halvmaaneformet Mærke, og er omgivet af paa hinanden følgende Bælter af Okkergult, Sort, Okkergult, Blegrodt, hvidt Blegrodt, Brunt og Hvidt. Endskjøndt vi ikke kjende de Udviklingsstadier, disse vidunderligt skjønne og sammensatte Prydelser have gennemløbet, saa har Processen, i det Mindste hos Insekterne, rimeligvis dog været temmelig simpel; thi, som Hr. Trimen har skrevet til mig, «ingen Karakter, der henhører til Tegning eller Farve, er saa variabel hos Sommerfuglene som Øjnene, og det baade i deres Antal og Størrelse.» Hr. Wallace, som først henledte min Opmærksomhed paa dette Spørgsmaal, viste mig en Række Exemplarer af vor almindelige *Hipparchia janira*, hvor man kunde se talrige Gradationer, lige fra en lille simpel sort Plet til et elegant skatteret Øje. Hos en sydafrikansk Sommerfugl (*Cylo Leda*, Linné) af samme Familie ere Øjnene endnu mere variable. Hos nogle Exemplarer (Fig. 52 A) ere store Felter paa Vingens Overside sortfarvede og indesluttede uregelmæssige hvide Tegn; og fra denne Tilstand kan der følges en komplet Trinrække lige til et nogenlunde fuldkomment Øje (A¹) og

dette er blevet frembragt ved en Sammentrækning af de uregelmæssige Farveklatter. Hos en anden Række af

Fig. 52.

Cyllo Leda, Linné, efter en Tegning af Hr. Trimen, hvor der vises Øjnens extreme Varieringstilstande.

A Exemplar fra Mauritius, en Førvinges Overflade. B Exemplar fra Java, en Bagvinges Overflade.

A¹ Exemplar fra Natal, dito dito. B¹ Exemplar fra Mauritius, dito dito.

Exemplarer kan man følge en Trinrække, lige fra yderst smaa hvide Prikker, begrændsede af en neppe synlig sort Linie (B), til et fuldkommen symetrisk og stort Øje (B¹)¹⁾. I Tilfælde som disse fordrer Udviklingen af et fuldkomment Øje ikke noget langt Forløb af Variering og Udvælgelse.

¹⁾ Dette Træsnit er blevet skaaret efter en smuk Tegning, som Hr. Trimen har været saa venlig at tegne for mig; se ligeledes hans Beskrivelse af den vidunderlig stærke Varieren hos denne Sommerfugls Farve og Vingeform (*Rhopalocera Africæ Australis*, S. 186). Jevnfør ligeledes en interessant Afhandling af Hr. H. H. Higgins om Lepidopterernes Ocellis' Udvikling i: *Quarterly Journal of Science*, Juli 1868, S. 325.

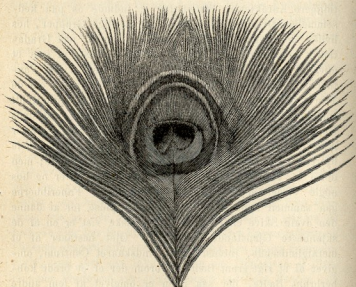
Hos Fuglene og mange andre Dyr kommer man ved at sammenligne de beslægtede Arter til den Slutning, at der ofte dannes kredsformede Pletter derved, at Striberne afbrydes og sammendrages. Hos Tragopan-Fasanen repræsenterer svage hvide Linier hos Hunnen Hannens skjønnede hvide Pletter¹⁾, og noget Lignende gjælder om Argus-Fasanens to Kjøen. Hvordan det saa er, saa er der Meget, der taler stærkt til Gunst for den Antagelse, at paa den ene Side en mørk Plet ofte dannes ved, at den farvende Materie trækkes hen imod et Centralpunkt, bort fra et omliggende Bælte, der saaledes gjøres lysere. Og paa den anden Side, at en hvid Plet ofte dannes derved, at Farven drives bort fra det centrale Punkt, saaledes at den ophobes i et omkredsende mørkere Bælte. I begge Tilfælde fremkommer der et Øje. Det farvende Stof synes at være tilstede i en næsten konstant Mængde, men det er fordelt enten centripetalt eller centrifugalt. Den almindelige Perlehønes Fjer afgive et godt Exempel paa hvide Pletter, omgivne af mørkere Bælter, og hvorsomhelst de hvide Pletter ere store og staa nær ved hinanden, flyde de sorte Bælter sammen. Hos Argus-Fasanen kan man paa den samme Vingefjer se mørke Pletter omgivne af et blegt Bælte og hvide Pletter af et mørkt Bælte. Saaledes synes Dannelsen af et Øje i dets simpleste Tilstand at være en simpel Affaire. Ved hvilken senere Trinrække de mere indviklede Øjne, der ere omgivne af mange paa hinanden følgende Farvebælter, ere blevne frembragte, derom gjør jeg ikke Fordring paa at vide nogen Besked. Men naar vi erindre de bælteformede Fjer hos forskelligtfarvede Hønses Bastardafkom og Øjnenes overordenlig store Variabilitet hos mange Sommerfugle, saa seer det ikke ud som om Dannelsen af disse skjønnede Prydelser var nogen meget indviklet Proces, og den afhænger sandsynligvis af en eller anden ringe og lidt efter lidt foregaaet Forandring i Vævenes Natur.

¹⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 517.

Sekundære Kjønsskarakterers Gradation. — Exempler paa Gradation ere vigtige for os, da de vise, at det i det Mindste er muligt, at stærkt sammensatte Prydelser kunne være blevne erhvervede ved smaa paa hinanden følgende Trin. For at finde den Trinrække, som endnu levende Fuglehanner virkelig have gennemgaaet for at erhverve deres pragtfulde Farver og andre Prydelser, saa burde vi kunne se hele den lange Række af deres gamle og uddøde Stamformer, men dette er aabenbart umuligt. Vi kunne imidlertid som oftest faa Noget at holde os til, ved at sammenholde alle en Gruppes Arter, dersom Gruppen da er stor, thi nogle af dem ville sandsynligvis, i det Mindste tildels, have beholdt Spor af deres tidligere Karakterer. Istedetfor at indlade os paa ked-sommelige Detailler, vedrørende forskellige Grupper, hos hvilke der kunne nævnes slaaende Exempler paa Gradation, forekommer det mig at være det Bedste at tage et eller to meget karakteristiske Tilfælde, som f. Ex. Paa-fuglen, for at se om vi kunne faa nogen Oplysning om de Trin, ved hvilke denne Fugl er bleven saa pragtfuldt smykket. Paafuldehanen er navnlig mærkelig ved dens Haledækfjers overordenlig store Længde; Halen selv er ikke meget forlænget. Faneribberne staa næsten hele Fjerens Længde igjennem enkeltvis eller ere opløste; men dette er Tilfældet med Fjerene hos mange Arter og hos nogle Varieteter af Hushøns og Husduer. Faneribberne gaa sammen oppe imod Midtribbens Spidse for at danne den ovale Skive eller Øjet, som ganske vist er en af de skønneste Gjenstande i Verden. Øjet bestaaer af et metalglindsende, intensiv blaat, indskaaret Centrum, omgivet af et rigt grønt Bælte, hvormed der er et bredt kobberbrunt Bælte, der saa igjen er omgivet af fem andre smalle Bælter med lidt forskelligt metalglindsende Farveskjær. En lille Ubetydelighed ved Øjet fortjener at bemærkes. Faneribberne ere et lille Stykke langs med det ene af de concentriske Bælter mere eller mindre uden

Sideribber, hvorved endel af Øjet bliver omgivet af et næsten gjennemsigtigt Bælte, hvilket giver det et højt fuldendt Udseende. Men jeg har andetsteds¹⁾ beskrevet en nøjagtig analog Væring hos en Kamphane-Under-varietetets Fjerkrave, hvor den metalglindsende Fjerspidse adskilles fra Fjerens nederste Del ved et symmetrisk formet, gjennemsigtigt Bælte, der dannes af Fane-ribbernes nøgne Dele. Den nederste Rand eller Basis af Øjets mørkeblaa Centrum er dybt indskaaret der, hvor Midtribben deler det. De omgivende Bælter have ligeledes, som man kan se paa Tegningen (Fig. 53) Spor til Ind-

Fig. 53.

Paafuglefjer, omtrent to Trediedele af den naturlige Størrelse, med stor Omhu tegnet af Hr. Ford. Det gjennemsigtige Bælte er paa Tegningen den yderste hvide Bue, som kan omgive Øjets øvre Del.

¹⁾ «Variation of Animals and Plants under Domestication», Vol I, S. 254.

skjæringer eller snarere Brud. Disse Indskjæringer ere almindelige hos den indiske og javanske Paafugl (*Pavo cristatus* og *P. muticus*); og de syntes mig at fortjene en nærmere Betragtning, da jeg antog, at de stode i Forbindelse med Øjets Udvikling; men længe kunde jeg ikke gjætte Meningen med dem.

Dersom vi gaa ind paa den gradvise Udviklingstheori, saa maa der tidligere have existeret mange Arter, som frembød ethvert af de paa hinanden følgende Udviklingstrin, som føre til Paafuglehanens vidunderligt forlængede Haledæktjer, fra alle almindelige Fugles korte Haledæktjer, og fremdeles til Paafuglens pragtfulde Øjne fra alle andre Fugles simple Øjne eller blot farvede Pletter, og ligesaadan med alle Paafuglens andre Karakterer. Lad os nu betragte de beslægtede Hønefugle for at se, om der findes Spor til nogen endnu eksisterende Gradation. Polyplektrons Arter og Underarter bebo Lande, der støde op til Paafuglens Hjemstavn, og de ligne saameget denne Fugl, at de undertiden kaldes for Paafugle-Fasaner. Hr. Bartlett har ogsaa meddelt mig, at de ligne Paafuglene i Stemme og i nogle af deres Sædvaner. Om Foraaret spanke Hannerne, som vi tidligere have beskrevet, omkring foran de sammenlignelsesvis simpelt farvede Hunner, idet de brede og rejse deres Hale- og Vingefjer, der ere prydede med talrige Øjne. Jeg beder Læseren slaa tilbage til Tegningen (Figur 51, Side 88) af en Polyplectron. Hos *P. Napoleonis* findes Øjnene kun paa Halen, og Ryggen har en rig metalglindsende blaa Farve, Noget, hvorved denne Art nærmer sig Java-Paafuglen. *P. Hardwickii* har en ejendommelig Hovedtop, omtrent som den, der findes hos den ovenfor nævnte Paafugl. Øjnene paa de forskellige Polyplectron-Arter Hale og Vinger ere enten kredsformede eller ovale og beståa af en smuk, metalglindsende, grønblaa eller grønlig purpurfarvet Rundkreds med en sort Rand. Denne Rand gaaer hos *P. chinquis* over til Brunt og har igjen en flødefarvet Bræm om sig,

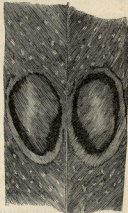
saa at Øjet her er omgivet af forskellige, skjøndt ikke glimrende skatterede, koncentriske Bælter. Haledækfjerenes usædvanlige Længde er en anden højt mærkværdig Karakter hos Polyplectron; thi hos nogle af Arterne ere de halv saa lange, og hos Andre to Trediedel saa lange, som de rigtige Halefjer. Haledækfjerene have Øjne ligesom hos Paafuglen. Saaledes er det aabenbart, at de forskellige Arter af Polyplectron, trinvis nærme sig til Paafuglen ved deres Halefjers Længde, deres Øjnes Bælter og nogle andre Karakterer.

Til trods for dette fik den første Polyplectron-Art, jeg kom til at undersøge, mig næsten til at opgive min Søgen, thi jeg fandt ikke blot, at de rigtige Halefjer, der hos Paafuglen vare ganske simple, her vare prydede med Øjne, men at alle Øjnene paa alle Fjerene vare grundforskjellige fra Paafuglens, idet der var to paa samme Fjer (Fig. 54), et paa hver Side af Midtribben. Heraf sluttede jeg, at Paafuglens tidlige Stamformer ikke kunne have lignet en Polyplectron. Men ved at fortsætte min Søgen lagde jeg Mærke til, at hos nogle af Arterne stode de to Øjne meget nær ved hinanden, at de paa Halefjerene af *P. Hardwickii* berørte hinanden og endelig, at de paa denne Arts Haledækfjer, ligesom ogsaa hos *P. malaccense* (Fig. 55), ligefrem fløde sammen. Da det kun er den midterste Del, der flyder sammen, bliver der en Indskjæring baade foroven og forneden, og de farvede Bælter der omkring ere ligeledes indskaarne. Der bliver saaledes dannet et enkelt Øje paa hver enkelt Haledækfjer, endskiøndt det endnu tydeligt røber sin dobbelte Oprindelse. Disse sammenflydende Øjne ere forskjelliges fra Paafuglens enkelte Øjne derved, at de ere indskaarne i begge Ender, istedetfor kun at være det forneden. Forklaringen af denne Forskjel er imidlertid ikke vanskelig; hos nogle Arter af Polyplectron staa nemlig de to ovale Øjne paa samme Fjer parallelt med hinanden, hos andre Arter (f. Ex. hos *P. chinquis*) convergerer de den ene Vej; og nu er det jo

indlysende, at en delvis Flyden-sammen af to konvergerende Øjne vilde frembringe en dybere Indskjæring ved den divergerende Ende end ved den konvergerende. Det er ligeledes indlysende, at, dersom Konvergenzen var stærk og Sammensmeltningen fuldstændig, vilde Indskjæringen ved den konvergerende Ende være tilbøjelig til ganske at forsvinde.

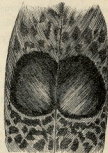
Halefjerene hos begge Paa-fuglearter mange aldeles Øjne, og dette staaer aabenbart i Forbindelse med, at de ere aldeles dækkede og skjulte af de lange Haledækfjer. I denne Henseende afvige de mærkeligt fra Polyplectrons Halefjer, der hos de fleste Arter ere prydede med større Øjne end Haledækfjerene. Dette fik mig til omhyggeligt at undersøge de forskjellige Polyplectron-Arters Halefjer, for om muligt at opdage, om Øjnene hos nogen af dem viste Tendens til at forsvinde, og til min store Tilfredsstillelse var jeg saa heldig at finde, at det forholdt sig saaledes. De midterste Halefjer paa P. Napoleonis have de to Øjne paa begge Sider af Midtribben fuldkommen udviklede, men de inderste Øjne blive mindre og mindre iøjnefaldende, jo yderligere Halefjerene sidde, indtil der paa den yderste Fjer kun er en blot og bar Skygge eller et rudimentært Spor tilbage paa Indersiden. Fremdeles smelte hos P.

Fig. 54.

Polyplectron chinquas. Parti af en Haledækfjer med de to Øjne
Naturlig Størrelse.

Fig. 55.

Polyplectron malaccense. Parti af en Haledækfjer, hvor de to Øjne tildels flyde sammen. Naturlig Størrelse.

malaccense, som vi have seet, Øjnene paa Haledækfjerene sammen; og disse Fjer ere usædvanlig lange, idet de ere to Trediedel saa lange som Halefjerene, saa at de i begge disse Henseender ligne Paafuglens Halefjer. Nu er hos denne Art kun de to midterste Halefjer prydede, hver af dem med to stærkt farvede Øjne, idet Øjnene ere fuldstændigt forsvundne fra alle de andre Halefjers Indersider. Som en Følge heraf nærme denne Polyplectronarts Halefjer og Haledækfjer sig i Bygning og Udstyrelse meget til til de tilsvarende Fjer hos Paafuglen.

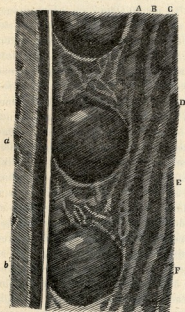
Forsaavidt da som Gradations-Principet giver Oplysning om de Trin, ved hvilke Paafuglens pragtfulde Hale er bleven erhvervet, behøves der neppe noget mere. Vi kunne forestille os en Stamform til Paafuglen i en næsten nøjagtig intermediær Tilstand mellem den nulevende Paafugl med dens overordenlig stærkt forlængede Haledækfjer, der ere prydede med enkelte Øjne, og en almindelig hønseagtig Fugl med korte Haledækfjer, der blot ere spættede af en eller anden Farve, og vi ville da med Sjælens Øje se en Fugl, der har Haledækfjer, som kunne rejses og bredes, prydede med to tildels sammenflydende Øjne og lange nok til næsten at kunne dække Halefjerene — disse sidste have allerede tildels mistet deres Øjne; vi ville, kort sagt, se en Polyplectron. Indskjæringen i Midtpletten og de omkringliggende Bælter hos begge Paafuglearter Øjne synes mig at tale tydelig til Gunst for denne Anskuelse; og dette Forhold er ellers uforklarligt. Polyplectron-Hannerne ere uden Tvivl meget smukke Fugle, men sete i nogen Afstand kan deres Skjønhed, Noget, jeg tidligere saa i den zoologiske Have, ikke sammenlignes med Paafuglens. Af Paafuglens kvindelige Stamformer maa mange igjennem en lang Række af Afstamninger have sat Pris paa denne Overlegenhed; thi de have ubevidst, ved stadig at foretrække de skjønneste Hanner, gjort Paafuglen til den pragtfuldeste af alle levende Fugle.

Argusfasanen. — En anden udmærket Undersøgelsesgjenstand afgiver Øjnene paa Argusfasanens Vingefjer. De ere skatterede paa en saa vidunderlig Maade, at de ligne Kugler, der ligge i Fordybninger, og som en Følge deraf ere de forskjellige fra almindelige Øjne. Jeg antager ikke, at Nogen vil anse denne Skattering, som har vakt mange erfarne Kunstneres Beundring, for tilfældig — for at være den tilfældige Sammenblanding af Farvestoffets Atomer. At disse Prydelser skulde være blevne dannede ved Udvælgelse af mange paa hinanden følgende Varieringer, af hvilke ikke en eneste oprindelig stiledede imod at frembringe Indtrykket af en Kugle i en Fordybning, synes ligesaa utroligt, som at en af Rafaels Madonnaer skulde være blevne til ved Udvælgelse af tilfældige Malerfuskerier, frembragte af en lang Række af unge Kunstnere, af hvilke Ingen fra første Færd af havde isinde at tegne en menneskelig Skikkelse. For at finde ud af, hvorledes Øjnene ere blevne udviklede, kunne vi ikke her have Hjælp af en lang Række af Forfædre eller af forskjellige nærbeslægtede Former, thi saadanne existere ikke nu. Men lykkeligtvis ere Vingens forskjellige Fjer tilstrækkelige til at give os en Nøgle til Opgavens Løsning, og de vise tydeligt, at en Gradation i det Mindste er mulig fra en blot og bar Plet til et fuldstændigt Øje, der forestiller en Kugle i en Fordybning.

De Vingefjer, der have Øjnene, ere bedækkede med mørke Striber eller Rækker af mørke Pletter, hver Stribe eller Række løber skjævt ned med Ydersiden af Midtribben til et Øje. Pletterne ere i Reglen forenede ved en Tværlinie, der gaaer hen til den Række, i hvilken de staa. De flyde ofte sammen, enten i Længderækken, og saa komme de til at danne en Længdestribe, eller ogsaa paatvers, det vil sige med de tilstødende Rækkers Pletter, og saa komme de til at danne Tværstriber. En Plet opløses undertiden i mindre Pletter, uden at dens Stilling forøvrigt forandres.

Det vil være det heldigste først at beskrive et fuldkomment Øje, der forestiller en Kugle i en Fordybning.

Fig. 56.

Argus-Fasnen. Del af en Vingefjer af anden Orden med to fuldkomne Øjne *a* og *b*. *A, B C* osv. mørke Pletter, der løbe skjævt ned til et Øje. (Meget af Fanaen paa begge Sider, særligt paa venstre Side af Midtribben, er skaaret bort.)

i Hjørnet paa venstre Haand, naar man holder Fjeren lige ivejret i den Stilling, i hvilken den her er tegnet. Nedenunder denne fortykkede Del er der paa Kuglens Overflade en skjæv, næsten snehvid Tegning, der gaaer over i blegt Blaagraat, som gaaer over til gulagtige og brune Skygger, der lidt efter lidt blive mørke ned imod Kuglens nederste Rand. Det er denne Skattering, der saa vidunderligt

Det bestaaer af en meget sort Ring, der omgiver en Plet, der er skatteret saaledes, at den nøje ligner en Kugle. Den her meddelte Fig. er bleven vidunderlig smukt tegnet og skaaret af Hr. Ford, men et Træsnit kan ikke vise Originalens overordenlig fine Afskygninger. Ringen er næsten altid lidt brudt eller afbrudt (se Fig. 56) etsteds i den øvre Halvdelen lidt tilhøjre for og ovenover den hvide Skattering paa den indelukkede Kugle; den er ogsaa undertiden brudt forneden tilhøjre. Disse smaa Brud have en bestemt Betydning. Ringen er altid meget fortykket, med utydeligt tegnede Grændser oppe

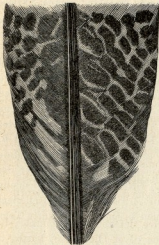
frembringer Indtrykket af Lys, der falder paa en konvex Overflade. Dersom man undersøger en af Kuglerne, vil man finde, at den nederste Del har en brunere Farve og er utydelig skilt ved en krummet Skraalinie fra den øverste Del, som er mere gul og mere graablaa; denne Skraalinie løber retvinklet paa den hvide Lysplets Længdeakse, ja paa al den anden Skattering med; men denne Forskjel i Farverne, som naturligvis ikke kan vises i Træsnittet, kommer ikke det Allermindste i Konflikt med Kuglens fuldkomne Afskygning¹⁾. Man maa særlig lægge Mærke til, at hvert Øje staaer i tydelig Forbindelse med en mørk Stribe eller Række af mørke Pletter, thi begge forekomme imellem hinanden paa samme Fjer. Saaledes løber paa Figur 56 Striben *A* til Øjet *a*, *B* løber til *b*; Striben *C* er brudt foroven og gaaer ned til det paafølgende Øje, der ikke findes paa Træsnittet; *D* til det der nedenfor og saa fremdeles med Striberne *E* og *F*. Endelig ere de forskjellige Øjne adskilte fra hinanden ved et blegt Mellemrum, der er forsynet med uregelmæssige sorte Tegninger.

Jeg vil dernæst beskrive det andet Yderpunkt i Rækken, nemlig det første Spor til et Øje. Den korte, nærmest til Kroppen liggende Vingefjer af anden Orden (Figur 57), er ligesom de andre Fjer tegnet med skraa, temmelig uregelmæssige Længderækker af Pletter. Den

¹⁾ Naar Argusfasanen udfolder sine Vingefjer som en stor Vifte, saa staa de, der ere nærmest ved Legemet, mere opret end de ydre, saa at Skatteringen af de kuglelignende Ocelli helst maatte være forskjellig paa de forskjellige Fjer for at gjøre den fulde Virkning, fordi Lyset falder forskjelligt paa dem. Hr. T. W. Wood, der har en Kunstners øvede Øje, forsikrer (*Field*, Avis, 28 Maj 1870, S. 457), at dette er Tilfældet, men jeg har omhyggeligt undersøgt to udstoppede Exemplarer (og Hr. Gould havde givet mig de dertil nødvendige Fjer for at Undersøgelsen kunde blive nøjagtigere) og kan ikke se, at denne Fuldkommenhedstilstand er bleven naaet, hvad heller ikke Andre, til hvem jeg har vist disse Fjer, kunde

nederste Plet, eller den nærmest ved Midtribben i de fem nederste Midtrækker (den allernederste undtagen), er en

Fig. 57.

Den nederste Del af en Vingefjer af anden Orden, nærmest til Legemet.

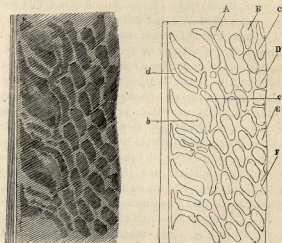
Smule større end de andre Pletter i samme Række og en lille Smule længere tværs-over. Den er ogsaa forskjellig fra de andre Pletter derved, at den foroven er kantet med en mat gulbrun Skygge. Men denne Plet er paa ingen Maade mere mærkelig end de, der findes paa saa mange Fugles Fjer, og kunde let blive fuldstændig overseet. Den næstnederste Plet i hver Række er aldeles ikke forskjellig fra dem, der ere ovenfor den i samme Række, skjøndt den, som vi skulle se, i den følgende Række Fjer bliver i høj Grad forandret. De større Pletter indtage nøjagtig den samme

relative Stilling paa denne Fjer, som de længere Vingefjers fuldkomne Øjne.

Ved at betragte de næste to eller tre Vingefjer af anden Orden, kan der følges en absolut umærkelig Gradation fra en af de ovenfor beskrevne nederste Pletter i Forbindelse med den næstnederste i samme Række, til et mærkeligt Ornament, som ikke kan kaldes et Øje og som jeg i Mangel af bedre Betegnelse kalder et «elliptisk Ornament». Man kan se det paa medfølgende Figur (Fig. 58). Her se vi forskellige skraa Rækker, *A*, *B*, *C*, *D* osv. (se det med Bogstaver forsynede Diagram) af mørke Pletter af den sædvanlige Beskaffenhed. Enhver Række Pletter løber ned til og er forbundet med et af de elliptiske Orna-

menter, nøjagtig paa samme Maade som hver Stribe i Figur 56 løber ned til og er forbunden med et af de en

Fig. 58.

Del af en af de nær til Løget sidde Vingeffer af anden Orden, visende de saakaldte elliptiske Ornamente. Figuren til Højre er kun medtaget for Bogstavbetegnelsens Skyld

A, B, C osv. Rækker af Pletter, løbende ned til og dannende de elliptiske Ornamente.

b Nederste Plet eller Tegning i Rækken B.

c Den næste Plet eller Tegning i samme Række.

d Aabenbart en afbrudt Forlængelse af Pletten c i Rækken B.

Kugle i en Fordybning forestillende Øjne. Betragte vi nu en eller anden Række, f. Ex. B, saa er den nederste Plet eller Tegning (b) tykkere og betydeligt længere end de øvre Pletter, og dens venstre Yderende er tilspidset og krummet opad. Dette sorte Mærke er foroven skarpt bræmmet af et temmelig bredt Stykke rigt skatterede Farver, begyndende med et smalt brunt Bælte, der gaaer over til Orange, derfra over til blegt Blaagraat, som i den Ende, der vender mod Midtribben, bliver meget blegere. Denne Tegning svarer i enhver Henseende til den store

skatterede Plet, der blev beskrevet ovenfor (Fig. 57), men er stærkere udviklet og mere straalende farvet. Til højre og ovenover denne Plet (*b*) med dens stærke Skattering er der en lang smal sort Tegning (*c*), der hører til den samme Række og som er krummet en lille Smule nedad, saaledes at den indvendige Bue vender imod *b*. Den har paa Undersiden en smal Bræmme af Gulbrunt. Til Venstre for og ovenover *c* i den samme skraa Retning, men altid mere eller mindre adskilt fra *c*, er der en anden sort Tegning (*d*). Denne Tegning er i Almindelighed næsten trekantet og uregelmæssig af Form, men den i Diagrammet med Bogstav forsynede Plet er i Almindelighed smal, langstrakt og regelmæssig. Den er aabenbart en afbrudt Side-Førlængelse af Tegningen *c*, Noget jeg slutter mig til deraf, at der er Spor til lignende Førlængelser hos de ovenfor liggende Pletter; men jeg er ikke sikker paa det. Disse tre Tegninger, *b*, *c* og *d*, og de medfølgende skjønne Skatteringer, danne tilsammen det saakaldte elliptiske Ornament. Disse Ornamenter staa i en Række, paralelt med Midtribben, og svare aabenbart i Stilling til de en Kugle i en Fordybning forestillende Øjne. Af Tegningen kan man ikke danne sig nogen Forestilling om deres yderst elegante Udseende, da de orangegule og blaagraa Afskygninger, der staa saa smukt imod de sorte Tegninger, ikke kunne sees der.

Mellem et af de elliptiske Ornamenter og et fuldkomment en Kugle i en Fordybning forestillende Øje, er Gradationen saa fuldkommen, at det neppe er muligt at afgjøre, naar man skal begynde at bruge den sidste Betegnelse. Jeg beklager, at jeg ikke har givet endnu en Tegning foruden Figur 58, som staaer omtrent midtvejs i Rækken mellem en simpel Plet og et fuldkomment Øje. Overgangen fra elliptisk Ornament til Øje bevirkedes ved, at den nederste sorte Tegning (*b*) og den øverste forlænges og krummes i modsatte Retninger, tiligemed det, at den uregelmæssige trekantede eller smale

Tegning (*d*) trækkes sammen, saa at tilsidst disse tre Tegninger smelte sammen og danne en uregelmæssig elliptisk Ring. Denne Ring gjøres efterhaanden mere kredsformet og regelmæssig, samtidig med at dens Diameter vokser. Spor til Forening af alle de tre forlængede Pletter eller Tegninger kunne endnu iagttages hos mange af de mest fuldkomne Øjne. Den sorte Rings brudte Tilstand ved Øjets øvre Side paa Figur 56 have vi henledt Opmærksomheden paa. Den uregelmæssige, smale, næsten trekantede Tegning (*d*) danner aabenbart derved, at den trækker sig sammen og gjøres mere ligelig, den øvre fortykkede Del af Ringen tilvenstre for det fuldkomne, en Kugle i en Fordybning forestillende Øje. Den nederste Del af Ringen er altid en Smule tykkere end de andre Dele (se Fig. 56), og dette er en Følge af, at den nederste sorte Tegning hos det elliptiske Ornament (*b*) oprindeligt har været tykkere end den øverste Tegning (*c*). Man kan følge ethvert Stadium af Sammensmeltning og Modifikation; og den sorte Ring, som omgiver Øjets Kugle, er uomtvistelig dannet ved Sammensmeltning og Modifikation af de tre sorte Tegninger *b*, *c*, *d* af det elliptiske Ornament. De uregelmæssige Zigzagtegninger mellem paa hinanden følgende Øjne (se igjen Figur 56) skyldes tydelig nok den Omstændighed, at de noget mere regelmæssige, men meget lignende Tegninger, imellem de elliptiske Ornamenter ere blevne brudte.

De paa hinanden følgende Stadier i de en Kugle i en Fordybning forestillende Øjne kan man ligesaa tydeligt følge. De brune, orangefarvede og blegt blaagraa smale Bælter, som brømme den nederste sorte Tegning i det elliptiske Ornament, kan man se blive mere og mere afdæmpede og afpassede efter hinanden og deres øverste lysere Dele, henimod det venstre Hjørne, blive gjorte endnu lysere, saa at de næsten blive hvide. Men selv i de mest fuldkomne, en Kugle i en Fordybning forestillende, Øjne kan man iagttage en ringe Forskjel i Farvernes Tone,

men ikke i deres Skattering, mellem Kuglens øvre og nedre Del (Noget vi tidligere særligt have henledt Opmærksomheden paa); Grændselinien er skraa og gaaer i samme Retning som de klartfarvede Skatteringer hos det elliptiske Ornament. Saaledes kan næsten enhver lille Detaile i de en Kugle i en Fordybning forestillende Øjnes Form og Farve sees at være frembragt ved smaa Forandringer af de elliptiske Ornament, og de Sidstes Udvikling kan følges i lignende smaa Trin fra S sammensmeltningen af to næsten almindelige Pletter, af hvilke den nederste (Fig. 57) har nogle matte gulbrune Skygger foroven.

Yderenden af de længere Fjer af anden Orden, som have de en Kugle i en Fordybning forestillende Øjne, ere prydede paa en ejendommelig Maade (Fig. 59). De skjæve Længdestriber standses pludseligt opefter og forvirres, og her ovenfor er hele Fjerens øvre Del (*a*) bedækket med hvide Prikker, omgivne af smaa sorte Ringe paa mørk Grund. Selv den skjæve Stribe, der hører til det øverste Øje (*b*) repræsenteres kun af en meget kort, uregelmæssig, sort Tegning, med den sædvanlige krummede, paa tværs gaaende Nederdel. Da denne Stribe saaledes er skaaret kort af foroven, kunne vi, efter hvad der er gaaet i Forvejen, forstaa, hvordan det kan være, at den øverste fortykkede Del af Ringen mangler hos det øverste Øje; thi, som tidligere sagt, er denne fortykkede Del aabenbart dannet ved en brudt Forlængelse af den ovenfor liggende Plet i samme Række. Derved, at den øverste og fortykkede Del af Ringen mangler, kommer det øverste Øje, skjønt fuldstændigt i alle andre Henseender, til at se ud som om dets Overdel var bleven skaaret skraat af. Jeg antager, at det vilde falde Enhver som troer, at Argus-Fasanens Fjerdragt blev skabt saadan, som vi nu se den, vanskeligt at forklare det øverste Øjes ufuldkomne Tilstand. Jeg bør tilføje, at hos de Vingefjer af anden Orden, der ere langt borte fra Legemet, ere alle Øjnene mindre og ikke saa fuldkomne som de andre Fjers, idet

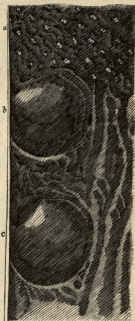
de øverste Dele af den ydre sorte Ring mangle, ligesom i det nys omtalte Tilfælde. Ufuldkommenheden her synes at staa i Forbindelse med den Kjendsgjerning, at Pletterne paa denne Fjer vise mindre Tendens end sædvanlig til at flyde sammen til Striber, de ere tvertimod ofte opløste i endnu mindre Pletter, saa at der gaaer to eller tre Rækker ned til hvert Øje.

Vi have nu seet, at der kan dannes en fuldstændig Række, lige fra to næsten almindelige Pletter, der i Begyndelsen ere fuldstændig adskilte fra hinanden til et af de vidunderlige en Kugle i en Fordybning forestillende Ornamenter. Hr. Gould, som velvilligt gav mig nogle af disse Fjer, er ganske enig med mig om Gradationens Fuldstændighed. Det er indlysende, at de Udviklingsstadier, der kunne sees paa

Fjere af en og samme Fugl aldeles ikke nødvendigt vise os den Trinrække, som Artens uddøde Forfædre have gennemløbet; men det er rimeligt, at de give os en Forestilling om de virkelige Trin, og i det Mindste vise de os virkeligt, at

Gradation er mulig. Naar man nu husker paa, hvor omhyggeligt Argus-Fasanens Han stiller sine Fjer tilskue for Hunnen, og desuden de mange Kjendsgjerninger, der gjør

Fig. 59.

Parti nær ved Spidsen af en af Vingefjere af anden Orden, der have fuldkomne en Kugle i en Fordybning forestillende Øjne.

a Den øverste Del.

b Det øverste ufuldkomne en Kugle i en Fordybning forestillende Øje. (Skatteringen ovenover den hvide Plac i Spidsen af Øjet er her en Smule for mørk.)

c Fuldkommet Øje.

dengang de vare stængede ude fra den spraglede Paafuglehane, ikke vilde have Noget med nogen anden Hane at gjøre og i den Saison intet Afkom frembragte. Der er da heller ikke noget Besynderligt i, at Varieringer af *Urostictes*' Halefjer skulde være blevne særligt udvalgte for Skjønhedens Skyld; thi den næste Slægt i Familien har sit Navn *Metallura* af sine Halefjers Glands. Hr. Gould tilføjer, efter at have besigtiget *Urostictes* besynderlige Fjerdragt, »at Prydelse og Forandring er det eneste der er ment med det, det tvivler jeg ikke om¹⁾. Indrømmes dette, saa kunne vi indse, at de Hanner, der vare befjedrede paa den mest elegante og nyeste Maade, vilde have været heldigst stillede, ikke i den almindelige Kamp for Tilværelsen, men i Vædekampen med andre Hanner, og vilde som en Følge deraf have efterladt sig det største Antal Efterkommere til at tage deres nys erhvervede Skjønhed i Arv.

¹⁾ »Introduction to the Trochillidæ», 1861, S. 110.

FEMTENDE KAPITEL.

FUGLE. — FORTSÆTTELSE.

Droftelse af Spørgsmaalet om, hvorfor hos nogle Arter kun Hannerne og hos andre Arter begge Kjøen have straalende Farver — Om kjønsbunden Arvelighed for forskjellige Bygningsforholds og den straalende Fjerdragts Vedkommende — Redebygning i Forhold til Farve — Om at Parringsdragten mistes om Vinteren.

Vi skulle i dette Kapitel beskæftige os med det Spørgsmaal, hvorfor Hunnen hos mange Fuglearter ikke har faaet de samme Prydelser som Hannen, og hvorfor begge Kjøen hos mange andre Arter ere lige stærkt eller næsten lige stærkt prydede. I det følgende Kapitel skulle vi drøfte det Spørgsmaal, hvorfor Hunnen i nogle faa Tilfælde er mere iøjnefaldende farvet end Hannen.

I min Arternes Oprindelse¹⁾ udtalte jeg i al Korthed, en Formodning om, at Paafuglens lange Hale vilde være ubekvem og Tjurhanens iøjnefaldende sorte Farve farlig for Hunnen i Rugetiden og at, som en Følge heraf, disse Karakterers Nedarving fra Hannen til Afkommet af Hunkjøen var bleven hæmmet ved Kvalitetsvalg. Jeg er endnu stadig af den Formening, at dette kan være hændet i nogle faa Tilfælde, men efter nøjere at have reflekteret over

¹⁾ «Origin of Species», 4 Edit., S. 241.

alle de Kjendsgjærninger, jeg har været istand til at samle, er jeg nu tilbøjelig til at tro, at, naar der er nogen Forskjel paa Kjønne, saa ere de paa hinanden følgende Varieringer i Almindelighed fra første Færd af blevne kjønsbundet nedarvede til det Kjø, hos hvilket de først viste sig. Siden jeg fremsatte disse Bemærkninger er Spørgsmaalet om Farve i Forhold til Kjø blevet drøftet i nogle meget interessante Afhandlinger af Hr. Wallace¹⁾, som troer, at de paa hinanden følgende Varieringer i næsten alle Tilfælde i Begyndelsen havde Tendens til at blive ligeligt nedarvede til begge Kjø; men at Hunnen blev frelst ved Kvalitetsvalg fra at erhverve Hannens iøjnefaldende Farver, fordi hun ellers vilde være bleven farlig stedt under Rugetiden.

Denne Antagelse gjør en kjedsommelig Diskussion af et vanskeligt Punkt nødvendig, nemlig om Nedarvningen af en Karakter, der først arves af begge Kjø, senere ved Udvælgelse kan blive kjønsbunden i sin Nedarvning. Vi maa huske paa, hvad der blev viist i Indledningskapitlet til Parringsvalget, at Karakterer, der kun udvikles hos det ene Kjø, altid ere latent tilstede hos det andet. Lad os tænke os et Tilfælde! Jeg troer, at vi paa den Maade bedst kan komme ud af Vanskelighederne ved Spørgsmaalet. Lad os antage, at en Dueliebhaber ønskede at danne en Duerace, hos hvilken kun Hannerne skulde have en bleg blaa Farve, medens Hannerne beholdt deres skiferblaa Farve. Da alle Slags Karakterer hos Duerne i Almindelighed nedarves ligelig til begge Kjø, maatte Liebhaveren søge at omdanne denne sidste Form for Arvelighed til kjønsbunden Nedarvning. Alt hvad han kunde gjøre vilde være at blive ved at udvælge enhver Handue, som var det allermindste blegere i sin blaa Farve; og det naturlige Resultat heraf, dersom det blev fortsat længe og

¹⁾ «Westminster Review», Juli 1867. «Journal of Travel», Vol. I, 1868, S. 73.

dersom de blege Varieringer bleve strengt nedarvede eller ofte kom igjen, vilde blive, at hele hans Flok fik en lysere blaa Farve. Men vor Liebhaber vilde blive nødt til Generation efter Generation at parre sine lyseblaa Hanner med skiferblaa Hunner, thi han ønsker, at disse beholde deres Farve. Resultatet vilde i Almindelighed blive, enten at der blev frembragt et Hold brogede Bastarder eller, hvad der er mere sandsynligt, at den blegblaa Farve vilde hurtigt og fuldstændigt gaa tabt, thi den oprindelige Farve, den skiferblaa, vilde blive nedarvet overvejende stærkt. Lad os imidlertid antage, at der blev frembragt nogle blegblaa Hanner og skiferblaa Hunner i de paa hinanden følgende Generationer og at de altid bleve krydsede med hinanden, saa vilde de skiferblaa Hunner, om jeg maa bruge dette Udtryk, have meget blaat Blod i deres Aarer, thi deres Fædre og Bedstefædre osv. ville alle have været blaa Fugle. Under disse Omstændigheder en det forstaaeligt (skjøndt jeg ikke kjender noget bestemt Faktum, som gjør det sandsynligt), at de skiferblaa Hunner kunde erhverve en saa stærk latent Tendens til Blegblaahed, at de ikke vilde undertrykke denne Farve hos deres mandlige Afkom, medens deres kvindelige Afkom stadig arvede den skiferblaa Farve. I saa Fald vilde man naa det forønskede Resultat, at danne en Race, hvis to Kjon stadigt vare forskjellige af Farve.

Den overvældende Vigtighed eller snarere Nødvendighed af, at den i det ovenfor nævnte Tilfælde forlangte Karakter, nemlig Blegblaahed, er tilstede, skjøndt i en latent Tilstand, hos Hunnen, saa at det mandlige Afkom ikke bliver mindre blegblaat, vil bedst forstaaes af det Følgende: Sommering-Fasanens Han har en Hale paa syv og tredive Tommers Længde, medens Hunnens kun er otte Tommer; den almindelige Fasanens Hale er omtrent tyve Tommer lang og Hugnens tolv Tommer. Dersom nu Sommering-Fasanens Hun med den korte Hale blev krydset med den almindelige Fasan-Han, kan der ikke være

nogen Tvivl om, at det mandlige hybride Afkom vilde faa en meget længere Hale end den almindelige Fasanublandede Afkom. Dersom derimod den almindelige Fasan-Hun, hvis Hale er næsten to Gange saa lang som Sømmering-Fasanhunnens, blev krydset med den Sidstnævntes Han, saa vilde det mandlige hybride Afkom faa en meget kortere Hale end Sømmering-Fasanens ublandede Afkom¹⁾.

Vor Liebhaber maatte for at danne sin ny Race, hvor Hannerne havde en udpræget blegblaa Farve, medens Hunnerne bleve uforandrede, blive ved med at udvælge Hanner gjennem mange Generationer og hvert Stadium af Blegthed maatte fæstes hos Hannerne og gjøres latent hos Hunnerne. Det Hele vilde nu være en meget vanskelig Opgave og det er aldrig blevet forsøgt, men det var muligt det kunde lykkes. Den væsenligste Hindring vilde være at den blegblaa Farve tidligt og fuldstændigt mistedes, fordi det vilde være nødvendigt at gjentage Krydsningerne med skiferblaa Hunner, der ikke fra Begyndelsen af havde nogen latent Tendens til at frembringe blegblaat Afkom.

Dersom paa den anden Side en eller to Hanner kom til at variere, om det saa var aldrig saa lidt, i Blegthed, og Varieringerne fra første Færd af i deres Nedarvning bleve bundne til Hankjønnen alene, saa vilde det Arbejde, at danne en ny Race af den forlangte Beskaffenhed være let, thi saadanne Hanner maatte simpelthen udvælges og parres med almindelige Hunner. Man har i Virkeligheden et ganske analogt Tilfælde i de belgiske Dueracer²⁾, hos hvilke kun Hannerne ere tegnede med sorte Striber. Hvad Hønsene angaa, saa træffe vi jevnlig der Farve-Variationer, der i deres Nedarvning ere bundne til Hankjønnen.

¹⁾ Temminck siger, at Halen hos Hunnen af Phasianus Soemmerringii kun er seks Tommer lang, «Planches coloriées», Vol. V, 1838, S. 487 og 488; de ovenfor givne Maal ere mig meddelte af Hr. Selater. Om den almindelige Fasan se Macgillivray: «Hist. Brit. Birds», Vol. I, S. 118—121.

²⁾ Dr. Chapuis: «Le Pigeon Voyageur Belge», 1865, S. 87.

Selv naar denne Form for Arvelighed er den herskende, kunde det hælde, at nogle af de paa hinanden følgende Stadier i Varieringsprocessen kunde blive nedarvede til Hunnen, som da i en ringe Grad vilde komme til at ligne Hannen, Noget som vi træffe hos visse Hønsracer. Eller ogsaa kunde de fleste, men ikke alle de paa hinanden følgende Stadier blive nedarvede til begge Kjøen og Hunnen vilde da komme til at ligne Hannen meget nøje. Der kan neppe være nogen Tvivl om, at dette er Grunden til, at Kropduchannen har en meget større Kro og Brevduchannen meget større Hudlapper end deres respective Hunner; thi Liebhaberne have ikke anvendt større Udvælgelseskunst paa det ene Kjøen end paa det andet og de have heller ikke ønsket, at disse Karakterer skulde blive stærkere udviklede hos Hannen end hos Hunnen og dog forholder det sig saaledes med begge Racer.

Den samme Fremgangsmaade maatte følges og de samme Vanskeligheder vilde opstaa, dersom man ønskede at danne en Race, hvor kun Hunnerne havde en eller anden ny Farve.

Endelig kunde vor Liebhaber ønske at danne en Race, hvor de to Kjøen afveg fra hinanden og begge to igjen fra Stamarten. Her vilde Vanskeligheden være overordenlig stor, med mindre de paa hinanden følgende Variationer fra første Færd af vare kjønsbundne paa begge Sider, og saa vilde der ingen Vanskeligheder være. Vi kunne se dette hos Hønsene; saaledes ere de sribede Hamborghønses to Kjøen meget forskellige fra hinanden og ligeledes fra de to Kjøen hos Stamarten Gallus bankiva, og begge holdes nu konstante i al deres Fortrinlighed ved fortsat Udvælgelse, hvilket vilde være umuligt, dersom ikke de Karakterer, hvori de ere forskellige fra hinanden, vare bundne i deres Nedarving hos begge. Hos de spanske Høns træffe vi et endnu mærkeligere Tilfælde; Hannen har en uhyre stor Kam, men nogle af de paa hinanden følgende Variationer, ved Ophobning af hvilke Kammen blev erhvervet,

synes at være blevne nedarvede til Hunnen; thi hendes Kam er mange Gangs større end den, Stamartens Hun har. Men Hunnens Kam er i en Henseende forskjellig fra Hannens, den er nemlig tilbøjelig til at hænge forover; og for ikke længe siden er det bleven en af Hønseliebhaberiets Love, at dette altid skal være Tilfældet, og man har været meget heldig i saa Henseende. Nu maa Kammens Hædning være kjønsbunden i sin Nedarvning, ellers vilde nemlig Hannens Kam blive forhindret i at staa opret, hvilket vilde være en Vederstyggelighed for enhver Liebhaber. Paa den anden Side maa Kammens Stivhed hos Hannen ligeledes være en kjønsbunden Karakter, ellers vilde Hunnens Kam blive forhindret i at hænge forover.

Af det Foregaaende have vi seet, at det, selv om man havde en næsten uindskrænket Tid til sin Raadighed, vilde være en yderst vanskelig og indviklet Proces, skjøndt maaske ikke nogen Umulighed, ved Udvælgelse at forandre en Form af Nedarvning til en anden. Derfor er jeg meget tilbøjelig til at indrømme, at dette ofte er skeet med de vilde Arter, med mindre der kan faaes bestemt Bevis i hvert enkelt Tilfælde. Paa den anden Side vilde der ved Hjælp af de paa hinanden følgende Varieringer, der fra første Færd af vare kjønsbundne i deres Nedarvning, ikke være det Mindste til Hinder for at gjøre en Hanfugl vidt forskjellig i Farve og i enhver anden Karakter fra Hunnen, medens denne blev ladt uforandret, eller blev lidt forandret, eller særlig modificeret for Sikkerheds Skyld.

Da straalende Farver ere til Nytte for Hannerne i deres Rivalisering med andre Hanner, saa vilde saadanne Farver blive udvalgte, hvad enten de bleve udelukkende nedarvede til det samme Kjønn eller ej. Man kunde derfor vente, at Hunnerne ofte i en større eller mindre Grad fik Lod i Hannernes Pragt; og dette indtræffer da ogsaa med en Mangfoldighed af Arter. Dersom alle paa hinanden følgende Varieringer bleve nedarvede ligeligt til begge Kjønn, vilde Hunnerne ikke være til at kjende fra Hannerne, og

dette hænder ligeledes med mange Fugle. Men dersom dunkle Farver vare meget vigtige for Hunnens Sikkerhed i Rugetiden, som f. Ex. hos Jordfugle, vilde de Hunner, som varierede i Glands eller som fra Hannerne arvede nogen tydelig Tilgift i Glands, sent eller tidligt blive tilintetgjorte. Men Hannernes Tendens til i en ubegrændset Tidsperiode at vedblive at nedarve deres egen Pragt til deres kvindelige Afkom, maatte ophæves ved en Forandring i Nedarvingens Form, og dette vilde, som vi tidligere have viist, være yderst vanskeligt. Det rimeligste Resultat af en længe fortsat Udryddelse af de mere livligt farvede Hunner (ligelig Nedarving til begge Kjøen antages gjældende) vilde være en Formindskelse eller Tilintetgjørelse af Hannernes straalende Farver, fordi de stadigt maatte krydses med de dunklere Hunner. Det vilde være ked-sommeligt at tænke sig alle de andre mulige Resultater; men jeg kan minde Læseren om hvad der er viist i det ottende Kapitel, at dersom der fandt en kjønsbunden Variering i Pragt Sted hos Hunnerne, saa vilde, selv om Farverne ikke vare dem til den mindste Skade og de som en Følge deraf ikke bleve tilintetgjorte, saa vilde de, siger jeg, dog ikke blive begunstigede eller udvalgte, thi Hannen modtager i Almindelighed en hvilkensomhelst Hun og udvælger ikke de mest tiltrækkende Individier. Som en Følge heraf vilde disse Varieringer være udsatte for at forsvinde og vilde kun faa ringe Indflydelse paa Racens Karakter, og dette kan hjælpe os til at forklare, at Hunnerne i Almindelighed have mindre straalende Farver end Hannerne.

I det Kapitel, vi nys henviste til, blev der anført Exempler og der kunde have været tilføjet saamange det skulde være, paa Varieringer, der indtræffe i forskjellige Aldre og arves i samme Alder. Det blev ogsaa viist, at de Varieringer, som indtræffe sent, i Almindelighed nedarves til det samme Kjøen som det, hos hvilket de første Gang viste sig, medens Varieringer, der fremkomme tidligt, have en Tilbøjelighed til at blive nedarvede til begge

Kjøn; men jeg mener ikke, at alle Tilfælde af kjønssunden Nedarven kan forklares paa denne Maade. Det blev fremdeles viist, at dersom en Hanfugl varierede ved at blive mere pragtfuld medens den var ung, saa vilde saadanne Variationer ikke være til nogen Nytte førend den var bleven voksen og forplantningsdygtig og skulde til at rivalisere med de andre Hanner. Men hos de Fugle, som leve paa Jorden og som i Almindelighed trænge til at blive beskyttede ved dunkle Farver vilde straalende Farver være langt farligere for de unge og uerfarne end for de voksne Hanner. Som en Følge deraf vilde de Hanner, der varierede i Pragt medens de vare unge, være mere udsatte, og blive udryddede ved Kvalitetsvalg; paa den anden Side vilde de Hanner, som varierede paa denne Maade naar de næsten vare kjønsmodne, uagtet de vare noget mere udsatte for Fare, kunne holde sig ilive og vilde, fordi de vare begunstigede ved Parringsvalg, forplante deres Farver. Det at de straalende farvede unge Hanner blive udryddede og det, at de voksne ere heldige i deres Bejlen, kan efter Theorien om, at der existerer et Forhold mellem Varieringsperioden og Nedarvingens Form, forklare, at hos mange Fuglearter have kun Hannerne erhvervet straalende Farver og nedarvet dem alene til deres mandlige Afkom. Men jeg har paa ingen Maade til Hensigt at hævde, at Alderens Indflydelse paa Nedarvingens Form indirekte er den eneste Aarsag til den store Forskjel i Farvepragt mellem mange Fuglearters Kjøn.

Hos alle de Fugle, hvis Kjøn ere forskjellige fra hinanden i Farve, er det et interessant Spørgsmaal, om kun Hannerne ere blevne modificerede ved Parringsvalg, idet Hannerne ere blevne ladte uforandrede eller kun tildels forandrede derved; eller om Hannerne ere blevne særlig modificerede ved Kvalitetsvalg for Sikkerheds Skyld. Jeg vil derfor omtale dette Spørgsmaal temmelig udførligt; ja udførligere end dets virkelige Vigtighed berettiger det til;

thi herved kunne vi paa en bekvem Maade komme til at tage forskjellige sideordnede Punkter under Overvejelse.

Førend vi indlade os paa Spørgsmaalet om Farve, særlig i dets Forhold til Hr. Wallaces Betragtninger, kunde det være nyttigt under et lignende Synspunkt at omtale nogle andre Forskjelligheder mellem Kjønne. I Tydskland¹⁾ fandtes der tidligere en Hønsrace, hos hvilken Hønsene vare forsynede med Sporer. De vare gode til at lægge Æg, men de ødelagde deres Reder saa stærkt med deres Sporer, at man ikke kunde lade dem ligge paa deres egne Æg. Derfor faldt det mig engang ind, at det var rimeligt, at Sporernes Udvikling hos de vilde Hønsfugles Hunner var blevet hæmmet ved Kvalitetsvalg paa Grund af den Skade deres Reder derved tog. Dette syntes saameget mere sandsynligt, som Vingsporene, der ikke kunne gjøre nogen Skade under Rugningen, ofte ere ligesaa vel udviklede hos Hunnen som hos Hannen, skjøndt de i ikke saa faa Tilfælde ere noget større hos Hannen. Naar Hannen er forsynet med Sporer paa Benene, har Hunnen næsten altid Rudimenter deraf, idet Rudimenterne undertiden kun bestaa af et Skjæl, som hos Arterne af Gallus. Heraf kunde man slutte, at Hunnerne oprindelig havde været forsynede med veludviklede Sporer, men at disse senere vare gaaede tabt enten ved Ikke-Brug eller ved Kvalitetsvalg. Men dersom man gaaer ind paa denne Betragtningensmaade, maatte den udstrækkes til utallige andre Tilfælde og den forudsætter, at de nulevende sporebærende Arters kvindelige forfædre engang vare belemrede med et skadeligt Vedhæng.

Hos nogle faa Slægter og Arter, f. Ex. Galloperdix, Acomus og den javanske Paafugl (*Pavo muticus*) have Hunnerne saavel som Hannerne veludviklede Sporer. Skulle vi heraf slutte, at de bygge et andet Slags Rede end dem, deres nærmeste Slægtninge bygge, hvilke Reder ikke kunne

¹⁾ Bechstein: »Naturgesch. Deutschlands«, 1793, Bd. III, S. 339.

tage Skade af deres Sporer, saa der her ikke har været nogen Grund til at fjerne dem? Eller skulle vi antage, at disse Hunner særlig trænge til Sporer for at kunne forsvare sig? Det er en rimeligere Slutning, at baade det, at Hunnerne have Sporer, og det, at de ikke have dem, har været Resultatet af at forskjellige Arveligheds-Løve have været herskende uafhængig af Kvalitetsvalget. Om de mange Hunner, der have rudimentære Sporer, kunne vi antage, at nogle af de paa hinanden følgende Varieringer, ved hvilke de bleve udviklede hos Hunnerne, indtraf meget tidligt og som en Følge deraf bleve nedarvede til Hunnerne. I de andre og langt sjeldnere Tilfælde, hvor Hunnerne have fuldt udviklede Sporer, kunne vi slutte os til, at alle de paa hinanden følgende Varieringer bleve nedarvede til dem og at de lidt efter lidt erhvervede den nedarvede Vane, ikke at ødelægge deres Reder.

Stemmeredskaberne og de til Lydfrembringelse forskjelligt modificerede Fjer, ligesom ogsaa Instinktet til at bruge disse Ting, ere ofte forskjellige hos de to Kjøen, men ere undertiden ens hos begge. Kunne saadanne Forskjeligheder forklares ved, at Hannerne have erhvervet disse Organer og Instinkter, medens Hunnerne ere blevne fri for at arve dem, paa Grund af den Fare, for hvilken de vilde være blevne udsatte, idet de kunde komme til at henlede Rovfugles og Rovdyrs Opmærksomhed paa sig? Dette forekommer mig ikke sandsynligt, naar vi tænke paa den Mængde af Fugle, der ustraffet oplive Landet med deres Stemmer i Foraarstiden¹⁾. Det er en sikkrere Slutning, at da vokale og instrumentale Organer kun ere til Nytte for Hannerne under deres Bejlen, saa bleve disse

¹⁾ Daines Barrington mener imidlertid (*Phil. Transact.*, 1773, S. 164) at det er sandsynligt, at kun faa Fuglehunner synge, fordi Sang-
evnen vilde være farlig for dem i Rugetiden. Han tilføjer, at noget
Lignende muligvis er Grunden til at Hunnens Fjerbeklædning er
mindre pragtfuld end Hannens.

Organer udviklede ved Parringsvalg og fortsat Brug hos dette Kjøen alene — idet de paa hinanden følgende Variationer og Virkningerne af Brug fra første Færd af i en større eller mindre Grad have været bundne til det mandlige Afkom i deres Nedarving.

Der kunde anføres mange analoge Tilfælde; Fjerene paa Hovedet f. Ex., der i Almindelighed ere længere hos Hannen end hos Hunnen, undertiden lige lange hos begge Kjøen og engang imellem mangle hos Hunnen, — og det hænder, at alle disse Tilfælde træffes indenfor den samme Fuglegruppe. Det vilde blive vanskeligt at forklare en saadan Forskjel mellem Kjønne derhen, at Hunnen havde havt Nytte af at have en lidt kortere Top end Hannen og at den derfor var blevet formindsket eller fuldstændig undertrykt af Kvalitetsvalget. Men jeg vil tage et heldigere Exempel, nemlig Halens Længde. Paafuglehønen lange Hale vilde have været ikke blot ubekvem, men farlig for Paafuglehønen i Rugetiden og medens hun gik omkring med sine Kyllinger. Der er derfor a priori ikke den mindste Usandsynlighed for, at Halen er bleven hæmmet i sin Udvikling ved Kvalitetsvalg. Men de forskjellige Fasan-Arter Hunner, der aabenbart ere udsatte for ligesaa megen Fare paa deres aabne Reder som Paafuglehønen, have Haler af en anseelig Længde. Lyrehalens (*Menura superba*) Hunner have lange Haler ligesaavel som Hannerne, og de bygge en lukket Rede, hvilket er noget meget Anomalt hos en saa stor Fugl. Naturforskerne have undret sig over, hvor Lyrehale-Hunnen har gjort af sin Hale i Rugetiden, men nu veed man¹⁾, at den »gaaer forlænds ind i Reden og saa drejer sig rundt med Halen bøjet hen over Ryggen eller oftere om paa Siden. Herved bliver med Tiden Halen ganske skjæv og man kan deraf saa nogenlunde se, hvorlænge Fuglen har ligget paa Æggene». Begge Kjøen hos en avstralsk Isfugl (*Tanysiptera sylvia*) have de

¹⁾ Hr. Ramsay 1: «Proc. Zoolog. Soc.», 1868, S. 50.

midterste Halefjer stærkt forlængede; og da Hunnen bygger sin Rede i et Hul, blive disse Fjer, efter Meddelelse fra Hr. R. B. Sharpe, meget forkrøllede under Rugningen.

I disse to Tilfælde maa Halefjerenes store Længde være Hunnen temmelig ubekvem; og da hos begge Arter Hunnens Halefjer ere noget kortere end Hannens, kunde man hævde, at Kvalitetsvalget havde hindret dem i at komme til deres fulde Udvikling. At dømme efter det, vilde Paafuglehønen, dersom Halen først var bleven standset i sin Udvikling dengang den blev ubekvem eller farlig lang, have faaet en meget længere Hale end den hun i Virkeligheden har, thi hendes Hale er i Forhold til hendes Legemes Størrelse ikke nær saa lang som mange Fasanhunnens og ikke nær saa lang som Kalkunhønen. Man maa ogsaa huske paa, at saasnart Paafuglehønen Hale blev farlig ved sin Længde og sin Udvikling og som en Følge deraf hæmmet, saa vilde, i Overensstemmelse med denne Betragtningmaade, Paafuglehønen stadig have virket tilbage paa sit mandlige Afkom og saaledes have hindret Paafuglehanen fra at erhverve den pragtfulde Hale, den nu har. Vi maa derfor antage, at Halens Længde hos Paafuglehanen og dens Korthed hos Hønen maa være fremkommet derved, at de Varieringer, der fordreides hos Hanen fra første Færd af, kun ere blevne nedarvede til det mandlige Afkom.

Vi komme til en næsten lignende Slutning angaaende Halens Længde hos de forskjellige Fasanarter. Hos Ørefasanen (*Crossoptilon auritum*) er Halen lige lang hos begge Kjøen, nemlig seksten eller sytten Tommer. Hos den almindelige Fasan er den omtrent tyve Tommer lang hos Hannen og tolv hos Hunnen; hos Sømmerings-Fasanen syv og tredive Tommer hos Hannen og kun otte hos Hunnen og endelig er den hos Reeve's Fasan undertiden fulde to og halvfjerdsindstyve Tommer hos Hannen og seksten hos Hunnen. Saaledes varierer hos de forskjellige Arter Hunnens Hale meget i Længde, uden Hensyn til Hannens, og

dette kan, synes det mig, med større Sandsynlighed forklares ved Arvelighedslovene, d. v. s. ved at de paa hinanden følgende Varieringer fra første Færd af have været mere eller mindre nøje bundne i deres Nedarving til Hankjønnen — end ved Kvalitetsvalgets Virksomhed, paa Grund af at Halens Længde havde været til Skade for de forskjellige Arters Hunner i en større eller mindre Grad.

Lad os nu se, hvad Hr. Wallace siger om Fuglenes Farve i Forhold til deres Kjønn. Han troer, at de straalende Farver, der oprindeligt vare blevne erhvervede af Hannerne ved Parringsvalg, i alle eller næsten alle Tilfælde vilde være blevne nedarvede til Hunnerne, medmindre Nedarvingen blev hæmmet ved Kvalitetsvalget. Jeg maa her erindre Læseren om, at forskjellige Kjendsgjæringer, der staa i Forbindelse hermed, allerede ere blevne meddelte under Krybdyr, Padder, Fisk og Sommerfugle. Hr. Wallace støtter, som vi skulle se, i det følgende Kapitel hovedsagelig, men ikke udelukkende, sin Antagelse paa følgende Sætning¹⁾, den nemlig, at naar begge Kjønn ere farvede paa en slaaende iøjnefaldende Maade, saa er Reden af en saadan Beskaffenhed, at den skjuler den rugende Fugl; men hvor der er en udpræget Forskjel paa Kjønnene i deres Farve, idet Hannen er livligt og Hunnen mat farvet, der er Reden aaben og den rugende Fugl synlig for Alles Blik. Saavidt som dette passer, støtter det ganske vist den Antagelse, at de Hunner, som ruge paa aaben Rede, ere blevne særlig modificerede for Sikkerheds Skyld. Hr. Wallace indrømmer, at der, som man nok kunde vente, er nogle Undtagelser fra hans to Regler, men det er et Spørgsmaal, om Undtagelserne ikke ere saa talrige og alvorlige, at de tage Magten fra Reglen.

Der er for det Første meget Vigtigt i den Bemærkning²⁾

¹⁾ «Journal of Travel», udg. af A. Murray, Vol. I, 1868, S. 78.

²⁾ «Journal of Travel», udg. af A. Murray, Vol. I, 1868, S. 281.

af Hertugeu af Argyll, at en stor lukket Rede er mere iøjnefaldende for Fjenden, særlig da for alle kjødædende Dyr, der leve paa Træer, end en aaben og mindre Rede. Ikke heller maa vi glemme, at hos mange Fugle, som bygge aabne Reder, sidde Hannerne paa Æggene og hjælpe med at fodre Ungerne ligesaa meget som Hunnerne gjøre det; dette er f. Ex. Tilfældet med *Pyrranga æstiva*¹⁾, en af de pragtfuldeste Fugle i de Forenede Stater, idet Hannen er skarlagensrød og Hunnen lys brunliggrøn. Dersom nu straalende Farver havde været yderst farlige for Fugle, medens de ruge paa deres aabne Reder, saa vilde Hannerne i disse Tilfælde have døjet meget. Det kunde imidlertid være af saa overvældende Betydning for Hannen at være straalende farvet, for at den kunde overvinde sine Rivaler, saa at dette vilde mere end veje op mod en Forøgelse af Faren.

Hr. Wallace indrømmer, at hos Kongekragerne (*Dicrurus*), Pirolerne (*Orioles*) og Pittidæ ere Hunnerne iøjnefaldende farvede og dog bygge de aabne Reder; men han fremhæver, at den første Gruppes Fugle ere i høj Grad stridbare og kunne forsvare sig selv; at de i den anden Gruppe ere overordenlig omhyggelige for at skjule deres Reder, hvilket dog ikke altid holder Stik²⁾; og at Hunnerne hos den tredie Gruppes Fugle kun have straalende Farver paa Undersiden. Foruden disse Exempler danner hele den store Duefamilie, hvis Arter undertiden have straalende og næsten altid iøjnefaldende Farver, og som notorisk ere udsatte for Rovfuglenes Angreb, en alvorlig Undtagelse fra Reglen, thi Duer bygge næsten altid aabne og meget udsatte Reder. I en anden stor Familie, nemlig Kolibriernes, bygge alle Arterne aabne Røder og dog ere hos nogle af de mest pragtfulde Arter Kjønnene ens og

¹⁾ Audubon: •Ornithological Biography•, Vol. I, S. 233.

²⁾ Jerdon: •Birds of India•, Vol. II, S. 108. Gould: •Handbook of the Birds of Australia•, Vol. I, S. 463.

hos de fleste af dem ere Hunnerne, skjøndt mindre glimrende end Hannerne, dog meget livligt farvede. Det kan heller ikke hævdes, at alle Kolibrihunner, som have straalende Farver, slippe for at blive opdagede ved at være grønne; thi nogle af dem ere paa Oversiden røde, blaa og anderledes farvede¹⁾.

Angaaende Fugle, som bygge i Huller eller som lave lukkede Reder, saa vinde de, som Hr. Wallace bemærker, andre Ting end det, at blive skjulte. De ere f. Ex. i Ly for Regnen, have det varmere og ere i de hede Egne beskyttede mod Solens Straaler²⁾, saa at det ikke er nogen kraftig Indvending mod hans Theori, at mange Fugle, hos hvilke begge Kjøen ere dunkelt farvede, bygge Reder, der ligge i Skjul³⁾. Næshornfuglenes (Buceros) Hunner f. Ex., baade de indiske og afrikanske, ere i Rugetiden overordenlig omhyggeligt beskyttede; thi Hannen murer Hullet, i hvilket Hunnen ligger paa sine Æg, til og ladér der kun blive en lille Aabning, igjennem hvilken han mader hende; hun bliver saaledes holdt i strengt Fangenskab hele Rugetiden igjennem⁴⁾; og dog ere Næshornsfuglenes Hunner ikke

¹⁾ Hunnen af *Eupetomena macroura* har saaledes mørkeblaat Hoved og mørkeblaa Hale og rødlige Laar; Hunnen af *Lampornis porphyrorus* er sortegrøn ovenpaa og Øjepletten og Strubens Sider ere purpurfarvede; Hunnen af *Eulampis jugularis* er sortegrøn paa Bagsiden af Hovedet og paa Ryggen; men Laarene og Halen ere purpurfarvede. Der kunde anføres mange andre Exempler paa meget løjnefuldende Hunner. Jevnfør Hr. Gould's pragtfulde Værk om denne Familie.

²⁾ Hr. Salvin lagde i Guatemala (*•Ibis•*, 1864, S. 375) Mærke til at Kolibrerne vare meget mere uvillige til at forlade deres Reder i meget varmt Vejr, naar Solskinnet var stærkt, end naar Vejret var køligt, eller naar det regnede, eller Himlen var overtrukket.

³⁾ Som Exempler paa dunkelfarvede Fugle, der bygge skjulte Reder, kan jeg nævne de Arter, henhørende til otte avstralske Slægter, som ere beskrevne i Gould's *•Handbook to the Birds of Australia•*, Vol. I, S. 340, 362, 365, 383, 387, 389, 391, 414.

⁴⁾ Jerdon: *•Birds of India•*, Vol. I, S. 244.

mere iøjnefaldende farvede end andre Fugle af samme Størrelse, der leve i aabne Reder. Hr. Wallace indrømmer, at det er en kraftigere Indvending imod hans Theori, at i nogle faa Grupper, hvor Hannerne have straalende Farver, medens Hunnerne ere dunkle, udruge dog disse Sidste deres Æg i lukkede Reder. Dette er saaledes Tilfældet med de avstralske Grallinæ og Maluridæ, med Nectariniæ og flere af de avstralske Meliphagidæ.¹⁾

Give vi os nu i Lag med de engelske Fugle, saa ville vi se, at der ikke er noget nært og almindeligt Forhold mellem Hunnens Farver og dens Redes Beskaffenhed. Om trent fyrgetyve af vore britiske Fugle (herfra ere de udelukkede, som ere saa store, at de kunne forsvare sig) bygge i Huller i Brinke, Klipper eller Træer, eller bygge lukkede Reder. Tage vi Stillidsens, Bogfinkens eller Sol-sortens Hunners Farver som Maalestok for den Grad af Iøjnefaldenhed, som ikke er i høj Grad farlig for den rugende Hun, saa kan af de ovenfor nævnte fyrgetyve Fugle kun tolv Arter betragtes som saa iøjnefaldende, at det er farligt, de øvrige otteogtyve blive saaledes ikke iøjnefaldende²⁾.

¹⁾ Om disse sidste Arters Redebygning og Farver se Gould's «Handbook &c.», Vol. I, S. 504, 527.

²⁾ Jeg har i saa Henseende seet efter i Macgillivray's «British Birds», og skjøndt der i nogle Tilfælde kan være Tvivl om den Grad, i hvilken Reden er skjult, og om den Grad, i hvilken Hunnen er iøjnefaldende, saa kan dog vel følgende Fugle, der alle lægge deres Æg i Huller eller i bedækkede Reder, efter den Maalestok, der ovenfor er anvendt, neppe ansees for iøjnefaldende: Passer, 2 Arter; Sturnus, hos hvilken Hunnen er betydeligt mindre straalende end hos Hannen; Cinclus; Motacilla boerula(?); Erithacus(?); Fruticola, 2 Arter; Saxicola; Ruticilla, 2 Arter; Sylvia, 3 Arter; Parus, 3 Arter; Meciatura; Anorthura; Certhia; Citta; Yunx; Muscicarpa, 2 Arter; Hirundo, 3 Arter; og Cypselus. Efter den samme Maalestok kunne de følgende tolv Fuglearters Hunner ansees for iøjnefaldende, nemlig: Pastor, Motacilla alba, Parus major og P. cœruleus, Upupa, Picus, 4 Arter, Coracias, Alcedo og Merops.

Ikke heller er der noget nært Forhold mellem en udpræget Forskjel paa Kjønnenes Farve og Redens Beskaffenhed. Saaledes er Husspurvens (*Passer domesticus*) Han meget forskjellig fra Hunnen, Skovspurvens (*P. montanus*) Han er næsten slet ikke forskjellig fra Hunnen og dog bygge de Begge godt skjulte Reder. Paa de to Kjøen af den almindelige graa Fluesnapper (*Muscicapa grisola*) kan man neppe kjende Forskjel, medens Kjønnene hos den brogede Fluesnapper (*M. luctuosa*) ere forskellige, og de bygge Begge i Huller. Sortdroslens (*Turdus merula*) Hun er meget forskjellig, Ringdroslens (*T. torquatus*) Hun mindre forskjellig og Sangdroslens (*T. musicus*) Hun næsten slet ikke forskjellig fra deres respektive Hanner, og dog bygge de Alle aabne Reder. Paa den anden Side bygger den ikke meget fjernt staaende Vandstær (*Cinclus aquaticus*) en lukket Rede; og de to Kjøen ere hos den næsten lige saa forforskjellige som hos Ringdroslens. Den sorte og den røde Hjerpe (*Tetrao tetrix* og *T. Scoticus*) bygge aabne Reder paa lige godt skjulte Steder, men hos den ene Art er der megen Forskjel paa Kjønnene og hos den anden meget lidt.

Uagtet de foregaaende Indvendinger kan jeg ikke, efter at have læst Hr. Wallaces udmærkede Afhandling, tvivle om, at, naar vi betragte den hele Verdens Fugle, ville vi finde, at et stort Flertal af de Arter, hos hvilke Hunnerne ere iøjnefaldende farvede (og i dette Tilfælde ere Hannerne med faa Undtagelser ligesaa iøjnefaldende) bygge Reder, der ere skjulte for Sikkerhedens Skyld. Hr. Wallace nævner¹⁾ en lang Række af Grupper, i hvilke denne Regel holder stik, men det vil her være nok som Exempler at nævne saadanne mere bekendte Grupper som Isfugle, Tukaner, Trogonider, Capitonidæ, Musophagæ, Spætter og Papegejer. Hr. Wallace troer, at efterhaanden som Hannerne lidt efter lidt ved Parringsvalg fik deres straalende

¹⁾ »Journal of Travels», udg. ved A. Murray, Vol. I, S. 78.

Farver, bleve disse nedarvede til Hunnerne og bleve ikke udryddede ved Kvalitetsvalg paa Grund af den Beskyttelse, de allerede da havde af deres Maade at bygge Rede paa. I Qverensstemmelse med denne Antagelse blev den nuværende Maade at bygge Rede paa erhvervet før de nu forhaanden værende Farver. Men det synes mig langt mere sandsynligt, at i de fleste Tilfælde bleve Hunnerne, efterhaanden som de bleve gjorte mere og mere straalende ved at faa Andel i Hannens Farver, lidt efter lidt førte til at forandre deres Instinkter og (under Forudsætning af at de oprindelig byggede aabne Reder) at søge Beskyttelse ved at bygge lukkede eller skjulte Reder. Ingen, der studerer f. Ex. Audubons Beretning om Forskjellighederne ved den samme Arts Reder i den nordlige og sydlige Del af de Forenede Stater¹⁾, vil have nogen stor Vanskelighed ved at indrømme, at Fugle enten ved en Forandring i deres Vaner eller ved et Kvalitetsvalg af saakaldte spontane Instinktvarieringer, let kunde blive bragte til at modificere deres Maade at bygge Rede paa.

Denne Maade at betragte Forholdet, saavidt det rækker, mellem Hunfugles stærke Farver og deres Maade at bygge Rede paa, støttes af visse analoge Tilfælde, som vi træffe i Ørkenen Sahara. Her som i de fleste andre Ørkener have forskjellige Fugle og mange andre Dyr paa en vidunderlig Maade faaet deres Farver tillempede til den omliggende Egns Farveskjær. Ikkedestomindre er der, efter Meddelelse fra Hr. Tristram, nogle mærkelige Undtagelser fra Reglen; saaledes er Hannen af *Monticola cyanea* iøjnefaldende ved sin klare blaa Farve og Hunnen er næsten ligesaa iøjnefaldende ved sin spraglede brune og hvide Fjerdragt; begge Kjøen hos to Arter af *Dromolæa*

¹⁾ Se mange Bemærkninger i: •Ornithological Biography•. Jevnfør ligeledes nogle mærkelige lagttagelser om de italienske Fugles Reder ved Eugenio Bettini i: •Atti della Società Italiana•, Vol. XI, 1869, S. 487.

ere skinnende sorte, saa at disse tre Fugle ere langt fra at blive beskyttede af deres Farver og dog holde de sig ilive; thi de have faaet den Vane, naar de ere i Fare at tage deres Tilflugt til Huller og Spalter i Klipperne.

Med Hensyn til de ovenfor nævnte Fuglegrupper, hos hvilke Hunnerne have iøjnefaldende Farver og bygge skjulte Reder, er det ikke nødvendigt at antage, at hver af de enkelte Arter fik sit Redebygningsinstinkt særlig modificeret, men blot, at de ældre Stamformer til hver Gruppe efterhaanden kom til at bygge lukkede eller skjulte Reder og senere nedarvede dette Instinkt tilligemed deres straalende Farver til deres modificerede Efterkommere. Denne Antagelse er, saavidt den holder stik, interessant, den siger nemlig, at Parringsvalg i Forbindelse med ligelig eller næsten ligelig Nedarving af begge Kjøen, har indirekte bestemt hele Fuglegrupper Maade at bygge Reder paa.

Selv i de Grupper, hos hvilke, ifølge Hr. Wallace, Hunnerne, fordi de ere beskyttede under Rugningen, ikke have faaet deres straalende Farver fjernede ved Kvalitetsvalg, afvige Hannerne ofte lidt og nu og da temmelig betydeligt fra Hunnerne. Dette er et megetsigende Forhold, thi saadanne Forskjelligheder i Farve maa forklares derved, at nogle af Varieringerne hos Hannerne fra første Færd af ere blevne bundent nedarvede til samme Kjøen, eftersom man neppe kan paastaa, at disse Forskjelligheder, særlig naar de ere meget smaa, ere til Beskyttelse for Hunnen. Saaledes bygge alle Arter i Tragonidernes pragtfulde Gruppe deres Reder i Huller; og Hr. Gould giver Afbildninger¹⁾ af begge Kjøen hos fem og tyve Arter og hos dem alle, en af dem delvis undtagen, ere Kjønnene undertiden lidt forskellige, undertiden iøjnefaldende forskellige i Farve, — idet Hannerne altid ere smukkere end Hunnerne, skjøndt disse ogsaa ere kjønne. Alle Arter af Isfugle bygge i Huller og hos de fleste af Arterne

¹⁾ Se hans •Monography of the Trogonidæ•, første Udgave.

ere Kjønnene lige straalende, og forsaaviðt holder Hr. Wallaces Regel stik; men hos nogle avstralske Arter ere Hunnernes Farver nærmest mindre levende end Hannernes, og hos en pragtfuldt farvet Art ere Kjønnene saa forskjellige, at man først troede det var forskjellige Arter.¹⁾ Hr. R. B. Sharpe, som særlig har studeret denne Gruppe, har viist mig nogle amerikanske Arter (*Ceryle*), hos hvilke Hannens Bryst har et sort Bælte. Fremdeles er hos *Carcineutes* Forskjellen mellem Kjønnene iøjnefaldende. Hos Hannen er Oversiden dunkelblaa med sorte Baand, medens Undersiden tildels er gulbrun og der er meget Rødt oppe ved Hovedet; hos Hunnen er Oversiden rødbrun med sorte Baand og Undersiden hvid med sorte Tegninger. Det er en interessant Kjendsgjærning, fordi der herved vises, hvorledes den samme ejendommelige Stil af kjønslig Farvning ofte karakteriserer beslægtede Former, at i tre Arter af *Dacelo* er Hannen kun forskjellig fra Hunnen derved, at dens Hale er mat blaa med sorte Tværbaand, medens Hunnens er brun med sortladne Tværstriber, saa at Halen her er forskjellig i Farve hos de to Kjø, nøjagtig paa samme Maade som hele Overfladen af *Carcineutes* to Kjø.

Hos Papegøjer, der ligeledes bygge Reder i Huller, finde vi analoge Tilfælde; hos de fleste af Arterne ere begge Kjø straalende farvede og ikke til at kjende fra hinanden, men hos ikke faa Arter have Hannerne noget livligere Farver end Hunnerne eller ere endogsaa meget forskellige fra dem. Saaledes er, foruden andre stærkt udprægede Forskjelligheder, hele Undersiden hos Hannen af *Aprosmictus scapulatus* skarlagensrød, medens Strube og Bryst hos Hunnen er grønt med rødt Anstrøg; hos *Euphema splendida* er der en lignende Forskjel, idet Ansigtet og Vingedækfjerene hos Hunnen have en blegere

¹⁾ Ved Navn *Cyanalcyon*. Gould's *Handbook of the Birds of Australia*, Vol. I, S. 133; se ogsaa: S. 130, 136.

blaa Farve end hos Hannen¹⁾. I Mejsenes (Parinæ) Familie, som bygge skjulte Reder, er Hunnen hos vor almindelige Blaamejse (*Parus cæruleus*) »meget mindre straalende farvet« end Hannen, og hos den pragtfulde gule Sultansmejse fra Indien er Forskjellen meget større²⁾.

I Spætternes store Gruppe³⁾ ere Kjønne i Almindelighed næsten ens, men hos *Megapicus validus* ere alle de Steder paa Hovedet, Halsen og Brystet, som ere purrøde hos Hannen, blegbrune hos Hunnen. Da Hannens Hoved hos forskellige Spættearter er straalende purpurrødt, medens Hunnens ikke er det, faldt det mig ind, at denne Farve muligvis kunde gjøre Hunnen iøjnefaldende paa en farlig Maade, naar hun stak Hovedet ud af Hullet, hvori Reden laa, og at, som en Følge deraf, denne Farve, i Overensstemmelse med Hr. Wallaces Antagelse, var bleven fjernet. Denne Antagelse styrkes ved hvad Malherbe fortæller om *Indopicus carlotta*; nemlig at de unge Hunner, ligesom de unge Hanner, have noget Purpurrødt deroppe ved Hovedet, men at denne Farve forsvinder hos den voksne Hun, medens den bliver stærkere hos den voksne Han. Ikkedestomindre maa de følgende Betragtninger gjøre denne Antagelse yderst tvivlsom: Hannen faaer sin rigelige Del i Rugningen⁴⁾ og vil saaledes næsten være ligesaa udsat for Fare som Hunnen; hos mange Arter ere begge Kjønns Hoveder lige straalende purpurfarvede; hos andre Arter er Forskjellen mellem Kjønne, hvad Mængden af det Røde angaaer, saa ringe, at det neppe kan gjøre nogen mærkelig Forskjel paa den Fare, denne

¹⁾ Enhver Afskygning i Forskjellighed mellem Kjønne kan sees hos Avstraliens Papegøjer. Se Gould's «Handbook &c.», Vol. II, S. 14—102.

²⁾ Macgillivray's «British Birds», Vol. II, S. 433. Jerdon: «Birds of India», Vol. II, S. 282.

³⁾ Alle de følgende Meddelelser skrive sig fra Hr. Malherbes pragtfulde «Monographie des Picidées», 1861.

⁴⁾ Audubons «Ornithological Biography», Vol. II, S. 75; se ogsaa: «Ibis», Vol. I, S. 268.

Farve udsætter Fuglen for, og endelig varierer Hovedets Farve hos de to Kjøen ofte lidt paa andre Maader.

De Exempler vi nu have meddelt om smaa og trinvise Forskjelligheder i Farve mellem Hanner og Hunner af de Grupper, i hvilke Kjønnene i Almindelighed ligne hinanden, referere sig allesammen til Arter, som bygge lukkede eller skjulte Reder. Men man kan ligeledes iagttage lignende Gradationer hos Grupper, i hvilke Kjønnene i de fleste Tilfælde ligne hinanden, men som bygge aabne Reder. Ligesom jeg tidligere har nævnt de avstralske Papegejer som Exempel, kan jeg her nævne de avstralske Duer¹⁾ uden at indlade mig paa Detailler. Det fortjener særlig at lægges Mærke til, at i alle disse Tilfælde ere de smaa Forskjelligheder i Kjønnenes Fjerdragt af den samme almindelige Natur, som de nu og da forekommende større Forskjelligheder. Vi have allerede som en god Illustration til dette Forhold nævnt de Isfugle, hos hvilke enten Halen alene eller Fjerdragts hele Overside er forskjellig paa samme Maade hos de to Kjøen. Lignende Forhold kan man iagttage hos Papegejer og Duer. Forskjellighederne i Farve mellem den samme Arts Kjøen ere ogsaa af den samme almindelige Natur, som Forskjellighederne i Farve hos de forskellige Arter af samme Gruppe, thi naar i en Gruppe, i hvilken Kjønnene i Almindelighed ere ens, Hannen afviger betydeligt fra Hunnen, saa ere hans Farver ikke i en hel ny Stil. Heraf kunne vi slutte, at indenfor den samme Gruppe ere begge Kjøens særegne Farver, naar de ere ens, og Hannens Farver, naar han afviger lidt, eller endogsaa naar han afviger betydeligt fra Hunnen, i de fleste Tilfælde blevne bestemte af den samme almene Aarsag, nemlig Parringsvalget.

Det er, som tidligere bemærket, ikke rimeligt, at Forskjelligheder i Kjønnenes Farve, naar de ere meget smaa, kunne tjene Hunnen til Beskyttelse. Antage vi

¹⁾ Gould: *Handbook of the Birds of Australia*, Vol. II, S. 109—149.

imidlertid, at de gjøre Nytte, saa kunde man tænke sig, at de vare i en Overgangstilstand; men vi have ingen Grund til at antage, at mange Arter paa engang undergaaer Forandringer. Vi kunne derfor vanskeligt indrømme, at de talrige Hunner, som afvige lidt i Farve fra deres Hanner, nu Allesammen begynde at blive dunkle for en Sikkerheds Skyld. Selv om vi se hen til noget mere udprægede Kjønsskjelligheder, er det saa sandsynligt, at f. Ex. Bogfinkens Hoved, Purpuret paa Dompaphunnens Bryst, det Grønne hos Sidskenhunnen, Toppen hos den guldtoppe Fuglekonges Hun, at Alt dette er blevet gjort mindre straalende ved Udvælgelsens langsomme Proces for Sikkerhedens Skyld? Jeg troer det ikke, og jeg troer det endnu mindre om de Smaafor skjelligheder, der findes hos de to Kjøen hos de Fuglearter, som bygge skjulte Reder. Paa den anden Side kunne Forskjellighederne i Kjønnenes Farvning, enten de ere store eller smaa, for en stor Del forklares som paa hinanden følgende Varieringer, der ere blevne erhvervede af Hannerne ved Parringsvalg, og som fra første Færd af have været mere eller mindre bundne i deres Nedarving til Hunnerne. At Kjønsbundenhedens Styrke var forskjellig hos de forskjellige Arter af samme Gruppe, vil ikke forbavse Nogen, der har studeret Arvelighedslovene, thi de ere saa indviklede, at det for os i vor Uvidenhed seer ud, som om de vare kapriciose i deres Virkemaade¹⁾.

Saavidt jeg kan se, er der meget faa Fuglegrupper med et betydeligt Artsantal, hos hvilke alle Arter have begge Kjøen ens og straalende farvede; men dette synes, ifølge Meddelelse fra Hr. Sclater, at være Tilfældet med Musophagæ eller Bananæderne. Ikke heller troer jeg, at der findes nogen stor Gruppe, i hvilken der hos alle Arter er stor Forskjel paa Kjønnenes Farve. Hr. Wallace

¹⁾ Jevnfor Bemærkninger i saa Henseende i mit Værk: "Variation under Domestication", Vol. II, Kap. XII.

meddeler mig, at de sydamerikanske Sidensvanser (*Cotin-gidæ*) afgive et af de bedste Exempler; men hos nogle af Arterne, hos hvilke Hannen har et pragtfuldt rødt Bryst, har Hunnen ogsaa noget Rødt paa Brystet; og Hunnerne i andre Arter vise Spor til Grønt og andre Farver, der findes hos Hannerne. Ikkedestomindre er der forskellige Grupper, der nærme sig stærkt til absolut Lighed eller absolut Forskjellighed mellem Kjønnene, og dette er, efter hvad der nys er blevet sagt om Arvelighedens fluktuerende Natur, noget temmelig Forbavsende. Men at de samme Love for en stor Del ere herskende hos beslægtede Dyr, er ikke forbavsende. Af Hushønsene haves der et stort Antal Racer og Underracer, og hos disse er der i Almindelighed Forskjel paa Kjønnenes Fjerdragt, saa at det er blevet omtalt som en mærkelig Omstændighed, naar de hos visse Underracer ligne hinanden. Paa den anden Side er der af Husduen ligeledes blevet frembragt et stort Antal forskellige Racer og Underracer, og hos disse ere med faa Undtagelser de to Kjøn aldeles identiske. Dersom derfor andre Arter af *Gallus* og *Columba* bleve holdte i tæmmet Tilstand og de varierede, kunde man uden Risiko forudsige, at de samme almindelige Regler om kønslig Lighed eller Ulighed, der ere afhængige af Nedarvingens Form, i begge Tilfælde vilde holde stik. Paa en lignende Maade har den samme Form for Nedarving i Almindelighed været herskende i samme Gruppe af vilde Fugle, skjøndt der forefindes udprægede Undtagelser fra denne Regel. Indenfor samme Familie, ja endogsaa indenfor samme Slægt, kunne de to Kjøn være aldeles ens eller meget forskellige i Farve. Der er allerede blevet meddelt Exempler paa, at dette finder Sted indenfor samme Slægt, saaledes hos Spurve, Fluesnæpper, Drosler og Hjerper. I Fasanernes Familie ere, hos næsten alle Arterne, Hannerne og Hunnerne vidunderligt forskellige, men hos Ørefasanen (*Crossoptilon auritum*) ere de ganske ens. Hos to Arter af *Chloefaga*, en Gaaseslægt, kan man ikke

kjende Hannerne fra Hunnerne undtagen paa Størrelsen, medens de hos to andre saa lidt ligne hinanden, at man let kunde antage dem for at høre til forskjellige Arter¹⁾.

Arvelighedslovene kunne alene forklare de følgende Tilfælde, hvor Hunnen ved i en sen Livsperiode at erhverve Karakterer, der ere Hannerne ejendommelige, tilsidst komme til at ligne ham mere eller mindre fuldstændigt. Her kan da Beskyttelse neppe være kommet med i Spillet. Hr. Blyth meddeler mig, at Hunnerne hos *Oriolus melanocephalus* og hos nogle beslægtede Arter, naar de ere saa voksne, at de ere færdige til Parring, hvad Fjerdragten angaaer afvige anseeligt fra de voksne Hanner; men efter det andet og tredie Fjerskifte afvige de kun ved at deres Næb har en let grønlig Farve. Hos Dverg-rørdrummerne (*Ardetta*) faa, ifølge den samme Autoritet, Hannen ved sit første Fjerskifte sit endelige Udseende, men Hunnen ikke førend ved det tredie eller fjerde Fjerskifte; i Mellemtiden har hun en Mellemting af en Dragt, og den bliver saa endelig byttet for en Fjerdragt, der seer ud som Hannens. Saaledes erhverver ogsaa Vandrefalkens (*Falco peregrinus*) Hun sin blaa Fjerdragt senere end Hannen. Hr. Swinhoe siger, at hos en af Drongo-Tornskaderne (*Dicrurus macrocercus*) skifter Hannen, medens han næsten endnu er en Unge, sin bløde brune Fjerdragt og bliver ensformet skinnende grønlig sort; men Hunnen beholder i lang Tid de hyide Striber og Pletter paa Skulderfjerene og faaer ikke fuldstændig Hannens ensformede sorte Farve i de første tre Aar. Den samme udmærkede Iagttagelse bemærker, at Hunnen hos den chinesiske Skejre (*Platalea*) i det andet Aars Foraar ligner Hannen fra det første Aar, og at den aabenbart ikke før i det tredie Foraar faaer den samme fuldstændige Fjerdragt som Hannen har i en meget tidligere Alder. Hunnen af *Bombicilla carolinensis* afviger meget lidt fra Hannen, men de

¹⁾ *Ibis*, Vol. VI, 1864, S. 122.

Vedhæng, der pryde Vingefjerene og se ud som Perler af rødt Lak, blive ikke udviklede saa tidligt hos hende som hos Hannen. Overkjæben hos Hannen af en indisk Papegoje (*Palæornis Javanicus*) er koralrød fra den tidligste Ungdom af; men Hr. Blyth har baade hos fangne og vilde Fugle lagt Mærke til, at den hos Hunnen i Begyndelsen er sort, og ikke bliver rød før Fuglen i det Mindste er et Aar gammel, i hvilken Alder Kjønne ligner hinanden i alle Henseender. Hos den vilde Kalkun blive begge Kjøen tilsidst forsynede med en Tot Børster paa Brystet, men hos toaarige Fugle er Totten omtrent fire Tommer lang hos Hannen og neppe synlig hos Hunnen. Naar imidlertid den Sidste har naaet sit fjerde Aar, er den fra fire til fem Tommer lang¹⁾.

I disse Tilfælde have Hunnerne en normal Udviklingsgang, idet de tilsidst blive ligesom Hannerne; og saadanne Tilfælde maa ikke forveksles med dem, i hvilke sygelige eller gamle Hunner antage mandlige Karakterer, eller dem, hvor fuldkommen frugtbare Hunner, medens de ere unge, ved Variering eller af en eller anden ubekjendt Aarsag, faa Hunnens Karakterer.²⁾ Men alle disse Tilfælde have det fælles, at de ifølge Theorien om Pangenesis ere betingede af gemmulæ, der ere affødte af alle Dele af Hannen, og ere tilstede, skjønt skjult, hos Hunnen, og det, at de blive

¹⁾ Om *Ardetta*, Oversættelse af Cuviers *•Règne Animal•*, ved Hr. Blyth, Anmærkning under Texten S. 159. Om Vandrefalken, Hr. Blyth i Charlesworths *•Mag. of Nat. Hist.•*, Vol. I, 1837, S. 304. Om *Dicrurus*, *•Ibis•*, 1863, S. 44. Om *Platalea*, *•Ibis•*, Vol. VI, 1864, S. 366. Om *Bombycilla*, Audubons *•Ornitholog. Biography•*, Vol. I, S. 229. Om *Palæornis*, se ogsaa Jerdon: *•Birds of India•*, Vol. I, S. 263. Om den hvide Kalkun, Audubon: *ibid.* Vol. I, S. 15. Jeg hører fra Judge Caton, at Hunnerne i Illinois meget sjældent have Top.

²⁾ Hr. Blyth har (Oversættelse af Cuviers *•Règne Animal•*, S. 158) anført *Lanius*, *Ruticilla*, *Linaria* og *Anas* som Exempler herpaa. Audubon omtaler noget Lignende for *Tyranga æstiva's* Vedkommende (*•Ornith. Biogr.•*, Vol. V, S. 519).

udviklede, følger af en eller anden lille Forandring i deres konstituerende Vævs Valgslægtskab.

Der maa tilføjes nogle faa Ord om Forandringer i Fjerdragten i Forhold til Aarstiden. Af tidligere angivne Grunde kan der neppe være Tvivl om, at de elegante Fjer og lange hængende Fjer, Toppe osv. hos Silkehejrer og andre Hejrer og mange andre Fugle, som kun udvikles og bæres om Sommeren, udelukkende tjene til Prydelse eller have Hensyn til Parringen, skjøndt de ere fælles for begge Kjon. Hunnen bliver saaledes gjort mere iøjnefaldende i Rugetiden end om Vinteren; men saadanne Fugle som Hejrer og Silkehejrer ville være istand til at forsvare sig. Men da Dunfjer rimeligvis ville være ubekvemme og i al Fald ikke til nogen Nytte om Vinteren, er det muligt, at den Sædvane at skifte Fjer to Gange om Aaret, kan være erhvervet lidt efter lidt ved Kvalitetsvalg for at fjerne ubekvemme Prydelser i Vintertiden. Denne Betragtningssmaade kan dog ikke gjælde for de mange Vadefugle, hos hvilke Sommer- og Vinterdragter afvige meget lidt i Farve. Hos forsvarsløse Arter, hos, hvilke enten begge Kjon eller kun Hannerne blive yderst iøjnefaldende i Parringstiden, — eller hvor Hannerne paa den Tid erhverve saa lange Hale- eller Vingefjer, at deres Flugt besværes, saaledes som det er Tilfældet med *Cosmetornis* og *Vidua* — der synes det ganske vist i Begyndelsen højst rimeligt, at det andet Fjerskifte er blevet vundet i det særlige Øjemed, at kaste Prydelserne bort. Vi maa imidlertid erindre, at mange Fugle, saasom *Paradisfuglene*, *Argusfasanen*, *Paafuglen*, ikke fælde deres Fjer om Vinteren; og det kan neppe hævdes, at der er Noget i disse Fugles Konstitution, i det Mindste kan man ikke hævde det for Hønsfuglenes Vedkommende, der gjør et dobbelt Fjerskifte umuligt, thi Rypen skifter Fjer tre Gange om Aaret¹⁾. Det maa derfor

¹⁾ Se Gould: «Birds of Great Britain».

betragtes som tvivlsomt, hvorvidt de mange Arter, som fælde deres Fjerprydelser, eller tabe deres straalende Farver om Vinteren, have erhvervet denne Sædvane paa Grund af den Besværlighed eller Fare, de ellers vilde være udsatte for.

Jeg antager derfor, at den Sædvane at skifte Fjer to Gange om Aaret, i de fleste eller alle Tilfælde, fra første Færd af blev erhvervet i et eller andet bestemt Øjemed, maaske for at faa en varmere Vinterdragt; og at Variationer i Fjerdragten, som opstode om Sommeren, bleve ophobede ved Parringsvalg og nedarvede til Afkommet til den samme Tid af Aaret; idet saadanne Variationer bleve nedarvede enten til begge Kjøen eller kun til Hannerne efter den Form for Arvelighed, der var den herskende. Dette synes mere rimeligt end at disse Arter i alle Tilfælde oprindeligt havde Tendens til at beholde deres Fjerprydelser om Vinteren, men bleve befriede derfor ved Kvalitetsvalg, paa Grund af de Ulemper eller Farer, det medførte.

Jeg har i dette Kapitel bestræbt mig for at vise, at man ikke kan stole paa de Grunde, der anføres til Gunst for den Anskuelse, at Vaaben, straalende Farver og forskellige Prydelser nu kun findes hos Hannerne paa Grund af, at en Tendens til ligelig Nedarving til begge Kjøen ved Kvalitetsvalgets Hjælp er bleven omdannet til en Nedarving til Hankjønnen alene. Det er ogsaa tvivlsomt, hvorvidt mange Fuglehunnens Farver skyldes den Omstændighed, at Variationer, som fra første Færd af vare bundne i deres Nedarving til Hankjønnen, bleve bevarede for Sikkerhedens Skyld. Men det vil være bekvemt at opsætte enhver videre Diskussion om dette Emne indtil jeg i det følgende Kapitel kommer til at omtale den Forskjel, der er paa Ungernes og de Gamles Fjerdragt.

SEKSTENDE KAPITEL.

FUGLE. — SLUTNING.

Den ufærdige Fjerdragt i Forhold til Fjerdragstens Karakter hos begge Kjøen i voksen Tilstand — Seks Klasser af Tilfælde — Kjønsforskjelligheder hos nærbeslægtede eller hinanden repræsenterende Arters Hanner — Om Hanner, der faa Hannens Karakterer — Ungernes Fjerdragt i Forhold til de Voksnes Sommer- eller Vinterdragt — Om at Skjønheden bliver større i Fugleverdenen — Beskyttelsesfarver — Løjnefaldende farvede Fugle — Der sættes Pris paa Nyhed — Resumé af de fire Kapitler om Fugle.

Vi maa nu henvende vor Opmærksomhed paa den til Alder bundne Nedarving af Karakterer i dens Forhold til Parringsvalget. Sandheden og Vigtigheden af Loven om Nedarving fra en Alder til den tilsvarende behøve vi ikke at drøfte her, da der i Forvejen er talt nok om dette Spørgsmaal. Førend vi anføre de forskjelligte temmelig udviklede Regler eller Klasser af Tilfælde, under hvilke alle Forskjelligheder i Fjerbeklædningen mellem Ungerne og de Gamle, saavidt jeg veed, kunne opføres, vil det være heldigt at meddele nogle faa almindelige Bemærkninger.

Hos alle Slags Dyr kunne vi, naar Ungerne afvige i Farve fra de Voksne, og de Førstes Farver ikke, saavidt vi kunne se, ere til nogen Nytte, baade om dem og om forskjelligte embryologiske Dannelser antage, at de skyldes

den Omstændighed, at Ungerne have beholdt en ældre Stamforms Karakter. Men denne Betragtningssaaade kan kun hævdes med Bestemthed, naar Ungerne af forskellige Arter nøje ligne hinanden og ligeledes ligne andre voksne Arter, der høre til samme Gruppe; thi de Sidste ere de levende Beviser paa, at en saadan Tingenes Tilstand tidligere var mulig. Unge Løver og Puma'er ere tegnede med svage Striber eller Rækker af Pletter, og da mange beslægtede Arter, baade Unge og Gamle, ere tegnede paa samme Maade, saa vil ingen Naturforsker, som troer paa Arternes gradvise Udvikling, tvivle om, at Løvens og Pumaens Stamform var et stribet Dyr, idet Ungerne have beholdt Spor af Striberne, ligesom de sorte Kattes Killinger, der, naar de ere udvoksne, ikke ere det mindste stribede. Mange Hjorte-Arter, der som Voksne ikke ere plettede, ere som unge bedækkede med hvide Pletter, og det Samme gjælder om nogle faa Arter i voksen Tilstand. Saaledes er fremdeles Ungerne i hele Svinefamilien (Suidæ) og hos visse temmelig fjernt beslægtede Dyr, f. Ex. Tapiren, tegnede med mørke Længdestriber; men her er det en Karakter, der aabenbart er nedarvet fra en uddød Stamform og som nu kun er bevaret hos Ungerne. I alle saadanne Tilfælde have de Gamle faaet deres Farver forandrede i Tidens Løb, medens Ungerne kun ere blevne lidet forandrede, og dette er skeet ifølge Loven om Nedarving fra en bestemt Alder til en tilsvarende Alder.

Denne samme Lov gjælder om mange Fugle, hørende til forskellige Grupper, i hvilke Ungerne nøje ligne hinanden og afvige meget fra deres respektive voksne Forældre. Ungerne hos næsten alle Hønsfugle og hos nogle fjernt beslægtede Fugle, saaledes som Strudsene, ere, medens de ere bedækkede med Dun, stribede paa langs, men denne Karakter peger tilbage paa en Tingenes Tilstand, der ligger saa fjernt, at den neppe vedkommer os. Unge Korsnæb (*Loxia*) have i Begyndelsen lige Næb ligesom andre Finker, og naar de have deres ufærdige

stribede Fjerdragt ligne de den voksne Rødirisk og Sidsken-
 hun, ligesom ogsaa Ungerne af Stillidsen, Grønsidskenen
 og nogle andre beslægtede Arter. Ungerne hos mange
 Slags Verlinger (*Emberiza*) ligne hinanden og ligeledes den
 voksne Tilstand af Kornverlingen (*E. miliaria*). I næsten
 hele Drosselgruppen have Ungerne plettet Bryst — en
 Karakter, som mange Arter beholde hele Livet igjennem,
 men som hos andre ganske forsvinder, som f. Ex. hos
Turdus migratorius. Fremdeles er hos mange Drosler
 Fjerene paa Ryggen spraglede førend de skiftes første
 Gang, og denne Karakter beholdes hele Livet igjennem
 hos visse af Østens Arter. Ungerne hos mange Arter af
 Tornskader (*Lanius*), hos nogle Spætter og hos en indisk
 Due (*Chalcophaps indicus*) have Tværstriber paa Under-
 siden; og visse beslægtede Arter eller Slægter ere som
 Voksne tegnede paa lignende Maade. Hos nogle nær-
 staaende og beslægtede indiske Gøge (*Chrysococcyx*) ere
 Arterne i udvoksen Tilstand temmelig forskellige fra hin-
 anden i Farve, men Ungerne kan man ikke kjende For-
 skjel paa. Hos en indisk Gaas (*Sarkidiornis melanonotus*)
 ligne de unge Fugle, hvad Fjerdragten angaaer, meget en
 nærstaaende Slægt, *Dendrocycna*, i dens udvoksne Tilstand.¹⁾
 Senere skulle vi komme til at omtale lignende Forhold hos
 visse Hejrer. Unge Sorthjerper (*Tetrao tetrix*) ligne baade
 de Unge og de Gamle af visse andre Arter, f. Ex. Rød-
 hjerpen eller *T. scoticus*. Endelig er, som Hr. Blyth, der
 saa nøje har studeret dette Spørgsmaal, saa heldigt har
 bemærket, mange Arters naturlige Slægtskab bedst at faa

¹⁾ Angaaende Drosler, Tornskader og Spætter se Hr. Blyth i Charles-
 worths »Mag. of Nat. Hist.», Vol. I, 1837, S. 304; ligeledes en An-
 mærkning under Teksten i hans Oversættelse af Cuviers »Règne
 Animal», S. 159. For *Loxia* har jeg Hr. Blyth som Hjemmelsmand.
 Om Drosler se ogsaa Audubon: »Ornith. Biography», Vol. II, S. 195.
 Om *Chrysococcyx* og *Chalcophaps*: Blyth, citeret i Jerdons »Birds of
 India», Vol. III, S. 485. Om *Sarkidiornis*, Blyth i: »Ibis», 1867,
 S. 175.

Oje paa, naar de have deres ufærdige Fjerdragt; og da alle organiske Væsners sande Slægtskab hidrører fra, at de nedstamme fra den samme Stamform, er denne Bemærkning en stærk Bekræftelse af den Antagelse, at den ufærdige Fjerdragt tilnærmelsesvis viser os Artens tidligere Tilstand eller, hvad der er det Samme, dens Forfædres Tilstand.

Omendskjøndt mange unge Fugle af forskjellige Ordner saaledes lade os se et Glimt af deres fjerne Forfædres Fjerdragt, saa er der dog ogsaa mange andre Fugle, baade dunkelt-farvede og livligt-farvede, som nøje ligne deres Forældre. Hos saadanne Arter kunne de forskjellige Arters Unger ikke ligne hinanden nøjere end Forældrene ligne hinanden; ikkeheller kunne de frembyde slaaende Ligheder med beslægtede Former, der ere i udvoksen Tilstand. De aabne os kun et ringe Indblik til deres Forfædres Fjerdragt undtagen for saavidt, at naar de Unge og de Gamle ere farvede paa den samme almene Maade en hel Arts-Gruppe igjennem, saa er det sandsynligt, at deres Forfædre vare farvede paa en lignende Maade.

Vi skulle nu betragte de Klasser af Tilfælde eller Regler, under hvilke Forskjellighederne og Lighederne mellem de Unges og de Gamles Fjerdragt hos begge Kjøen, eller hos kun det ene Kjøen, kunne indordnes. Regler af dette Slags bleve først opstillede af Cuvier, men da vort Kjendskab til Sagen er blevet større, maa disse Regler modificeres og udvides noget. Dette har jeg forsøgt at gjøre saa godt som Emnets store Indviklethed tillod, idet jeg har støttet mig til de Meddelelser, jeg fra forskjellige Kilder kunde faa; men det er nødvendigt, at en eller anden kyndig Ornitholog giver os en fyldig Behandling af dette Emne. Før at faa at vide, i hvilken Udstrækning enhver Regel gjælder, har jeg optegnet de Kjendsgjeringer, der findes i de fire store Værker, nemlig Macgillivray om Brittaniens Fugle, Audubon om Nord-Amerikas,

Jerdon om Indiens og Gould om Australiens. Jeg forudsikker den Bemærkning, for det Første, at de forskjellige Tilfælde eller Regler gaa over i hinanden, og for det Andet, at naar det siges at Ungerne ligne deres Forældre, saa menes der ikke hermed, at de ere ganske ens, thi hines Farver ere næsten altid mindre livlige og Fjerene ere blødere og ofte af en anden Form.

Regler eller Klasser af Tilfælde.

- I. Naar den voksne Han er smukkere eller mere iøjnefaldende end den voksne Hun, ligne Ungerne i deres første Fjerdragt nøje den voksne Hun, hvad der f. Ex. er Tilfældet med den almindelige Høne og Paafuglen; eller, hvad der lejlighedsvis hænder, de ligne Hunnen meget mere end de ligne den voksne Han.
- II. Naar den voksne Hun er mere iøjnefaldende end den voksne Han, hvad der undertiden, men sjelden, hænder, ligne Ungerne af begge Kjøen i deres første Fjerdragt den voksne Han.
- III. Naar den voksne Han ligner den voksne Hun, have Ungerne af begge Kjøen en særegen første Fjerdragt. Exempel herpaa er Rødkjælken.
- IV. Naar den voksne Han ligner den voksne Hun, ligne Ungerne af begge Kjøen i deres første Fjerdragt de Voksne. Exempler; Isfuglen, mange Papegøjearter, Krager og Graairisker.
- V. Naar de Voksne af begge Kjøen have en forskjellig Vinter- og Sommerdragt, saa ligne Ungerne, hvad enten Hannen er forskjellig fra Hunnen eller ej, de Voksne af begge Kjøen i deres Vinterdragt, eller, hvad der er langt sjeldnere, i deres Sommerdragt, eller de ligne kun Hunnerne, eller Ungerne kunne have en intermediær Karakter, eller de kunne endelig afvige meget fra de Voksne i begge deres Dragter.
- VI. I nogle faa Tilfælde afvige Ungernes to Kjøen fra hinanden i deres første Fjerdragt, idet de unge

Hanner mer eller mindre ligne de voksne Hanner, og de unge Hunner mer eller mindre nøje de voksne Hunner.

Klasse I. — I denne Klasse ligne Ungerne af begge Kjøen mer eller mindre nøje den voksne Hun, medens den voksne Han, ofte paa en meget iøjnefaldende Maade, er forskjellig fra den voksne Hun. Der kunde nævnés utallige Exempler i alle Ordner, men det vil være tilstrækkeligt at minde om den almindelige Fasan, Anden og Huspurven. I denne Klasse gaa de forskjellige Tilfælde over i hinanden. Saaledes kunne de to Kjøen i voksen Tilstand være saalidt forskjellige fra hinanden og Ungerne saalidt forskjellige fra de Voksne, at det er tvivlsomt, hvorvidt saadanne Tilfælde bør regnes til denne Klasse eller til tredje eller fjerde. Fremdeles kunne Ungerne af begge Kjøen, istedetfor at være ganske ens, være lidt forskjellige fra hinanden, ligesom i vor sjette Klasse. Overgangstilfældene ere imidlertid faa i Antal eller ere i det Mindste ikke stærkt udprægede i Sammenligning med dem, der bestemt høre til nærværende Klasse.

Den nærværende Regel faaer et tydeligt Udtryk i de Grupper, i hvilke det er den almindelige Regel, at de to Kjøen og Ungerne ere aldeles ens; thi naar Hannen i disse Tilfælde er forskjellig fra Hunnen, hvad der f. Ex. er Tilfældet med visse Papegøjer, Duer, Isfugle osv., ligne Ungerne af begge Kjøen de voksne Hunner.¹⁾ I nogle

¹⁾ Se f. Ex. Hr. Goulds Meddelelse («Handbook of the Birds of Australia», Vol. I, S. 133) om Cyanalcyon, hos hvilken imidlertid den unge Han, omendskjøndt den ligner den voksne Hun, er mindre straalende farvet. Hos nogle Arter af Dacelo have Hannerne blaa Haler og Hunnerne brune og Hr. R. B. Sharpe meddeler mig, at hos de unge Hanner af *D. Gaudichaudi* er Halen i Begyndelsen brun. Hr. Gould har beskrevet (ibid. Vol. II, S. 14, 20, 37) begge Kjøen og Ungerne af visse sorte Kakaduer og af Konge-Lorien, hos hvilke det Samme gjælder. Fremdeles Jerdon («Birds of India»,

anomale Tilfælde se vi det samme Forhold mere tydeligt fremstillet; saaledes afviger Hannen af *Heliothrix auriculata* (en af Kolibrierne) iøjnefaldende fra Hunnen derved, at den har et pragtfuldt Bryst og smukke Øreduske, medens Hunnen er mærkelig derved, at den har en meget længere Hale end Hannen. Nu ligne Ungerne af begge Kjøen (undtagen i det, at de have Broncepletter paa Brystet) den voksne Hun i alle Henseende, ogsaa hvad den længere Hale angaaer, saaledes at Hannens Hale faktisk bliver kortere, naar den naaer den modnere Alder, og dette er et yderst usædvanligt Forhold.¹⁾ Endvidere er Fjerdragten hos den store Skalleslugers (*Mergus merganser*) Han mere iøjnefaldende farvet, og Skulderfjerene og Vingefjerene af anden Orden ere meget længere end hos Hunnen, men saa møde vi et Tilfælde, som vi, saavidt jeg veed, ikke finde igjen hos nogen anden Fugle-Art, det nemlig, at den voksne Hans Top, omendskjondt den er bredere end Hunnens, er betydelig kortere, idet den kun er lidt over en Tomme lang, medens Hunnens Top er to og en halv Tomme lang. Nu ligne Ungerne af begge Kjøen i alle Henseender den voksne Hun, saaledes at deres Toppe ere længere, men smalere, end den voksne Hans.²⁾

Naar Ungerne og Hunnerne nøje ligne hinanden og begge ere forskjellige fra Hannen, saa er det rimeligst, heraf at drage den Slutning, at kun Hannen er bleven modificeret. Selv i saa anomale Tilfælde som hos *Heliothrix* og *Skalleslugeren* er det rimeligt, at begge de voksne Kjøen oprindeligt vare forsynede, henholdsvis med en meget

Vol. I, S. 260) om *Palæornis rosa*, hos hvilken Ungerne ligne Hunnen mere end Hannen. Se Audubon (*Ornith. Biography*, Vol. II, S. 475) om *Columba passerina's* to Kjøen og Unger.

¹⁾ Det er Hr. Gould, der viste mig Exemplarerne, jeg skylder denne Meddelelse; se ligeledes hans *Introduction to the Trochilidæ*, 1861, S. 120.

²⁾ Macgillivray: *Hist. Brit. Birds*, Vol. V, S. 207—214.

forlænget Hale og en meget forlænget Top, idet saa disse Karakterer siden delvis ere gaaede tabt for en af de voksne Hanner, af en eller anden ubekjendt Aarsag, og nedarvede i deres formindskede Tilstand til Hannen alene paa den Tid, da den er bleven moden. Den Antagelse, at i den nærværende Klasse kun Hannen er bleven modificeret, hvad Forskjelligheder mellem Hannen og Hunnen med dens Unger angaaer, faaer en stærk Støtte i nogle mærkelige, af Hr. Blyth¹⁾ meddelte Forhold, angaaende nærbeslægtede Arter, der repræsentere hinanden i forskellige Lande; thi hos adskillige af disse Arter ere de voksne Hanner undergaaede et vist Beløb af Forandring og ere lette at kjende, medens Hunnerne og Ungerne ikke ere til at kjende fra hinanden og derfor absolut uforandrede. Dette er Tilfældet med visse indiske Sladderfugle (Thamnobia), med visse Honningfugle (Nectarinia), Tornskader (Thephrodornis), visse Isfugle (Tanysiptera), Kalij-Fasaner (Gallophasis) og Træ-Agerhøns (Arboricola).

I nogle analoge Tilfælde, nemlig hos Fugle, der have en forskjellig Sommer- og Vinterdragt, men hos hvilke de to Kjøn næsten ere ens, kan man let kjende Forskjel paa visse nærbeslægtede Arters Kjøen, naar de ere i deres Sommer- eller Parringsdragt, medens de ikke ere til at kjende fra hinanden, naar de ere i deres Vinterdragt, ligesaa lidt som naar de have deres ufærdige Fjerbeklædning. Dette er Tilfældet med nogle af de nærbeslægtede indiske Vipstjerter eller Motacillæ. Hr. Swinhoe²⁾ meddeler mig, at tre Arter af *Ardeola* (en Hejreart), som repræsentere hinanden

¹⁾ Se hans beundringsværdige Artikel 1: «Journal of the Asiatic Soc. of Bengal», Vol. XIX, 1850, S. 223; se ligeledes Jerdon: «Birds of India», Vol. I, Introduction, S. XXIX. Angaaende Tanysiptera fortalte Prof. Schlegel Hr. Blyth, at han blot ved at sammenligne de voksne Hanner kunde udfinde forskellige bestemt adskilte Racer.

²⁾ Se ligledes Hr. Swinhoe i: «Ibis», Juli 1863, S. 131; og en foreløbig Meddelelse med et Uddrag af en Bemærkning af Hr. Blyth i: «Ibis», Jan. 1861, S. 52

paa forskjellige Kontinenter, ere «ganske forbavsende forskjellige», naar de ere prydede med deres Sommerfjer, men ere vanskelige, ja næsten umulige, at kjende fra hinanden om Vinteren. Ungerne af disse tre Arter ligne i deres ufærdige Fjerdragt nøje de Voksne i deres Vinterdragt. Dette Tilfælde er saa meget mere interessant, som hos to andre Arter af *Ardeola* begge Kjøen baade Vinter og Sommer beholde næsten den samme Fjerdragt som den, de tre førstnævnte Arter have om Vinteren og i uudvokset Tilstand; og denne Fjerdragt, som er almindelig for flere forskjellige Arter i forskjellige Aldre og til forskjellige Aarstider, viser os rimeligvis hvorledes Slægtens Stamform var farvet. I alle disse Tilfælde er Parringsdragten, der, som vi kunne antage, oprindeligt blev erhvervet af den voksne Han i Parringstiden og nedarvet til de Voksne af begge Kjøen til den tilsvarende Aarstid, bleven modificeret, medens Vinterdragten og den ufærdige Dragt ikke ere blevne forandrede.

Nu opstaaer naturligt det Spørgsmaal, hvordan det kan være, at i disse sidste Tilfælde begge Kjønns Vinterdragt, og i de tidligere Tilfælde de voksne Hanners Vinterdragter, ligesaaavel som Ungernes ufærdige Fjerdragter, aldeles ikke ere blevne paavirkede. De Arter, som repræsentere hinanden i forskjellige Lande, ville næsten altid have været udsatte for forskjellige Betingelser, men vi kunne neppe forklare Modifikationen af Fjerdragten alene hos Hannerne som en Virkning heraf, naar vi se, at Hannerne og Ungerne, skjøndt de have været udsatte for ganske de samme Betingelser, ikke ere blevne paavirkede. Der er neppe i Naturen nogen anden Kjendsgjerning, der mere tydelig viser os af hvor underordnet Betydning Livsbetingelsernes direkte Virkning er i Sammenligning med en af Udvælgelse styret Ophobning af ubestemte Varieringer, end den forbavsende Forskjel, der er paa de to Kjøen hos mange Fugle, da begge Kjøen maa have levet af den samme Føde og have været udsatte for det samme Klima. Ikke

desto mindre kan dette ikke helt forhindre os fra at antage, at nye Betingelser i Tidernes Løb kunde frembringe nogen direkte Virkning; vi se kun, at denne ikke er nær saa vigtig, som Resultaterne af en af Udvælgelse styret Ophobning. Naar imidlertid en Art vandrer hen til et nyt Land; og dette maa gaa forud for Dannelsen af repræsentative Arter, saa vil den Forandring i Livsbetingelserne, som de næsten altid ville blive udsatte for, faa dem til at undergaa et vist Beløb af fluktuerende Variabilitet, at dømme efter en meget almindelig Analogi. I dette Tilfælde vil Parringsvalget, som afhænger af et til Forandring meget tilbøjeligt Element — nemlig Hunnernes Smag eller Beundring — have faaet nye Farve-Skatteringer eller andre Forskjelligheder til at virke paa og til at ophobe; og da Parringsvalg stedse er virksomt, vilde det (at dømme efter hvad vi vide om Resultaterne af Menneskets ubevidste Racevalg af Husdyrene) være en forbavsende Kjendsgjerning, ifald forskellige Distrikters Dyr, som aldrig kunne komme til at krydses og saaledes sammenblande deres nys erhvervede Karakterer, ikke efter tilstrækkelig lang Tids Forløb vare forskjelligt modificerede. Disse Bemærkninger gjælde ligeledes om Sommer- eller Parringsfjerdragten, hvad enten den kun findes hos Hannerne eller den er fælles for begge Kjøen.

Omendskjøndt Hunnerne hos de ovenfor nævnte nær beslægtede Arter tilligemed deres Unger neppe afvige det allermindste fra hinanden, saa at det kun er Hannerne, man kan kjende, afvige dog i de fleste Tilfælde Hunnerne af en og samme Slægts Arter aabenbart fra hinanden. Men Forskjellighederne ere sjældent saa store mellem dem, som mellem Hannerne. Dette se vi tydeligt i hele Hønsfamilien, idet f. Ex. Hunnerne af den almindelige og japanske Fasan og særlig af Guld-Fasanen og Amherst-Fasanen — af Sølv-Fasanen og den vilde Høne — ligne hinanden meget i Farve, medens Hannerne ere overordenligt forskjellige fra hinanden. Saaledes forholder det sig

med Hunnerne af de fleste Cotingidæ, Fringillidæ og mange andre Familier. Der kan i Virkeligheden ikke være nogen Tvivl om, at i det Hele taget ere Hunnerne blevne meget mindre modificerede end Hannerne. Nogle faa Fugle frembyde imidlertid en mærkelig og uforklarlig Undtagelse, saaledes ere Hunnerne af *Paradisea apoda* og *P. papuana* mere forskellige fra hinanden end deres respektive Hanner¹⁾, idet den sidste Arts Hun er ren hvid paa Undersiden, medens Hunnen hos *P. apoda* er mørkebrun paa dette Sted. Saaledes afvige endvidere, efter Meddelelse fra Professor Newton, Hannerne af to Arter af *Oxynotus* (Tornskader), som ere Repræsentanter for hinanden paa Øerne Mauritius og Bourbon²⁾, kun lidt fra hinanden i Farve, medens Hunnerne ere meget forskellige. Hos Arten fra Bourbon synes Hunnen tildels at have beholdt en Fjerdragt i en ufærdig Tilstand; thi ved første Øjekast «kunde man antage hende for en Unge af Arten fra Mauritius». Disse Forskjelligheder kunne sammenlignes med dem, der, uafhængige af Menneskets Racevalg og i det Hele taget paa en uforklarlig Maade, fremkomme hos visse Underracer af Kamphaner, hos hvilke Hunnerne ere meget forskellige, medens Hannerne neppe ere til at kjende fra hinanden.³⁾

Da jeg forklarer Forskjellighederne mellem de beslægtede Arters Hanner ved Parringsvalg i en saa vid Udstrækning, hvorledes kunne saa Forskjellighederne mellem Hunnerne forklares i alle almindelige Tilfælde? Vi behøve ikke her at give os af med de Arter, som høre til forskellige Slægter; thi hos disse vil Tillempeelse til forskellige Livsvaner og andre Kræfter være komne med i Spillet. Angaaende Forskjellighederne mellem Hunner indenfor samme Slægt synes det mig, efterat jeg

¹⁾ Wallace: «The Malay Archipelago», Vol. II, 1869, S. 394.

²⁾ Disse Arter ere beskrevne med kolorerede Figurer af Hr. F. Pollen i: «Ibis», 1866, S. 275.

³⁾ «Variation of Animals &c. under Domestication», Vol. I, S. 251.

har seet forskjellige store Grupper igjennem, næsten vist, at det vigtigste Middel har været Overførelse i en større eller mindre Grad til Hunnen af de Karakterer, som Hannerne have erhvervet ved Parringsvalg. Hos mange britiske Finkearter kunne de to Kjøen enten være lidt eller meget forskjellige fra hinanden, og dersom vi sammenligne Hunnerne af Grønsidskenen, Bogfinken, Stillidsen, Dompappen, Korsnæbet, Spurven osv. med hinanden, ville vi se, at de hovedsagelig afvige fra hinanden i de Punkter, i hvilke de tildels ligne deres respektive Hanner; og Hannerens Farver kunne roligt tilskrives Parringsvalget. Hos mange Arter af Hønsfugle er der overordenlig stor Forskjel paa Kjønnene; Exempler herpaa ere Fasanen, Paafuglen og Hønen, medens der hos andre Arter har været en delvis eller endogsaa fuldstændig Overførelse af Karakter fra Han til Hun. Hunnerne af de forskjellige Arter af Polyplectron have ogsaa, navnlig paa Halen, deres Hanners pragtfulde Øjne, men i en mattere Tilstand. Agerhønen Hun er kun forskjellig fra Hannen derved, at det røde Tegn paa hendes Bryst er mindre, og den vilde kalkunske Høne er kun forskjellig fra Hannen derved, at den har meget mattere Farver. Hos Perlehønen er de to Kjøen ikke til at kjende fra hinanden. Det er ikke usandsynligt, at denne sidste Fugls simple, men ejendommelig plettede Fjerdragt er bleven erhvervet af Hannerne ved Parringsvalg og saa er bleven nedarvet til begge Kjøen; thi den er ikke væsenlig forskjellig fra den meget smukkere plettede Fjerdragt, der er ejendommelig for Tragopan-Fasanens Hanner alene.

Man burde lægge Mærke til, at i nogle Tilfælde er Overførelsen af Karakterer fra Hannen til Hunnen aabenbart skeet paa et fjernt tilbageliggende Tidspunkt, idet Hannen senere er undergaaet store Forandringer, uden at overføre nogen af sine sidst erhvervede Karakterer til Hunnen. Hunnen og Ungerne af Sorthjerpen (*Tetrao tetrix*) ligne f. Ex. temmelig nøje begge Kjøen og Ungerne af Rødhjerpen (*T. scoticus*); og vi kunne som en Følge heraf

slutte os til, at Sorthjerpen nedstammer fra en eller anden gammel Art, hos hvilken begge Kjøen vare farvede paa næsten samme Maade som Rødhjerpen. Da begge Kjøen hos denne sidste Art have mere tydelige Tværstriber under Parringstiden end til nogen anden Tid og da Hannen afviger lidt fra Hunnen hvad dens mere stærkt udprægede røde og brune Farve angaaer¹⁾, kunne vi slutte os til, at dens Fjerdragt i det Mindste til en vis Grad er bleven paavirket af Parringsvalg. I saa Fald kunne vi endvidere antage, at Sorthjerpehunnens Fjerdragt, der næsten seer ligesaadan ud, blev frembragt paa en lignende Maade i en eller anden tidligere Periode. Men siden den Tid har Sorthjerpehannen faaet sin smukke, sorte Fjerdragt med dens kløvede og til Siden krøllede Halefjer; men af disse Karakterer har der neppe været nogen Nedarven til Hunnerne, undtagen at dens Hale viser Spor til den krøllede kløftede Fjer.

Vi kunne derfor slutte os til, at Hunnerne af forskellige, skjøndt beslægtede Arter, ofte have faaet deres Fjerdragt gjort mere eller mindre forskjellig ved de forskjellige Grader i Nedarvingen af Karakterer, der ere erhvervede baade i tidligere og senere Tider af Hannerne ved Parringsvalg. Men det fortjener særlig at blive bemærket, at straalende Farver ere blevne langt sjeldnere nedarvede end andre Farver. Hannen f. Ex. af Blaakjeksangeren (*Cyanecula suecica*) har et stærkt blaat Bryst med et næsten trekantet rødt Mærke paa. Nu ere Mærker af tilnærmelsesvis samme Form blevne nedarvede til Hunnen, men Pletten i Midten er gulagtig istedetfor rød og er omgivet af spættede Fjer istedetfor af blaa. Hønsfuglene frembyde mange analoge Tilfælde; thi ingen af de Arter, saadan som Agerhøns, Vagtler, Perlehøns osv., hos hvilke Fjerdragstens Farver i en betydelig Grad ere blevne overførte fra Hannen til Hunnen, have straalende

¹⁾ Macgillivray: •Hist. British Birds•, Vol. I, S 172-74.

Farver. Et godt Exempel herpaa have vi hos de Fasaner, hos hvilke Hannen i Almindelighed er langt mere straalende end Hunnen, men hos den ørede Fasan og Wallich's Fasan (*Crossoptilon auritum* og *Phasianus Wallichii*) ligne de to Kjøen nøje hinanden og deres Farver ere matte. Vi kunne gaa saa vidt, saa at vi kunne antage, at dersom nogen Del af Fjerdragten hos disse to Fasaners Hanner var bleven straalende farvet, saa vilde dette ikke være bleven nedarvet til Hunnerne. Disse Forhold ere stærke Støtter for Hr. Wallace's Antagelse, den nemlig, at hos Fugle, der ere udsatte for nogen Fare i Rugetiden, er Nedarvingen af straalende Farver fra Hannen til Hunnen bleven forhindret ved Kvalitetsvalg. Vi maa imidlertid ikke glemme, at den anden tidligere meddelte Forklaring er mulig, den nemlig, at de Hanner, som varierede og bleve straalende, medens de vare unge og uerfarne, ville have været udsatte for megen Fare og ville i Almindelighed være blevne ødelagte; de ældre og mere forsigtige Hanner ville derimod, ifald de varierede paa en lignende Maade, ikke blot have været istand til at holde sig ilive, men ville have været begunstigede i deres Rivalisering med andre Hanner. Nu have Varieringer, der indtræffe i en sen Livsperiode, Tendens til udelukkende at blive nedarvede til det samme Kjøen, saa at de yderst straalende Farver ikke i dette Tilfælde vilde være blevne nedarvede til Hunnerne. Paa den anden Side vilde Prydelser af en mindre iøjnefaldende Art, saaledes som de, der findes hos den ørede Fasan og Wallich's Fasan ikke have været farlige, og dersom de fremkom i den tidlige Ungdom, vilde de i Almindelighed være blevne nedarvede til begge Kjøen.

Foruden Virkningerne af en delvis Overførelse af Karakterer fra Hanner til Hunner, maa nogle af Forskjellighederne mellem nærbeslægtede Arters Hunner tilskrives Livsbetingelsernes direkte eller bestemte Ind-

virken¹⁾. Hos Hannerne vil enhver saadan Indvirkning i Almindelighed ikke kunne bemærkes paa Grund af de straalende Farver, der bleve erhvervede ved Parringsvalg; men ikke saaledes med Hannerne. Enhver af de utallige Forskjelligheder i Fjerdragt, som vi se hos vore Husfugle, er naturligvis Resultatet af en eller anden bestemt Aarsag, og under naturlige og mere ensformede Betingelser vilde en eller anden Farve, under Forudsætning af at den paa ingen Maade var skadelig, næsten med Sikkerhed senere eller tidligere blive den herskende. Den uhindrede Krydsning af mange Individder, der hørte til samme Art, vilde tilsidst stræbe at gjøre enhver saaledes erhvervet Farveforandring ensformet i dens Karakter.

Ingen tvivler om, at hos mange Fugle have begge Kjøen faaet deres Farver tillempede for Sikkerhedens Skyld. Omendkjøndt det vilde være en vanskelig, maaske en umulig Proces, saaledes som vi i det sidste Kapitel have viist det, ved Udvælgelse at omdanne en Form af Nedarving til en anden, vilde der dog ikke være den mindste Vanskelighed ved at lempe Hannerne's Farver, uafhængigt af Hannerne's, efter Omgivelserne ved en Ophobning af Variationer, der fra første Færd af vare bundne i deres Nedarving til Hannerne. Dersom Variationerne ikke vare saaledes bundne, vilde Hannerne's straalende Farver blive svækkede eller udvidskede. Hvorvidt nu kun Hannerne af mange Arter saaledes ere blevne særligt modificerede, det er for Øjeblikket meget tvivlsomt. Jeg ønsker at jeg kunde følge Hr. Wallace helt, thi saa vilde der ikke være saa mange Vanskeligheder. Enhver Variation, som ikke gjorde Hannerne nogen Nytte i Retning af Beskyttelse, vilde straks blive fjernet, istedetfor simpelthen at gaa tabt derved, at den ikke udvalgte, eller ved uhindret Krydsning, eller derved, at den blev udryddet, naar den blev overført til

¹⁾ Se om dette Emne Kap. XXIII i «Variation of Animals and Plants under Domestication».

Hannen og paa nogen Maade var skadelig for denne. Saaledes vilde Hunnens Fjerdragt blive holdt konstant i sin Karakter. Det vilde ogsaa være en Lettelse, dersom vi kunde indrømme, at de dunkle Farver hos mange Arters tvende Kjøen vare blevne erhvervede og bevarede, Arterne til Beskyttelse — f. Ex. hos Graairisken og Gjerdesmutton (*Accentor modularis* og *Troglodytes vulgaris*), om hvilke vi ikke bestemt vide, om Parringsvalget har været virksomt hos dem. Vi burde imidlertid tage os iagt, naar vi antage, at Farver, der forekomme os matte, ikke ere tiltrækkende for visse Arters Hunner. Vi burde huske vel paa saadanne Exempler som den almindelige Husspurv, hos hvilken Hannen afviger meget fra Hunnen, men dog ikke har nogensomhelst straalende Farve. Der er rimeligvis ikke Nogen, der vil benægte, at mange Hønsfugle, som leve paa flad Jord, have erhvervet de Farver, de nu have, i det Mindste tildels, for Sikkerheds Skyld. Vi vide, hvor godt de ere skjulte paa denne Maade; vi vide, at Ryper, medens de skifte om fra Vinter- til Sommerdragt, begge hvilke Dragter ere til Beskyttelse, meget let blive Rovfuglenes Bytte. Men kunne vi tro, at de meget smaa Forskjelligheder i Farve og Tegning mellem f. Ex. Sort- og Rødhjerpens Hun, virkelig ere til Beskyttelse? Ere Agerhøns, saadan som de nu ere farvede, bedre beskyttede end de vilde være, ifald de lignede Vagtler? Tjene Smaaforskjellighederne mellem Hunnerne af den egenlige Fasan, den japanske Fasan og Guldfasanen til Beskyttelse, eller kunde de ikke indbyrdes have ombyttet deres Fjerdragt uden Skade? Efter hvad Hr. Wallace har iagttaget angaaende visse Hønsfugles Levevaner øvre i Østen, mener han, at saadanne smaa Forskjelligheder ere nyttige. Hvad mig angaaer, saa vil jeg blot sige, at jeg ikke er overbevist derom.

Tidligere, da jeg var tilbøjelig til at lægge megen Vægt paa Beskyttelsesprincippet, som Noget der forklarede Hunfuglenes mindre straalende Farver, faldt det mig ind, at

det var muligt, at begge Kjøen og Ungerne oprindelig kunde have været lige straalende farvede, men at saa senere Hunnerne paa Grund af den Fare, de vare udsatte for under Rugningen, og Ungerne paa Grund af deres Uerfarenhed, vare blevne gjorte dunkle for Sikkerhedens Skyld. Men denne Anskuelse er der ingen Beviser der støtter og den er ikke sandsynlig; thi vi komme herved til i Fantasien at udsætte Hunner og Unger gennem lange Tider for Farer, mod hvilke det saa senere bliver nødvendigt at beskytte deres modificerede Efterkommere. Vi maa ogsaa ved en trinvis Udvælgelsesproces indskrænke Hunnerne og Ungerne til næsten nøjagtig de samme Farver og Tegninger og de maa nedarve dem til de tilsvarende Kjøen og den tilsvarende Livsperiode. Det er ogsaa, naar man antager, at Hunnerne og Ungerne paa hvert af Modifikationsprocessens Trin have havt Del i en Tendens til at blive lige saa straalende farvede som Hannerne, en noget besynderlig Kjendsgjerning, at Hunnerne aldrig ere blevne gjorte matfarvede uden at Ungerne ere blevne gjorte delagtige i den samme Forandring, thi der er, saavidt jeg kan se, ingen Arter hos hvilke Hunnerne ere dunkelt farvede og Ungerne stærkt farvede. En delvis Undtagelse dannes imidlertid af visse Spætters Unger, thi de have »hele den øvre Del af Hovedet farvet med Rødt«, hvilket senere hen enten svinder ind til en rød Kredslinie hos de Voksne af begge Kjøen eller ganske forsvinder hos de voksne Hunner.¹⁾

Sluttelig synes, med Hensyn til nærværende Klasse af Tilfælde, den rimeligste Anskuelse at være den, at flere paa hinanden følgende Varieringer i Farvepragt eller i andre til Prydelse tjenende Karakterer, der fremkomme hos Hannerne i en temmelig sen Livsperiode, ene ere

¹⁾ Audubon: «Ornith. Biography», Vol. I, S. 193. Macgillivray: «Hist. British Birds», Vol. III, S. 85. Se ogsaa hvad der tidligere er meddelt om *Indopicus carlotta*.

blevne bevarede; og at de fleste eller alle disse Varieringer, paa Grund af den sene Livsperiode i hvilken de fremkom, fra første Færd af kun ere blevne nedaryede til det voksne mandlige Afkom. Enhver Variering i Farveglæds, som indtraf hos Hunnerne eller Ungerne, vilde ikke have været dem til nogen Nytte og vilde ikke være bleven udvalgt, tvertimod, havde den været farlig, vilde den være bleven udryddet. Saaledes vilde Hunnerne og Ungerne enten være blevne ladte uforandrede eller, og det har været det hyppigste, vilde være blevne delvis modificerede ved Nedarving fra Hannerne ved at faa nogle af disses paafølgende Varieringer. Begge Kjøen ere maaske blevne direkte paavirkede af de Livsbetingelser for hvilke de længe have været udsatte; men Hunnerne ville, fordi de ikke paa anden Maade ere blevne videre modificerede, tydeligst vise alle saadanne Virkninger. Disse Forandringer og alle andre ville være blevne holdte ensformede ved den uhindrede Krydsning mellem mange Individer. I nogle Tilfælde, særlig da hos Jordfugle, kunne Hunnerne og Ungerne muligvis være blevne modificerede uafhængigt af Hannerne for Sikkerhedens Skyld, saaledes at de have faaet den samme dunkelfarvede Fjerdragt.

Klasse II. Naar den voksne Hun er mere iøjnefaldende end den voksne Han, ligne Ungerne af begge Kjøen i deres første Fjerdragt den voksne Han. — Denne Klasse er den foregaaende nøjagtig modsat; thi Hunnerne have her mere straalende Farver eller ere mere iøjnefaldende end Hannerne; og saavidt man kjender Noget til Ungerne, saa ligne de de voksne Hanner istedetfor de voksne Hunner. Men Forskjellen mellem Kjønnene er aldrig saa stor, som den kan være mellem mange Fugle i første Klasse, og Tilfældene ere sammenlignelsesvis sjeldne. Hr. Wallace, som var den Første, der henledte Opmærksomheden paa det mærkelige Forhold, der er mellem Hannernes mindre straalende Farver og

deres Deltagelse i Rugningens Besværligheder, lægger stor Vægt paa dette Punkt¹⁾ og mener, at vi her have et afgjørende Bevis for, at dunkle Farver ere blevne erhvervede for at Fuglene kunne være beskyttede i Rugetiden. Jeg synes, at der er en anden Antagelse, der er rimeligere. Da Tilfældene ere mærkelige og ikke talrige, skal jeg i Korthed meddele Alt hvad jeg i saa Henseende har været istand til at finde.

I en Afdeling af Slægten Turnix (vagtelagtige Fugle) er Hunnen altid større end Hannen (ja, hos en af de avstralske Arter er den næsten dobbelt saa stor) og dette er et usædvanligt Tilfælde hos Hønsfuglene. Hos de fleste Arter er Hunnen stærkere og klarere farvet end Hannen²⁾, men i nogle faa Arter ere Kjønnene ens. Hos Turnix taigoor fra Indien mangler Hannen det Sorte paa Struben og Halsen og dens Fjerdragts hele Tone er lettere og mindre skarpt udpræget end Hunnens. Hunnen synes at være den, der giver mest Lyd fra sig, og den er ganske vist langt mere stridbar end Hannen, saa at de Indfødte ofte holde Hunnerne og ikke Hannerne fangne for at lade dem kæmpe sammen ligesom Kamphaner. Ligesom de engelske Fuglefængere sætte en Han ud som Lokkefugl nær ved en Snare for at fange andre Hanner ved at opægge deres Kappelyst, saaledes anvender man i Indien Hunnerne af denne Turnix. Naar Hunnerne ere stillede saaledes ud, begynde de snart deres stærke Murren, som kan høres langt borte, og alle de Hunner, der ere indenfor Hørevide, løbe hurtigt hen til Pletten og begynde at kæmpe med den fangne Fugl. Paa denne Maade kan der i Løbet af en enkelt Dag fanges fra tolv til tyve Fugle,

¹⁾ «Westminster Review», Juli 1867, og A. Murray: «Journal of Travel», 1868, S. 83.

²⁾ Om de avstralske Arter se Gould: «Handbook etc.», Vol. II, S. 178, 180, 186, 188. Paa det britiske Museum kan man se Exemplarer af den avstralske *Pedionomus torquatus*, der vise lignende Forskelligheder mellem Kjønnene.

Allesammen hækkende Hunner. De Indfødte forsikkre, at naar Hunnerne have lagt deres Æg, samles de i Flokke og overlade Hannerne Rugningsaffairen. Der er ingen Grund til at betvivle Sandheden af denne Forsikkring, som støttes af nogle Jagttagelser, Hr. Swinhoe har gjort i China¹⁾. Hr. Blyth troer, at Ungerne af begge Kjøen ligne de voksne Hanner.

Hunnerne af de tre Arter af spraglede Snepper (*Rhynchæa*) ere ikke blot større, men ogsaa langt rigere farvede end Hannerne.*²⁾ Hos alle andre Fugle, hos hvilke der er Forskjel paa Luftrørets Bygning hos de to Kjøen, er det mere udviklet og sammensat hos Hannen end hos Hunnen; men hos *Rhynchæa Australis* er det simpelt hos Hannen, medens det hos Hunnen gjør fire forskellige Snoninger inden det gaaer sammen med Lungerne.³⁾ Denne Arts Hun har derfor faaet et højst mandigt Udseende. Hr. Blyth forvissede sig ved Undersøgelsen af mange Exemplarer om, at Luftrøret ikke gjør nogen Snoning hos noget af Kjønnene hos *R. Bengalensis*, hvilken Art saa nøje ligner *R. Australis*, at den ikke er til at kjende fra den undtagen paa de kortere Tæer. Denne Kjendsgjerning er et andet slaaende Exempel paa den Lov, at sekundære Kjønsskarakterer ofte ere vidt forskellige hos nær beslægtede Former; omendskjøndt det er en meget sjelden Omstændighed, at saadanne Forskjelligheder vedrøre Hunkjønnen. Hos *R. Bengalensis* siges Ungerne af begge Kjøen i deres første Fjerdragt at ligne de voksne Hanner⁴⁾. Der er ogsaa Grund til at antage, at Hannen paatager sig at roge, thi Hr. Swinhoe⁵⁾ fandt før Slutningen af Sommeren Hunnerne samlede i Flokke, ligesom Hunnerne af *Turnix*.

¹⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 596. Hr. Swinhoe i: «Ibis», 1865, S. 542; 1866, S. 131, 405.

²⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 677.

³⁾ Goulds «Handbook of the Birds of Australia», Vol. II, S. 275.

⁴⁾ «The Indian Field», Sept. 1858, S. 3.

⁵⁾ «Ibis», 1866, S. 298.

Den brednæbede Vandtræders og Odinshanens (*Phalaropus fulicarius* og *P. hyperboreus*) Hanner ere større og i deres Sommerdragt «mere livligt klædte end Hannerne»,

Fig. 60. *Rhyacochana capensis*. (Efter Brehm.)

men Forskjellen paa Kjønnenes Farve er langt fra iøjnefaldende. Kun Hannen af den brednæbede Vandtræder (*P. fulicarius*) paatager sig, ifølge Professor Steenstrup,

at ruge, hvad der ligeledes viser sig ved den Tilstand, i hvilken dens Brystfjer i Rugetiden befinde sig. Pommerantsfuglens (*Eudromias morinellus*) Hun er større end Hannen, og de røde og sorte Farver paa Undersiden, den hvide Halvmaane paa Brystet og Striberne over Øjnene ere mere udprægede hos den. Hannen tager ogsaa i det Mindste Del i Æggenes Udrugning, men Hunnen giver sig ogsaa af med Ungerne.¹⁾ Jeg har ikke været istand til at opdage, hvorvidt Ungerne hos denne Art ligne de voksne Hunner; thi det er noget vanskeligt at komme ud af paa Grund af det dobbelte Fjerskifte.

Lad os nu vende os til Strudsenes Orden. Hannen af den almindelige Casuar (*Casuarus galeatus*) kunde Enhver antage for Hunnen paa Grund af at den er mindre og fordi Vedhængene og den nøgne Hud omkring Hovedet er mindre straalende farvet end hos Hunnen, og nu meddeler ovenikjøbet Hr. Bartlett mig, at i den zoologiske Have er Hannen ene om at ligge paa Æggene og passe Ungerne.²⁾ Hr. T. W. Wood³⁾ siger, at Hunnen i Paringstiden er i en meget stridbar Sindsstemning og at hendes Hudlapper da blive større og faa mere glimrende Farver. Saaledes ere ogsaa Hunnerne af en af Emuerne

¹⁾ Om disse forskjellige Fakta, se Hr. Goulds «Birds of Great Britain». Prof. Newton meddeler mig, at han baade paa Grund af egne og Andres iagttagelser længe har været overbevist om, at de ovennævnte Arters Hanner ganske eller for en stor Del paatage sig Ulejligheden med Rugningen og at de vise meget større Omsorg for deres Unger, naar disse ere i Fare, end Hunnerne. Saaledes er det, som han meddeler mig, Tilfældet med *Limosa lapponica* og nogle faa andre Vadefugle, hos hvilke Hunnerne ere større og have Farver, der staa mere skjærende mod hinanden, end de Hannerne have.

²⁾ De Indfødte paa Ceram (Wallace: «Malay Archipelago», Vol. II, S. 150) forsikre, at Hannen og Hunnen skiftes til at sidde paa Æggene, men denne Forsikring, mener Hr. Bartlett, skyldes den Omstændighed, at Hunnen søger Reden for at lægge sine Æg.

³⁾ «The Student», April 1870, S. 124.

(*Dromæus irroratus*) betydeligt større end Hannen og har en lille Top, men er ellers ikke forskjellig hvad Fjerdragten angaaer. Den synes imidlertid, «naar den er vred eller paa anden Maade ophidset, at have mere Magt til, ligesom den kalkunske Hane, at rejse Fjerene paa Halsen og Brystet. Den er i Almindelighed modigere og mere kamplysten. Den frembringer en dyb, hul Strubetone, især om Natten, der lyder ligesom en lille Gongong. Hannen har en rankere Skikkelse og er mere blid og kan ikke give andre Lyde fra sig end en svag Hvæsen eller Knurren, naar den er vred.» Den ikke blot paatager sig hele Rugeforpligtelsen, men maa ogsaa forsvare Ungerne imod Moderen, «thi saasnart hun faaer Oje paa sit Afkom bliver hun voldsomt ophidset og synes, uagtet Faderens Modstand, at anstrenge sig alt hvad hun kan for at komme til at ødelægge dem. Endnu Maaneder efter er det ikke sikkert at sætte Forældrene sammen, da heftige Trætter er det uundgaelige Resultat, og Hunnen gaaer næsten altid af med Sejren.»¹⁾ Hos denne Emu have vi altsaa en fuldstændig Ombytning, ikke blot hvad Rugeinstinkterne og de faderlige og moderlige Instinkter angaaer, men ogsaa af de to Kjøns sædvanlige moralske Egenskaber; idet Hunnerne ere bistre, trættekjære og larmende, Hannerne blide og gode. Hos den afrikanske Struds er Forholdet et ganske andet, thi Hannen er noget større end Hunnen og har smukkere Fjer med mere stærkt afvigende Farver; alligevel paatager han sig hele Rugepligten.²⁾

Jeg vil nævne de faa andre Tilfælde jeg kjender, i hvilke Hunnen har mere øjnefaldende Farver end Hannen, omendskjönt jeg her ikke kjender Noget til Rugemaaden.

1) Se den fortræffelige Meddelelse om denne Fugls Sædvaner i fangen Tilstand af Hr. A. W. Bennet i: «Land and Water», Maj 1868, S. 233.

2) Hr. Selater om Rugningen hos Strudsene i: «Proc. Zool. Soc.», 9 Juni 1863.

Hos Falklandsoernes Aadselglente (*Milvago leucurus*) blev jeg meget forbavset over ved Disektionen at finde, at de Individer, hos hvilke alle Farverne vare stærkt udprægede og hos hvilke Vokshuden og Benene vare orangefarvede, vare voksne Hunner, medens de som havde dunklere Farver og graa Ben vare Hanner eller Unger. Hos en avstralsk Trækryber (*Climacteris erythroptis*) afviger Hunnen fra Hannen derved, »at den er prydet med skønne straalende rødlige Tegninger paa Struben, medens Hannen der ingen Tegninger har.» Endelig overgaaer hos en avstralsk Natravn »Hunnen altid Hannen i Størrelse og i Farvernes Glands; Hannerne have paa den anden Side to hvide Pletter paa Vingefjerene af første Orden, der ere mere iøjnefaldende end Pletterne hos Hunnen.¹⁾

Vi se altsaa, at de Tilfælde i hvilke Hunfluglene have mere iøjnefaldende Farver end Hannerne, medens Ungerne i deres ufærdige Fjerdragt ligne de voksne Hanner istedetfor de voksne Hunner, saaledes som i den foregaaende Klasse, ikke ere talrige, omendskjøndt de findes spredte i forskjellige Ordner. Det Beløb af Forskjel, der er

¹⁾ Om *Milvago* se: »Zology of the Voyage of the «Beagle»: Birds», 1841, S. 16. Angaaende *Climacteris* og *Natravn* (*Eurostopodus*) se Gould: »Handbook of the Birds of Australia», Vol. I, S. 602 og 97. Den nyzeelandske Gravand (*Tadorna variegata*) frembyder et ganske anomalt Tilfælde; Hunnens Hoved er nemlig af en ren hvid Farve og Ryggen er rødere end Hannens; Hannens Hoved har en fyldig mørk Broncefارve og dens Ryg er beklædt med fint skiferfarvede Fjer, saa at den maa ansees for at være skønnere end Hunnen. Hannen er større og mere stridbar end Hunnen og sidder ikke paa Æggene. I alle disse Henseender kommer den altsaa ind under den første Klasse; men Hr. Selater iagttag (*Proc. Zool. Soc.*, 1866, S. 150) med megen Forbavelse, at Ungerne af begge Kjøen, naar de vare omtrent tre Maaneder gamle, istedetfor at ligne de voksne Hunner, lignede de voksne Hanner, idet de havde mørke Hoveder og Halse; i dette Tilfælde synes det saaledes, som om Hunnerne vare blevne modificerede, medens Hannerne og Ungerne have beholdt et tidligere Stadiums Fjerdragt

mellem Kjønnene, er uden Sammenligning mindre end det, der hyppig træffes i den sidste Klasse, saa at Grunden til Forskjellen, hvilken den saa har været, har indvirket enten mindre energisk paa Hunnerne i denne Klasse eller paa Hannerne i foregaaende Klasse. Hr. Wallace troer, at Hannerne have faaet deres Farver gjort mindre iøjnefaldende for at de kunne være beskyttede i Rugetiden; men Forskjellen mellem Kjønnene synes neppe i noget af de foregaaende Tilfælde at være stor nok til at man roligt kan gaa ind paa denne Antagelse. I nogle af Tilfældene ere Hunnernes straalende Farver næsten indskrænkede til Undersiden og Hannerne vilde ikke, ifald de havde været saaledes farvede, have været udsatte for Fare, medens de sad paa Æggene. Man burde ogsaa huske paa, at Hannerne ikke blot ere i en ringe Grad mindre iøjnefaldende farvede end Hunnerne, men desuden ere mindre og mindre stærke. De have fremdeles ikke blot erhvervet sig det moderlige Rugeinstinkt, men ere ogsaa mindre stridbare og larmende end Hunnerne og i et enkelt Tilfælde have de simplere Stemmeredskaber. Saaledes er der blevet bevirket en næsten fuldstændig Ombytning af de to Kjønns Instinkter, Vaner, Temperament, Farve, Størrelse og nogle enkelte Bygningsforhold.

Dersom vi nu kunde antage, at Hannerne i denne Klasse havde mistet noget af den Fyrighed, der er almindelig for det mandlige Kjønn, saaledes at de ikke længer søge ivrigt efter Hunnerne, eller dersom vi kunde antage, at Hannerne ere blevne meget talrigere end Hannerne — og hvad en indisk Turnix angaaer, saa siger man at dens Hunner træffes langt almindeligere end Hannerne.¹⁾ — saa er det ikke usandsynligt, at Hannerne vilde være blevne førte til at gjøre Kur til Hannerne, istedetfor at blive gjort Kur til af dem. Dette er i Virkeligheden til en vis Grad Tilfældet med nogle Fugle og vi have jo saaledes

¹⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 598.

seet, at det gjælder om Paafuglen, den vilde Kalkun og visse Slags Hjerper. Naar vi se hen til de fleste Fuglehanners Sædvaner, saa maa Turnix- og Emu-Hunnernes Størrelse, Styrke og usædvanlige Stridbarhed betyde, at de anstrenge sig med at drive rivaliserende Hunner bort for at komme i Besiddelse af Hannen, og denne Antagelse gjør alle Forholdene tydelige; thi Hannerne ville rimeligvis blive mest bedaarede eller opflammede af de Hunner, som vare mest tiltrækkende for dem paa Grund af deres livlige Farver, Prydelser eller Stemmehidler. Parringsvalget vilde da snart komme i Arbejde med stadig at forstærke Hunnernes tiltrækkende Egenskaber, medens det lod Hannerne og Ungerne ganske som de vare, eller ogsaa modificerede dem en lille Smule.

Klasse III. Naar den voksne Han ligner den voksne Hun have Ungerne af begge Kjøen en ejendommelig første Fjerdragt. — I denne Klasse ligne begge Kjøen hinanden, naar de ere voksne, og ere forskellige fra Ungerne. Hertil høre mange Fugle af mange Slags. Man kan neppe skjelne Rødkjælkehannen fra Hunnen, medens Ungerne ere vidt forskellige med deres spraglede, skidden-olivenfarvede og brune Fjerdragt. Hannen og Hunnen hos den pragtfuldt skarlagensfarvede Ibis ere ens, medens Ungerne ere brune, og Skarlagensfarven, omendskjøndt den er almindelig for begge Kjøen, er aabenbart alligevel en Kjønsskarakter, thi den er ikke godt udviklet hos Fugle i Fangenskab, ganske i Analogi med hvad der saa ofte hænder hos Hanfugle med glimrende Farver. Hos mange Arter af Hejrer er der stor Forskjel paa Ungerne og de Voksne og hines Sommerdragt har, omendskjøndt den er fælles for begge Kjøen, tydelig Karakter af at være en Parringsdragt. Unge Svaner ere skiferfarvede, medens de voksne Fugle ere blændende hvide; men det vilde være overflødigt at anføre flere Exempler. Denne Forskjel mellem Ungerne og de Gamle afhænger

aabenbart, ligesom i de to første Klasser, deraf, at Ungerne have beholdt en tidligere eller ældre Fjerdragts Tilstand, som er blevet ombyttet for en ny Fjerdragt af begge Kjønns gamle Fugle. Naar de Voksne have straalende Farver, kunne vi af de Bemærkninger, der nys ere gjorte om den skarlagensfarvede Ibis og mange Hejrer og af Analogien med den første Klasses Arter slutte os til, at saadanne Farver ere blevne erhvervede af de næsten voksne Hanner ved Parringsvalg, men at Nedarvingen, til Forskjel fra hvad der hænder i de to første Klasser, ikke har været bunden til samme Kjøen, skjøndt den har været bunden til samme Alder. Som en Følge deraf ligne begge Kjøn hinanden, naar de ere voksne og ere forskellige fra Ungerne.

Klasse IV. Naar de voksne Hanner ligne de voksne Hunner, saa ligne Ungerne af begge Kjøn i deres første Fjerdragt de Voksne. — I denne Klasse ligne Ungerne og de Voksne af begge Kjøn, hvad enten deres Farver ere glimrende eller matte, hinanden. Jeg troer, at saadanne Tilfælde ere almindeligere end de i de sidste Klasser. Exempler herpaa have vi her i England i Isfuglen, nogle Spætter, Skovskaden, Skaden, Kragen og mange smaa matfarvede Fugle, som Graairisken og Gjærdesmutton. Men Ligheden imellem de Unge og de Gamle i deres Fjerdragt er aldrig absolut fuldstændig og gaaer gradvis over til Ulighed. Saaledes ere Ungerne af nogle Medlemmer af Isfuglefamilien ikke blot mindre livligt farvede end de Voksne, men mange af Fjerene paa Undersiden ere bræmmede med Brunt¹⁾, sandsynligvis et Spor af en tidligere Tilstand hos Fjerdragten. Hyppigt ligne i den samme Fuglegruppe selv indenfor den samme Slægt, f. Ex. hos en avstralsk Slægt af Papegøjer (Platy-

¹⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. I, S. 222, 228. Gould: «Handbook of the Birds of Australia», Vol. I, S. 124, 130.

cercus) Ungerne af nogle Arter ganske nøje deres Forældre af begge Kjøen, som ere ens¹⁾, medens Ungerne af andre Arter afvige betydeligt fra Forældrene. Hos den almindelige Skovskade ere begge Kjøen og Ungerne ganske ens, men hos Kanada-Skovskaden (*Perisoreus canadensis*) afvige Ungerne saa meget fra deres Forældre, at de tidligere bleve beskrevne som en særskilt Art.²⁾

Før jeg gaaer videre maa jeg tillade mig den Bemærkning, at i denne og de to næste Klasser ere Forholdene saa indviklede og Slutningerne saa tvivlsomme, at de, der ikke have nogen særlig Interesse for Spørgsmaalet, gjøre bedst i at springe dette Parti over.

De straalende eller iøjnefaldende Farver, som karakterisere mange af Fugleue i denne Klasse, kunne sjældent eller aldrig gjøre Nytte som Beskyttelsesfarver, saa at det rimeligste er, at Hannerne have erhvervet dem ved Paringsvalg og dernæst nedarvet dem til Hunnerne og Ungerne. Det er imidlertid muligt, at Hannerne kunne have udvalgt de mest tiltrækkende Hunner, og ifald disse nedarvede deres Karakterer til Afkommet af begge Kjøen, vilde der derved være fremkommet de samme Resultater, som ved at Hunnerne havde valgt de mest tiltrækkende Hanner. Men der er en Del, der taler for, at dette sjældent eller aldrig har fundet Sted i nogen af de Fuglegrupper, hos hvilke Kjønnene i Almindelighed ere ens; thi selv om nogle faa af de paa hinanden følgende Varieringer ikke vare blevne nedarvede til begge Kjøen, vilde Hunnerne i en ringe Grad have overgaaet Hannerne i Skjønhed. Nøjagtig det Modsatte indtræffer i vild Tilstand, thi i næsten enhver stor Gruppe, i hvilken Kjønnene i Almindelighed ligne hinanden, ere Hannerne af nogle faa Arter i en ringe Grad mere straalende farvede end Hunnerne. Det er fremdeles muligt, at

¹⁾ Gould, *ibid.* Vol. II, S. 37, 46, 56.

²⁾ Audubon: «*Ornith. Biography*», Vol. II, S. 55.

Hunnerne kunne have udvalgt de skjønneste Hanner og disse Hanner igjen have udvalgt de skjønneste Hunner, men det er tvivlsomt, hvorvidt der er nogen Rimelighed for, at denne dobbelte Udvælgelsesproces har kunnet finde Sted, eftersom det ene Kjøen er meget ivrigere end det andet og ligeledes er det tvivlsomt, hvorvidt dette vilde have været mere virksomt end Udvælgelse fra den ene af Siderne alene. Det er derfor den rimeligste Antagelse, at Parringsvalget i denne Klasse, hvad Prydelserne angaaer, har virket i Overensstemmelse med det, der er den almindelige Regel gennem hele Dyreriget, nemlig virket paa Hannerne; og at disse have nedarvet deres trinvis erhvervede Farver enten ligeligt, eller næsten ligeligt, til deres Afkom af begge Kjøen.

Der er et andet Spørgsmaal, der er mere tvivlsomt, nemlig hvorvidt de paa hinanden følgende Varieringer først viste sig hos Hannerne efterat disse næsten vare voksne, eller om de allerede viste sig dengang de vare ganske unge. I ethvert Tilfælde maa Parringsvalget have virket paa Hannen, naar han maatte strides med Rivalerne om at komme i Besiddelse af Hunnen; og i begge Tilfælde ere de saaledes erhvervede Karakterer blevne nedarvede til begge Kjøen og alle Aldre. Men disse Karakterer maa, ifald de bleve erhvervede af Hannerne i voksen Tilstand, være blevne nedarvede til de Voksne alene først og saa i en eller anden derpaa følgende Periode være blevne nedarvede til Ungerne. Thi det er bekjendt, at naar Loven om Nedarving til tilsvarende Aldre glipper, saa arver Afkommet ofte Karakterer i en tidligere Alder end den, i hvilken de først viste sig hos deres Forældre.¹⁾ Tilfælde, der aabenbart have været af dette Slags, har man iagttaget hos vilde Fugle. Hr. Blyth har f. Ex. seet Exemplarer af den rødhovedede Tornskade (*Lanius rufus*) og af Islommen (*Colymbus glacialis*), der, medens de vare unge,

¹⁾ •Variation of Animals and Plants under Domestication•, Vol. II, S. 79.

paa en ganske anomal Maade havde antaget Forældrenes Fjerdragt¹⁾. Fremdeles kaste Ungerne af den almindelige Svane (*Cygnus olor*) ikke deres mørke Fjer og blive ikke hvide førend de ere atten Maaneder eller to Aar gamle; men Dr. F. Forel har en Meddelelse om tre kraftige unge Fugle, der hørte til et Kuld paa fire og bleve fødte aldeles hvide. Disse unge Fugle vare ikke Albinos (Hvidfødte), hvad man kunde se af Farven paa Næbet og Benene, der næsten var den samme som hos de Voksne.²⁾

Det vilde imidlertid være Umagen værd at give Illustrationer til de tre ovenfor omtalte Maader, paa hvilke, i nærværende Klasse, Ungerne og de to Kjøen ere komne til at ligne hinanden. Jeg skal derfor omtale Slægten *Passer*³⁾. Hos *Husspurven* (*Passer domesticus*) er Hannen meget forskjellig fra Hunnen og fra Ungerne. Disse ligne hinanden og ligne ligeledes for en stor Del begge Kjøen og Ungerne af *Palæstinaspurven* (*P. brachydactylus*) og desuden ogsaa nogle beslægtede Arter. Vi kunne derfor antage, at *Husspurvens* Hun og Unger tilnærmelsesvis vise os den Fjerdragt, som Slægtens Stamform havde. Nu ligner hos *Skovspurven* (*P. montanus*) begge Kjøen og Ungerne nøje *Husspurvens* Han, saa at de Alle ere blevne modificerede paa den samme Maade og Alle afvige fra deres tidlige Stamforms typiske Farve. Dette kan være blevet bevirket ved, at en af *Skovspurvens* mandlige Forfædre har varieret, enten da den næsten var voksen eller da den var ganske ung, idet den saa i begge Tilfælde nedarvede sin modificerede Fjerdragt til Hunnen og Ungerne, eller endelig

¹⁾ Charlesworth: •Mag. of Nat. Hist.», Vol. 1, 1837, S. 305, 306.

²⁾ •Bulletin de la Soc. Vaudoise des Sc. Nat.», Vol. X, 1869, S. 132. Den polske Svanes (*Cygnus immutabilis*, Yarrell) Ællinger ere altid hvide; men denne Art kan, efter Hr. Sclaters Meddelelse til mig, ikke ansees for andet end en Varietet af den almindelige Svane (*Cygnus olor*).

³⁾ Meddelelser angaaende denne Slægt skylder jeg Hr. Blyth. *Spurven* fra *Palæstina* hører til Underslægten *Petronia*.

kan den have varieret, da den var voksen, og have nedarvet sin Fjerdragt til begge Kjøen i deres voksne Tilstand og paa Grund af, at der har været et Brud paa Loven om Nedarving til tilsvarende Aldre, kan den i en eller anden senere Periode have nedarvet sin Fjerdragt til Ungerne.

Det er umuligt at afgjøre, hvilken af disse tre Maader der i Almindelighed har været den herskende i nærværende Klasse. Den Antagelse, at Hannerne varierede medens de vare unge og nedarvede deres Varieringer til Afkommet af begge Kjøen, er maaske den mest sandsynlige. Jeg kan her tilføje, at jeg, rigtignok med ringe Held, har bestræbt mig for, ved at raadspørge forskellige Værker, at komme til en Afgjørelse om, hvorvidt den Periode, i hvilken Varieringen er indtruffen hos Fuglene i Almindelighed, har haft nogen afgjørende Indflydelse paa Karakterernes Nedarving til et af Kjønnene eller til dem begge. De to Regler, hvortil jeg ofte har henviist (nemlig at Varieringer, der indtræffe sent, nedarves kun til det samme Kjøen, medens de, der fremkomme tidligt, nedarves til begge Kjøen), holde aabenbart stik i første¹⁾, anden og fjerde Klasse, men de slaa fejl i ligesaa mange andre Klasser, nemlig i tredje, ofte i femte²⁾ og i den lille sjette Klasse. Men, saavidt jeg kan skjønne, gjælde de for et betydeligt Flertal af Fuglearter. Hvad enten det nu er saa eller ej, saa kunne vi af de Kjendsgjæringer, der ere meddelte

¹⁾ Hannerne af *Tanagra æstiva* og *Fringilla cyanea* bruge f. Ex. tre Aar, Hannerne af *Fringilla ciris* fire Aar til fuldstændigt at erhverve deres skønne Fjerdragt. (Se Audubon: «Ornith. Biography», Vol. I, S. 233, 280, 378. Strøm-Anden bruger tre Aar (ibid. Vol. III, S. 614). Efter Hr. J. Jenner Weir kan man kjende Guldfasanens Han fra dens Hun allerede naar den er tre Maaneder gammel, men den viser sig ikke i sin fulde Pragt før sidst i September i det følgende Aar.

²⁾ Saaledes varer det fire Aar før *Ibis tantalus* og *Grus Americanus* og to Aar før *Ardea Ludovicana* faa deres Fjerdragt fuldstændigt. Se Audubon: ibid. Vol. I, S. 221; Vol. III, S. 133, 139, 211.

i det ottende Kapitel, slutte os til, at Varieringsperioden har været et væsentligt Element for Afgjørelsen af Ned-arvingsformen.

Det er vanskeligt hos Fuglene at afgjøre med hvilken Maalestok vi skulle maale om Varieringsperioden bør kaldes tidlig eller seen; om vi i saa Henseende skulle bruge Alder i Forhold til Livsvarighed, eller til Reproduktions-evnen, eller til det Antal Fjerskifter, Arten undergaaer. Fuglenes Fjerskifte, selv indenfor den samme Familie, afviger undertiden meget fra hinanden, uden at man kan angive Grunden dertil. Nogle Fugle skifte Fjer saa tidligt, at næsten alle Kropfjerene ere kastede af førend de første Vingefjer ere fuldt udviklede, og vi kunne ikke tro, at dette var Tingenes oprindelige Tilstand. Bliver Fjerskiftningsperioden fremskyndet, saa vil den Alder, i hvilken den færdige Fjerdragts Farver først udvikledes, falskeligt forekomme os at have været en tidligere end den virkelig var. Dette kan oplyses ved en Fremgangsmaade, som nogle Fugleliebhavere følge. De plukke nemlig nogle faa Fjer ud paa Dompap-Ungens Bryst og fra de unge Guld-Fasaners Hoved eller Hals for at forvise sig om deres Kjøen; thi hos Hannerne blive disse Fjer øjeblikkelig remplacerede af farvede Fjer¹). Den virkelige Levealder kjendes kun hos faa Fugle, saa vi neppe kunne bruge den til vor Maalestok. Og med Hensyn til den Periode, i hvilken Reproduktions-evnen erhverves, saa maa det siges at være en Kjendsgjering, om end en mærkelig, at forskjellige Fugle lejlighedsvis parres medens de have deres ufærdige Fjerdragt²).

¹) Hr. Blyth i: Charlesworth's «Mag. of Nat. Hist.», Vol. I, 1837, S. 300. Hr. Bartlett har givet mig Underretning om Guldfasanen.

²) I Audubon: «Ornith. Biography», finder jeg følgende Tilfælde omtalte. Den amerikanske Fluesnapper (*Muscicapa ruticilla*, Vol. I, S. 203). Ibis tantalus tager fire Aar til at opnaa fuldstændig Modenhed, men yngler undertiden i det andet Aar (Vol. III, S. 133). *Grus Americana* bruger ligesaa lang Tid, men yngler før dens Fjerdragt er bleven helt udviklet (Vol. III, S. 211). Hos *Ardea*

Den Kjendsgjærning, at Fugle parres i deres ufærdige Fjerdragt, synes at staa i Strid med den Antagelse, at Parringsvalget skulde have spillet en saa vigtig Rolle, som jeg troer det har, ved at give prydede Farver, Fjer osv. til Hannerne og, ved Hjælp af ligelig Nedarven, ogsaa til mange Arters Hunner. Denne Indvending vilde have Kraft, ifald de yngre og mere prydede Hanner vare ligesaa heldige med at vinde Hunnerne og at forplante sig som de ældre og skjønnere Hanner. Men vi have ingen Grund til at antage, at dette er Tilfældet. Audubon taler om, at de uudvoksne Hanner af Ibis *tantalus* parres, som en sjelden Begivenhed. Det Samme gjør Hr. Swinhoe, naar han omtaler *Oriolus's* uudvoksne Hanner.¹⁾ Dersom Ungerne hos nogensomhelst Art, i deres ufærdige Fjerdragt, havde mere Held med at vinde sig Mager end de Voksne, saa vilde den færdige Fjerdragt sandsynligvis snart gaa tabt, eftersom de Hanner, som længst beholdt den ufærdige Dragt, vilde blive de herskende, og saaledes vilde Artens Karakter tilsidst blive modificeret.²⁾ Dersom

cœrulea ere de Voksne blaa og Ungerne hvide, og man kan træffe hvide, spraglede og uudvoksne Fugle rugende imellem hverandre (Vol. IV, S. 58); men Hr. Blyth meddeler mig, at visse Hejrer aabenbart ere dimorfe, da man kan finde hvide og farvede Individuer paa samme Alder. Strøm-Anden (*Anas histrionica*, Linné) bruger tre Aar til at faa sin Fjerdragt fuldstændig, skjøndt den hyppig yngler i det andet Aar (Vol. III, S. 614). Om den hvidhovedede Ørn (*Falco leucocephalus*, Vol. III, S. 210) veed man ligeledes, at den yngler før den er ganske færdig. Nogle Arter af *Oriolus* yngle ligeledes (ifølge d'Hrr. Blyth og Swinhoe i «Ibis», Juli 1863, S. 68) før de fuldstændigt have faaet deres Fjerdragt.

¹⁾ Se sidste Anmærkning.

²⁾ Andre Dyr, henhørende til vidt forskellige Klasser, ere ogsaa sædvanligvis eller lejlighedsvis istand til at yngle før de fuldstændigt have faaet de Karakterer, der betegne dem som Voksne. Dette er Tilfældet med Laksens unge Hanner. Om adskillige Padder vides det, at de have ynglet, skjøndt de havde Larvetilstandens Bygning. Fritz Müller har («Für Darwin», 1864; eng. Overs. 1869, S. 79) viist, at visse amfipode Krebsdyr blive kjønsmodne som Unger, og

paa den anden Side Ungerne aldrig havde Held med sig til at vinde Hunner, saa vilde den Vane at forplante sig tidligt, rimeligvis senere eller tidligere ganske blive uddyddet, fordi den vilde være overflødig og medføre Kraftspild.

Visse Fugles Fjerdragt bliver ved at tiltage i Skjønhed mange Aar efter at de ere fuldkommen udvoksede; dette er saaledes Tilfældet med Paafuglens Hale og med Toppe og Dunfjer hos visse Hejrer, f. Ex. *Ardea Ludoviciana*¹⁾; men det er meget tvivlsomt, hvorvidt den fortsatte Udvikling af saadanne Fjer er Resultatet af Udvalgelsen af flere paa hinanden følgende heldige Varieringer, eller ligefrem Følge af fortsat Vækst. De fleste Fisk vedblive at tage til i Størrelse, saalænge de ere ved godt Helbred og have tilstrækkelig Næring, og det kan være der gjælder en lignende Lov for Fuglenes Fjer.

Klasse V. Naar de Voksne af begge Kjøen have en forskjellig Vinter- og Sommerdragt, saa ligne Ungerne, hvad enten Hannen er forskjellig fra Hunnen eller ej, de Voksne af begge Kjøen i deres Vinterdragt, eller ogsaa, men langt sjeldnere, i deres Sommerdragt; eller de ligne kun Hunnerne; eller ogsaa kunne Ungerne have en intermediær Karakter, eller de kunne afvige i

jeg antager dette for et Exempel paa Ynglen før Modenheden er indtraadt, fordi de endnu ikke have faaet deres fuldt udviklede Griberekskaber. Alle saadanne Kjendsgjerninger ere højst interessante, idet de vise os Maaderne, paa hvilke Arterne kunne faa deres Karakterer stærkt modificerede i Overensstemmelse med Hr. Cope's Synsmaade, som han har udtrykt som «Slægtskarakterernes Forsinkelse og Fremskyndelse» («retardation and acceleration of generic characters»), men jeg kan ikke slutte mig til den udmærkede Forskers Anskuelse i deres hele Udstrækning. Se Hr. Cope: «On the Origin of Genera» i «Proc. of Acad. Nat. Sc. of Philadelphia», Oct. 1868.

¹⁾ Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 507, om Paafuglene. Audubon: ibid., Vol. III, S. 139, om *Ardea*.

høj Grad fra de Voksne i begge deres Fjerdragter. — I denne Klasse ere Tilfældene særligt indviklede, hvad der ikke er forbavsende, da de ere afhængige af Arvelighed, der i en større eller mindre Grad er bunden paa tre forskellige Maader, nemlig bunden af Kjøen, Alder og Aarstid. I nogle Tilfælde gjenneemgaa en og samme Arts Individer i det Mindste fem forskellige Stadier i deres Fjerdragt. Hos de Arter, hvor Haanen afviger fra Hunnen i Sommertiden alene eller, hvad der er sjeldnere, til begge Aarstider¹⁾, ligne Ungerne i Almindelighed Hunnerne, — dette er saaledes Tilfældet med den saakaldte nordamerikanske Stillids og aabenbart ogsaa med de pragtfulde Malurier fra Avstralien²⁾. Hos de Arter, hvis Kjøen ere ens baade Sommer og Vinter, kunne Ungerne ligne de Voksne, for det Første i deres Vinterdragt, for det Andet, hvad der er meget sjeldnere, i deres Sommerdragt, for det Tredie kunne de staa midt imellem disse to Tilstande og for det Fjerde kunne de afvige i meget høj Grad fra de Voksne til alle Aarstider. Vi have et Exempel paa det første af disse fire Tilfælde hos en af de indiske Silkehejrer (*Buphus coromandus*), hos hvilke Ungerne og de Voksne af begge Kjøen ere hvide om Vinteren, medens de Voksne blive rødgule om Sommeren. Hos den indiske *Anastomus oscitans* træffe vi et lignende Tilfælde, men det forholder sig omvendt med Farverne, thi Ungerne og de Voksne af begge Kjøen ere graa og sorte om Vinteren, medens de Voksne blive hvide om Sommeren.³⁾ Som et

1) Oplysende Exempler findes i: Macgillivray: «Hist. Brit. Birds», Vol. IV; angaaende *Tringa* osv., S. 229, 271; angaaende *Machetes*, S. 172; *Charadrius hiaticula*, S. 118; *Charadrius pluvialis*, S. 94.

2) Om den nordamerikanske Stillids (*Fringilla tristis*, Linné), se Audubon: «Ornith. Biography», Vol. I, S. 172. Om Maluri: Gould: «Handbook of the Birds of Australia», Vol. I, S. 318.

3) Hr. Blyth har jeg at takke for Meddelelsen om *Buphus*; se endvidere Jerdon: «Birds of India», Vol. III, S. 749. Om *Anastomus* se Blyth I: «Ibis», 1867, S. 173.

Exempel paa det andet Tilfælde vil jeg nævne, at Ungerne af den almindelige Alk (*Alca torda*, Linné) paa et tidligt Stadium af deres Fjerdragt ere farvede ligesom de Voksne om Sommeren; og at Ungerne af den hvidtoppede Spurv fra Nordamerika (*Fringilla leucophrys*), saasart den er blevet flyvefærdig, faaer elegante hvide Striber paa Hovedet, men som saa forsvinde baade hos Unge og Gamle om Vinteren¹⁾. Med Hensyn til det tredie Tilfælde, det nemlig, at Ungerne have en intermediær Karakter mellem de Voksnes Sommer- og Vinterdragt, saa paastaaer Yarrell²⁾, at dette indtræffer med mange Vadefugle. Hvad endelig det angaaer, at Ungerne afvige meget fra begge Kjønns færdige Sommer- og Vinterdragt, saa er dette Tilfældet med nogle nordamerikanske og iudiske Hejrer og Silkehejrer, — hvis Unger alene ere hvide.

Jeg vil kun gjøre nogle faa Bemærkninger om disse indviklede Tilfælde. Naar Ungerne ligne Hunnen i dens Sommerdragt, eller de Voksne af begge Kjøen i deres Vinterdragt, saa afvige Tilfældene her kun deri fra dem, der ere anførte under Klasse I og III, at de Karakterer, der oprindeligt ere erhvervede af Hannerne i Parrings-tiden, ere blevne bundne i deres Nedarven til den tilsvarende Aarstid. Naar de Voksne have en forskjellig Sommer- og Vinterdragt og de Unge afvige fra begge, saa er Tilfældet vanskeligt at forstaa. Vi kunne indrømme, at det er sandsynligt, at Ungerne have beholdt et gammelt Fjerdragtsstadium; vi kunne ved Hjælp af Parringsvalget forklare de Voksnes Sommer- eller Bryllupsdragt, men hvad skulle vi sige om deres forskjellige Vinterdragt? Dersom vi kunde indrømme, at denne Fjerdragt i alle Tilfælde

¹⁾ Om *Alca*, se: Macgillivray: «Hist. Brit. Birds», Vol. V, S. 347. Om *Fringilla leucophrys*: Audubon: *ibid.* Vol. II, S. 89. Jeg skal senere komme til at omtale, at Ungerne hos visse Hejrer og *Buphus*-Arter ere hvide.

²⁾ «History of British Birds», Vol. I, 1839, S. 159.

tjener til Beskyttelse, saa vilde det være en simpel Sag at forklare, hvordan den er bleven erhvervet; men der synes ikke at være nogen god Grund til at antage dette. Man kunde formode, at de vidt forskellige Livsbetingelser om Sommeren og om Vinteren paa en direkte Maade havde paavirket Fjerdragten; dette kan have havt nogen Indflydelse, men jeg har ikke megen Tro paa, at en saa stor Forskjel som den, vi undertiden se mellem de to Fjerdragter, er blevet saaledes foraarsaget. Det er en rimeligere Forklaring, at et gammelt Slags Fjerdragt, der var bleven delvis modificeret ved Nedarving af nogle af Sommerdragstens Karakterer, er bleven beholdt af de Voksne om Vinteren. Sluttelig er det altsaa tydeligt, at alle Tilfælde i nærværende Klasse ere afhængige deraf, at Karakterer, der ere blevne erhvervede af de voksne Hanner, ere blevne bundne paa forskellig Maade i deres Nedarven, nemlig til Alder, Aarstid og Kjøen; men det vilde ikke være Umagen værd at forsøge paa at stille disse indviklede Forhold ud fra hinanden.

Klasse VI. Ungerne afvige i deres første Fjerdragt fra hinanden, naar de høre til forskellige Kjøen, idet de unge Hanner mere eller mindre nøje ligne de voksne Hanner og de unge Hunner mere eller mindre de voksne Hunner. — De Tilfælde, der henhøre til nærværende Klasse, ere, omendskjøndt de tilhøre forskellige Grupper, ikke talrige, og dog skulde det, ifald Erfaringen ikke havde lært os det Modsatte, synes at være den naturligste Ting af Verden, at Ungerne altid først til en vis Grad skulde ligne de Voksne af samme Kjøen og saa efterhaanden komme til at ligne dem mere og mere. Den fuldvoksne Han hos den sorthovedede Sanger (*Sylvia atricapilla*) har et sort Hoved, medens Hunnens er rødbrunt, og Hr. Blyth har meddelt mig, at Ungerne af begge Kjøen kunne kjendes fra hinanden ved Hjælp af denne Karakter, selv som ganske smaa. I

Drosselfamilien har man bemærket et usædvanligt stort Antal lignende Tilfælde; Solsortens Han (*Turdus merula*) kan som Lille skjelves fra Hunnen, eftersom Svingfjerene, der ikke skiftes saa snart som Kropfjerene, beholde en brunlig Farve indtil det andet almindelige Fjerskifte¹⁾. Spottefuglenes (*Turdus polyglottus*, Linné) to Kjøen afvige meget lidt fra hinanden, dog kan man let meget tidligt kjende Hannerne fra Hunnerne derpaa, at deres Farve er snehvid²⁾. Hannerne hos en Skovdrossel og hos en Klippedrosselart, nemlig *Orocetes erythrogastra* og *Petrocincla cyanea*, have mange af deres Fjer farvede smukt blaa, medens Hunnerne ere brune, og de spæde Unger af Hankjønnen af begge Arter have paa deres vigtigste Vinge- og Halefjer en Bræmme af Blaat, medens Hunnerne ere bræmmede af Brunt³⁾, saa at netop de Fjer, som hos den unge Solsort antage deres færdige Karakter og blive sorte efter de andre, hos disse to Arter antage denne Karakter og blive blaa efter de andre. Den sandsynligste Forklaring af disse Tilfælde er den, at Hannerne, til Forskjel fra hvad der indtræffer i Klasse I, have nedarvet deres Farver til deres mandlige Afkom i en tidligere Alder end den, i hvilken de selv først erhvervede dem; thi dersom de havde varieret medens de vare ganske unge, vilde de sandsynligvis have nedarvet alle deres Karakterer til deres Afkom af begge Kjøen⁴⁾.

¹⁾ Blyth i: Charlesworth's «Mag. of Nat. Hist.», Vol. I, 1837, S. 362, og Meddelelser til mig.

²⁾ Audubon: «Ornith. Biography», Vol. I, S. 113.

³⁾ Hr. C. A. Wright i: «Ibis», Vol. VI, 1864, S. 65. Jerdon: «Birds of India», Vol. I, S. 515.

⁴⁾ Endvidere kunne følgende Exempler anføres: de unge Hanner af *Tanagra rubra* kunne kjendes fra de unge Hunner (Audubon: «Ornith. Biography», Vol. IV, S. 302) og saaledes forholder det sig ogsaa med Afkommet af en blaa indisk Nøddeknækker (*Dendrophila frontalis*) (Jerdon: «Birds of India», Vol. I, S. 389). Hr. Blyth meddeler mig ogsaa, at de to Kjøen hos den sortstribede Dige-smutte (*Saxicola rubicola*) meget tidlig kunne kjendes fra hinanden.

Hos *Aiturus polytmus* (en af Kolibrierne) har Hannen pragtfulde sorte og grønne Farver og to af Halefjerene ere meget stærkt forlængede; Hunnen har en almindelig Hale og lidet iøjnefaldende Farver; men nu begynde de unge Hanner, istedetfor, i Overensstemmelse med den almindelige Regel, at ligne den voksne Hun, lige fra første Færd af at antage de Farver, der ere ejendommelige for Hannerne, og deres Halefjer blive tilmed snart forlængede. denne Meddelelse skylder jeg Hr. Gould, som ogsaa har givet mig den følgende mere slaaende og tidligere ikke offentliggjorte Meddelelse. To Kolibrier, der høre til Slægten *Eustephanus* og begge ere smukke, bebo den lille *Ø Juan Fernandez* og ere altid blevne regnede som specifik forskjellige. Men man har for nylig overbevist sig om at den Ene, som er livlig valdnøddebrunt farvet med et gyldenrødt Hoved, er Hannen, medens den Anden, som er elegant spættet med Grønt og Hvidt og har et metalglindsende grønt Hoved, er Hunnen; nu ligne Ungerne fra første Færd af til en vis Grad de Voksne af det tilsvarende Kjøen, idet Ligheden lidt efter lidt bliver mere og mere fuldstændig.

Betragte vi noget nærmere dette sidste Tilfælde og lade vi, ligesom tidligere, Ungens Fjerdragt lede os, saa kunde det se ud, som om begge Kjøen vare blevne gjorte uafhængige af hinanden, og ikke som om det ene Kjøen delvis havde overført sin Skjønhed til det andet Kjøen. Hannen har aabenbart erhvervet sig sine straalende Farver ved Parringsvalg, paa samme Maade som f. Ex. Paafuglen eller Fasanen i vor første Klasse og Hunnen paa samme Maade som *Rhynchæa*- eller *Turnix*-Hunnerne i vor anden Klasse. Men det er meget vanskeligt at forstaa, hvorledes dette kan være skeet samtidig med den samme Arts to Kjøen. Hr. Salvin siger, som vi have seet i ottende Kapitel, at hos visse Kolibrier er der et langt større Antal Hanner end Hunner, medens der af andre Arter, som bebo det samme Land, er en langt større Mængde

Hunner end Hanner. Dersom vi nu kunde antage, at Hannerne hos Juan Fernandez-Arten i en eller anden tidligere lang Periode havde overgaaet Hunnerne stærkt i Individ-Antal og at Hunnerne i en anden lang Periode havde overgaaet Hannerne stærkt i Individ-Antal, saa ville vi kunne forstaa, hvorledes Hannerne til en Tid og Hunnerne til en anden Tid kunne være blevne gjorte skjønne ved Udvælgelse af de livligst farvede Individuer af hvert af Kjønne; idet saa begge Kjøen nedarvede deres Karakterer til deres Unger i en noget tidligere Alder end sædvanlig. Om dette er den rigtige Forklaring, skal jeg ikke indlade mig paa at paastaa, men Sagen er for mærkelig til at den kan forbigaaes uden særlig Omtale.

Vi have nu i mangfoldige Tilfælde og i alle seks Klasser seet, at der bestaaer et meget nært Forhold mellem Ungernes og de Voksnes Fjerdragt, enten af det ene eller af begge Kjøen. Disse Forhold kunne meget godt forklares ved den Lov, at det ene Kjøen — og i de fleste Tilfælde er det Hannen — først ved Variering og Parringsvalg erhvervede straalende Farver og andre Prydelser og nedarvede dem paa forskjellige Maader i Overesstemmelse med de bekjendte Arvelighedslove. Hvorfor Varieringer ere indtrufne i forskellige Livsperioder, endogsaa undertiden hos Arter af samme Gruppe, det vide vi ikke; men hvad Nedarvingsformen angaaer, saa synes det som om den Alder, i hvilken Varieringerne først viste sig, har været en væsenlig bestemmende Aarsag.

Af Loven om Nedarvingen til tilsvarende Aldre og deraf, at en hvilkensomhelst Variering i Farve, som fremkom hos Hannerne i en tidlig Alder, og da ikke blev udvalgt, men tvertimod ofte blev udryddet som farlig, medens lignende Varieringer, som fremkom i eller nær ved Parrings-tiden, ere blevne bevarede, deraf følger det, at Ungernes Fjerdragt ofte vil være bleven ladet umodificeret eller kun lidt modificeret. Vi faa saaledes nogen Forstand paa den

Maade, paa hvilken de nu eksisterende Arters Forfædre vare farvede. Hos et stort Antal Afarter i fem af vore seks Klasser ere de Voksne af det ene Kjøen eller af dem begge stærkt farvede, i det Mindste i Parringstiden, medens Ungerne altid have mindre straalende Farver end de Voksne, eller have ganske matte Farver; thi, saavidt jeg kan se, har man ingen Exempler paa, at Ungerne af matfarvede Arter have straalende Farver, eller paa, at Ungerne af glimrende farvede Arter have endnu mere glimrende Farver end deres Forældre; men i den fjerde Klasse, i hvilken Ungerne og de Gamle ligne hinanden, er der mange Arter (skjøndt paa ingen Maade alle), der ere straalende farvede, og da disse danne hele Grupper, kunne vi heraf slutte os til, at deres Forfædre ligeledes havde prægtige Farver. Bortseet fra denne enkelte Undtagelse, synes det som om den hele Verdens Fugle have taget stærkt til i Skjønhed siden det Tidspunkt, om hvilket der tildeels foreligger Efterretninger, i deres ufærdige Fjerdragt.

Om Fjerdragtens Farve i Forhold til Beskyttelse. — Man vil have seet, at jeg ikke kan være enig med Hr. Wallace i den Antagelse, at dunkle Farver, naar de kun findes hos Hunnerne, i de fleste Tilfælde særligt ere blevne erhvervede til Beskyttelse for Arten. Som tidligere bemærket kan der imidlertid ikke være nogen Tvivl om, at begge Kjøen hos mange Fugle have faaet deres Farver modificerede i dette Ojemed, saaledes at de kunne undgaa at vække deres Fjenders Opmærksomhed; eller i nogle Tilfælde for at de kunne komme nær paa deres Bytte uden at blive bemærkede, ganske i Lighed med det, at Uglerne have faaet deres Fjerdragt gjort blød for at deres Flugt kunde blive lydløs. Hr. Wallace bemærker¹⁾, at »det kun er i Troperne, i Skove, som aldrig

¹⁾ •Westminster Review», Juli 1867, S. 5.

miste deres Bladhang, at vi finde hele Fuglegrupper, hvis Hovedfarve er Grønt. Enhver, som nogensinde har prøvet, hvor vanskeligt det er at opdage Papegojer paa et levklædt Træ, vil gaa ind paa denne Betragtningssmaaede; vi maa nu alligevel huske paa, at mange Papegojer ere prydede med purpurrøde, blaa og orangegule Farver, der neppe kunne være Beskyttelsesfarver, Spætter leve overordenlig meget paa Træer, men foruden de grønne Arter er der mange sorte og sort- og hvidbrogede Arter — og alle Arter ere aabenbart udsatte for næsten samme Fare. Det er derfor sandsynligt, at de Fugle, der leve i Træer, have erhvervet de stærkest afstikkende Farver ved Paringsvalg; men at de grønne Farver ved Kvalitetsvalgets Hjælp have været heldigere stillede end de andre Farver, fordi de have tjent til Beskyttelse.

Med Hensyn til Fugle, der opholde sig paa Jorden, vil Enhver indrømme, at de ere farvede saaledes, at de ligne den dem omgivende Overflade, hvor vanskeligt det er at se Agerhøns, Snepper, Strandpibere, Skovsnepper, Lærker og Natravne, naar de sidde paa Jorden. Dyr, der leve i Ørkener, afgive de mest slaaende Exempler; thi den nøgne Flade afgiver intet Skjulested og alle de mindre Pattedyr, Krybdyr og Fugle søge Sikkerhed ved deres Farver. Som Hr. Tristram har bemærket¹⁾ med Hensyn til Saharas Beboere, ere de alle beskyttede ved deres «Isabellefarver eller Sandfarver». Naar jeg i min Erindring tilbagekalder de Ørkenfugle, som jeg har seet i Syd-Amerika, ligesom ogsaa de fleste af Storbritaniens Jordfugle, saa forekommer det mig, at begge Kjøen i saadanne Tilfælde ere ensfarvede. Jeg henvendte mig da til Hr. Tristram med Forespørgsel om Saharas Fugle og han har venligst tilstillet mig følgende Meddelelse. Der er 26 Arter, henhørende til femten Slægter, som aabenbart have faaet deres Fjerdragt farvet for Sikkerhedens Skyld, og denne Farvning

¹⁾ «Ibis», 1859, Vol. I, S. 429 og flgd.

er saa meget desto mere paaafaldende, som den hos de fleste af disse Fugle er forskjellig fra deres Slægtsfarve. I tretten Arter af seks og tyve ere begge Kjøen farvede paa samme Maade; men disse henhøre til Slægter, hos hvilke dette er den almindelige Regel, saa at vi herved ikke faa noget at vide om, hvorvidt Beskyttelsesfarverne ere de samme hos begge Ørkenfuglenes Kjøen. Af de andre tretten Arter høre tre til Slægter, i hvilke Kjønene i Almindelighed ere forskjellige fra hinanden, men hos disse ere Kjønnene ens. Hos de øvrige ti Arter afviger Hannen fra Hunnen, men Afvigelserne findes sædvanlig paa Undersiden af Legemets Fjerdragt, som er skjult, naar Fuglen ligger paa Jorden. Hovedet og Næbet har den samme sandede Farve paa begge Kjøen. Hos disse ti Arter er altsaa Oversiden paa begge Kjøen bleven paa-virket og gjort ens ved Kvalitetsvalg for Sikkerhedens Skyld, medens Undersiden alene hos Hannerne er bleven gjort forskjellig ved Parringsvalg for Skjønhedens Skyld. Da begge Kjøen ere lige vel beskyttede, saa se vi her tydeligt, at Hunnerne ikke ved Kvalitetsvalg ere blevene forhindrede fra at nedarve deres mandlige Forfædres Farver; vi maa derfor, som tidligere udviklet i saa Henseende, kalde Loven om kjønsbunden Nedarving tilhjælp.

Over den hele Verden ere begge Kjøen hos mange Arter af blødnæbbede Fugle, særlig af dem, som opholde sig i Rør og Siv, dunkelt farvede. Dersom deres Farver havde været straalende vilde de uden Tvivl have været meget mere iøjnefaldende for deres Fjender; men om de særlig have erhvervet deres matte Farver for herved at vinde Beskyttelse synes, saavidt jeg kan se, temmelig tvivlsomt. Det er endnu mere tvivlsomt, om saadanne matte Farver kunne være blevene erhvervede til Prydelse. Vi maa imidlertid huske paa, at Fugle-Hanner, omend-skjøndt de ere matfarvede, ofte afvige meget fra deres Hunner, hvad der saaledes er Tilfældet med den almindelige Spurv, og dette fører os til at antage, at saadanne

Farver ere blevne vundne ved Parringsvalg, fordi de udøve en vis Tiltrækningskraft. Mange af de blodnæbbede Fugle ere Sangere, og man bør nu vel erindre, at vi i et tidligere Kapitel have viist, at de bedste Sangere sjelden ere prydede med straalende Farver. Det kunde se ud, som om Fuglehunnerne i Almindelighed have udvalgt deres Mager enten for deres skønne Stemmers eller muntre Farvers Skyld, men ikke for begge Dele i Forening. Nogle Farver, hvis Bestemmelse aabenbart er den at være Beskyttelsesfarver, saaledes som Skovsnepens og Natravnsens, ere ligeledes tegnede og skatterede med stor Elegance efter vor Smag. I saadanne Tilfælde kunne vi antage, at baade Kvalitetsvalg og Parringsvalg have virket i Forening for Beskyttelse og Prydelse. Hvorvidt der existerer nogen Fugl, som ikke har noget særligt Tiltrækkende, hvorved den kan bedaare det andet Kjø, synes tvivlsomt. Naar begge Kjø ere saa dunkelfarvede, at det vilde være dristigt at antage, at Parringsvalget her har været i Virksomhed, og naar der ikke kan anføres noget direkte Bevis for, at saadanne Farver tjene til Beskyttelse, saa er det bedst, at vi tilstaa vor fuldstændige Uvidenhed angaaende Aarsagerne, eller, hvad der næsten er det Samme, at anse Resultatet for frembragt ved Livsbetingelsernes direkte Indvirkning.

Der er mange Fuglearter, hos hvilke begge Kjø ere iøjnefaldende, skjøndt ikke prægtigt farvede, saaledes som de talrige sorte, hvide eller brogede Arter, og disse Farver ere rimeligvis frembragte ved Parringsvalg. Hos den almindelige Solsort, hos Rypen, Urhanen, Sortanden (Oidemia) og selv hos en af Paradisfuglene (Lophorina atra) ere kun Hannerne sorte, medens Hunnerne ere brune og plettede, og der kan neppe være nogen Tvivl om, at jo Sortheden i disse Tilfælde har været en parringsvalgt Karakter. Det er derfor til en vis Grad sandsynligt, at den fuldstændige og delvise Sorthed hos begge Kjø hos saadanne Fugle som Krager, visse Kakkaduer, Storke,

Svaner og mange Havfugle ligeledes er Resultatet af Paringsvalg i Forbindelse med ligelig Nedarving til begge Kjøen; thi den sorte Farve kan neppe i noget Tilfælde gjøre Nytte som Beskyttelsesfarve. Hos forskellige Fugle, hvor Hannen alene er sort, og hos Andre, hvor begge Kjøen ere sorte, er Næbet eller Huden paa Hovedet prægtigt farvet, og den herved frembragte Farvemodsætning forøger deres Skjønhed meget; Exempler herpaa ere Sol-sorthannens straalende gule Næb, den purpurfarvede Hud over Øjet hos Urhanen og Tjuren, det forskjelligt og prægtigtfarvede Næb hos Sortandrikken (*Oidemia*), det røde Næb hos *Corvus graculus*, Linné, hos den sorte Svane og sorte Stork. Dette faaer mig til at anføre, at det ikke er aldeles utroligt, at Tukanerne kunne skylde Kvalitetsvalget deres Næbs enorme Størrelse, da der paa disse stilles forskjellige livlige Farver tilskue¹⁾; den nøgne Hud omkring Munden og Næbet og Øjnene er ligeledes prægtigt farvet og Hr. Gould siger, hvor han omtaler en af Arterne²⁾, at Næbets Farver uden Tvivl ere i den skjønneste og mest straalende Tilstand i Parringstiden*. Det, at Tukanerne ere belemrede med uhyre store Næb, der dog ere gjorte saa lette som muligt ved deres svampede Bygning, i et Øjemed, der tilsyneladende er saa uvæsentligt, det nemlig, at stille smukke Farver tilskue, det er ikke mere usandsynligt end det, at Argus-Fasanens Han

¹⁾ Der er ingensinde bleven givet en tilfredsstillende Forklaring af Tukan-Næbets uhyre Størrelse og endnu mindre af dets straalende Farver. Hr. Bates (*The Naturalist on the Amazons*, Vol. II, 1863, S. 341) siger, at de bruge deres Næb til dermed at naa Frugter paa Grenenes yderste Spidse; og ligeledes, efter andre Forfattere, til dermed at tage Æg og Unger ud af andre Fugle Reder. Men, som Hr. Bates indrømmer, »Næbet kan neppe ansees for et til denne Anvendelse meget godt formet Redskab». Næbets brede, tykke og lange Hovedmasse kan ikke forstaaes som hørende til et blot og bart Griberedskab.

²⁾ *Ramphastos carinatus*, Gould: *Monograph of Ramphastidæ*.

og nogle andre Fugle skulle være belemrede med Fjer saa lange, at de besværliggjøre Fuglenes Flugt.

Ligesom kun Hannerne i forskellige Arter ere sorte, medens Hunnerne ere dunkeltfarvede, saaledes er ogsaa i nogle faa Tilfælde kun Hannerne helt eller delvis hvide, dette gjælder saaledes om forskellige Arter af den syd-amerikanske *Chasmorhynchus*, den antarktiske *Rajgaas* (*Bernicla antarctica*), Sølvfasanen osv., medens Hunnerne ere brune eller dunkeltspragledede. Det er derfor ligesom før sandsynligt, at begge Kjøen hos mange Fugle, saaledes som hvide Kakkaduer, forskellige Silkehejrer med deres skønne Fjer, Ibiser, Maager, Terner o. A. have erhvervet deres mer eller mindre færdige Fjerdragt ved Parringsvalg. De Arter, som leve i Sneregionerne, høre selvfølgelig andensteds hen. Den hvide Fjerdragt hos nogle af de ovenfor nævnte Fugle viser sig kun hos begge Kjøen, naar de ere kjønsmodne. Dette er ligeledes Tilfældet med visse Suler, tropiske Fugle osv. og med Sne-gaasen (*Anser hyperboreus*). Da den Sidste ruger paa den nøgne Jord, naar den ikke er dækket med Sne, og da den gaaer Syd paa om Vinteren, saa er der ingen Grund til at antage, at dens snehvide færdige Fjerdragt tjener den til Beskyttelse. Hos *Anastomus oscitans*, som vi tidligere have omtalt, have vi endnu et bedre Bevis for, at den hvide Fjerdragt er en Parringskarakter, thi den udvikles kun om Sommeren, og Ungernes ufærdige Vinterdragt og de Voksnes Fjerdragt er graasort. Hos mange Arter af Maager (*Larus*) faaer Hoved og Hals en snehvid Farve om Sommeren, medens disse Dele om Vinteren hos de unge Fugle ere graa og spragledede. Paa den anden Side indtræffer akkurat det Modsatte med de mindre Maager (*Gavia*) og hos Terner (*Sterna*); thi Hovederne af de unge Fugle ere i de første Aar, og det Samme gjælder om de Voksnes Hoved om Vinteren, enten snehvide eller af en meget blegere Farve end i Parrings-tiden; dette sidste Tilfælde er endnu et Exempel paa den

lunefulde Maade, paa hvilken Parringsvalget ofte synes at have virket ¹).

Aarsagen til at Vandfugle saa meget hyppigere have faaet en hvid Fjerdragt end Jordfuglene staaer rimeligvis i Forbindelse med den Omstændighed, at de ere større og have større Flyveevne, saa at de let kunne forsvare sig eller let undslippe Rovfugle, for hvis Angreb de desuden kun ere lidet udsatte; som en Følge heraf er Parringsvalget ikke her blevet paavirket eller styret af Hensyn til Sikkerheden. Der kan ikke være Tvivl om, at hos Fugle, som færdes paa det aabne Verdenshav, kunne Hannerne og Hunnerne meget lettere finde hinanden, naar de ere blevne gjorte iøjnefaldende, ved at være blevne gjorte fuldstændig hvide eller sorte; og det kan derfor gjerne være, at disse Farver gjøre samme Nytte som mange Landfugles Lokkeraab. Naar en hvid eller sort Fugl opdager et Aadsel, der svømmer om paa Havet eller er drevet op paa en Banke, og Fuglen flyver ned derpaa, saa kan den sees i stor Afstand og saaledes fra en stor Afstand af lede andre Fugle af samme eller en anden Art hen til Byttet; men da dette vilde være til Skade for den, der først har fundet Aadslet, saa vilde de Individuer, som vare de hvideste eller sorteste, ikke derved have forskaffet sig mere Næring end de mindre stærkt farvede Individuer. Derfor kunne iøjnefaldende Farver ikke være blevne gradvis erhvervede i dette Øjemed ved Kvalitetsvalgets Hjælp. ²).

¹) Om *Larus*, *Gavia* og *Sterna* se: Macgillivray: «Hist. Brit. Birds», Vol. V, S. 515, 584, 626. Om *Anser hyperboreus*, Audubon: «Ornith. Biography», Vol. IV, S. 562. Om *Anastomus*, Hr. Blyth i: «Ibis», 1867, S. 173.

²) Det maa bemærkes, at af Gribbene, som strejfe vidt og bredt omkring i Atmosfærens højere Regioner, ligesom Havets Fugle over Oceanet, ere tre eller fire Arter ganske, eller for en stor Del, hvide og mange andre Arter sorte. Denne Kjendsgjerning taler

Da Parringsvalget er afhængigt af noget saa Omskifteligt som Smag, kunne vi forstaa, hvordan det kan være, at der indenfor den samme Fuglegruppe, hvis Medlemmer næsten have de samme Levevaner, kan findes hvide eller næsten hvide, saavel som sorte eller næsten sorte Arter, — f. Ex. hvide og sorte Kakaduer, Storke, Ibiser, Svaner, Terner og Stormfugle. Brogede Fugle træffes undertiden ogsaa i samme Gruppe, Exempler herpaa ere den sorthalsede Svane, visse Terner og den almindelige Skade. At en stærk Farvemodsætning er Fuglene behagelig, vil man komme paa det Rene med ved at gjenne-gaa en eller anden stor Samling eller en Række kolorerede Tavler, thi Kjønnene afvige ofte fra hinanden, saaledes at de blegere Dele hos Hannen ere mere hvide og de forskjelligt farvede mørke Dele hos den ere endnu mørkere end hos Hunnen.

Det kan endogsaa se ud som om blot og bar Nyhed, eller Forandring for Forandringens egen Skyld, undertiden har virket bedaarende paa Fuglehunnerne, ganske paa samme Maade som Forandringer i Moden virker paa os. Hertugen af Argyll siger ¹⁾ — og jeg er glad ved at have den usædvanlige Tilfredsstillelse at følge i hans Kjølvande, selv om det kun er for et kort Stykke — jeg er bleven mere og mere overbevist om at Variering, blot og bar Variering, maa betragtes som et Maal og Ojemed i Naturen. Jeg vilde ønske Hertugen havde forklaret hvad han mener med Naturen. Menes der, at Universets Skaber har anordnet en Forskjellighed i Resultaterne for sin egen eller for Menneskets Fornøjelse? I den første Antagelse savner jeg ligesaa meget skyldig Ærbødighed, som jeg savner Sandsynlighed i den sidste. Det forekommer mig at være en bedre Forklaring at antage, at Fuglenes Smag er paa- virket af deres Luner. Hannerne af visse Papegøje-

for den Antagelse, at disse løjnefaldende Farver kunne hjælpe Kjønnene til at finde hinanden i Parringstiden.

¹⁾ «The Journal of Travel», udg. af A. Murray, Vol. I, 1868, S. 236.

Arter f. Ex. kunne, i det Mindste efter vor Smag, neppe siges at være skjønnere end Hunnerne, men de afvige fra hinanden i saadanne Ting, som, at naar Hunnen har «en smal, straalende smaragdgrøn Ring» om Halsen, saa har Hunnen i Stedet for en rosenfarvet Ring, eller Hunnen har en sort Halsring i Stedet for «en gul Halvmaane forpaa», og har et blegt rosenrødt Hoved i Stedet for at have det blomme-blaat¹⁾. Da saa mange Fuglehanner have lange Halefjer eller lange Fjertoppe til deres Hovedprydelse, saa synes den tidligere beskrevne korte Hale hos en Kolibrihan og den korte Fjertop hos Skalleslugeren næsten at ligne en af de mange hinanden stik modsatte Forandringer, som vi beundre ved vore egne Dragter.

Nogle Medlemmer af Hejrefamilien afgive et endnu mærkeligere Exempel paa, at Nyheder i Farve ere blevne foretrukne alene for Nyhedens Skyld. Ungerne af *Ardea* asha ere hvide, medens de Voksne ere mørkt skiferfarvede, og ikke blot Ungerne, men ogsaa de Voksne i deres Vinterdragt hos den beslægtede *Buphus coromandus* ere hvide, og denne Farve omdannes i Parringstiden til rigt Gulrødt. Det er utroligt, at Ungerne af disse to Arter, ligesaaavel som Ungerne hos andre Medlemmer af samme Familie²⁾, særligt skulde være blevne gjorte snehvide og derved gjorte iøjnefaldende for deres Fjender, eller at de Voksne af en disse to Arter særligt skulde være blevne gjorte hvide om Vinteren i et Land, som aldrig er bedækket med Sne. Paa den anden Side have vi Grund til at tro, at mange Fugle have erhvervet Hvidhed som Parringsprydelse. Vi

¹⁾ Om Slægten *Palæornis*, se: Jerdon: «Birds of India», Vol. I, S. 258—260.

²⁾ Ungerne af *Ardea rufescens* og *A. coerulea* fra de forenede Stater ere ligeledes hvide, medens de Voksne ere farvede saaledes som deres Artsnavn angiver. Audubon («Ornith. Biography», Vol. III, S. 416; Vol. IV, S. 58) synes helt fornøjet ved den Tanke, at denne mærkværdige Forandring i Fjerdragstens Farve i høj Grad vil «bringe Systematikeren i Knibe».

kunne derfor slutte os til, at en tidlig Stamform til *Ardea asha* og *Buphus* erhvervede sig en hvid Fjerdragt i et Parringen vedkommende Øjemed, og nedarvede denne Farve til deres Unger, saa at de Unge og de Gamle bleve hvide, ligesom visse nulevende Silkehejrer; idet saa Ungerne have beholdt den hvide Farve, medens de Voksne have ombyttet den med mere stærkt udprægede Farver. Men dersom vi kunde se endnu længere tilbage i Tiden, til endnu ældre Stamformer for disse to Arter, saa vilde vi rimeligvis finde, at de Voksne vare mørktfarvede. Jeg slutter mig til, at dette vilde være Tilfældet, i Analogi med mange andre Fugle, som ere mørke medens de ere unge og hvide i voksen Tilstand; og endnu mere i Analogi med *Ardea gularis*, hvis Farver ere de modsatte af dem, *Ardea asha* har, thi Ungerne ere mørktfarvede og de Voksne hvide, idet Ungerne have beholdt et tidligere Stadiums Fjerdragt. Det synes derfor som *Ardea asha*'s, *Buphu*'s og nogle beslægtede Arters Stamformer som Voksne i den lange Afstammingsrække have undergaaet følgende Farveforandringer: først en mørk Farve, saa rent hvide, og saa, paa Grund af en anden Modeforandring, om jeg saa maa sige, deres nuværende skifergraa, rødlig eller gulrøde Farver. Disse paa hinanden følgende Forandringer kunne kun forstaaes, naar man antager, at Nyheder have været Gjenstand for Fuglenes Beundring, ene og alene fordi de vare nye.

Résumé af de fire Kapitler om Fugle. — De fleste Fuglehanner ere i høj Grad stridbare i Parringstiden og nogle ere i Besiddelse af Vaaben, der ere særligt skikkede til at bekæmpe Rivalerne med. Men de mest stridbare og bedst væbnede Hanners Held i Kampen for Kjærlighed er sjældent eller aldrig ene afhængigt af Hannens Magt til at drive Hannerne paa Flugt eller til at dræbe dem, men disse Hanner have desuden særegne Midler til at bedaae Hunnerne. Hos nogle er dette Middel deres

Sangevne, eller Evnen til at udstøde besynderlige Skrig, eller til at frembringe Instrumentalmusik, og som en Følge heraf afvige disse Hanner fra Hunnerne i deres Stemmeredskaber og i Bygningen af visse Fjer. Disse besynderligt modificerede Midler til at frembringe forskellige Lyde lade os fatte høje Tanker om disse Midlers store Betydning for Bejlingen. Mange Fugle søge at bedaare Hunnerne ved Elskovsdanse eller Kaprioler, udførte paa Jorden eller i Luften, og undertiden paa særegne dertil indrettede Pladser. Men Prydelser af mange Slags, de mest straalende Farver, Kamme, Hudlapper, skønne Fjer, lange Fjer, Hudlapper osv., ere langt fra de almindeligste Midler. I nogle Tilælde synes Nyheden alene at have virket be- daarende. Hannernes Prydelser maa være i høj Grad vigtige for dem, thi i ikke saa faa Tilfælde ere de blevne erhvervede, uagtet de have bidraget til at udsætte Arten for større Fare fra deres Fjender og undertiden endogsaa uagtet de led Tab i Evnen til at bekæmpe deres Rivaler. Overordenlig mange Arter faa ikke deres pragtfulde Dragt førend de ere komne til Kjønsmodenhed eller ogsaa have de den kun i Par- ringstiden, eller ogsaa blive Farverne paa dette Tidspunkt mere livlige. Visse prydende Vedhæng forstørres, svulme op og faa prægtige Farver under selve Parringsakten. Hannerne stille deres Yndigheder til Skue med den yderste Omhu og saaledes at de kunne gjøre mest Virkning, og dette gjøres naar Hunnerne ere tilstede. Bejlingen er undertiden en langvarig Historie og mange Hanner og Hunner samles paa en bestemt Plads. At formode at Hunnerne ikke sætte Pris paa Hannernes Skjønhed, er det Samme som at sige, at al deres Pragt og deres Be- stræbelser for at bære Pragten til Skue ere unyttige, og dette er utroligt. Fugle have en meget fin Skjelneevne og i nogle faa Tilfælde kan det bevises, at de have Smag for det Skønne. Man veed desuden, at Hunnerne nu og da vise en stærk Forkjærlighed for eller Antipathi mod visse mandlige Individuer.

Dersom man indrømmer, at Hunnerne foretrække eller ubevidst opflammes af de skønneste Hanner, er det klart, at Hannerne derved langsomt, men sikkert, vilde blive gjorte mere og mere tiltrækkende ved Parringsvalgets Hjælp. At det er dette Kjøn, der særlig er blevet modificeret, kunne vi slutte os til af den Kjendsgjærning, at i næsten enhver Slægt, i hvilken Kjønene ere forskellige fra hinanden, der afvige Hannerne mere fra hinanden indbyrdes, end Hunnerne gjøre. Dette seer man tydeligt i visse nærbeslægtede, hinanden repræsenterende Arter, hvis Hunner man har Vanskelighed ved at henføre til den rigtige Art, medens Hannerne ingen saadanne Vanskeligheder frembyde. Vilde Fugle frembyde individuelle Varieringer, som ere mere end tilstrækkelige til, at Parringsvalget kan virke paa Grundlag af dem; men vi have seet, at de nu og da frembyde mere stærkt udprægede Varieringer, som saa hyppigt vende tilbage, at de øjeblikkelig vilde blive fæstnede, ifald de tjente til at bedaare Hunnen. Varieringslovene vilde have bestemt de i Begyndelsen optrædende Forandringsers Natur og vilde i høj Grad have indvirket paa Slutningsresultatet. Beslægtede Arters Hanner frembyde en Mængde af Gradationer, der angive Beskaffenheden af de Stadier, der ere tilbagelagte, og forklare visse Karakterer paa den interessanteste Maade, saaledes f. Ex. de indskaarne Øjne paa Paafuglens Halefjer og de vidunderligt skatterede Øjne paa Argusfasanens Vingefjer. Det er indlysende, at de straalende Farver, Fjertoppene, de skønne Fjer osv. hos mange af Fuglenes Hanner ikke kunne være blevne erhvervede for at tjene Dyret til Beskyttelse, thi i Virkeligheden udsætte de det undertiden for Fare. At de ikke skyldes Livsbetingelsernes direkte og bestemte Indvirkninger, derom kunne vi være overbeviste, fordi Hunnerne have været udsatte for de samme Betingelser og dog ofte i overordenlig høj Grad ere forskellige fra Hannerne. Omendskjøndt det er sandsynligt, at forandrede Betingelser, som virkede en lang Periode

igjennem, have kunnet faa en bestemt Indvirkning paa begge Kjøen, saa vilde dog det væsenligste Resultat heraf være bleven en foreget Tendens til fluktuerende Variabilitet eller en Forøgelse af de individuelle Forskjelligheder; og saadanne Forskjelligheder ville have afgivet et udmærket Grundlag for Parringsvalgets Virkning.

Arvelighedslovene synes, uafhængigt af Udvælgelsen, at have bestemt, hvorvidt de Karakterer, Hannerne have erhvervet for Skjønhedens Skyld, eller med hvilke de kunne frembringe forskellige Lyde, eller med hvilke de kunne bekæmpe hinanden, ere blevne nedarvede til Hannerne alene eller til begge Kjøen, enten for stedse eller periodisk til en vis Aarstid. Hvorfor forskellige Karakterer undertiden ere blevne nedarvede paa den ene Maade og undertiden paa den anden, det veed man i de fleste Tilfælde ikke; men Variabilitetsperioden synes ofte at have været den bestemmende Aarsag. Naar begge Kjøen have arvet alle Karaktererne, maa de nødvendigvis ligne hinanden; men da de paa hinanden følgende Varieringer kunde blive forskjelligt nedarvede, saa kan man, endogsaa indenfor enhver Slægt, finde den samme Gradation lige fra den allerstørste Lighed mellem Kjønene til den allerstørste Ulighed. Hos mange nærbeslægtede Arter, der have næsten de samme Livsvaner, ere Hannerne hovedsagelig komne til at afvige fra hinanden ved Parringsvalgets Indvirkning; medens Hannerne navnlig ere blevne forskellige derved, at de i en større eller mindre Grad have faaet Andel i de Karakterer, der saaledes ere blevne erhvervede af Hannerne. Endvidere vilde Virkningerne af Livsbetingelsernes bestemte Indflydelse ikke være blevne udviskede hos Hannerne saaledes som hos Hannerne, ved Ophobningen af stærkt udprægede Farver og andre Prydelser. Individene af begge Kjøen ville, hvordan de saa end have været paavirkede, i de paa hinanden følgende Perioder have holdt sig næsten ens, paa Grund af den uhindrede Krydsning mellem mange Individder.

Hos de Arter, hvor der er Forskjel paa Kjønnes Farver, er det muligt, at der først existerede en Tendens til at nedarve de paa hinanden følgende Varieringer ligelig til begge Kjøen; og at Hunnerne bleve forhindrede fra at erhverve Hannernes straalende Farver paa Grund af den Fare, de herved vilde blive udsatte for i Rugetiden. Men, saavidt jeg kan se, vilde det være en uhyre vanskelig Proces, ved Kvalitetsvalgets Hjælp at omdanne en Form for Nedarvingen til en anden. Derimod vilde der ikke være den mindste Vanskelighed ved at gjøre en Hun matfarvet, idet Hannen alligevel beholdt sin straalende Farve; ved Udvælgelsen af de paa hinanden følgende Varieringer, som fra første Færd af vare bundne i deres Nedarving til det samme Kjøen, vilde dette let kunne ske. Om nu virkelig mange Arters Hunner ere blevne saaledes modificerede, det kan foreløbig ikke afgjøres. Naar Hunnerne have faaet ligesaa iøjnefaldende Farver som Hannerne ved Hjælp af Loven om Karakterernes ligelige Nedarving til begge Kjøen, ere deres Instinkter ofte blevne modificerede og de komme til at bygge lukkede eller skjulte Reder.

I en lille og mærkelig Klasse af Tilfælde ere de to Kjøns Karakterer og Vaner blevne fuldstændigt ombyttede; thi Hunnerne ere her større og stærkere, mere støjende og mere prægtigt farvede end Hannerne. De ere endogsaa blevne saa stridbare, at de ofte kæmpe med hinanden, ligesom de mest stridbare Arters Hanner. Dersom de, hvad der synes rimeligt, pleje at drive rivaliserende Hunner bort, og ved at stille deres straalende Farver eller andre Yndigheder til Skue, bestræbe sig for at gjøre sig tiltrækkende for Hannerne, saa kunde vi forstaa, hvordan det kan være gaaet til, at de efterhaanden ved Hjælp af Parringsvalget og kjønsbunden Nedarving ere blevne skønnere end Hannerne — idet disse ere blevne lidet eller slet ikke modificerede.

Naar Loven om Nedarving til tilsvarende Alder er herskende, men ikke den om kjønsbunden Nedarving, saa

ville Ungerne, dersom Forældrene variere meget sent — og vi vide, at dette stadigt finder Sted hos vort Fjerkræ og lejlighedsvis ogsaa hos andre Fugle — ikke blive paa-
 virkede, medens de Voksne af begge Kjøen ville blive modificerede. Dersom begge disse Arvelighedslove ere herskende og et af Kjønnene varierer sent, saa vil kun det ene Kjøen blive modificeret, medens det andet Kjøen og Ungerne ikke ville blive paa-
 virkede. Naar Varieringer i Farveglans eller andre iøjnefaldende Karakterer indtræffe tidligt, Noget, der uden Tvivl ofte hænder, saa ville de ikke blive paa-
 virkede af Kvalitetsvalget, førend Parrings-
 tiden kommer, og som en Følge heraf ville de, ifald de ere farlige for Ungerne, blive udryddede ved Kvalitetsvalg. Deraf kunne vi forstaa, hvordan det kan være, at Varieringer, der opstaa sent, saa ofte ere blevne bevarede for Hannernes Udsmykning, medens Hannerne og Ungerne næsten ikke ere blevne paa-
 virkede og derfor ere ens. Hos Arter, som have en forskjellig Sommer- og Vinterdragt og hvis Hanner enten ligne eller afvige fra Hannerne til begge Aarstider eller kun om Sommeren, der bliver den Grad og den Maade, i hvilken og paa hvilken Ungerne og de Gamle ligne hinanden, overordenlig indviklet, og denne Indviklethed har aabenbart sin Grund deri, at Karakterer, der først vare erhvervede af Hannerne, ere blevne ned-
 arvede paa forskjellige Maader og i forskjellige Grader, bundne til Alder, Kjøen og Aarstid.

Da Ungerne af saamange Arter kun ere blevne lidet modificerede, hvad Farver og andre Prydelser angaa, ere vi istand til at danne os en Mening om deres gamle Forfædres Fjerdragt; og vi kunne se, at vore nu eksisterende Arters Skjønhed, hvad den hele Klasse angaaer, er taget meget til siden den Tid, om hvilken der foreligger indirekte Indberetninger i den ufærdige Fjerdragt. Mange Fugle, særlig de, som færdes meget paa Jorden, have uden Tvivl været dunkelt farvede for Sikkerhedens Skyld. I nogle Tilfælde har Fjerdragstens øverste, udsatte Overflade

været saaledes farvet hos begge Kjøen, medens Undersiden kun hos Hannerne er bleven prydet paa forskjellig Maade ved Parringsvalgets Hjælp. — Endelig kunne vi af de Kjendsgjæringer, der ere meddelte i disse fire Kapitler, slutte os til, at Kampvaaben, Redskaber, hvormed der frembringes Lyde, Prydelser af mange Slags og straalende og iøjnefaldende Farver, i Almindelighed ere blevne erhvervede af Hannerne ved Variering og Parringsvalg og ere blevne nedarvede paa forskjellig Maade, i Overensstemmelse med de forskjellige Arvelighedslove — medens Hunnerne og Ungerne i Sammenligning hermed kun ere blevne lidet modificerede.¹⁾

¹⁾ Jeg er Hr. Selater megen Tak skyldig, fordi han har havt den Godhed at gennemse disse fire Kapitler om Fugle og de to følgende om Pattedyr. Jeg har herved undgaaet at tage fejl af Artsnavnene og at meddele Fakta, som denne udmærkede Naturforsker veed bestemt ere upaalidelige. Men selvfølgelig er han aldeles ikke ansvarlig for Unøjagtigheden af de Exempler, der ere hentede fra forskjellige Avtoriteter.

SYTTENDE KAPITEL.

PATTEDYRENE'S SEKUNDÆRE KJØNSKARAKTERER.

Kamplove — Særegne Vaaben, kun hos Hannerne — Aarsagen til at Hunnerne mangle Vaaben — Vaaben fælles for begge Kjøen, dog oprindelig erhvervede af Hannen — Anden Brug af slige Vaaben — Deres store Betydning — Hannens betydeligere Størrelse — Forsvarsmidler — Om den Forkjærlighed, som et af Kjønne viser, naar Pattedyr parres.

Hos Pattedyrehe synes det, som om Hannen snarere vinder Hunnen ved Kamp end ved at stille sine Yndigheder til Skue. De mest frygtsomme Dyr, der ikke ere forsynede med noget særligt Vaaben, de kunne kæmpe med, indlade sig i fortvivlede Kampe i Parringstiden. Man har seet to Harehanner kæmpe med hinanden, indtil den ene af dem døde; Muldvarpehanner kæmpe ogsaa undertiden med et sørgeligt Resultat; Egerhanner «kæmpe hyppigt og saare ofte hinanden farligt»; det Samme gjøre Bæverhannerne, saa at «neppe et eneste Skind er uden Flænger.»¹⁾ Det Samme lagde jeg Mærke til paa Gua-

¹⁾ Se Waterton's Meddelelse om to Harer, der kæmpede, i: «Zoologist», Vol. I, 1843, S. 211. Om Muldvarpe: Bell: «Hist. of British Quadrupeds», første Udg., S. 100. Om Eger: Audubon og Bachman: «Viviparous Quadrupeds of N. America», 1846, S. 269. Om Bævere: Hr. A. H. Green i: «Journal of Lin. Soc. Zoolog.», Vol. X, 1869, S. 362.

nacos-Skindene fra Patagonien; og ved en enkelt Lejlighed var der flere af dem saa optagne af at kæmpe, at de uden Frygt stormede tæt forbi mig. Livingstone fortæller om mange syd-afrikanske Dyr, at de næsten altid havde Flænger, som de havde faaet i tidligere Stridigheder.

Vanddyrene kæmpe lige saa vel som Landdyrene. Det er bekjendt, hvor hidsigt Sælhundehannerne kæmpe i Parringstiden, baade med Tænder og Kløer, og deres Skind ere ligeledes ofte bedækkede med Ar. Spermacethvalernes Hanner ere meget skinsyge i Parringstiden og i deres Kampe faa de ofte deres Kæber indeni hinanden og vende sig om paa Siderne og tumle omkring*, saa at nogle Naturforskere tro, at den vanskabte Tilstand, i hvilken man ofte seer deres Underkæber, skyldes disse Kampe¹⁾.

Det er bekjendt, at alle Dyrehanner, som ere forsynede med særegne Kampvaaben, indlade sig paa heftige Kampe. Hjortenes Mod og fortvivlede Sammenstød ere ofte blevne gjorte til Gjenstand for Beskrivelse; i forskjellige Dele af Verden har man fundet deres Skeletter med Hornene klemte saadan ind i hinanden, at de ikke kunde faaes ud, Noget, der viste hvor sørgeligt baade Sejerherren og den Overvundne vare omkomne²⁾. Intet Dyr i Verden er saa farligt som en brunstig Elefant. Lord Tankerville har givet mig en Beskrivelse af Kampene mellem de vilde Tyre i Chillingham Park, Efterkommere af

¹⁾ Om Sælernes Kampe, se: Capt. C. Abbot i: «Proc. Zool. Soc.», 1868, S. 191; ligeledes Hr. R. Brown, ibid. 1868, S. 436; ligeledes L. Lloyd: «Game Birds of Sweden», 1867, S. 412; endvidere Pennant. Om Spermacethvalen se: Hr. J. H. Thompson i: «Proc. Zool. Soc.», 1867, S. 246.

²⁾ Se: Scrope («Art of Deer-stalking», S. 17) om hvorledes Hornene hos *Cervus elaphus* kunne gribe ind i hinanden. Richardson i: «Fauna Bor. Americana», 1829, S. 252, siger, at man har fundet Wapitien, Moose-dyret (et Slags Elsdyr) og Rensdyret indviklede med hinanden paa denne Maade. Hr. A. Smith fandt ved Cap det gode Haab to Gnuer i denne Tilstand.

den gigantiske *Bos primigenius*, der ingenlunde ere degenererede hvad Modet, men nok hvad Størrelsen angaaer. I 1861 var der flere, der kæmpede om Overherredømmet, og man lagde Mærke til, at to af de yngre Tyre angreb Hjordens gamle Fører, overvældede ham og gjorde ham ukampdygtig, saa at Vogterne troede, at han laa dødelig saaret inde i Naboskoven. Men faa Dage efter gik en af de unge Tyre alene ind i Skoven og da kom »Jagtens Konge«, som havde ligget og ægget sig selv op til Hævn, frem og i en Haandevending dræbte den sin Modstander. Saa gik han rolig tilbage til Hjorden og styrede den længe uden Modsigelse. Admiral B. J. Sullivan meddeler mig, at den Gang han boede paa Falklandøerne, indførte han en ung engelsk Hingst, som i Selskab med otte Hopper græssede paa Højene nær ved Port William. Paa disse Højder var der to vilde Hingste, af hvilke hver havde en lille Flok Hopper, »og det er vist, at disse Hingste aldrig vilde have stødt sammen uden at have givet sig til at kæmpe. Begge havde de forsøgt, hver for sig, at kæmpe med den engelske Hingst og drive den væk fra dens Hopper, men det var mislykkedes. En Dag kom de frem sammen og angreb den. Dette blev seet af Kapitainen, som passede paa Hestene og som, da han red hen til Stedet, fandt den ene af de to Hingste i Kamp med den engelske Hingst, medens den anden var ved at drive Hopperne bort og havde allerede faaet fire skilt fra de øvrige. Kapitainen gjorde Ende paa Sagen ved at drive hele Selskabet ind i Corral'en, thi de vilde Hingste vilde ikke forlade Hopperne.»

Dyrehanner, der iforvejen ere forsynede med Hugge- og Skæretænder, som de bruge i Livets almindelige Ojemed, saaledes som Rovdyrene, Insekttæderne og Gnaverne, ere sjældent forsynede med Vaaben, der særligt ere tillempe- til at bekæmpe deres Rivaler med. Med Hannerne hos mange andre Dyr, forholder det sig ganske anderledes. Dette seer man deraf, at Hannerne hos Hjortene og visse Arter af Antiloper have Horn, medens Hunnerne ere hornløse.

Hos mange Dyr ere Hjørnetænderne i Over- eller Underkæben, eller paa begge Steder, meget større hos Hannerne end end hos Hunnerne, eller mangle hos de Sidste, undertiden paa et skjult Rudiment nær. Visse Antiloper, Moskusdyret, Kamelen, Hesten, Vildsvinet, forskjellige Aber, Sælhunde og Hvalrosser afgive Exempler paa disse forskjellige Tilfælde. Hos Hvalroshunnen mangle Stødtænderne undertiden aldeles.¹⁾ Hos den indiske Elefanthan og hos Dugonhannen²⁾ afgive Fortænderne i Overkæben Angrebsvaaben. Hos Narhvalens Han er kun en af Tænderne udviklet til det velbekjendte spiralvredne Horn, som man kalder det, der undertiden er en ni til ti Fod langt. Det antages, at Hannerne bruge disse Horn, naar de kæmpe med hinanden; thi »det er sjældent at faa et, der ikke er brækket, og nu og da finder man ogsaa et, hvor Spidsen af et andet er klemt ind i Bruddet³⁾. Tandens paa den anden Side af Hovedet bestaaer hos Hannen af et Rudiment, der omtrent er ti Tommer langt og indkilet i Kæben. Det er imidlertid ikke meget usædvanligt at finde dobbelthornede Narhvalhanner, hos hvilke begge Tænder ere vel udviklede. Hos Hunnerne ere begge Tænder rudimentære. Kaskelothannen har større Hoved end Hunnen og dette er aabenbart til Nytte for disse Dyr i deres Søslog. Endelig er den voksne Næbdyrhan forsynet med et mærkeligt Apparat, nemlig en Spore paa Forlemmerne, som nøje ligner en Giftslanges Gifttand; man veed ikke hvad den bruges til, men der er jo Grund til at tro, at

¹⁾ Hr. Lamont («Seasons with the Sea-Horses», 1861, S. 143), siger, at en ordenlig Stødtand af Hvalroshannen vejer fire Pund og er længere end Hunnens, der vejer omtrent tre Pund. Det hedder i Beskrivelsen, at Hannerne kæmpe frygteligt. Om lejlighedsvis Mangel paa Stødtænder hos Hunnerne, se Hr. R. Brown: «Proc. Zool. Soc.», 1868, S. 429.

²⁾ Owen: «Anatomy of Vertebrates», Vol. III, S. 283.

³⁾ Hr. Hr. Brown: «Proc. Zool. Soc.», 1869, S. 513.

den bruges til Forsvarsvaaben¹⁾). Hos Hunnen er den et rent Rudiment.

Naar Hannerne ere forsynede med Vaaben, som Hannerne ikke have, saa kan der neppe være Tvivl om, at de bruges i Kampen mod andre Hanner og at de ere blevne erhvervede ved Parringsvalg. Det er ikke sandsynligt, i de fleste Tilfælde i det Mindste ikke, at Hannerne virkelig ere blevne frie for at erhverve saadanne Vaaben, fordi de have været unyttige eller overflødige, eller paa en eller anden Maade skadelige. Tvertimod, da de af mange Hanner ofte bruges i forskellige Ojemed og særligt til at forsvare sig imod Fjenderne, er det en forbavsende Kjendsgjerning, at de ere saa svagt udviklede eller aldeles mangle hos Hannerne. Uden Tvivl vilde Udviklingen af store forgrenede Horn hvert Aar hos Hinden og Udviklingen af uhyre store Stødtænder hos Elefant-hunnen have været et frygteligt Kraftspild, under Forudsætning af, at disse Redskaber slet ikke vare Hannerne til nogen Nytte. Som en Følge deraf vilde Variationer i disse Organers Størrelse, som førte til at fjerne dem, være komne under Kvalitetsvalgets Kontrol, og dersom disse Variationer vare kjønsbundne i Nedarvingen til det kvindelige Afkom, saa vilde de ikke være komne i Strid med deres Udvikling hos Hannerne ved Parringsvalg. Men hvordan kunne vi efter denne Betragtningssmaaede forklare Tilstedeværelsen af Horn hos visse Antilopehunner og af Stødtænder hos visse Dyrs Hanner, hvor de kun ere ganske lidt mindre end Hannerne. Forklaringen herpaa maa næsten i alle Tilfælde søges i Varieringslovene.

Da Rensdyret er den eneste Art i hele Hjortefamilien, hos hvilket Hunnen er forsynet med Horn, omendskjøndt noget mindre, tyndere og noget mindre grenede end hos Hannen, saa kunde det synes naturligt, at de paa en eller anden Maade vare særlig nyttige for dem. Der er imid-

¹⁾ Owen om Kaskeloten og Ornithorynchus, ibid. Vol. III, S. 638, 641.

lertid Noget, der taler for det Modsatte. Hunnen beholder sine Horn fra den Tid, da de ere fuldt udviklede, nemlig i September, hele Vinteren igjennem indtil Maj, da hun føder sine Unger; medens Hannen kaster sine Horn meget tidligere, nemlig mod Slutningen af November. Da begge Kjøen have de samme Fornødenheder og følgelig de samme Levevaner, og da Hannen kaster sine Horn om Vinteren, er det meget usandsynligt, at de kunne være til nogen særlig Nytte paa denne Aarstid, der optager den største Del af den Tid, i hvilken hun bærer Hornene. Det er heller ikke sandsynligt, at hun skulde have nedarvet Horn fra en eller anden Stamform til hele Hjortefamilien; thi af den Kjendsgjærning, at kun Hannerne hos saa mange Arter i alle Egne af Verden have Horn, kunne vi slutte os til, at dette var Gruppens oprindelige Karakter, det synes derfor, som om Horn maa være blevne nedarvede fra Hannen til Hunnen i en Periode, der fulgte efter den Tid, da de forskjellige Arter bøjede af fra en fælles Stamform, men det synes ogsaa, som om dette ikke skete før at give den nogen særegen Fordel derved.¹⁾

Vi vide, at Hornene udvikles i en ganske overordenlig tidlig Alder hos Rensdyret, men hvad Aarsagen dertil kan have været, veed man ikke. Det er imidlertid aabenbart bleven bevirket af Nedarving af Horn til begge Kjøen. Efter Hypotesen om Pangenesis er det forstaaeligt, at en meget lille Forandring i Hannens Konstitution, enten i Pandens Væv eller i Hornanlægget, kunde føre til at de udvikledes tidligt; og da Ungerne af begge Kjøen have næsten den samme Konstitution før Parringstiden, saa vilde Hornene, dersom de vare udviklede i en tidligere Alder

¹⁾ Om Bygningen af Rensdyrets Horn og om Kastningen af Hornene, se: Hoffberg: *Amoenitates Acad.*, Vol. IV, 1788, S. 149. Se: Richardson: *Fauna Bor. Americana*, S. 241, angaaende den amerikanske Varietet eller Art; endvidere Major W. Ross King: *The Sportsman in Canada*, 1866, S. 80.

hos Hannerne, have Tendens til at blive ligeligt udviklede hos begge Kjøen. Det vil støtte denne Anskuelse at huske paa, at Hornene altid nedarves gennem Hunnen og at der hos hende er en latent Evne til at udvikle dem, Noget man kan se hos gamle eller syge Hunner.¹⁾ Endvidere have Hunnerne af nogle andre Hjortearter, enten normalt eller lejlighedsvis, Hornrudimenter; saaledes har Hunnen af *Cervulus moschatus* »børstebesatte Forhøjninger, der ende i en Knude, istedetfor Horn»; og »hos de fleste Exemplarer af Wapiti-Hunnen (*Cervus canadensis*) er der en skarp Benudvækst istedetfor Horn.»²⁾ Af disse forskellige Ting kunne vi slutte, at det, at Rensdyrhunnen er i Besiddelse af rigtig godt udviklede Horn, skyldes den Omstændighed, at Hannerne først have erhvervet dem som Vaaben til at bekæmpe andre Hanner med og dernæst, at de af en eller anden ubekjendt Aarsag ere blevne udviklede usædvanlig tidligt hos Hannerne og som en Følge deraf nedarvede til begge Kjøen.

Lad os nu se paa de skedehornede Drovtyggere. Hos Antiloperne kan der dannes en hel Trinrække, begyndende med de Arter, hvis Hunner ganske mangle Horn — forbi dem, som have Horn saa smaa, at de næsten ere rudimentære, saaledes som *Antilocapra Americana* — til dem, som have meget vel udviklede Horn, men aabenbart mindre og tyndere end hos Hannerne og undertiden af en anden

¹⁾ Isidore Geoffroy St. Hillaire: «Essais de Zoolog. Générale», 1841, S. 513. Andre mandlige Karakterer end Hornene blive undertiden overførte paa Hunnerne; saaledes siger Hr. Boner («Chamois Hunting in the Mountains of Bavaria», 1860, anden Udg., S. 363) angaaende en gammel Hungemse, »ikke blot var Hovedet af et meget mandhaftigt Udseende, men der gik ogsaa langs ned ad Ryggen en Kam af lange Haar, der ellers kun findes hos Bukkene».

²⁾ Om *Cervulus*, Dr. Gray: «Catalogue of the Mammalia in British Museum», Part III, S. 220. Om *Cervus Canadensis* eller Wapiti, se: Hr. J. D. Caton: «Ottawa Acad. of Nat. Sciences», Maj 1868, S. 9.

Form¹⁾), og endende hos dem, hos hvilke begge Kjøen have lige store Horn. Hos Antiloperne, ligesom hos Reusdyret, bestaaer der et Forhold mellem Hornenes Udviklingsperiode og deres Nedarving til det ene eller til begge Kjøen; det er derfor sandsynligt, at det at de ere tilstede eller mangle hos nogle Arters Hunner, og deres mere eller mindre fuldkomne Tilstand hos Hunnerne af andre Arter, har sin Grund i, ikke at de ere til nogen særlig Nytte, men simpelthen i den Arvelighedsform, der har været den herskende. Det er i Overensstemmelse med denne Anskuelse, at endogsaa i den samme lille Slægt begge Kjøen af nogle Arter og Hannerne alene af andre Arter kunne være saaledes forsynede. En mærkelig Kjendsgjerning er det, at Hr. Blyth, uagtet Hunnen af Antilope bezoartica normalt mangler Horn, har seet ikke mindre end tre Hunner forsynede dermed, og der var ingen Grund til at antage, at de enten vare syge eller gamle. Denne Arts Hanner have lige spiralvredne Horn, der næsten ere parallelle med hinanden og rettede bag ud. Hunnens have en meget forskjellig Form, thi de ere ikke spiralvredne og staa vidt fra hinanden og krumme sig saaledes, at deres Spidser vende fremad. Det er en endnu mærkeligere Kjendsgjerning, at Hornene hos de kastrerede Hanner, efter Hr. Blyths Meddelelse, have den samme ejendommelige Form som hos Hunnerne, men ere længere og tykkere. I alle Tilfælde er Forskjelligheden mellem Hornene hos Hannerne og Hunnen og hos kastrerede og ikke-kastrerede Hanner afhængig af forskjellige Aarsager, — af den mere eller mindre fuldstændige Nedarving af mandlige Karakterer til Hunnerne, — af Artens Stamforms tidligere Tilstand, — og tildels maaske deraf, at Hornene bleve forskjelligt nærede, omtrent paa samme Maade som Hushanens Sporer,

¹⁾ Hornene af Hunnerne hos Ant. Eucore ligne f. Ex. Hornene hos en anden Art, nemlig Ant. Dorcas, var. Corine, se Desmarest: «Mammalogie», S. 455.

naar de sættes ind i Kammen eller i andre Dele af Legemet, antage forskellige abnorme Former, fordi de blive nærede paa en anden Maade.

Hos alle de vilde Gede- og Faarearter ere Hornene større hos Hannen end hos Hunnen 'og mangle undertiden ganske hos den sidste¹⁾. I forskellige tamme Racer af Faar og Geder ere kun Hannerne forsynede med Horn, og det er en betegnende Kjendsgjærning, at i en saadan Faareraace paa Guineakysten blive Hornene, efter Meddelelse fra Hr. Winwood Reade, ikke udviklede hos de kastrerede Hanner, saa at de i denne Henseende paavirkes paa samme Maade som Hjortene. I nogle Racer, saaledes som i den fra North Wales, hos hvilke begge Kjøen egenlig ere forsynede med Horn, ere Faarene meget tilbøjelige til at miste Hornene. Et paalideligt Øjensvidne, som i en bestemt Hensigt eftersaa en Flok af disse samme Faar i Læmmetiden, meddeler mig, at Hornene ved Fødslen i Almindelighed ere bedre udviklede hos Hannen end hos Hunnen. Hos den voksne Moskusokse (*Ovibos moschatus*) er Hannens Horn større end Hunnens og hos denne sidste gaa de ikke sammen ved Grunden²⁾. Hvad det almindelige Hornkvæg angaaer, bemærker Hr. Blyth: »Hos de fleste vilde okseagtige Dyr ere Hornene baade længere og tykkere hos Tyren end hos Koen, og hos Banteng-Koen (*Bos sondaicus*) ere Hornene meget smaa og bøjede stærkt tilbage. Hos de tamme Racer af Hornkvæg, baade af den puklede og ikke-puklede Type, ere Hornene korte og tykke hos Tyren, længere og mere slanke hos Koen og hos Studen; og hos den indiske Bøffel ere de kortere og tykkere hos Tyren, længere og mere slanke hos Koen. Hos den vilde Gaour (*B. gaurus*) ere Hornene for det Meste baade længere og tykkere hos Tyren end hos Koen.«³⁾

¹⁾ Gray: «Catalogue Mamm. Brit. Mus.», Part III, 1852, S. 160.

²⁾ Richardson: «Fauna Bor. Americana», S. 278.

³⁾ «Land and Water», 1867, S. 346.

Saaledes er hos de fleste skedehornede Drøvtyggere Hannens Horn enten længere eller kraftigere end Hunnens. Jeg kan her tilføje, at hos *Rhinoceros simus* er Hunnens Horn i Almindelighed længere, men mindre kraftige end Hannens; og hos nogle andre Arter af Næshorn skulle de være kortest hos Hunnen.¹⁾ Af disse forskellige Kjendsgjæringer kunne vi uddrage den Slutning, at alle Slags Horn, selv om de ere lige stærkt udviklede hos begge Kjøn, oprindelig bleve erhvervede af Hannerne for med dem at overvinde andre Hanner, ogsaa ere blevne nedarvede mere eller mindre fuldstændigt til Hunnen, alt efter hvad Styrke den ligelige Nedarvingsmaade har havt.

Elefantens Stødtænder ere hos de forskellige Arter eller Racer forskellige hos de to Kjøn, næsten paa samme Maade som Drøvtyggernes Horn. I Indien og paa Malacca ere kun Hannerne forsynede med veludviklede Stødtænder. Elefanten fra Ceylon betragtes af de fleste Naturforskere som en særegen Race, men af nogle som en særegen Art, og hos den findes der ikke een af hundrede, der har Stødtænder, og de faa, der have dem, ere udelukkende Hanner.²⁾ Den afrikanske Elefant er utvivlsomt en egen Art, og Hunnen har store veludviklede Stødtænder, skjøndt ikke saa store som Hannens. Denne Forskjel paa Stødtænderne hos de forskellige Racer og Arter af Elefanter — den store Variabilitet i Hjortenes Horn, f. Ex. i en betydelig Grad hos det vilde Rensdyr — det at Hunnen af Antilope bezoartica nu og da har Horn — det at nogle faa Narhvaler have to Stødtænder — og det at Stødtænderne ganske mangle hos nogle Hvalroshunner; — det er altsammen Exempler paa de sekundære Kjønsskarak-

¹⁾ Hr. Andrew Smith: «Zoology of S. Africa», Pl. XIX. Owen: «Anatomy of Vertebrates», Vol. III, S. 624.

²⁾ Hr. J. Emerson Tennent: «Ceylon», 1859, Vol. II, S. 274. Om Malacca se: «Journal of Indian Archipelago», Vol. IV, S. 357.

terers yderst store Variabilitet og paa, at de ere yderst tilbøjelige til at afvige fra hinanden hos nærbeslægtede Former.

Omendskjøndt Stødtænder og Horn i alle Tilfælde oprindelig synes at være blevne udviklede som Vaaben til Brug i Kjønskampene, saa tjene de dog ofte til Nytte i andre Øjemed. Elefanten bruger sine Stødtænder, naar den angriber Tigeren; ifølge Bruce flænger den med dem Træstammerne saalænge til den lettere kan kaste dem omkuld, og paa samme Maade forskaffer den sig Palmernes megede Marv; den afrikanske Elefant bruger ofte den ene Stødtand, og altid den samme, for at undersøge Jordbunden, og saaledes forvisse sig om at den kan bære dens tunge Krop. Den almindelige Tyr forsvarer Hjorden med sine Horn, og i Sverig har man, ifølge Lloyd, havt Exempler paa, at Elsdyret har slaaet en Ulv ihjel med et eneste Slag af sine store Horn. Der kunde anføres mange lignende Exempler. Næsten det besynderligste andenhaands Brug, der saaledes lejlighedsvis gjøres af et Dyrs Horn, er det Kaptain Hutton¹⁾ har iagttaget hos den vilde Ged (*Capra ægagrus*) fra Himalaya, og som da ogsaa fortælles om Stenbukken, nemlig, at naar Bukken er saa uheldig at falde ned fra et højt Sted, saa bøjer den Hovedet ind under sig og bryder saaledes Stødets Heflighed ved sine kraftige Horn. Hunnen kan ikke bruge sine Horn paa denne Maade, da de ere mindre, men da hun er mere rolig af sig, saa har hun ikke saameget Brug for dette sælsomme Værge.

Enhver Dyrehan bruger sine Vaaben paa sin ejendommelige Maade. Den almindelige Vædder løber til og støder med en saadan Kraft med Roden af sine Horn, at jeg har seet en kraftig Mand kastet overende saa let, som havde det været et Barn. Geder og visse Faarearter,

¹⁾ «Calcutta Journal of Nat. Hist.», Vol. II, 1843, S. 526

f. Ex. *Ovis cycloceros* fra Afghanistan¹⁾, rejse sig paa Bagbenene og ikke blot støde, men »hugge nedad og støde opad ligesom med en Sabel med den med Lister forsynede Kant af deres halvmaaneformede Horn. Da *O. cycloceros* engang overfaldt en stor almindelig Vædder, der var en bekjendt Slagsbroder, overvandt den den alene ved det Nye ved dens Fægtemaade, idet den altid gik ind paa sin Modstander og slog den tværsover Ansigtet og Snuden med et hurtigt Kast med Hovedet og saa sprang sin Vej, inden den anden kunde faa Tid til at støde.« Man har Meddelelser om, at en Gedebuk i Pembrokeshire, Høvdingen for en Flok, der i flere Generationer havde levet i forvildet Tilstand, har dræbt flere andre Bukke i Tvekamp; denne Buk havde overordenlig store Horn, der maalte 39 Tommer i lige Linie fra Spids til Spids. Den almindelige Tyr støder, som Enhver veed, sin Modstander og kaster den i Vejret; men om den italienske Bøffel siges der, at den aldrig bruger sine Horn, den giver et voldsomt Stød med sin konvexe Pande, og saa tramper den paa sin faldne Fjende med Knæerne — et Instinkt, som den almindelige Tyr ikke har.²⁾ Derfor bliver en Hund, som søger at snappe en Bøffel i Mulen, øjeblikkelig knust. Vi maa imidlertid erindre, at den italienske Bøffel længe har været tæmmet og at det paa ingen Maade er vist, at den vilde Stamform havde Horn af samme Skikkelse. Hr. Bartlett meddeler mig, at da en kapsk Bøffel-hun (*Bubalus caffer*) blev sat ind i et Indelukke til en Tyr af samme Art, angreb hun ham og han puffede hende til Gjengjæld omkring med stor Voldsomhed, men det var aabenbart for Hr. Bartlett, at hvis ikke Tyren havde vist

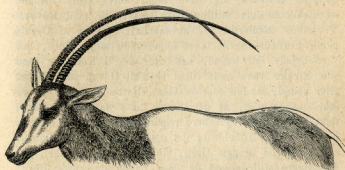
¹⁾ Hr. Blyth i: »Land and Water«, Marts 1867, S. 134, med Hr. Capt. Hutton og Andre som Hjemmelsmand. Om de vilde Pembrokeshire-Geder se: »The Field«, 1869, S. 150.

²⁾ Hr. E. M. Bailly: »Sur l'usage des Cornes« &c. i »Annales des Sc. Nat.«, Tom. II, 1824, S. 369.

en værdig Overbærenhed, saa kunde den let have dræbt hende ved et enkelt Stød tilsiden med sine nhyre Horn. Giraffen bruger sine korte haarbedækkede Horn, som ere lidt længere hos Hannen end hos Hunnen, paa en mærkelig Maade; thi med sin lange Hals svinger den Hovedet om til Siden, næsten med Snuden opad og Hornene nedad, med en saadan Kraft, at jeg har seet en haard Plånke faa et dybt Mærke af et enkelt Slag.

Hos Antiloper er det undertiden vanskeligt at danne sig nogen Forestilling om, hvordan de kunne komme til at bruge deres underligt formede Horn; saaledes har Springbukken (*Antilope euchore*) temmelig korte oprette Horn og de skarpe Spidser ere bøjede indad næsten i en ret Vinkel, saaledes at de vende imod hinanden. Hr. Bartlett veed ikke, hvorledes de bruges, men mener, at de kunne give Modstanderne et slemt Saar paa begge Sider af Ansigtet. De letkrummede Horn hos *Oryx leucoryx* (Fig. 61) ere

Fig. 61.

Oryx leucoryx, Haa (fra Knowsley Menageri).

bøjede tilbage og ere saa lange, at deres Spidser naa længere end over Midten af Ryggen, med hvilken de næsten gaa parallelt. De synes saaledes at være mærkværdig ilde skikkede til at kæmpe, men Hr. Bartlett meddeler mig,

at naar to af disse Dyr berede sig til Kamp, lægge de sig ned paa Knæ med Hovedet imellem deres Forben og i denne Stilling ligge Hornene tæt op til Jorden og næsten parallelt med den og Spidserne pege fremad og en lille Smule opad. De Kæmpende nærme sig da lidt efter lidt til hinanden og bestræbe sig for at faa de opadvendte Spidser ind under hinandens Legeme; dersom dette lykkes en af dem, saa springer den pludselig op, kaster samtidigt dermed Hovedet tilbage og kan paa denne Maade saare eller maaske endog gjennebore sin Modstander. Begge Dyr lægge sig samtidigt paa Knæ for at de kunne vogte sig saa meget som muligt for denne Manøvre. Der fortælles, at en af disse Antiloper har brugt sine Horn med Held endogsaa imod en Løve; og dog vilde den, da den er nødt til at bøje Hovedet ned mellem Forbenene for at faa Hornspidserne bøjede fremad, i Almindelighed være meget ufordelagtig stillet, naar den blev angrebet. Det er derfor ikke sandsynligt, at Hornene ere blevne omdannede saaledes, og have faaet deres store Længde og ejendommelige Stilling, til Beskyttelse mod Rovdyr. Vi kunne imidlertid se, at saasnart som en af *Oryx's* gamle Forfædre havde faaet nogenlunde lange Horn, der vare bøjede lidt bagud, saa vilde den i Kampene med sine Rivaler være nødt til at bøje sit Hoved noget indad eller nedad, saadan som nu visse Hjorte gjøre; og det er ikke usandsynligt, at den kunde have faaet den Vane, først lejlighedsvis og senere regelmæssig, at lægge sig paa Knæ. I dette Tilfælde er det næsten vist, at de Haaner, som havde de længste Horn, vilde have været meget fordelagtigere stillede end de, der havde de korte Horn; og saa vilde Hornene lidt efter lidt være blevne gjorte længere og længere ved Parringsvalg, indtil de fik deres nuværende mærkelige Længde og Stilling.

Hos mange Slags Hjorte frembyde Hornenes Forgrening en mærkelig Vanskelighed; thi det er sikkert, at en enkelt lige Spids vilde frembringe et langt farligere Saar end

forskjellige divergerende Spidser. I Hr. Philip Egerton's Museum er der et Horn af en Kronhjort (*Cervus elaphus*), der er tretten Tommer langt og med ikke mindre end femten Ender eller Grene; og paa Moritsburg gjemmes der endnu et Gevier af en Kronhjort, der er skudt 1659 af Frederik den Første, hvert af disse Horn har det forbausende Antal af 33 Ender. Richardson afbilder et Par Horn af det vilde Rensdyr med 29 Ender¹⁾. Af den Maade, paa hvilken Hornene ere forgrenede og særligt deraf, at Hjortene lejlighedsvis kæmpe med hinanden ved at sparke med Forbenene²⁾, sluttede Hr. Bailly ligefrem, at deres Horn vare mere til Skade for dem end til Nytte! Men denne Forfatter overseer de almindelige Kampe mellem de rivaliserende Hanner. Da jeg var helt i Vilderede angaaende Takkernes Brug eller Nytte, saa spurgte jeg mig for hos Hr. McNeill i Colinsay, som længe omhyggeligt har iagttaget Kronhjortens Levevis; han meddeler mig, at han aldrig har seet noget af selve Hornene blive brugt, men at Ojetakkerne, derved at de vende nedad, beskytte Panden godt, og Spidsen af dem bruges ligeledes til Angreb. Hr. Philip Egerton meddeler mig ogsaa baade med Hensyn til Kronhorte og Daadyr, at naar de kæmpe, styrte de sig pludselig ind paa hinanden og, idet de støtte deres Horn imod hinandens Legeme, opstaaer der en fortvivlet Kamp. Naar saa En tilsidst bliver nødt til at give efter og svinger rundt, saa bestræber Sejerherren sig for at hugge Ojetakkerne ind i den undertvungne Fjende.

¹⁾ Owen om Hornene hos *Cervus elaphus*, «British Fossil Mammals», 1846, S. 478; «Forest Creatures», ved Charles Boner, 1861, S. 76, 62. Richardson, om Rensdyrets Horn: «Fauna Bor. Americana», 1829, S. 240.

²⁾ Hr. J. D. Caton («Ottawa Acad. of Nat. Science», Maj 1868, S. 9) siger, at de amerikanske Hjorte kæmpe med Forbenene, naar «Spørgsmaalet om hvem der er den Overlegne først er bleven løst og anerkjendt i Hjorden». Bailly: «Sur l'usage des Cornes» i «Annales des Sc. Nat.», Tom. II, 1824, S. 371.

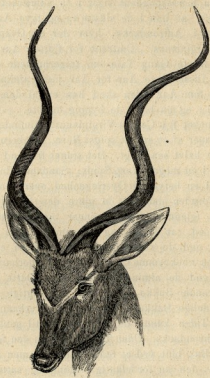
Det synes saaledes som om de yderste Grene navnlig eller udelukkende bruges til at puffe med eller til at forsvare sig med. Ikke desto mindre bruges hos nogle Arter de øverste Grene som Angrebsvaaben; da en Mand en Gang blev angreben af en Wapiti-Hjort (*Cervus Canadensis*) i Judge Catons Park i Ottawa og flere Personer forsøgte paa at befri ham, løftede Hjorten slet ikke sit Hoved fra Jorden; den holdt i Virkeligheden sit Ansigt næsten lige med Jorden, med Mulen omtrent inde mellem Forbenene, undtagen da den vendte sit Hoved til den ene Side for som Forberedelse til et nyt Stød at gjøre de nødvendige Iagttagelser. I denne Stilling vare Spidserne af Hornene rettede lige mod dens Modstandere. Da den drejede Hovedet maatte den nødvendigvis løfte det noget, fordi dens Horn vare saa lange, at den ikke kunde vende Hovedet uden at løfte dem paa den ene Side, medens den anden derved kom til at røre ved Jorden. Hjorten drev ved denne Fremgangsmaade lidt efter lidt de Folk, der vare komne til Undsætning, en 150 til 200 Fod bort og Manden, den havde angrebet, blev dræbt.¹⁾

Omendskjönt Hjortenes Horn ere udmærkede Vaaben, troer jeg dog ikke, at der kan være nogen Tvivl om, at en enkelt Spids vilde være langt farligere end et forgrenet Gevier; og Judge Caton, som har stor Erfaring i Alt, hvad der angaaer Hjorte, er ganske enig med mig i saa Henseende. Ikke heller synes de forgrenede Horn, hvorvel de ere i høj Grad vigtige som Forsvarsvaaben mod Rivaler, fuldkommen velskikkede til dette Øjemed, da de ere tilbøjelige til at blive klemte ind imellem hinanden. Det er derfor faldet mig ind, at det kunde være, at de tjente til Prydelse. At Hjortenes grenede Gevier og visse Antilopers lyredannede Horn, med deres yndefulde Dobbelbøjning (Fig. 62) ere skjøne Prydelser, vil Ingen

¹⁾ Jevnfør en højst interessant Meddelelse i Appendixet til Hr. J. D. Catons ovenfor citerede Afhandling.

nægte. Dersom da Hornene, ligesom Fortidens Ridderes pragtfulde Rustninger, bidrage til at give Hjorte og Antiloper et endnu stateligere Udseende, saa kunne de være

Fig. 62.

Strepsiceros Kudu. (Efter Andrew Smith's „Zoology of South Africa“.)

blevne delvis modificerede i dette Ojemed, skjøndt de væsenligst vilde blive modificerede til at gjøre Nytte som Kampvaaben; men jeg har ingen Beviser for at denne Antagelse er rigtig.

Der er fornylig bleven offentliggjort en interessant Meddelelse, af hvilken man seer, at der i en Egn i de Forenede Stater er en Hjorteart, hvis Horn ere i Færd med at blive modificerede ved Parringsvalg og Kvalitetsvalg. En Korrespondent siger i en udmærket amerikansk Tidende¹⁾, at han i de sidste en og tyve Aar har gaaet paa Jagt i Adirondacks, hvor der er Overflodighed af *Cervus Virginianus*. Omtrent for fjorten Aar siden hørte han for første Gang Tale om spigerhornede (spike-horn) Bukke. Disse bleve Aar for Aar mere almindelige; omtrent for fem Aar siden skød han en af dem, og senere endnu en, og nu blive de hyppig dræbte. »Spigerhornet afviger meget fra *Cervus Virginianus*'s almindelige Takker. Det bestaaer af et enkelt spidst Horn, slankere end Takken og neppe halvt saa langt. Det staaer frem ud over Panden og ender i en meget skarp Spids. Saadanne Horn give deres Ejerman en betydelig Overlegenhed over den almindelige Buk. Foruden det, at de gjøre den istand til at løbe hurtigere igjennem Skovtykninger og Underskov (enhver Jæger veed, at Hinde og aargamle Bukke løbe, meget hurtigere end de store Bukke, naar disse ere forsynede med deres ubekvemme Gevierer), er Spigerhornet et bedre Vaaben end de almindelige Takker. Dette gjør, at de spigerhornede Bukke ere mere fordelagtigt stillede end de almindelige Bukke og derfor faa Overhaand over dem, og med Tiden kunne de nok komme til ganske at afløse dem i Adirondacks. Uden Tvivl fremkom den første spigerhornede Buk blot ved et rent Naturspil, men dens Spigerhorn gav den en fordelagtig Stilling og satte den istand til at forplante dens Ejendommelighed. Dens Efterkommere, som vare ligesaa fordelagtigt stillede, have forplantet Ejendommeligheden i et stedse stigende Forhold, indtil de nu ganske langsomt fortrænge de almindelige Hjorte fra deres Fødeegn.»

¹⁾ »The American Naturalist», Dec. 1869, S. 552.

Pattedyrhanner, som ere forsynede med Stødtænder, bruge dem paa forskjellig Maade, ligesom Tilfældet var med Hornene. Vildsvinet slaaer til Siden opad; Moskus-hjorten nedad med stor Virkning.¹⁾ Skjønndt Hvalrossen har en saa kort Hals og et saa lidet smidigt Legeme, *saa kan den dog baade slaa opad, nedad og til Siden med lige stor Færdighed.*²⁾ Den indiske Elefants Kæmpe-maade er, efter Meddelelse fra afdøde Dr. Falconer, forskjellig efter Stødtændernes Stilling og Krumning. Naar de ere rettede fremad og opad, er den istand til at slynge en Tiger meget langt bort — der siges endog tredive Fod; naar de ere korte og vende nedad bestræber den sig for ved et pludseligt Stød at nagle Tigreren fast til Jorden og er, som en Følge heraf, farlig for Rytteren, som let kan blive kastet ud af Hoodahen.³⁾

Meget faa Pattedyrhanner have to forskjellige Slags Vaaben, der ere tillæmpede til at bekæmpe deres Rivaler med. Hannen af Muntjac-Hjorten (*Cervulus*) er imidlertid en Undtagelse, da den er forsynet med Horn og fremstaaende Hjørnetænder. Men af det, der kommer efter, kunne vi slutte os til, at en Form for Værge ofte i Tidernes Løb er bleven afløst af en anden Form. Hos Drøvtyggerne staa Hornenes Udvikling i Almindelighed i omvendt Forhold til blot nogenlunde vel udviklede Hjørnetænder. Saaledes ere Kameler, Guanacoer, Bjerghjorte og Moskusdyr hornløse og de have brugelige Hjørnetænder, *der altid ere mindre hos Hunnerne end hos Hannerne*. Kamelgruppen har i Overkjæben, foruden de ægte Hjørnetænder, et Par Fortænder, der ere dannede som Hjørnetænder.⁴⁾ Paa den anden Side have Hjorte og Antiloper

¹⁾ Pallas: *Spicilegia Zoologica*, Fasc. XIII, 1779, S. 18.

²⁾ Lamont: *Seasons with the Sea-Horses*, 1861, S. 141.

³⁾ Jevnfør ligeledes Corse (*Philosoph. Transact.*, 1799, S. 212) om den Maade, paa hvilken den med korte Stødtænder forsynede Mooknah-Varietet af Elefanten angriber andre Elefanter.

⁴⁾ Owen: *Anatomy of Vertebrates*, Vol. III, S. 349.

Horn og de have sjelden Hjørnetænder og, naar de findes ere de altid smaa, saa at det er tvivlsomt, hvorvidt de ere til Nytte for Dyret i dets Kampe. Hos Antilope montana findes de kun som Rudimenter hos de unge Hanner og forsvinde alt eftersom de blive ældre, og de mangle hos Hunnen i alle Aldre, men hos Hunnerne hos visse andre Antilope- og Hjortearter veed man, at der nu og da findes Rudimenter af disse Tænder.¹⁾ Hingste have smaa Hjørnetænder, som enten ganske mangle eller findes i rudimentær Tilstand hos Hoppen; men det synes ikke, som de bruges til at kæmpe med; thi Hingste bide med deres Fortænder og lukke ikke deres Mund op paa vid Gab ligesom Kameler og Guanakoer. Naar den voksne Han har Hjørnetænder, der nu ere i en ufuldkommen Tilstand, medens Hunnen ingen har, eller blot har rene Rudimenter, saa kunne vi slutte os til, at Artens gamle mandlige Stamform var forsynet med brugelige Hjørnetænder, som tildeels vare blevne nedarvede til Hunnerne. Det, at disse Tænder ere blevne reducerede hos Hannerne, synes at have været Følgen af en eller anden Forandring i deres Maade at kæmpe paa, ofte (dog ikke hos Hesten) fordi der er blevet udviklet nye Vaaben.

Stødtænder og Horn ere aabenbart af stor Betydning for deres Ejermænd, thi der bruges meget organiseret Stof til at danne dem. En enkelt Stødtand af den asiatiske Elefant — en af de uddøde uldklædte Arter — og af den afrikanske Elefant vides at have vejlet henholdsvis 150,

¹⁾ Se Rüppel i: «Proc. Zool. Soc.», 12 Januar 1836, S. 3, om Hjørnetænderne hos Hjorte og Antiloper, foruden en Note af Hr. Martin om en amerikansk Hind. Jevnfor ligeledes Falconer: («Palæont. Memoires and Notes», Vol. 1, 1868, S. 576) om Hjørnetænder hos en voksen Hind. Hos Moskushjortens gamle Hanner (Pallas: «Spic. Zool.», Fasc. XIII, 1779, S. 18) vokse Hjørnetænderne undertiden saa stærkt, at de paa en Længde af tre Tommer, medens vi hos Hunnerne kun finde et Rudiment, der neppe staaer en halv Tomme op over Gummerne.

160 og 180 Pund; ja, der er endogsaa Forfattere, der anføre større Tal.¹⁾ Hos Hjorte, hos hvilke Hornene periodisk fornyes, maa der trækkes endnu større Vexler paa Konstitutionen; thi Hornene veje f. Ex. hos de amerikanske Elsdyr fra halvtredsindstyve til tredsindstyve Pund, og det uddøde irske Elsdys Horn veje fra halvtreds til halvfjerdsindstyve Pund — den Sidstnævntes Hjerneskal vejer gennemsnitlig kun fem Pund og et Fjerdingpund. Uagtet Hornene hos Faarene ikke periodisk fornyes, saa volder dog det at de udvikles, ifølge mange Landmænds Mening, Opdrætteren et betydeligt Tab. Desuden ere Hjorte, naar det kommer an paa at flygte for Rovdyr, belæssede med en Tillægsvægt, som er til Skade for dem i Væddeløbet, og desuden sinke Hornene dem meget, naar de skulle igjennem en Skovegn. Hos det amerikanske Elsdyr er der f. Ex. fem og en halv Fod fra Hornspids til Hornspids og, omendskjøndt den manøvrerer saa udmærket med dem, at den ikke saameget som brækker en vissen Gren, naar den gaaer roligt, saa kommer den dog ikke til at bære sig saaledes ad, naar den stormer bort fra en Flok Ulve. »Under Løbet stikker den Snuden i Vejret for at kunne lægge Hornene vandret tilbage; og denne Hovedets Stilling gjør, at den ikke kan se Jorden tydeligt.»²⁾ Spidserne af det store irske Elsdys Horn stode virkelig otte Fod fra hinanden! Medens Hornene ere bedækkede med en haarbevokset Hud, som hos Kronhjorten holder sig i omtrent tolv Uger, ere de meget følsomme for Slag, saa at de tyske Hjorte paa denne Tid til en vis Grad forandre deres Levemaade og undgaa tætte Skove og søge hen til ungt Krat og lave Tyk-

¹⁾ Emerson Tennent: »Ceylon«, 1859, Vol. II, S. 275; Owen: »British Fossil Mammals«, 1846, S. 245.

²⁾ Richardson: »Fauna Bor. Americana«, om Moose-Hjorten (*Alces palmata*), S. 236, 237; endvidere om Hornenes Vidde: »Land and Water«, 1869, S. 143. Se ligeledes Owen: »British Fossil Mammals«, om det irske Elsdyr, S. 447, 455.

ninger.¹⁾ Disse Forhold minde os om, at Fuglehanner have erhvervet sig Pragtfer paa Flugtens Bekostning og andre Prydelser med Tab af deres Evne til at bekæmpe deres Rivaler.

Hos Pattedyr, hvor der, som det ofte er Tilfældet, er Forskjel paa Kjønnenes Størrelse, ere Hannerne altid de største og stærkeste. Efter Meddelelse fra Hr. Gould sees dette særligt tydeligt hos Avstraliens Pungdyr, hvis Hanner synes at blive ved at vokse usædvanligt længe. Det mærkeligste Exempel herpaa er imidlertid en af Sælhundene (*Callorhinus ursinus*), hvis fuldvoksne Hun ikke engang vejer en Sjattedel af hvad den fuldvoksne Han vejer.²⁾ Som Hunter for lang Tid siden bemærkede³⁾, er Sædet for Hannens større Styrke altid de Dele af Legemet, som komme i Virksomhed, naar de kæmpe med de rivaliserende Hanner, — et Exempel herpaa er saaledes Tyrens kraftige Hals. Pattedyrhannerne ere ogsaa mere modige og mere stridbare end Hunnerne. Der kan neppe være Tvivl om, at disse Karakterer ere blevne erhvervede tildels ved Parringsvalg, idet at nemlig igjennem lange Tider de stærkeste og modigste Hanner have besejret de svage; tildels ere de ogsaa erhvervede ved de arvelige Virkninger af Brug. Det er sandsynligt, at de paa hinanden følgende Varieringer i Styrke, Størrelse og Mod, hvad enten de skyldes den saakaldte spontane Variabilitet eller Virkningerne af Brug, ved Ophobningen af hvilke Pattedyr-Hannerne have erhvervet disse karakteristiske Egenskaber, indtraf temmelig sent og som en Følge deraf for en stor Del bleve bundne i deres Nedarving til begge Kjøn.

Med dette for Øje bestræbte jeg mig for at faa Efterretninger om den skotske Hjortehund, hos hvilken der

¹⁾ «Forrest Creatures» ved C. Boner, 1861, S. 60.

²⁾ Se den meget interessante Afhandling af Hr. J. A. Allen i: «Bull. Mus. Comp. Zool. of Cambridge; United States», Vol. II, Nr. 1, S. 82. Den omhyggelige lagttager, Kapt. Bryant, overværede Vejningen.

³⁾ «Animal Economy», S. 45.

er mere Forskjel paa Kjønnenes Størrelse end hos nogen anden Race (skjøndt der ogsaa er temmelig betydelig Forskjel hos Blodhundene) eller end hos nogen anden vild Hunderart, jeg kjender. Som Følge deraf henvendte jeg mig til Hr. Cuppels, en velbekjendt Opdrætter af disse Hunde, som har vejet og maalt mange af sine egne Hunde og som med stor Beredvillighed har samlet de følgende Kjendsgjerninger for mig fra forskellige Kilder. Udmærkede Hanhunde maale til Skulderen fra otteogtyve Tommer, hvilket er lidt, til treogtredive eller endogsaa fireogtredive Tommer i Højde, og de veje fra mindst firsindstyve Pund indtil et hundrede og tyve Pund eller endnu mere. Hunnernes Højde varierer fra treogtyve til syvogtyve, eller endogsaa otteogtyve Tommer, og de veje fra halvtredsindstyve til halvfjerdsindstyve eller endogsaa firsindstyve Pund. ¹⁾ Hr. Cupples mener, at det temmelig rigtige Gjennemsnits-tal vil være for Hannerne mellem femoghalvfems og hundrede Pund og for Hunnerne halvfjerdsindstyve; men der er Grund til at antage, at begge Kjøen tidligere naaede en større Vægt. Hr. Cupples har vejet Unger, der vare fjorten Dage gamle; i et Kuld var Gjennemsnitsvægten for fire Hanner seks og en halv Unce mere end for to Hunner; i et andet Kuld var Gjennemsnitsvægten for fire Hanner mindre end een Unce mere end en Huns Vægt; da de samme Hanner vare tre Uger gamle var deres Gjennemsnitsvægt syv og en halv Unce mere end Hunnens Vægt, og da de vare seks Uger næsten fjorten Uncer mere. Hr. Wrioth til Yeldersley House siger i et Brev til Hr. Cupples: »Jeg har opskrevet mange Kuld Hvalpes Størrelse og Vægt og efter min Erfaring er der meget lidt Forskjel paa Han-

¹⁾ Se ogsaa Richardson: »Manual on the Dog», S. 59. Mange værdifulde Meddelelser om den skotske Hjortehund skyldes Hr. M'Neill, der var den Første, der henledte Opmærksomheden paa den Forskjel, der er paa Kjønnenes Størrelse, i: Scrope's »Art of Deer Stalking». Jeg haaber, at Hr. Cupples har i Sinde at udgive en fuldstændig Beretning og Historie om denne berømte Race.

hvalpene og Tævehvalpene indtil de blive en fem til seks Maaneder gamle, saa begynde Hannerne at tage til og tage Magten fra Tæverne baade i Vægt og Størrelse. Ved Fødselen og flere Uger efter kan det hænde, at en Tævehvalp er større end nogle af Hanhvalpene, men de Sidste gaa altid af med Sejren senere.* Hr. M'Neill til Colinsay mener, at »Hannerne ikke naa deres fulde Størrelse før de ere to Aar gamle, medens Hunnerne naa den tidligere.» Ifølge Hr. Cupples Erfaring blive Hanhundene ved at vokse i Højde til de ere tolv eller atten Maaneder gamle og de tage til i Vægt til de ere atten eller fireogtyve Maaneder gamle; medens Hunnerne holde op at vokse i Højde i en Alder af fra ni til fjorten eller femten Maaneder og i Vægt i en Alder fra tolv til femten Maaneder. Af disse forskjellige Meddelelser er det tydeligt, at den fulde Forskjel i Størrelse mellem Hannerne og Hunnerne af den skotske Hjortehund ikke naaes førend temmelig sent. Det er næsten udelukkende Hannerne, der bruges til Jagt; thi, som Hr. M'Neill meddeler mig, have Hunnerne ikke tilstrækkelig Styrke og Vægt, til at magte en fuldvoksen Hjort. Efter de Navne at dømme, der bruges i gamle Sagn, synes det, efter hvad Hr. Cupples meddeler, som om Hannerne i meget gamle Tider vare de mest fejrede, idet Tæverne kun bleve nævnte som Mødre til berømte Hanner. Derfor er det gjennem mange Generationer Hannen, der navnlig er bleven prøvet i Styrke, Størrelse, Mod og Hurtighed og de bedste af dem vil man have sørget for at faa Afkom af. Da Hannerne imidlertid ikke naa deres fulde Størrelse før paa et temmelig sent Tidspunkt, saa ville de, i Overensstemmelse med den ofte omtalte Lov, have havt Tendens til at nedarve deres Karakterer til deres mandlige Afkom alene; og saaledes kan rimeligvis den store Forskjel i Størrelse, der er mellem de skotske Hjortehundes Hanner og Tæver, forklares.

Nogle faa Pattedyrhanner have særegne Organer eller Dele, der ere saaledes udviklede, at de udelukkende tjene

som Forsvarsvaaben mod de andre Hanners Angreb. Nogle Slags Hjorte bruge, som vi have seet, udelukkende eller hovedsagelig de øverste Ender af deres Horn til at forsvare sig med; og Oryx-Antilopen parerer, efter hvad Hr. Bartlett meddeler mig, overordenlig dygtigt med sine lange, fint bøjede Horn, der imidlertid ligeledes bruges som Angrebsvaaben. Efter hvad den nysnævnte lagttager bemærker, parere Næshornene, naar de kæmpe, hinandens Stød (der gaa udad til Siden) med deres Horn, som klappre lydeligt mod hinanden, ligesom Vildsvinets Stødtænder. Omendskjønt Vildsvineorne kæmpe hidsigt med hinanden, saa er det dog, ifølge Brehm, sjældent at de faa farlige Saar, da Slagene falde paa Stødtænderne eller paa det Lag bruskagtig Hud, der bedækker Skulderen og som de tyske Jægere betegne som Skjoldet; — dette er altsaa

et Parti, der særligt er modificeret til at tjene som Forsvarsvaaben. Vildsvinene bruge i deres Ungdom (se Fig. 63) Stødtænderne i Underkjæben til Kamp, men, naar Svinet bliver gammelt, blive Tænderne, efter hvad Brehm siger, krummede saameget indad og opad over Trynen, at de ikke længer kunne bruges hertil.

Fig. 63.

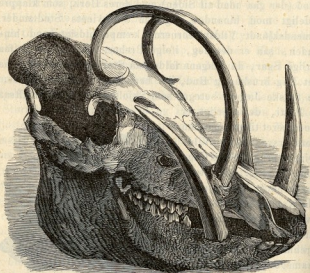
Hovedet af den almindelige Vildsvineorne i dens Livs Foraar. (Efter Brehm.)

De kunne imidlertid endnu vedblive at gjøre Nytte og endogsaa endnu mere end forhen, nemlig som Forsvarsvaaben. Til Erstatning for Underkjæbens Stødtænder, der ikke længer kunne fungere som Angrebsvaaben, vokse Overkjæbens Stødtænder, der altid staa lidt ud til Siden, saameget i Længde og krumme sig saameget opefter, at Dyret paa sine gamle Dage kan bruge dem til Angrebs-

vaaben. Alligevel er et gammelt Vildsvin ikke saa farligt for Mennesket som et, der er seks eller syv Aar.¹⁾

Hos Celebes-Hjortesvinets udvoksne Orne (Fig. 64) ere Underkjæbens Stødtænder frygtelige Vaaben i Dyrets Ungdom, ligesom hos det europæiske Vildsvin, medens Overkjæbens Stødtænder ere saa lange og ere krummede saameget indad med Spidsen (undertiden saa meget, at

Fig. 64.

Kranio af Hjortesvinet. (Efter Wallace: „The Malay Archipelago“.)

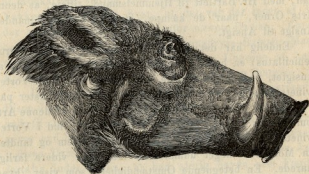
de røre ved Panden), at de ere aldeles ubrugelige som Angrebsvaaben. De ligne mere Horn end Tænder og ere aabenbart saa unyttige i Egenskab af Tænder, at man tidligere antog, at Dyret hvilede sit Hoved ved at sætte dem om en Gren. Deres konvexe Sider kunde imidlertid gjøre udmærket Nytte som Forsvarsvaaben, naar Hovedet

¹⁾ Brehm: „Thierleben“, B. II, S. 729—732.

blev holdt lidt paa skraa og deraf kommer det maaske, at de hos gamle Dyr i Almindelighed ere brækkede af som ved at kæmpe¹⁾). Her have vi da det mærkelige Tilfælde, at Hjortesvinets øvre Stødtænder i Dyrets Ungdom regelmæssig have en saadan Vækst, at de derved aabenbart gjøres skikkede til Forsvarsvaaben, medens hos den evropæiske Vildorne de nedre Stødtænder i en mindre Grad og kun paa Dyrets gamle Dage faa saa næsten den samme Form og saa paa samme Maade ene og alene gjøre Nytte som Forsvarsvaaben.

Hos Vortesvinet (*Phacochoerus æthiopicus*, Figur 65) krumme Stødtænderne i Overkjæben opad hos Ornen i

Fig. 65.

Hoved af det æthiopiske Vortesvin, efter „Proc. Zool. Soc.“ 1869. (Jeg seer nu, at denne Tegning forestiller Hovedet af en Hun, men den viser i formindsket Maalestok Ornens Karakterer.)

dens Ungdom, og da de ere spidse, ere de frygtelige Vaaben. Stødtænderne i Underkjæben ere skarpere end Overkjæbens, men da de ere saa korte, er det neppe rimeligt,

¹⁾ Se Hr. Wallace's interessante Beretning om dette Dyr i: „The Malay Archipelago“, 1869, Vol. I, S. 435.

at de kunne bruges som Angrebsvaaben. De maa imidlertid styrke dem i Overkjæben meget, da de ere slidte saaledes, at de sidde tæt op til Roden af dem. Hverken de øverste eller nederste Stødtænder synes at være blevne særligt modificerede til at gjøre Nytte som Forsvarsvaaben, omendskjøndt de dog uidentvilt til en vis Grad bruges som saadanne. Men Vortesvinet har desuden særegne Forsvarsvaaben; paa hver Side af Hovedet under Øjet findes der en temmelig stiv, men dog bøjelig, bruskagtig, aflang Pude (Fig. 65), som staaer to eller tre Tommer frem udadtil; og det forekom baade Hr. Bartlett og mig; da vi betragtede et levende Exemplar af Arten, at disse Puder, naar der stødtes nedenfra, af Modstanderens Stødtænder vilde blive skudte opad og derved paa en beundringsværdig Maade komme til at beskytte de noget udstaaende Øjne. Jeg kan, med Hr. Bartlett til Hjemmelsmand, tilføje, at denne Arts Orner, naar de kæmpe, staa ligeoverfor hinandens Ansigt til Ansigt.

Endelig har det afrikanske Flodsvin (*Potamochoerus penicillatus*) en haard, bruskagtig Knold paa hver Side af Ansigtet, nedenunder Øjnene, som ganske svarer til Vortesvinets bøjelige Pude; det har ogsaa to Bennvækster paa Overkjæben ovenover Næseboerne. En Orne af denne Art, som fandtes i zoologisk Have, brød for nylig ind i Vortesvinets Bur. De kæmpede hele Natten igjennem og fandtes om Morgenen meget udmattede, men ikke videre farligt saarede. En betegnende Omstændighed, som viser, hvad Meningen er med de ovenfor beskrevne Puder og Udvækster, er den, at de vare bedækkede med Blod og vare frygteligt flængede og førrevne.

Løvens Manke skjærmer godt mod den eneste Fare, dette Dyr er udsat for, nemlig Angreb af andre Løver; Hanløverne indlade sig, efter Meddelelse fra Hr. A. Smith, i frygtelige Kampe med hinanden, og en ung Løve tør ikke komme en gammel nær. I 1857 brød i Bromwich en Tiger ind i et Løvebur og nu fulgte der et frygteligt

Skuespil; Løvens Manke skjærmede dens Hals og Hoved fra at tage synderlig Skade, men Tigeren fik tilsidst Held til at rive Bugen op paa den og faa Minuter efter var den død.¹⁾ Den brede Krave rundt om den kanadiske Losses (*Felis Canadensis*) Strube og Hage er meget længere hos Hannen end hos Hunnen; men om den gjør Nytte som Forsvarsvaaben veed jeg ikke. Det er bekjendt, at Sælhundehanner kæmpe heftigt med hinanden, og visse Arters Hanner (*Otaria jubata*²⁾ have store Manker, medens Hunnerne ingen have eller i alt Fald kun have smaa. Kap det gode Haabs Bavianers Han (*Cynocephalus porcarius*) har en meget længere Manke og større Hjørnetænder end Hunnen og Manken tjener den sandsynligvis til Beskyttelse; thi da jeg spurgte en af Vogterne i zoologisk Have, uden at lade ham forstaa i hvad Hensigt jeg spurgte, om nogen af Abekattene særligt vare tilbøjelige til at bide hinanden Nakken, fik jeg det Svar, at det var der ingen af dem der gjorde, undtagen den ovenfor nævnte Bavian. Ehrenberg sammenligner den voksne Hamadryas-Bavians Manke med en ung Løves Manke, men hos Ungerne af begge Kjøen og hos Hunnerne skal Manken næsten mangle.

Det forekom mig sandsynligt, at den amerikanske Bison-Hans uhyre store uldne Manke, som næsten naaer ned til Jorden og som er meget mere udviklet hos Hannerne end hos Hunnerne, gjorde Nytte som Forsvarsvaaben i disse Dyrs skrækkelige Kampe, men en erfaren Jæger fortalte Judge Caton, at han aldrig havde seet Færd til Noget, der kunde støtte denne Antagelse. Hingsten har en tættere og fyldigere Manke end Hoppen; og jeg har særlig forespurgt mig hos to store Opdrættere og Trainerere,

¹⁾ •The Times•, 10 Nov. 1857. Angaaende Canada Lossen se Audubon og Bachman: •Quadrupeds of N. America•, 1846, S. 139.

²⁾ Dr. Murie om *Otaria* i: •Proc. Zoolog. Soc.•, 1869, S. 109. I den ovenfor citerede Afhandling (S. 75) udtaler Hr. J. A. Allen sin Tvivl om, hvorvidt Halsens Haar, der ere længere hos Hannen end hos Hunnen, fortjene Navn af Manke.

som have havt mange Fuldblodsheste i deres Varetægt, og de have forsikkert mig, at de stadig søge at faa hinanden fat i Nakken. Af de ovenstaaende Meddelelser følger det nu ikke ligefrem, at naar Haaret paa Halsen gjør Nytte som Forsvarsvaaben, at det saa ogsaa oprindeligt er blevet udviklet i dette Ojemed, skjøndt det i nogle Tilfælde synes rimeligt, saaledes f. Ex. for Løvens Vedkommende. Hr. M'Neill meddeler mig, at de lange Haar paa Kronhjortens (*Cervus elaphus*) Strube tjene den til Beskyttelse, naar den bliver jaget; thi Hundene søge i Almindelighed at gribe den i Struben; men det er ikke rimeligt, at disse Haar særligt ere blevne udviklede i dette Ojemed; thi i saa Fald kunne vi være sikre paa, at Ungerne og Hunnerne vilde have været beskyttede paa lignende Maade.

Om Forkjærlighed eller Valg ved Parringen, saaledes som det viser sig ved begge Kjøen hos Pattedyrene. — Førend jeg i det næste Kapitel beskriver den Forskjel, der er paa Kjønne, hvad angaaer Røst, Lugt og Prydelser, vil det være bekvemt her at undersøge, hvorvidt der gaaer noget Valg forud for Parringen. Foretrækker Hunnen nogen bestemt Han, enten før eller efter at Hannerne have kæmpet om Overherredømmet, eller udvælger Hannen, naar den ikke er polygam, nogen bestemt Hun? Det synes at være den almindelige Mening hos Opdrætterne, at Hannen tager imod en hvilken som helst Hun; og dette er, da Hannen er saa ivrig, i de fleste Tilfælde rimeligvis sandt. Om Hunnen i Almindelighed er ligegyldig for hvilken Han hun faaer, er mere tvivlsomt. I det fjortende Kapitel, der handler om Fugle, er der anført en hel Del direkte og indirekte Beviser, som vise, at Hunnen vælger sin Mage; og det vilde være en besynderlig Anomali, om Pattedyrene, som ere højere organiserede og have højere Sjæleevner, om de ikke i Almindelighed eller ofte valgte. Hunnen kunde i de fleste Tilfælde

undslippe, dersom den Han, der friede til hende, ikke behagede hende eller ikke opflammede hende; og naar hun, hvad der uophørligt indtræffer, blev forfulgt af flere Hanner, vilde hun ofte, medens de kæmpe med hinanden, have Lejlighed til at slippe bort med eller i det Mindste midlertidig parres med en anden Han. Det sidste Tilfælde har man i Skotland ofte seet indtræffe med Kronhjortens Hind, efter hvad Hr. Philip Egerton meddeler mig.¹⁾

Det er neppe muligt, at man skulde kunne kjende meget til, hvorvidt Pattedyrhunnerne i vild Tilstand udøve noget Valg ved Parringen. De følgende meget mærkelige Detailler om en af Øresælernes (*Callorhinus ursinus*) Bejlen meddeles²⁾ med Hr. Kaptain Bryant, der havde god Lejlighed til at anstille Iagttagelser, som Hjemmelsmand. Han siger: »Mange af Hunnerne synes, naar de komme til den Ø, hvor de yngle, at have Lyst til at vende tilbage til en bestemt Han og de kravle hyppigt op paa de fremspringende Klipper for at se hen over Skærene og de raabe og lytte, som efter en kjendt Stemme. Saa gaa de hen paa et andet Sted og gjøre det Samme igjen . . . Saasomt som en Hun naaer Kysten, gaaer den nærmeste Han ned for at møde hende, idet han samtidig frembringer en Lyd, der ligner den, hvormed en Høne kalder paa sine Kyllinger. Den bukker for hende og kjærtegnen hende indtil den kommer mellem hende og Vandet, saa at hun ikke kan slippe ud igjen. Saa forandrer han sin Opførsel og med et barskt Brøl driver han hende hen til en Plads i sit Harem. Dette bliver ved indtil den nederste Række

¹⁾ I sin fortræffelige Beskrivelse af den tyske Kronhjorts Sædvaner (*Forest Creatures*, 1861, S. 81) siger Hr. Boner: »medens Hjorten forsvarer sin Ret mod een Voldsmand, trænger en anden ind i hans Harems Helligdom og fører den ene Trofæ bort efter den anden. Nøjagtig det Samme hændes hos Sælerne, jevnfør Hr. J. A. Allen, *ibid.* S. 100.

²⁾ Hr. J. A. Allen 1: *Bull. Mus. Comp. Zoolog. of Cambridge, United States*, Vol. II, Nr. 1, S. 99.

af Haremmer næsten er fyldt. Saa benytte Hannerne, der ere højere oppe, sig af det Øjeblik, da deres mere heldige Naboer ere fraværende, til at stjæle deres Koner. Dermed bære de sig saaledes ad, at de tage dem i Munden og løfte dem op over de andre Hunners Hoved og placere dem omhyggeligt i deres eget Harem, idet de bære dem omkring ligesom Katte bære deres Killinger. De der ere endnu højere oppe følge den samme Metode, indtil hele Pladsen er optaget. Hyppigt komme to Hanner op at slaaes om en og samme Hun og begge gribe hende paa en Gang, slide hende i to Stykker, eller flænge hende frygteligt med deres Tænder. Naar hele Rummet er fyldt, spadsere de gamle Hanner fornøjede omkring og betragte deres Familie og skjænde paa dem, som ere urolige eller forstyrre de Andre og drive alle Paatrængende bort med stor Heflighed. Denne Opsynsbestilling holder ham i stadig Bevægelse.*

Då man kjender saa lidt til de vilde Dyrs Bejlen har jeg bestræbt mig for at komme paa det Rene med, hvorvidt vore tæmmede Pattedyr udøve noget Valg ved deres Parringer. Hunde har man bedst Lejlighed til at iagttage, da man lægger nøje Mærke til dem og forstaaer dem saa godt. Mange Opdrættere have udtalt sig meget bestemt om dem. Saaledes bemærker Hr. Mayhew: «Hunnerne kunne udtrykke deres ømme Følelser; og milde Rørelser har ligesaa megen Magt over dem, som de vides at have i andre Tilfælde, hvor højere Dyr ere med i Spillet. Tævehundene ere ikke altid kloge i deres Kjærlighedsforhold, men ere tilbøjelige til at kaste sig selv bort til ganske gemene Køtere. Dersom en Tævehund er opdraget sammen med en Kammerat af et meget simpelt Udseende, saa opstaaer der ofte herved et meget ømt Forhold mellem Parret, som ingensinde senere forstyrres. Lidenskaben, thi det er virkelig en Lidenskab, faaer da en næsten mere end romantisk Varighed.» Hr. Mayhew, som særlig lagde Mærke til de mindre Racer, er overbevist om, at Hunnerne

særlig tiltrækkes af meget store Hanner.¹⁾ Den velbekjendte Veterinær Blaine siger²⁾, at hans egen Mopsehun blev en Høsehund saa hengiven og en Hun af Høsehunderacen blev en Køter saa hengiven, at ingen af Tæverne vilde parres med en Han af deres egen Race før efter flere Ugers Forløb. To lignende og paalidelige Beretninger ere blevne mig meddelte angaaende to Høsehundshunner, der begge havde forelsket sig i Terrier.

Hr. Cupples meddeler mig, at han personlig kan garantere mig for Nøjagtigheden af de følgende mærkelige Tilfælde. Der var nemlig en udmærket og intelligent Terrierhun, der elskede en Naboen tilhørende Høsehund i en saadan Grad, at de ofte maatte slæbe hende bort fra ham. Da de vare blevne skilte for stedse vilde hun, omendskjøndt der gjentagne Gange viste sig Mælk i hendes Brystvorter, aldrig have det Mindste at gjøre med de Hunde, der gjorde Kur til hende, og fik til Ejerens store Sorg aldrig Hvalpe. Hr. Cupples meddeler ogsaa, at en Hjortehundstæve, som han nu (1868) har, tre Gange har født Hvalpe og ved hver Lejlighed viist udpræget Forkjærlighed for en af de største og smukkeste, men ikke mest ivrige af fire Hjortehundshanner, der levede sammen med hende og allesammen vare i deres Livs Foraar. Hr. Cupples har lagt Mærke til, at Hunnen i Almindelighed er velvilligere stemt overfor en Han, som hun er vant til og kjender, idet hendes Skyhed og Frygtsomhed gjør hende mindre vel stemt mod en fremmed Hund. Hannen synes derimod snarere at have Forkjærlighed for fremmede Tævehunde. Det synes at være sjældent, at Hannen ikke vil indlade sig med en bestemt Hund, men Hr. Wrigth til Yeldersley House, en stor Hundeopdrætter, meddeler mig, at han har seet Exempler herpaa. Han nævner saaledes

¹⁾ E. Mayhew: *Dogs, their Management*, 2 Udg., 1864, S. 187—92.

²⁾ Citeret af Alex. Walker i: *On Intermarriage*, 1838, S. 276, se endvidere ogsaa S. 244.

en af sine egne Hjortehunde, som aldeles ikke vilde tage Notice af en bestemt Bulldoghun, saa at der maatte anvendes en anden Hjortehund. Det vilde være overflodigt at nævne andre Exempler og jeg skal kun tilføje, at Hr. Barr, som omhyggeligt har opdrættet mange Blodhunde, siger, at næsten hvert Øjeblik vise bestemte Individider en afgjort Forkjærlighed for Individider af det andet Kjø. Endelig har Hr. Cupples, efter at have lagt Mærke til dette Spørgsmaal endnu et Aar, nylig skrevet til mig: »Jeg har faaet fuld Bekræftelse paa min tidligere Meddelelse om, at Hunde ved Parringen foretrække bestemte Individider, idet de ofte paavirkes af Størrelse, livlig Lød og individuel Karakter, ligesom ogsaa af den Omstændighed, hvorvidt de ere kjendte med de paagjældende Individider.»

Angaaende Heste meddeler Hr. Blenkiron, den største Væddeløbsheste-O opdrætter i Verden, mig, at Hingste saa hyppigt vise sig lunefulde i deres Valg, idet de vende sig fra en Hoppe og uden nogen synlig Aarsag forbinde sig med en anden, at man sædvanligvis maa bruge Kunstgreb. Den berømte »Monarque» vilde f. Ex. ikke indlade sig paa nogen Forbindelse med Moderen til »Gladiateur», og man maatte derfor tage sin Tilflugt til List. Vi kunne tildels forstaa Grunden til, at saa værdifulde Væddeløbshingste, der ere saa efterspurgte, ere saa kræsne i deres Valg. Hr. Blenkiron har aldrig kjendt Noget til, at en Hoppe har vraget en Hingst, men dette er indtruffet i Hr. Wright's Stald, og man maatte søge at bedrage Hoppen. Prosper Lukas¹⁾ anfører forskjellige Citater efter franske Avtoriteter og siger: »det hænder, at Hingste forelske sig i en bestemt Hoppe og ikke ville have med andre at gjøre.» Med Baëlen som Hjemmelsmand meddeler han lignende Ting om Tyre. Hoffberg siger i sin Beskrivelse af de tæmmede Rensdyr i Lapland: »Hunnerne indlade sig helst med de største og stærkeste Hanner og flygte hen til dem,

¹⁾ »Traité de l'Héréd. Nat.», Tom. II, 1850, S. 296.

naar de yngre Hanner forfølge dem, og de Gamle jage saa de Unge paa Flugt.*¹⁾ En Gejstlig, som har opfodt mange Svin, forsikkrer mig, at Soer ofte vrage en Orne og straks indlade sig med en anden.

Man seer saaledes, at der ikke kan være Tvivl om, at de fleste af vore Huspattedyr visé sig i Besiddelse af stærk individuel Antipathi og Forkjærlighed, og man seer ligeledes, at dette gjælder hyppigere om Hunnen end om Hannen. Derfor er det usandsynligt, at de vilde Pattedyrs Parring aldeles skulde være overladt Tilfældet. Det er langt sandsynligere, at Hunnerne bedaares eller opflammas af bestemte Hanner, som have visse Karakterer mere udprægede end andre Hanner; men hvilke disse Karakterer ere, kunne vi sjelden eller aldrig med Sikkerhed angive.

¹⁾ •Amoenitates Acad., Vol. IV, 1788, S. 160.

ATTENDE KAPITEL.

PATTEDYRENE'S SEKUNDÆRE KJØNSKARAKTERER. — FORTSÆTTELSE.

Stemme — Mærkelige Kjønsejendommeligheder hos Sæler — Lugt — Haarenes Udvikling — Haarets og Hudens Farve — Anomale Tilfælde, hvor Hunnen er mere prydet end Hannen — Farver og Prydelser skyldes Parringsvalget — Farve erhvervet for Sikkerhedens Skyld — Farver ere, omendskjøndt de ere de samme hos begge Kjøen, ofte frembragte ved Parringsvalg — Om det at Pletter og Striber ofte forsvinde hos voksne Pattedyr — Om de Firhændedes Farver og Prydelser — Résumé.

Pattedyr betjene sig af deres Stemme i forskjellige Ojemed, nu er det for at give tilkjende, at der er Fare paa Færde, nu er det et Individ i Flokken, der kalder paa et andet, nu er det Moderen, der kalder paa sine Unger, som ere blevne borte for hende, eller ogsaa er det Ungerne, der kalde paa Moderen, for at hun skal komme og beskytte dem; men med alle disse Tilfælde have vi her Intet at gjøre. Os vedkommer kun den Forskjel, der er paa de to Kjønns Stemmer, som f. Ex. hos Løven og Løvinden eller hos Tyren og Koen. Næsten alle Dyrhanner bruge deres Stemme meget mere i Brunstiden end paa noget andet Tidspunkt, og nogle, som f. Ex. Giraffen og Pindsvinet¹⁾, siges at være fuldstændig stumme undtagen

¹⁾ Owen: •Anatomy of Vertebrates•, Vol. III, S. 585.

nétop paa denne Tid. Da Hjortenes Struber (d. v. s. Strubehovedet og Skjoldkirtlerne¹⁾) blive periodisk udvidede ved Begyndelsen af Parringstiden, saa kunde man tro, at deres kraftige Stemmer paa en eller anden Maade var af stor Betydning for dem, men dette er meget tvivlsomt. Efter hvad der er mig meddelt af to erfarne lagttagere, Hr. M'Neill og Hr. P. Egerton, synes det som om de unge Hjorte under treaars Alderen hverken brole eller skrige; og at de Gamle tage paa at skrige i Begyndelsen af Parringstiden, først kun nu og da og med Maade, medens de rastløst vandre omkring og søge efter Hinderne. Forud for deres Kamp skrige de stærkt og langtrukket, men under selve Kampen ere de tause. Alle Slags Dyr, som sædvanligvis bruge deres Stemme, frembringe forskjellige Lyde ved enhver stærk Sindsbevægelse, som f. Ex. naar de ere forbittrede og ved at lave sig til til Kamp; men dette kan ogsaa blot være Resultatet af deres nervøse Tilstand, som føre til en krampagtig Trækning i næsten alle Legemets Muskler, som naar et Menneske skjærer Tænder og knytter sine Hænder i Raseri eller Smerte. Der er ingen Tvivl om, at Hjorte udfordre hinanden paa Liv og Død ved at skrige ad hinanden; men det er ikke rimeligt, at denne Sædvane ved Parringsvalget, d. v. s. derved, at de mest højrostedede Hanner have været de mest heldige i Kampene, kan have ført til en periodisk Udvidelse af Stemmeredskaberne, thi de Hjorte, som havde de kraftigste Røster, vilde ikke, med mindre de samtidig havde været de stærkeste, bedst bevæbnede og mest modige, have været fordelagtigere stillede end deres mere svagrøstede Rivaler. Fremdeles vilde de Hjorte, som havde svagere Stemme, dog, omendskjönt de ikke vare saa vel skikkede til at udfordre andre Hjorte, alligevel være blevne dragne hen til Valpladserne ligesaa vel som de, der havde de stærkeste Stemmer.

¹⁾ Ibid. S. 595.

Det er muligt, at Løvens Brøl kan være den til nogen virkelig Nytte derved, at den slaaer dens Modstander med Rædsel; thi naar den er forbittret, saa rejser den sin Manke og forsøger saaledes instinktmæssig paa at se saa skrækkelig ud som muligt. Men det er ikke rimeligt, at Hjortens Skrigen, selv om den er den til Nytte paa denne Maade, skulde have været saa vigtig, at den skulde have ført til den periodiske Udvidelse af Struben. Nogle Forfattere antage, at Skriget bruges til at kalde ad Hinden med; men de ovenfor omtalte erfarne Iagttagere meddele mig, at Hinden ikke søger efter Hannen, skjøndt Hannerne meget ivrigt søge efter Hinden, hvad man jo nok kan tænke sig efter hvad man veed om de omtalte Pattedyrs Levevis. Paa den anden Side bringer Hunnens Røst hurtigt en eller flere Hanner hen til hende¹⁾, Noget, som Jægerne vel vide og som de benytte sig af ved at efterligne hendes Bladren. Dersom vi kunde antage, at Hannen havde Evne til at opflamme eller bedaare Hunnen ved sin Stemme, saa kunde man forstaa, at Stemmeorganernes periodiske Udvidelse skyldtes Parringsvalget i Forbindelse med Nedarving, bunden til samme Kjøn og samme Aars-tid, men vi have ingen Beviser, der tale for denne Antagelses Rigtighed. Efter det, vi nu vide, synes Hjortens stærke Røst i Parringstiden ikke at være den til nogen særlig Nytte ved dens Bejlen eller dens Kampe eller paa nogen anden Maade. Men kunde vi dog ikke antage, at den hyppige Brug af Stemmen under stærk Ophidselse, foranlediget af Elskov, Skinsyge, Vrede, mange Generationer igjennem, tilsidst maatte indvirke paa Hjortens saavel som paa andre Handyrs Stemmeredskaber, og at disse Virkninger saa nedarvedes? Dette synes mig, efter hvad vi nu vide, at være den rimeligste Antagelse.

¹⁾ Se f. Ex. Major W. Ross King (*The Sportsman i Canada*, 1866. S. 53, 131) om Moosehjortens og det vilde Rensdyrs Livsvaner.

Gorillahannen har en frygtelig Stemme og, naar den er voksen, er den forsynet med en Strubepose, Noget, som ogsaa den voksne Orang-Utang ofte er.¹⁾ Gibbonerne ere nogle af de mest larmende af alle Abekatte, og den Art, der lever paa Sumatra (*Hylobates syndactylus*), er ogsaa forsynet med en Strubepose; men Hr. Blyth, som har havt Lejlighed til at iagttage dem, troer ikke at Hannen gjør mere Spektakel end Hunnen. Det er derfor rimeligt, at disse Abekatte bruge deres Stemme til at kalde paa hinanden indbyrdes med; og dette er i Virkeligheden Tilfældet med nogle Pattedyr, f. Ex. Bæveren.²⁾ En anden Gibbon, *Hylobates agilis*, er i høj Grad mærkelig derved, at den har Evne til at udsende en fuldstændig og korrekt Oktav af Sangtoner³⁾, og det er rimeligt, at de to Kjøen bruge disse til at lokke hinanden med; men jeg skal komme tilbage til dette Spørgsmaal i næste Kapitel. Den amerikanske *Mycetes caraya*'s Stemmeorganer ere en Trediedel Gang saa store hos Hannerne som hos Hunnerne og ere vidunderlig kraftige. Naar det er varmt Vejr faa disse Abekatte Skovene til at gjenlyde fra Morgen til Aften af deres larmende Skrig. Hannerne gjøre Begyndelsen til denne frygtelige Koncert, i hvilken saa undertiden Hunnerne med deres mindre kraftige Røster tage Del og Spektaklet fortsættes ofte hele Timer igjennem. En udmærket Iagttager, Rengger⁴⁾, kunde ikke se, at der var nogen særlig Aarsag, som foranledigede dem til at begynde paa Koncerten; han antager, at de, ligesom mange Fugle, ere glade ved deres egen Musik og søge at overgaa hverandre deri. Hvorvidt nu de ovenfor omtalte Abekatte have faaet deres kraftige Røster for at besejre deres Rivaler og bedaare Hunnerne

¹⁾ Owen: «Anatomy of Vertebrates», Vol. III, S. 600.

²⁾ Hr. Green i: «Journal of Linn. Soc.», Vol. X, Zoology, 1869, S. 362.

³⁾ C. L. Martin: «General Introduction to the Nat. Hist. of Mamm. Animals». 1841, S. 431.

⁴⁾ «Naturgeschichte der Säugethiere von Paraguay», 1830, S. 15, 21.

— eller hvorvidt Stemmeredskaberne ere blevne styrkede og udvidede ved de arvelige Virkninger af længe fortsat Brug, uden at der er opnaaet et bestemt Gode derved — derom skal jeg ikke have nogen bestemt Mening; men den første Antagelse synes mig, i alt Fald for *Hylobates agilis's* Vedkommende, at være den rimeligste.

Jeg kan her nævne to meget mærkelige Kjønsjendommeligheder, der træffes hos Sælerne, da nogle Forfattere have antaget, at de paavirke Stemmen. Naar Søelefanten (*Macrorhinus proboscideus*) er omtrent tre Aar gammel er Næsen meget forlænget i Parringstiden og kan bevæges opad. Naar den saaledes staaer i Vejret er den undertiden en Fod lang. Hunnen har ingensinde noget Saadant og hendes Stemme er en anden. Hannens Røst er en vild hæs Gurglen, som kan høres langt bort, og man troer at den forstærkes ved Snablen. Lesson sammenligner Snablens Bevægelse opad med Hudlappernes Opsvulmen hos de hønseagtige Fugles Hanner, medens de bejle til Hunnen. Hos en anden beslægtet Sælhundeart, nemlig Klapmydsen (*Cystophora cristata*) er Hovedet bedækket med en Blære eller Hætte. Denne bliver indeni støttet af Næsens Skillevæg, som gaaer langt tilbage og hæver sig som en Kam paa syv Tommers Højde. Hætten er beklædt med korte Haar og er forsynet med Muskler; den kan pustes op indtil den er mere end lige saa stor som Hovedet. I Brunsttiden kæmpe Hannerne heftigt paa Isen og deres Brølen siges undertiden at være saa stærk, at den kan høres fire Mile bort. Naar de blive angrebne af Mennesker, saa brøle eller skrigte de, ligesom de hver Gang, de komme i en irritabel Sindsstemning, puste Blæren op. Nogle Naturforskere tro, at Stemmen derved forstærkes, men man har ogsaa angivet, at denne overordenlig mærkelige Dannelse bruges til flere andre Ting. Hr. R. Brown mener, at den tjener til Beskyttelse imod Uheld af alle Slags. Denne sidste Antagelse er ikke rimelig, dersom det, Sælfangerne længe have paastaaet,

er rigtigt, nemlig at Hætten og Blæren ere meget svagt udviklede hos Hunnen og hos de unge Hanner.¹⁾

Lugt. — Hos nogle Dyr, saaledes hos det berømte amerikanske Stankdyr, synes den voldsomme Stank, som de udsende, udelukkende at gjøre Tjeneste som Forsvarsvaaben. Hos Spidsmusene (*Sorex*) have begge Kjøen abdominale Desmerkirtler, og der kan ikke være Tvivl om at den Lugt, disse udsende, tjener dem til Beskyttelse, naar man seer, hvorledes de vrages af vore Rovfugle og af vore Rovdyr; ikke desto mindre tage Kirtlerne til i Vækst hos Hannerne i Parringstiden. Hos mange Pattedyr ere Kirtlerne lige store hos begge Kjøen²⁾: men man veed ikke hvad de bruges til. Hos andre Arter findes Kirtlerne kun hos Hannerne eller ere stærkere udviklede hos dem end hos Hunnerne; og de komme næsten altid i større Virksomhed i Brunsttiden. I denne Tid svulme ogsaa Kirtlerne paa begge Sider af Elefanthannens Ansigt op og udsandre en stærk moskusagtig lugtende Vædske.

Gedebukkenes ramme Afsondring er vel bekjendt og den, der er ejendommelig hos visse Hjörtehanner, er vidunderlig stærk og vedholdende. Ved La Plata Flodens Bredder har jeg funden hele Luften opfyldt af Lugten af *Cervus campestris* en halv Mil til Luvart for det Sted,

¹⁾ Om Søelefanten se en Artikel af Lesson i: «*Diet. Class. Hist. Nat.*», Tom. XIII, S. 418. Om *Cystophora* eller *Stemmatopus* se Dr. Dekay: «*Annals of Lyceum of Nat. Hist. New York*», Vol. I, 1824, S. 94. Pennant har ogsaa skaffet sig Underretning om dette Dyr hos Sæljægerne. Den fyldigste Fremstilling findes hos Hr. Brown, der tvivler om Blærens rudimentære Tilstand hos Hunnen, se: «*Proc. Zoolog. Soc.*», 1868, S. 435.

²⁾ Saaledes Bævernes *Castoreum*, se Hr. L. H. Morgans interessante Værk: «*The American Beaver*», 1868, S. 300. Pallas («*Spic. Zoolog.*», Fasc. VIII, 1779, S. 23) omtaler Pattedyrenes Desmerkirtler paa en fyldestgjørende Maade. Owen («*Anatomy of Vertebrates*», Vol. III, S. 634) omtaler ogsaa disse Kirtler, desuden Elefantens og (*S. 763*) *Spidsmusens*.

hvor Hjorden opholdt sig; og et Silkelometerklæde, som jeg havde brugt til at bære en Hud hjem i, havde endnu, skjøndt det gjentagende Gange var bleven brugt og vadsket, Spor af Lugten da jeg et Aar og syv Maaneder efter tog det frem. Dette Dyr har ikke denne stærke Lugt før det er over et Aar gammelt, og dersom det bliver kastreret, medens det er Kid, faaer det den aldrig.¹⁾ Foruden den almindelige Lugt, af hvilken visse Drøvtyggers hele Legeme synes at være gennemtrængt i Parringstiden, er der mange Hjorte, Antiloper, Faar og Geder, der have Desmerkirtler paa forskjellige Steder, særligt i Ansigtet. De saakaldte Taaresække eller Suborbitalgruber høre hertil. Disse Kirtler afsondre et halvtflydende, stinkende Stof, som undertiden er saa rigeligt tilstede, at det gaaer over hele Ansigtet, hvad jeg har seet hos en Antilope. De ere «i Almindelighed større hos Hannerne end hos Hunnerne og ved Kastrering forhindres de fra at udvikle sig.»²⁾ Ifølge Desmarest mangle de aldeles hos Hunnen af Antilope subgutturosa. Der kan derfor ikke være nogen Tvivl om, at de staa i nært Forhold til Forplantelsesfunktionerne. Det hænder ogsaa, at de hos nærstaaende Former findes hos nogle og mangle hos andre. Hos det voksne Moskusdyrs Han (Moschus moschiferus) er et nøgent Rum rundt omkring Halen bedugget med et ildelugtende Fluidum, medens dette Sted hos den voksne Hun og hos Hannen, indtil den er to Aar gammel, er bedækket med Haar og uden Lugt. Den virkelige Moskussæk er, paa Grund af det Sted, hvor den er anbragt, nødvendigvis kun tilstede hos Hannen, og er saaledes nok et lugtafsondrende Organ. Det

¹⁾ Rengger: «Naturgeschichte der Säugethiere von Paraguay», 1830, S. 355. Denne lagttager har ogsaa nogle mærkværdige Meddelelser om den Lugt, de udsende.

²⁾ Owen: «Anatomy of Vertebrates», Vol. III, S. 632. Jevnfør ogsaa Dr. Muries Ingttagelser om deres Kirtler i: «Proc. Zoolog. Soc.», 1870, S. 340. Desmarest om Antilope subgutturosa i: «Mammalogie», 1820, S. 455.

er en mærkelig Omstændighed, at det Stof, der udsondres af denne sidstnævnte Kirtel, ifølge Pallas, hverken forandres i Kvalitet eller tiltager i Kvantitet under Brunsttiden; alligevel paastaaer denne Naturforsker, at det paa en eller anden Maade staaer i Forbindelse med Forplantningsakten. Den Forklaring, han giver af dets Brug, er imidlertid utilfredsstillende og hviler blot paa Gisning.¹⁾

I de fleste Tilfælde, hvor kun Hannen i Parringstiden afsondrer en stærk Lugt, tjener denne rimeligvis til at opflamme og bedaare Hunnen. Vi maa nu i saa Henseende ikke dømme efter vor egen Smag; thi det er velbekjendt, at Rotter lokkes af visse Essenser og Katte af Baldrian, Stoffer, som langtfra ere os behagelige, og at Hunde holde af at lugte til Aadsler og at rulle sig i dem, skjøndt de ikke æde dem. De samme Grunde, som den Gang vi talte om Hjortens Stemme, fik os til at forkaste den Antagelse, at den brugtes til at hidkalde Hinden, gjør ogsaa, at vi ikke kunne indlade os paa at antage, at Lugten tjener til at bringe Hunnerne langt borte fra hen til Hannerne. Stærk og længe fortsat Brug kan ikke her være kommet med i Spillet, saaledes som da Talen var om Stemmeredskaberne. Den Lugt, der udsendes, maa være af stor Betydning for Hannerne, eftersom store og sammesatte Kirtler, forsynede med Muskler til at udtømme Sækken med og til at lukke eller aabne Munden med, i nogle Tilfælde ere blevne udviklede. Disse Organer kunne kun forstaaes udviklede ved Parringsvalgets Hjælp, ifald de stærkest lugtende Hunner ere heldigst stillede hvad det angaaer, at vinde Hunner og at efterlade sig Afkom, som kunde arve deres efterhaanden mere og mere fuldkomment udviklede Kirtler og Dufte.

Haarets Udvikling. — Vi have seet, at Hættedyrene ofte have Haaret paa deres Halse og Skuldre

¹⁾ Pallas: «Spicilegia Zoolog», Fasc. XIII, 1799, S. 24; Desmoulins: «Dict. Class. d'Hist. Nat.», Tom. III, S. 586.

stærkere udviklede end Hunnerne, og der kunde tilføjes mange flere Exempler herpaa. Undertiden beskytter et saadant Haarlag Hannen, naar den kæmper; men om Haaret i de fleste Tilfælde er særlig blevet udviklet i dette Øjemed, er meget tvivlsomt. Vi kunne næsten være sikre paa, at dette ikke er Tilfældet, naar vi have at gøre med en tynd smal Haarkam, der løber ned ad Ryggen i hele dens Længde; thi en Kam af dette Slags vilde neppe paa nogensomhelst Maade beskytte og det er ikke rimeligt, at et saadant Sted som Midten af Ryggen særlig skulde være udsat. Alligevel ere saadanne Kamme undertiden kun tilstede hos Hannerne eller ere meget stærkere udviklede hos dem end hos Hunnerne. To Antiloper, *Tragelaphus scriptus*¹⁾ (se Fig. 68, S. 296) og *Portax picta* kunne nævnes som Exempler. Haarkammene hos visse Hjorte og hos den vilde Gedebuk stritte lige i Vejret, naar disse Dyr ere forbittrede eller forskrækkede;²⁾ men der er ingen Rimelighed for at antage, at de ere blevne erhvervede for at indjage Fjenderne Skræk. En af de ovennævnte Antiloper, *Portax picta*, har en stor veludviklet Dusk af sorte Haar paa Struben og den er meget større hos Hannen end hos Hunnen. Hos *Ammotragus tragelaphus* fra Nord Afrika, et Medlem af Faarefamilien, ere Forbenene næsten skjulte af en overordenlig stærk Haarvækst, som udgaaer fra Halsen og Benenes øverste Halvdel; men Hr. Bartlett troer ikke, at denne Kappe gjør Hannen den mindste Nytte, skjøndt den er mere udviklet hos denne end hos Hunnen.

Mange Pattedyrarters Hanner ere forskellige fra Hunnerne derved, at de have mere Haar eller Haar af en anden Beskaffenhed i visse Dele af Ansigtet. Kun Tyren

¹⁾ Dr. Gray: «Gleanings from the Menagerie at Knowsley», Pl. 28.

²⁾ Judge Caton om Wapitien: «Transact. Ottawa Acad. Nat. Sciences», 1868, S. 36, 40; Blyth: «Land and Water» om *Capra ægagrus*, 1867, S. 37.

har krøllet Haar paa Panden.¹⁾ Hos tre nærstaaende Underslægter af Gedefamilien have kun Hannerne Skjæg, og det undertiden meget stort; hos to andre Slægter have begge Kjøen Skjæg, men dette forsvinder hos nogle af den almindelige Geds tamme Racer og hos *Hemitragus* har ingen af Kjønnene Skjæg. Hos *Stenbukken* er Skjæget ikke udviklet om Sommeren og er til andre Aarstider saa lille, at det maa kaldes rudimentært.²⁾ Hos nogle Abe-

Fig. 66.

Pithecia Satanas, Han (efter Brehm).

katte findes Skjæget kun hos Hannen; dette gjælder saaledes om *Orang-Utangen*, eller det er meget større hos Hannen

¹⁾ Hunters «Essays and Observations», udg. ved Owen, 1861, Vol. I, S. 236.

²⁾ Se Dr. Grays «Cat. of Mammalia in British Museum», Part III, 1852, S. 144.

end hos Hunnen, hvad der er Tilfældet med *Mycetes caraya* og Skovdjævelen (*Pithecia Satanas*, Fig. 66). Dette gjælder ogsaa om de Whiskers, der findes hos nogle Arter af *Macacus*¹⁾, og, som vi have seet, ogsaa om nogle Bavianarters Manker. Men hos de fleste Abeerter ere de forskellige Haarduske omkring Ansigtet og paa Hovedstans hos begge Kjøen.

Hannerne hos de forskellige Medlemmer af Oksefamilien (*Bovidæ*) og hos visse Antiloper, ere forsynede med en Doglap eller en stor Hudfold paa Halsen, som ikke er nær saa stærkt udviklet hos Hunnen.

Hvad kunne vi nu slutte os til af saadanne Kjønsforskjelligheder som disse? Ingen vil paastaa, at visse Gedebukkes Skjæg, eller Tyrens Doglap, eller Haarkammene ned ad Ryggen hos visse Antilopehanner, ere direkte til Nytte for dem eller nyttige i almindelig Forstand. Det er muligt, at det uhyre Skjæg hos *Pithecia*-Hannen og det store Skjæg hos Orang-Utangen kan beskytte disse Dyrs Struber, naar de kæmpe; Vogterne i de zoologiske Haver have meddelt mig, at mange Abekatte angribe hinanden ved at bide i Struben; men det er ikke rimeligt, Skjægget er blevet udviklet i et Øjemed, der er forskjelligt fra det, i hvilket Whiskers, Knebelsbarter og andre Haarduske i Ansigtet tjene, og der er Ingen, der vil mene, at disse Ting gjøre Nytte som Beskyttelsesmidler. Kunne vi da anse alle disse Haar- og Hudvedhæng for Virkningen af en aldeles hensynsløs Variabilitet hos Hannerne? Det kan ikke nægtes, at det er muligt; thi hos mange tæmmede Pattedyr have visse Karakterer, der aabenbart ikke skyldes Attavisme eller Tilbageslag til en eller anden vild Stamform, viist sig hos Hannerne og findes kun hos disse, eller ere stærkere udviklede hos dem end hos Hunnerne; — Exempler herpaa ere: Puklen hos det indiske Zebu-Kvægs Hanner, Halerne hos de fedthalede

¹⁾ Rengger: «Säugethiere» etc., S. 14; Demarest: «Mammalogie», S. 66.

Væddere, Pandens buede Omrids hos forskjellige Faareracer, Manken hos en amerikansk Races Væddere, og endelig Manken, de lange Haar paa Bagbenene og Doglappen hos Berbura-Gedebukken.¹⁾ Den Manke, som kun findes hos Vædderne hos den ovenfor nævnte afrikanske Faarerace er en virkelig sekundær Kjønsskarakter, thi den udvikles ikke, efter Meddelelse fra Hr. Winwood Reade, dersom Dyret kastreres. Omendskjendt vi, som jeg har viist i mit Værk «Variation under Domestication» burde være yderst forsigtige med at slutte, at en bestemt Karakter, selv hos Dyr, som holdes af halvt civiliserede Folk, ikke har været Racevalget underkastet og saaledes er bleven forstærket, saa gjælder dette sandsynligvis ikke om de nysnævnte Tilfælde, i Særdeleshed da Karaktererne kun ere tilstede hos Hannen, eller ere stærkere udviklede hos denne end hos Hunnen. Dersom man bestemt vidste, at den afrikanske mankede Vædder nedstammede fra den samme Urstok som de andre Faareracer, eller om Berbura-Gedebukken med dens mange Lapper osv. nedstammede fra det samme Hold som de andre Gedebukke, og dersom der ikke er bleven anvendt nogen Udvælgelse overfor disse Karakterer, saa maa det skyldes almindelig Variabilitet i Forbindelse med kjønnsbunden Nedarving.

I saa Fald vilde det være muligt at sige det Samme om mange analoge Karakterer, der træffes hos Dyr i vild Tilstand. Jeg kan alligevel ikke faa mig selv til at tro, at dette er rigtigt i mange Tilfælde, saaledes f. Ex. at det skulde gjælde om den mærkværdige Haarvækst, der findes paa Ammotragus-Hannens Strube og Forben, eller om Pithecia-Hannens uhyre store Skjæg. Angaaende de

¹⁾ Se Kapitlerne om disse forskjellige Dyr i første Bind af min «Variation of Animals and Plants under Domestication»; ligeledes Vol. II, S. 73; endvidere Kap. XX, om Udvælgelse hos halvciviliserede Folkeslag. Om Berbura-Geden se Dr. Gray: «Catalogue», ibid. S. 157.

Antiloper, hos hvilke Hannen, naar den er voksen, er stærkere farvet end Hunnen, og angaaende de Abekatte, hos hvilke dette ligeledes er Tilfældet, og hos hvilke Antagets Haar have en anden Farve end Hovedets øvrige Haar og er ordnet paa den mest forskjelligartede og elegante Maade, saa mener jeg, at det er rimeligt, at disse Haarkamme og Duske ere blevne erhvervede til Prydelse; og det veed jeg ogsaa er somme Naturforskeres Mening. Dersom denne Antagelse er rigtig, kan der ikke være synderlig Tvivl om, at disse Karakterer ere blevne erhvervede, eller i det Mindste blevne modificerede, ved Parringsvalg.

Haarets og den nøgne Huds Farve. — Jeg vil først i Korthed nævne alle de Exempler, jeg kjender, paa at Han-Pattedyr have en anden Farve end Hunnerne. Efter Meddelelse fra Hr. Gould er det sjældent, at Pungdyrenes Kjøn ere forskjellige fra hinanden i denne Henseende; men den store røde Kænguru danner en slaaende Undtagelse, «idet nemlig en fin blaa Farve er fremherskende hos de Dele af Hunnen, der ere røde hos Hannen.»¹⁾ Hos *Didelphis opossum* fra Cayenne skal Hunnen være lidt mere rød end Hannen. Angaaende Gnavere bemærker Dr. Gray: «afrikanske Egern, særlig de, der findes i de tropiske Egne, have en meget mere straalende og mere livlig farvet Pelts til visse Aarstider end til andre; og Hannens Pelts er i Almindelighed mere straalende end Hunnens.»²⁾ Dr. Gray meddeler mig, at han særlig nævner de afrikanske Egern, fordi de paa Grund af deres usædvanlig livlige Farver bedst kunne vise Forskjellen. Hunnen hos den russiske *Mus minutus* har en blegere og

¹⁾ *Osphranter rufus*, Gould: «Mammals of Australia», Vol. II, 1863. Om *Didelphis*, Desmarest: «Mammalogie», S. 256.

²⁾ «Annals and Mag. of Nat. Hist.», Nov. 1867, S. 325. Om *Mus minutus*, Desmarest: «Mammalogie», S. 304.

mere skidden Farve end Hannen. Hos nogle faa Flagermus er Hannens Pelts lysere og mere straalendé end Hunnens.¹⁾

De paa Landjorden levende Rovdyr og Insektædere frembyde sjældent kjønslige Forskjelligheder af noget Slags, og deres Farver ere næsten altid ganske ens hos begge Kjøen. Oceloten (*Felis pardalis*) er imidlertid en Undtagelse, thi Hunnens Farve er i Sammenligning med Hannens «mindre iøjnefaldende, idet det Gule er mattere, det Hvide mindre rent, og Striberne ere mindre brede og de sorte Pletter have mindre Tværmaal.»²⁾ Hos den beslægtede *Felis mitis* er der ogsaa Forskjel paa Kjønne, men i en endnu mindre Grad, idet Hunnens Hovedfarve er lidt blegere end Hannens og de sorte Pletter ere mindre sorte. De i Vandet levende Rovdyr eller Sælerne afvige derimod undertiden betydeligt fra hinanden i Farve og de frembyde, som vi alt have seet, andre mærkelige Kjønnsforskjelligheder. Saaledes er den sydlige Halvkugles Øresæl (*Otaria nigrescens*) ovenpaa frisk brun, medens Hunnen, hvis Farver tidligere naa deres fuldfærdige Tilstand end Hannens, ere mørkegraa ovenpaa, medens Ungerne af begge Kjøen have en meget mørk chokoladebrun Farve. Hos den nordiske Svartside (*Phoca groenlandica*) er Hannen brunlig graa med en mærkelig saddelformet mørk Plet paa Ryggen; Hunnen er meget mindre og har et ganske andet Udseende, idet den er mat hvid eller gulagtig straa-farvet, med læderbrun Lød paa Ryggen». Ungerne ere i Begyndelsen ganske hvide og kunne «neppe skjælnes fra Isblokkene og Sneen, hvorved altsaa deres Farve kommer til at virke som Beskyttelsesfarve.»³⁾

¹⁾ J. A. Allen i: «Bulletin of Mus. Comp. Zoolog. of Cambridge, United States», 1869, S. 207.

²⁾ Demarest: «Mammalogie», 1820, S. 223. Om *Felis mitis*, Rengger: ibid. S. 194.

³⁾ Dr. Murie om *Otaria* i: «Proc. Zoolog. Soc.», 1869, S. 108. Hr. R. Brown om *P. groenlandica*, ibid. 1868, S. 417. — Se ligeledes om Sælernes Farve, Demarest, ibid. S. 243, 249.

Hos Drøvtyggerne træffer man hyppigere Forskjel paa Kjønnenes Farve end hos nogen anden Orden. En saadan Forskjel er almindelig hos *Strepsiceros*-Antiloperne, saaledes er *Portax picta*-Hannen blaagraa og meget mørkere end Hunnen, og den firkantede hvide Plet paa Struben og de hvide Tegninger paa Fodleddet og de sorte Pletter paa Ørerne ere hos dem alle mere udprægede. Vi have seet, at hos denne Art ere Kammene og Haartotterne meget mere udviklede hos Hannen end hos de kullede Hunner. Hannen bliver, efter Meddelelse fra Hr. Blyth, uden at fælde sine Haar, periodisk mørkere i Brunstiden. Man kan ikke kjende de unge Hanner fra de unge Hunner før de ere over en tolv Maaneder gamle; og dersom Hannen inden den Tid kastreres, skifter den, ifølge samme Avtoritet, aldrig Farve. Vigtigheden af det sidstnævnte Faktum, som Kjendetegn paa, at vi her virkelig have med kønslig Farve at gjøre, bliver indlysende, naar man hører¹⁾, at hverken den røde Sommerdragt eller den blaa Vinterdragt hos den virginske Hjort bliver paavirket af Kastrering. Hos de fleste eller hos alle de stærkt prydede Arter af *Tragelaphus* ere Hannerne mørkere end de kullede Hunner og deres Haarkamme ere stærkere udviklede. Hos Hannerne af den pragtfulde Antilope: *Derby's Eland*, er Kroppen rødere, hele Halsen meget mørkere sort og de hvide Baand, som danne Grændsen mellem disse Farver, bredere end hos Hunnen. Hos den kapse Eland er Hannen lidt mørkere end Hunnen.²⁾

Hos den indiske Sortbuk (*A. bezoartica*), der hører til en anden Antilopegruppe, er Hannen meget mørk,

¹⁾ Judge Caton i: *Trans Ottawa Acad. of Nat. Sciences*, 1868, S. 4.

²⁾ Dr. Gray: *Cat. of Mammals in Brit. Mus.*, Part III, 1852, S. 134—142; ligeledes Dr. Gray: *Gleanings from the Menagerie of Knowsley*, hvor der er en pragtfuld Tegning af *Oreas derbianus*, se Texten om *Tragelaphus*. Om den kapse Eland (*Oreas canna*) se Andrew Smith: *Zoology of S. Africa*, Pl. 41 og 42. Der er ogsaa mange af disse Antiloper i Zoological Society's Haver.

næsten sort, medens den kullede Hun har en gulbrun Farve. Efter hvad Hr. Blyth meddeler mig, have vi hos denne Art en Række Kjendsgjæringer, der ere parallele med de Forhold, vi have omtalt hos *Portax picta*, nemlig det, at Hannen periodisk skiftede Farve i Brunstiden, endvidere Kastreringens Indvirkning paa denne Forandring og endelig det, at Ungerne ikke vare til at kjende fra hinanden. Hos Antilope niger er Hannen sort, medens Hunnen saavel som Ungerne ere brune; hos A. sing-sing har Hannen meget mere straalende Farver end den kullede Hun og dens Bryst og Bug ere mørkere; hos Hannen af Antilope caama ere de Tegninger og Striber, der findes paa forskellige Dele af Legemet, sorte, medens de hos Hunnen ere brune; hos den brogede Gnu (*A. gorgon*) ere Hannens Farver næsten de samme som hos Hunnen, kun dybere og med et klarere Skjær.¹⁾ Andre analoge Exempler kunde anføres.

Banteng-Tyren (*Bos sondaicus*) fra det malayiske Archipelag er næsten sort, med hvide Ben og Bagparter; Koen har en klar, lys kaffebrun Farve, og det Samme gjælder om Tyrekalvene indtil de blive omtrent tre Aar gamle, thi saa skifte de hurtigt Farve. Den kastrerede Tyr faaer Koens Farve. Kemas-Gedens Hun er blegere og Hunnen af *Capra ægagrus* skal have en mere ensformet Farve end deres respektive Hanner. Hos Hjorte er det sjældent, at der er nogen Forskjel paa Kjønnes Farve. Judge Caton meddeler mig imidlertid, at hos Wapitihjortens Hanner (*Cervus canadensis*) er Halsen, Bugen og Benene meget mørkere end hos Hunnen; men om Vinteren svinde de mørke Farver efterhaanden hen og blive borte.

¹⁾ Om Ant. niger se: *Proc. Zoolog. Soc.*, 1850. S 133. Angaaende en beslægtet Art, hos hvilken der er en lignende Forskjel paa Kjønnes Farve, se Hr. S. Baker: *The Albert Nyanza*, 1866, Vol. II, S. 327. Om A. sing-sing, Gray: *Cat. Brit. Mus.*, S. 100. Demarest: *Mammalogie*, S. 468, om A. caama. Andrew Smith: *Zoology of S. Africa*, om Gnuen.

Jeg kan her nævne, at Judge Caton har i sin Park tre Racer af virginske Hjorte, som afvige lidt fra hinanden i Farve, men Forskjellighederne findes næsten allesammen hos den blaa Vinter- eller Parringsdragt, saa at dette Tilfælde kan sammenlignes med dem, der er meddelt i det foregaaende Kapitel om nærbeslægtede eller hinanden nær repræsenterende Fuglearter, som kun afvige fra hinanden i deres Parringsdragt.¹⁾ Hinderne hos den sydamerikanske *Cervus paludosus*, ligesom ogsaa Kiddene af begge Kjøen, have ikke de sorte Striber paa Næsen og den sorte Linie paa Brystet, som er karakteristisk for de voksne Hanner.²⁾ Endelig er den voksne Han af den smukt farvede og plettede Axis-Hjort betydeligt mørkere end Hinden, efter hvad Hr. Blyth har meddelt mig, og den kastrerede Han faaer aldrig den mørke Farve.

Den sidste Orden, som vi komme til at omtale — thi jeg veed ikke, at der findes Forskjel paa Kjønnenes Farver i andre Pattedyrgrupper — er Primaternes Orden. Hannen af *Lemur macaco* er kulsort, medens Hunnen er rødlig-gul, men i høj Grad variabel i Farve.³⁾ Af den nye Verdens Firhændede ere Hannerne og Ungerne hos *Mycetes caraya* graagule og ens; i det andet Aar bliver den unge Han rødbrun, i det tredje Aar sort, undtagen Maven, som imidlertid bliver ganske sort i det fjerde eller femte Aar. Der er ogsaa en stærk udpræget Forskjel paa Kjønnenes Farve hos *Mycetes seniculus* og *Cebus capucinus*. Ungerne af den første Art, og jeg troer ogsaa den anden Arts, ligne Hannerne. Hos *Pithecia leucocephala* ligne

¹⁾ «Ottawa Academy of Sciences», 21 Maj 1868, S. 3, 5.

²⁾ S. Müller om Banteng i: «Zoog. Indischen Archipel», 1839—44, Tab. 35; se ogsaa Raffles, citeret af Hr. Blyth i «Land and Water», 1867, S. 476. Om Geder, Dr. Gray i «Cat. Brit. Mus.», S. 146; Desmarest: «Mammalogie», S. 482. Om *Cervus paludosus*, Rengger: *ibid.*, S. 345.

³⁾ Sclater i: «Proc. Zool. Soc.», 1866, S. 1. Ogsaa de Herrer Pollen og van Dam bekræfte denne Kjendsgjerning.

Ungerne ligeledes Hunnerne, som ere brunlig sorte ovenpaa og lyst rustroede nedenunder, medens de voksne Hanner ere sorte. Haarkrandsen rundt om Ansigtet paa *Ateles marginatus* er gul hos Hannen og hvid hos Hunnen. Hos den gamle Verdens Aber ere Hannerne af *Hylobates hoolock* altid sorte med et hvidt Baand over Brynene, Hunnerne variere fra hvidbrunt til en mørk Farve, der er blandet med sort, men de ere aldrig aldeles sorte.¹⁾ Hos den smukke *Cercopithecus Diana* er den voksne Hans Hoved intensivt sort, medens Hunnens er mørkegraa; hos den Første er Skindet mellem Lemmerne af en elegant gulbrun Farve, hos den Sidste er det blegere. Hos den ligesaa smukke og mærkelige Abe *Cercopithecus cephus* er den eneste Forskjel paa Kjønnene den, at Hannens Hale er kastaniebrun og Hunnens graa; men Hr. Bartlett meddeler mig, at alle Farverne blive stærkere udprægede, naar den er voksen, medens de hos Hunnen blive som de vare i dens Ungdom. At dømme efter de kolorerede Figurer, Salomon Müller meddeler, er Hannen af *Semnopithecus chrysomelas* næsten sort, medens Hunnen er blegbrun. Hos *Cercopithecus cynosurus* og *griseo-virides* er en Legemsdel, som kun findes hos Hannerne, af den mest straalende blaa og grønne Farve og staaer i stærk Modsætning til den nøgne stærkt røde Hud paa Bagdelen af Legemet.

Endelig afviger i Bavianfamilien den voksne Han af *Cynocephalus hamadryas* fra Hunnen ikke blot ved sin uhyre Manke, men ogsaa lidt ved Haarets Farve og ved de nøgne Callus-Dannelser. Hos Mandrillen (*Cynocephalus leucophaeus*) ere Hannerne og Ungerne af en meget blegere Farve end de voksne Hanner og ere mindre grønlig. Intet andet

¹⁾ Om *Mycetes*, Rengger: *ibid.*, S. 14; og Brehm: *Illustrirtes Thierleben.*, B. I. S. 96, 107. Om *Ateles*, Desmarest: *Mammalogie.*, S. 75. Om *Hylobates*, Blyth 1: *Land and Water.*, 1867, S. 135. Om *Semnopithecus*, S. Müller 1: *Zoog. Indischen Archipel.*, Tab. X.

Medlem af hele Pattedyrs-Klassen er farvet paa en saa mærkelig Maade som den voksne Han hos en Mandrille-Art (*Cynocephalus mormon*). Naar Dyret bliver voksent, faaer Ansigtet en smuk blaa Farve og Næseryggen og Næsetippen blive straalende røde. Ifølge nogle Forfattere

Fig. 67.

Hoved af en Mandrillehan (efter Gervais „Hist. Nat. des Mammifères“).

er Ansigtet ogsaa tegnet med hvidlige Striber og er tildeels skygget med Sort, men disse Farver synes at være variable. Paa Panden er der en Haarkam og paa Hagen et gult Skjæg, *alle de øverste Dele af deres Laar og det store nøgne Sted paa deres Bagdel ere farvede med det mest livlige Rødt og med en Blanding af Blaåt, som

virkelig ikke er uden Elegance.¹⁾ Naar Dyret er opirret faa alle de nøgne Dele en mere livlig Farve. Forskjellige Forfattere have brugt de stærkeste Udtryk for at beskrive disse glimrende Farver, som de sammenligne med de mest prægtige Fugles. En anden højst mærkelig Ejendommelighed er den, at, naar de store Hjørnetænder ere fuldt udviklede, dannes der paa hver Kjæbeside uhyre Benudvækster, som have dybe Længdefurer, og den nøgne Hud over dem har prægtige Farver, saaledes som nys beskrevet (Fig. 67). Hos de voksne Hunner og hos Ungerne af begge Kjøen ere disse Udvekster neppe til at opdage; og de nøgne Dele ere meget mindre prægtigt farvede, medens Ansigtet er næsten sort, blandet med Blaåt. Hos den voksne Hun bliver imidlertid Næsen med visse regelmæssige Tidsmellemlum farvet med Rødt.

I alle de omtalte Tilfælde er Hannen prægtigere eller stærkere farvet end Hunnen og afviger mere end denne fra Ungerne af begge Kjøen. Men, ligesom en omvendt Farvningsmaade er karakteristisk for Kjønne hos nogle faa Fugle, saaledes har hos Rhesus-Abekatten (*Macacus rhesus*) Hunnen et stort nøgent Hudparti rundt om Halen af en straalende carmosinrød Farve, som, efter hvad Vogterne i zoologisk Have have fortalt mig, periodisk bliver endnu livligere, og dens Ansigt er ogsaa blegrødt; derimod viser hos den voksne Han og hos Ungerne af begge Kjøen, efter hvad jeg saa i zoologisk Have, hverken den nøgne Hud paa Bagdelen eller Ansigtet Spor til Rødt. Det synes imidlertid, efter nogle offentlig foreliggende Meddelelser, som om Hannen nu og da, eller til visse Tider, frem-

¹⁾ Gervais: «Hist. Nat. des Mammifères», 1854, S. 103. Der er meddelt Tegninger af Hannens Kranie. Desmarest: «Mammalogie», S. 70. Geoffroy St. Hilaire og F. Cuvier: «Hist. Nat. des Mamm.» 1824, Tom. I.

byder noget Spor til Rødt og, omendskjønt den saaledes er mindre prydet end Hunnen, følger den dog ved sin betydelige Størrelse og derved, at den har større Hjørnetænder, mere udviklede Whiskers og mere fremstaaende Øjenbuer, den almindelige Regel om, at Hannen overgaaer Hunnen.

Jeg har nu meddelt alle de Exempler, jeg kjender, paa at der er Forskjel paa Kjønnenes Farve hos Pattedyrene. Hunnens Farver afvige enten ikke tilstrækkeligt fra Hannens, eller ere ikke saaledes beskafne, at de kunne gjøre Nytte som Beskyttelsesfarver og kunne derfor ikke forklares som saadanne. I nogle, maaske i mange, Tilfælde kan det være, at Forskjellighederne ere Resultatet af Varieringer, der ere bundne til det ene Kjøn og nedarvede til dette samme Kjøn, uden at der derved er bleven noget vundet og derfor maa det være skeet uden Udvælgelsens Hjælp. Exempler af dette Slags træffe vi hos vore Husdyr, saaledes det at visse Kattes Hanner ere rustrode, medens Hunnerne have Skildpadde-Skals Tegning. Analoge Tilfælde træffes i Naturen; Hr. Bartlett har seet mange sorte Varieteter af Jaguaren, Leoparden, ulveagtige Pungaber og Vombatten og han er vis paa at de alle, eller næsten alle, vare Hanner. Paa den anden Side hænder det, at begge Kjøn af Ulve, Ræve og aabenbart ogsaa amerikanske Egern fødes sorte. Det er derfor meget muligt, at Hannernes sorte Farve hos nogle Pattedyr, særlig naar denne Farve er medfødt, simpelthen er Resultatet af, at der uden Udvælgelsens Hjælp er indtruffen en eller flere Varieringer, som fra første Færd af vare kjønsbundne i deres Nedarving. Det kan ikke desto mindre neppe indrømmes, at de forskjelligartede, livlige og hinanden stærkt modsatte Farver hos visse Pattedyr, f. Ex. hos de ovenfor nævnte Abekatte og Antiloper, kunne forklares paa denne Maade. Vi maa vel huske paa, at disse Farver ikke vise sig hos Hannen ved Fødslen, hvad der ellers gjælder om de fleste almin-

delige Varieringer, men først naar de ere eller ere nær ved at være kjønsmodne, og at de, til Forskjel fra almindelige Varieringer, naar Hannen kastreres aldrig komme igjen eller senere forsvinde. Det er i det Hele taget en meget rimeligere Slutning den, at de stærkt udprægede Farver og andre Prydelser hos Pattedyrhannerne ere til Nytte for dem i deres Rivaliseren med andre Hanner, og at de som en Følge deraf ere blevne erhvervede ved Parringsvalg. Sandsynligheden af denne Antagelse styrkes derved, at den Forskjel, der er paa Kjønnenes Farve, næsten udelukkende, som man kan se ved at gennemgaa de ovenfor anførte Detailler, findes hos de Grupper og Undergrupper af Pattedyr, som frembyde andre og udprægede Kjønskarakterer, der ligeledes skyldes Parringsvalgets Indvirkning.

Pattedyr lægge aabenbart Mærke til Farven. Hr. S. Baker lagde gjentagne Gange Mærke til, at den afrikanske Elefant og Næshornet med særligt Raseri angreb hvide og graa Heste. Jeg har andetsteds¹⁾ viist, at halv-vilde Heste aabenbart foretrække at parres med dem, der have samme Farve, og at Hjorde af Daadyr af forskjellig Farve længe have undladt at blande sig med hinanden, omendskjøndt de levede sammen. Det er en endnu mere betegnende Omstændighed, at en Zebrahoppe ikke vilde indlade sig med en Æselhingst førend den blev malet saaledes, at den lignede en Zebra, og da gav den, som John Hunter bemærker, »sig gjerne af med den. I dette mærkelige Tilfælde have vi et Instinkt, vakt ved blot og bar Farve, og som var saa stærk i sin Virkning, at det overvandt alt andet ellers. Men det var ikke Hannen, der fordrede dette, det at Hunnen var et Dyr, der nogenlunde lignede den selv, var tilstrækkeligt til at opildne den.«²⁾

¹⁾ »The Variation of Animals and Plants under Domestication«, 1868, Vol. II, S. 102, 103.

²⁾ »Essays and Observations by J. Hunter«, udg. af Owen, 1861, Vol. I, S. 194.

I et tidligere Kapitel have vi seet, at de højere Dyrs Sjøleevner ikke ere forskjellige i Art, omendskjøndt de ere meget forskjellige i Grad, fra de tilsvarende Evner hos Mennesket, særligt da hos de lavere og vilde Racer; og det synes endogsaa som om deres Smag for det Skjønne ikke er vidt forskjellig fra Pattedyrenes. Ligesom de afrikanske Negere faa Kjødet i deres Ansigter til at staa i parallele Rækker eller Ar, der staaer stærkt frem over den virkelige Overflade, hvilke mindre tækkelige Misdannelser betragtes som store personlige Yndigheder;¹⁾ — ligesom Negerne, som ogsaa Vilde i mange Egne af Verden, male deres Ansigter med røde, blaa, hvide eller sorte Tværstriber, — saaledes synes den afrikanske Mandrillehan at have faaet sit dybt furede og livligt farvede Ansigt, fordi den derved er bleven mere tiltrækkende for Hunnen. Ganske vist er der for os noget overordenlig Grotesk i, at den bageste Del af Legemet er bleven farvet, Dyret til Prydelse, endnu mere pragtfuldt end Ansigtet; men i Virkeligheden er det jo ikke mere besynderligt, end at mange Fugles Haler ere blevne særlig smykkede.

Vi have ikke for Øjeblikket noget Bevis paa, at Pattedyrhannerne søge at stille deres Yndigheder tilskue for Hunnen; og den udspekulerede Maade, paa hvilken dette gjøres af Fuglehannerne, er det stærkeste Argument til Gunst for den Antagelse, at Hunnerne beundre eller opflammes af de Prydelser og Farver, der stilles tilskue for dem. Der er imidlertid en slaaende Parallelisme imellem Pattedyr og Fugle i alle deres sekundære Kjønskarakterer, nemlig hvad deres Vaaben til at bekæmpe Rivaler med, deres prydende Vedhæng og deres Farver angaaer. I begge Klasser ligne Ungerne af begge Kjøen, naar Hannen er forskjellig fra Hunnen, næsten altid hinanden, og i det store Flertal af Tilfælde ligne de den voksne Hun. I begge Klasser faaer Hannen de Karakterer, der ere dens

¹⁾ Hr. S. Baker: «The Nile Tributaries of Abyssinia», 1867.

Kjøn ejendommelige, kort før Parringsalderen; dersom den kastreres, faaer den enten aldrig saadanne Karakterer eller mister dem senere. I begge Klasser er Farveforandringen undertiden bunden til Aarstiden og de nøgne Deles Farver blive undertiden mere straalende under Parringsakten. I begge Klasser er Hannen næsten altid mere livligt og stærkere farvet end Hunnen og er prydet med større Haar eller Fjerkamme eller andre Vedhæng. I nogle faa Undtagelsestilfælde ere begge Klassers Hunner mere prydede end Hannerne. Hos mange Pattedyr og hos i det Mindste en Fugleart udsender Hannen en stærkere Lugt end Hunnen. I begge Klasser er Hannens Stemme kraftigere end Hunnens. Der kan jo nu angaaende denne Parallelisme neppe være Tvivl om, at den jo skyldes den samme Aarsag, hvilken denne saa er, baade hos Pattedyr og Fugle; og Resultatet kan, hvad de udsmykkende Karakterer angaaer, sikkert, saavidt jeg kan se, tilskrives en længe herskende Forkjærlighed hos det ene Kjøn's Individuer for visse Individuer af det andet Kjøn, i Forbindelse med at de have havt Held til at efterlade sig det største Antal Efterkommere, som saa have nedarvet deres mægtige Tiltrækkelsesmidler.

Ligelig Nedarving til begge Kjøn af ornamentale Karakterer. — Hos mange Fugle ere Prydelse, som vi ved Analogi bringes til at antage oprindelig bleve erhvervede af Hannerne, blevne ligeligt nedarvede, eller saa omtrent ligeligt, til begge Kjøn; og nu bliver der Spørgsmaal om; hvorvidt dette ogsaa gjælder om Pattedyrene. Hos et anseeligt Antal Arter, særligt de mindre, have begge Kjøn, uafhængigt af Parringsvalget, faaet deres Farver, for at de skulle tjene dem til Beskyttelse, men ikke, saavidt jeg kan se, i saa mange Tilfælde og heller ikke paa en nær saa slaaende Maade, som hos de fleste af de lavere Klasser. Audubon bemærker,

at han ofte antog Moskusrøtten¹⁾, naar den sad paa Bredden af en muddret Strøm, for en Jordklump, saa stor var dens Lighed med en saadan Gjenstand. Her er et bekjendt Exempel paa Beskyttelsesfarvens store Nytte, dog gjelder dette Sidste tildels ikke om en nærstaaende Art, nemlig Kaninen; thi naar dette Dyr løber til sin Hule er det, paa Grund af sin opadvendte snehvide Hale, iøjnefaldende for Jægeren og uden Tvivl ogsaa for alle Rovdyr. Ingen har nogensinde tvivlet om, at de Pattedyr, som leve i snebedækkede Egne, ere blevne gjorte hvide for at kunne være beskyttede mod deres Fjender, eller for at de lettere kunne stjæle sig ind paa deres Bytte. I Egne, hvor Sneen aldrig ligger længe paa Jorden, vilde en hvid Dragt være skadelig; som en Følge heraf ere saaledes farvede Arter yderst sjældne i de varmere Dele af Verden. Det fortjener at bemærkes, at mange Pattedyr, som bebo nogenlunde kolde Egne, om de end ikke faa en hvid Vinterdragt, saa dog blive blegere i denne Aarstid; og dette er aabenbart det direkte Resultat af de Betingelser, for hvilke de længe have været udsatte. Pallas²⁾ siger, at der i Siberien finder en Forandring af denne Natur Sted med Ulven, to Maararter (Mustela), den tamme Hest, *Equus hemionus*, den tamme Ko, to Arter af Antiloper, Moskusdyret, Raadyret, Elsdyret og Rensdyret. Raadyret f. Ex. har en rød Sommerdragt og en graahvid Vinterdragt; og denne sidste kan maaske tjene Dyret til Beskyttelse, medens det vandrer igjennem de løvløse Tykninger, naar Sne og Rim ligger paa Grenene. Dersom de ovenfor nævnte Dyr efterhaanden skulde udbrede sig videre til Egne, der stadigt vare bedækkede med Sne, vilde deres blege Vinterdragt sandsynligvis ved Kvalitetsvalgets

¹⁾ *Fiber zibeticus*, Audubon og Bachmann i *Quadrupeds of North America*, 1846, S. 109.

²⁾ *Novæ species Quadrupedum e Glirium ordine*, 1778, S. 7. Det jeg her kalder Raacen er *Capreolus Sibericus subcaudatus* Pallas.

Medvirkning efterhaanden blive gjort hvidere og hvidere, indtil den blev saa hvid som Sne.

Omendskjøndt vi maa indrømme, at mange Pattedyr have faaet de Farver, de nu have, for at de skulle tjene dem til Beskyttelse, saa er der dog en Mængde Arter, hvis Farver ere altfor iøjnefaldende og for besynderligt anordnede, til at vi skulde kunne antage, at de gjøre Nytte i saa Henseende. Som Exempel kunde man nævne visse Antiloper; naar vi se, at den firkantede hvide Plet paa Struben, de hvide Tegninger paa Fodledene og de runde, sorte Pletter paa Ørerne, alle ere mere udprægede hos Hannen af *Portax picta* end hos Hunnen; — naar vi se, at Farverne ere mere levende, at de smale hvide Linier paa Boven og den brede hvide Tværstribе paa Skulderen ere mere fremtrædende hos Hannen af *Oreas Derbyanus* end hos Hunnen; — naar vi se en lignende Forskjel paa Kjønnene hos den besynderligt prydede *Tragelaphus scriptus* (Fig. 68), — saa kunne vi heraf uddrage den Slutning, at disse Farver og forskjellige Tegninger i det Mindste ere blevne forstærkede ved Parringsvalg. Det er ubegribeligt, hvorledes saadanne Farver og Tegninger skulde kunne være direkte til Nytte, eller til Nytte i almindelig Forstand, for disse Dyr; og da de temmelig sikkert ere blevne forstærkede ved Parringsvalg, er det sandsynligt, at de oprindeligt bleve erhvervede ved denne samme Virksomhed og saa senere tildels nedarvedes til Hunnerne. Gaaer man ind paa denne Betragtningmaade, kan der neppe være Tvivl om, at de ligesaa besynderlige Farver og Tegninger hos mange andre Antiloper, omendskjøndt de ere fælles for begge Kjøn, ere blevne erhvervede og nedarvede paa samme Maade. Saaledes har f. Ex. begge Kuduens Kjøn (*Strepsiceros Kudu*, Fig. 62) smalle hvide lodrette Linier paa deres Bagparter og et elegant, kantet hvidt Mærke paa deres Pander. Begge Kjøn ere meget besynderligt farvede i Slægten *Damalis*; hos *D. pygarga* er Ryggen og Halsen purpurladen-rød, afskygget

ned ad Bovene til Sort, og brat adskilt fra den hvide Bug og et stort hvidt Parti paa Lænderne; Hovedet har endnu mærkeligere Farver; en stor aflang hvid Maske, fint stribet med Sort, bedækker Ansigtet helt op til Øjnene (Fig. 69);

Fig. 68.

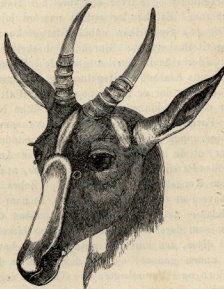

Tragelaphus scriptus, Ham. (Fra Knowsley Menageriet.)

der er tre hvide Striber paa Panden, og Ørerne ere tegnede med Hvidt. Denne Arts Kalve have en ensartet, bleg gulbrun Farve. Hos *Damalis albifrons* afviger Hovedets Farve fra den sidst omtalte Art deri, at der er een hvid Stribe istedet for tre, og derved, at Ørerne næsten ere

ganske hvide.¹⁾ Efter, saa godt jeg har kunnet, at have studeret Kjønforskjellighederne hos Dyr, henhørende til alle Klasser, kan jeg ikke undlade at komme til det Resultat, at de mærkeligt anordnede Farver hos mange Antilopearter, omendskjendt de ere fælles for begge Kjøen,

Fig. 69.

Damalis pygarga, Han. (Fra Knowsley Menageriet.)

ere fremkomne ved Parringsvalg, der oprindelig er anvendt overfor Hannerne.

Det Samme kan muligvis gjælde om Tigeren, et af Verdens skønneste Dyr, hvor det ikke er muligt at kjende Hannerne fra Hunnerne ved Hjælp af Farven, ikke engang

¹⁾ Jevnfør de smukke Tavler i A. Smith's «Zoology of S. Africa» og Dr. Gray's «Gleanings from the Menagerie of Knowsley».

for Folk, der handle med vilde Dyr. Hr. Wallace troer ¹⁾, at Tigerens sribede Skind »falder saa nøje sammen med Bambusgræssets lodrette Stammer, at Dyret har stor Hjælp af denne Lighed, naar det sniger sig ind paa sit Bytte.« Men denne Antagelse forekommer mig ikke tilfredsstillende. Der er en lille Smule, der taler for, at denne Skjønhed skyldes Parringsvalget, thi hos to Arter af Felis ere analoge Tegninger og Farver stærkere hos Hannerne end hos Hunnerne. Zebraen er sribet paa en iøjnefaldende Maade, og paa Sydafrikas aabne Sletter kunne Striber ikke være til Beskyttelse. Burchell ²⁾ beskriver en Hjord saaledes: »deres jevne Striber glimtede i Solen og deres sribede Dragts Klarhed og Regelmæssighed afgav et saare skjønt Skue, og der er neppe noget andet Pattedyr, der overgaaer dem i Skjønhed«. Her er der ikke Noget, der taler for Parringsvalg, da Kjønnene have samme Farve hele Hestegruppen igjennem. Ikke desto mindre vil den, der mener, at de lyse og mørke Striber paa Antilopernes Sider skyldes Parringsvalget, rimeligvis mene, at det Samme gjælder om Kongetigeren og den skjøne Zebra.

Vi have i et tidligere Kapitel seet, at naar unge Dyr, hvilken Klasse de saa tilhøre, have næsten de samme Levevaner som deres Forældre og dog ere farvede anderledes end disse, saa kan man antage, at de have beholdt en eller anden gammel og uddød Stamforms Farve. I Svinefamilien og i Tapirslægten ere Ungerne tegnede med Længdestriber, og afvige saaledes fra enhver af disse to Grubbers nulevende Arter, naar disse ere udvoksne. Hos mange Slags Hjorte ere Kalvene forsynede med elegante hvide Pletter, som Forældrene ikke have Spor af. Der er en Trinrække fra Axis-Hjorten, hos hvilken begge Kjøen i alle Aldre og til alle Aarstider ere smukt spættede (dog har Hannen lidt stærkere Farver end Hinden) — til Arter,

¹⁾ »Westminster Review«, 1 Juli 1867, S. 5.

²⁾ »Travels in South Africa«, 1824, Vol. II, S. 315.

hos hvilke hverken de Gamle eller de Unge ere spættede. Jeg skal nævne nogle af Rækkens Trin. Den mantchuriske Hjort (*Cervus Mantchuricus*) er spættet hele Aaret rundt, men Pletterne ere, det har jeg seet i den zoologiske Have, meget tydeligere om Sommeren, paa hvilken Tid Skindets Farve i det Hele taget er lysere end om Vinteren, hvor Farven er mørkere og Hornene fuldt udviklede. Hos Svinehjorten (*Hyelaphus porcinus*) ere Pletterne i høj Grad iøjnefaldende om Sommeren, paa hvilken Tid Skindet er rødligt brunt, men de forsvinde ganske om Vinteren, naar Skindet er brunt.¹⁾ Hos begge disse Arter ere Kalvene spættede. Hos den virginske Hjort ere Kalvene ligeledes spættede, og omtrent fem Procent af de udvoksne Dyr, der opholde sig i Judge Caton's Park have, efter Meddelelse fra Ejeren, midlertidigt, naar den røde Sommerdragt afløses af den blaaladne Vinterdragt, en Række Pletter paa hver Side, og der er altid lige mange af dem, men de variere meget i Fyldighed. Fra dette Trin er der ikke ret langt til en fuldstændig Mangel paa Pletter til alle Aarstider hos de Voksne; og endelig herfra heller ikke langt til at Pletterne mangle i alle Aldre, hvad der gjælder om visse Arter. Deraf, at der findes en fuldstændig Række og særligt deraf, at saa mange Arters Sider ere spættede, kunne vi slutte os til, at de nulevende Medlemmer af Hjortefamilien ere Efterkommere af en eller anden gammel Art, der, ligesom Axis-Hjorten, var spættet i alle Aldre og til alle Aarstider. En endnu ældre Stamform lignede rimeligvis til en vis Grad *Hyomoschus aquaticus*, — thi dette Dyr er spættet og de hornløse Hanner have lange fremspringende Hjørnetænder, af hvilke der endnu findes Rudimenter hos nogle ægte Hjorte. Dette

¹⁾ Dr. Gray: "Gleanings from the Menagerie of Knowsley", S. 64. Hr. Blyth siger ("Land and Water", 1869, S. 42) om Svinehjorten fra Ceylon, at den er mere iøjnefaldende spættet med Hvidt end den almindelige Svinehjort, paa den Tid af Aaret, da den faaer nye Horn.

Dyr er desuden interessant derved, at det er en af de Former, der forbinde to Grupper med hinanden; thi paa Grund af visse Karakterer ved dets Benbygning staaer det midt imellem Tykhudene og Drøvtyggerne, som man tidligere troede vare ganske adskilte fra hinanden.¹⁾

Vi møde nu her en mærkelig Vanskelighed. Dersom vi indrømme, at de farvede Pletter og Striber ere blevne erhvervede som Prydelser, hvordan kan det saa være, at saamange nulevende Hjorte, Efterkommerne af et fra første Færd af spættet Dyr, i deres voksne Tilstand have tabt deres voksne Prydelser? Jeg kan ikke besvare dette Spørgsmaal paa tilfredsstillende Maade. Vi kunne saa nogenlunde være sikre paa, at Pletterne og Striberne forsvandt hos vore nu eksisterende Arters Forfædre ved Kjønsmodenheden eller i Nærheden deraf, saaledes at de bleve beholdte af de Unge og, paa Grund af Løven om Nedarving til tilsvarende Alder, af de Unge af alle paa hinanden følgende Generationer. Det maa have været en stor Fordel for Løven og Pumaen, eftersom de i Almindelighed færdedes paa meget aabne Steder, at have mistet deres Striber og saaledes være blevne gjorte mindre iøjnefaldende for deres Bytte; og dersom de paa hinanden følgende Varieringer, ved hvilke dette opnaaedes, indtraf temmelig sent, saa vilde Ungerne have beholdt deres Striber, hvad vi nu ogsaa veed de have. Angaaende Hjorte, Svin og Tapirer har Fritz Müller i en Henvendelse til mig foreslaaet at antage, at disse Dyr, ved at deres Pletter og Striber bleve fjernede ved Kvalitetsvalg, vilde være blevne mindre iøjnefaldende for deres Fjender, og at de særlig vilde have erhvervet denne Beskyttelses-karakter, saasnt som Rovdyrene tiltog i Størrelse og Antal i Tertiærperioden. Det kan være, at dette er den virkelige Forklaring, men det er meget underligt, at Ungerne

¹⁾ Falconer and Cautley i: "Proc. Geolog. Soc.", 1843, og Falconer's Pal. Memoir, Vol. I, S. 196.

ikke skulde være blevne ligesaa godt beskyttede, og endnu mere besynderligt, at de Voksne hos nogle Arter skulde have beholdt deres Pletter, enten tildels eller fuldstændigt, en Del af Aaret. Vi vide, omendskjøndt vi ikke kunne sige hvad Aarsagen er dertil, at naar det tamme Æsel varierer og bliver rødbrunt, graat eller sort, saa forsvinde Striberne paa Skuldrene og endogsaa de nedad Ryggen. Meget faa Heste, undtagen de lysebrune Former, have Striber nogetsteds paa deres Legeme og alligevel have vi Grund til at tro, at den oprindelige Hest var stribet paa Benene, ned ad Ryggen og rimeligvis ogsaa paa Skuldrene.¹⁾ Derfor kan det, at Pletter og Striber ere forsvundne hos de nulevende Hjorte, Svin og Tapirer i voksen Tilstand, gjerne skyldes en Forandring i deres Beklædnings Hovedfarve, men om denne Forandring blev bevirket ved Paringsvalg eller Kvalitetsvalg, eller om den skyldes Livsbetingelsernes direkte Indvirkning, eller en eller anden ubekjendt Aarsag, det er umuligt at afgjøre. En lagttagelse, som Hr. Selater har gjort, oplyser godt, hvor uvidende vi ere om de Love som bestemme, at Striber komme tilsyne og forsvinde: — de Æselarter, som leve i Asien, mangle Striber og have ikke engang Skuldrenes Tværstriber, medens de, som leve i Afrika, ere iøjnefaldende stribede, med Undtagelse af *Asinus tæniopus*, som kun har en Skulder-Tværstribe og i Almindelighed nogle svage Tværstriber paa Benene; og denne Art beboer Øvre-Ægypten og Abyssinien, en Egn, der ligger næsten lige midt imellem de to nylig nævnte Verdensdele.²⁾

Firhændede. — Inden vi slutte, vil det være raadeligt at føje nogle faa Bemærkninger til dem, der allerede

¹⁾ «The Variation of Animals and Plants under Domestication», 1868, Vol. I, S. 61—64.

²⁾ «Proc. Zool. Soc.», 1862, S. 164. Se ligeledes Dr. Hartmann i: «Ann. d. Landw.», Bd. XLIII, S. 222.

ere meddelte om ornamentale Karakterer hos Abekatte. Hos de fleste af Arterne ligne Kjønne hinanden i Farve, men, som vi have seet, afvige hos nogle af dem Hannerne fra Hunnerne særligt i den Farve, som de nøgne Dele have, og i Skjæg, Whiskers og Manke. Mange Arter ere farvede saa besynderligt eller saa smukt og ere forsynede

Fig. 70.

Hoved af *Semnopithecus rubicundus*. Denne og de følgende Figurer (efter Prof. Gervais) ere meddelte for at vise hvor snarrigt Hovedets Haar er ordnet og udviklet.

med saa mærkelige og elegante Haarkamme, at man, naar man betragter disse Karakterer, neppe kan antage Andet, end at de ere erhvervede til Prydelse. De hoo-staaende Figurer (Fig. 70—74) tjene til at vise, hvordan Hovedets Haar er anordnet hos forskjellige Arter. Det er neppe fatteligt, at disse Haarkamme og Hudens og Skindets med hinanden stærkt kontrasterende Farver, kunne

være Resultatet af blot og bar Variabilitet, uden at Ud-
vælgelse har været medvirkende; og det er uforstaaeligt,
at de have været til Nytte i almindelig Forstand for disse
Dyr. Rimeligvis ere de derfor blevne erhvervede ved
Parringsvalg, omendskjøndt de ere blevne nedarvede lige-
ligt, eller næsten ligeligt, til begge Kjon. Hos mange af

Fig. 71.

Hoved af *Semnopithecus comatus*.

Fig. 72.

Hoved af *Cebus capucinus*.

Fig. 73.

Hoved af *Ateles marginatus*.

Fig. 74.

Hoved af *Cebus vellerosus*.

de Firhændede have vi et yderligere Bevis paa, at Par-
ringsvalget har været virksomt, i Hannernes betydelige
Størrelse og Styrke og deri, at deres Hjørnetænder ere
stærkere udviklede end Hunnernes. Med Hensyn til den

besynderlige Maade, paa hvilken begge Kjøen ere farvede hos nogle Arter og med Hensyn til Skjønheden hos andre,

Fig. 75.

Cercopithecus petaurista (efter Brehm).

ville nogle faa Exempler være tilstrækkelige. Hos *Cercopithecus petaurista* (Fig. 75) er Ansigtet sort, medens

Whiskers og Hageskjæget er hvidt, og der er en skarp begrændset rund hvid Plet paa Næsen, bedækket med korte

Fig. 76.

Cercopithecus Diana (efte: Brehm).

hvide Haar, Noget, der giver Dyret et næsten latterligt Udseende. *Semnopithecus frontatus* har ligeledes et sort-

ladent Ansigt, har et langt sort Skjæg og paa Panden en stor nogen Plet af en blaa-hvid Farve; Ansigtet hos *Macacus lasiotus* er skidden kjødfarvet med en skarp begrændset rød Plet paa hver Kind. *Cercocebus æthiops* har et grotesk Udseende: sort Ansigt, hvide Whiskers, og hvid Halskrave, kastaniebrunt Hoved og en stor nogen hvid Plet over hvert Øjelaag. Hos overordenlig mange Arter er Hageskjæget, Kindskjæget og Haarkraverne rundt om Ansigtet af en anden Farve end det øvrige Hoved, og naar det er forskjelligt, er det altid lysere ¹⁾, ofte hvidt, undertiden straalende gult eller rødt. Hos den sydamerikanske *Brachyurus calvus* har hele Ansigtet «en glødende skarlagensrød Farve»; men denne Farve kommer ikke tilsyne førend Dyret næsten er kjønsmodent. ²⁾ Ansigtets nøgne Hud er vidunderlig forskjellig hos de forskjellige Arter. Den er ofte brun eller kjødfarvet med fuldstændig hvide Dele og ofte ligesaa sort som den mest sodede Neger. Hos *Brachyurus* er den skarlagensrøde Farve mere straalende end hos den stærkest rødmende kaukasiske Mø. Ansigtetsfarven er undertiden mere bestemt orangegul end hos nogen Mongol, og hos forskjellige Arter er den blaa, slaaende over til violet eller graat. Hos alle de Arter, Hr. Bartlett kjender, hos hvilke de Voksne af begge Kjønn have stærkt farvede Ansigter, ere Farverne matte eller mangle i den første Ungdom. Dette gjælder ligeledes om *Mandrillen* og *Rhesus*, hos hvilke Ansigtet og Legemets bagerste Dele kun have straalende Farver hos det ene Kjønn. I disse sidste Tilfælde have vi al mulig Grund til at tro, at Farverne bleve erhvervede ved Parringsvalg; og vi føres naturligt til ogsaa at lade denne Antagelse gjælde

¹⁾ Jeg lagde Mærke til det i zoologisk Have; og man kan se mange Exempler paa det Samme, naar man kaster Blikket paa de kolorerede Tavler i Geoffroy St. Hilaires og F. Cuviers «*Hist. Nat. des Mammifères*», Tom. I, 1824.

²⁾ Bates: «*The Naturalist on the Amazons*», 1863, Vol. II, S. 310.

de foregaaende Arter, skjøndt begge Kjøen, naar de ere voksne, have deres Ansigter farvede paa samme Maade.

Omendskjøndt mange Abekatte-Arter i vore Øjne langtfra ere skjønne, saa er der dog andre Arter, som almindeligt blive beundrede for deres elegante Udseende og straalende Farver. *Semnopithecus nemæus* beskrives som overordenlig smuk, uagtet dens Farver ere temmelig ejendommelige; det orangerfarvede Ansigt er omgivet af lange Whiskers af en skinnende Hvidhed, den har en kastaniebrun Streg over Øjenbrynene, Skindet paa Ryggen har en fin graa Farve og der er en firkantet Plet over Lænden, Halen og Underarmen ere snehvide; Brystet er glindsende kastaniebrunt, Baglemmernes Laar ere sorte og Benet kastanierødt. Jeg skal kun omtale to andre Abekatte for deres Skjønheds Skyld, og jeg har udvalgt de følgende, eftersom de i deres Farve frembyde nogle smaa Kjønnsforskjelligheder, hvilket til en vis Grad gjør det sandsynligt, at begge Kjøen skyldte Parringsvalget deres elegante Udseende. Hos *Cercopithecus cephus* er Peltsens Hovedfarve spraglet Grønt og Struben er hvid; hos Hannen er Halens Ende kastaniebrun; men Ansigtet er dog den stærkest prydede Del, idet Huden hovedsagelig er blaa-graa, afskygget til Sort nedenunder Øjnene, Overløben fin blaa og paa sin nederste Rand beklædt med en tynd sort Knebelsbart; Kindskjæget er orangerfarvet og den øverste Del sort, saaledes at det danner et Baand, som gaaer tilbage henimod Ørerne, hvilke Sidste ere beklædte med hvidlige Haar. I Zoological Societys Have har jeg ofte hørt Besøgende beundre en anden Abekats Skjønhed, nemlig den, der med Rette kaldes *Cercopithecus Diana* (Fig. 76); Skindets Hovedfarve er Graat, Brystets og Underarmens Inderside har en hvid Farve, en stor trekantet, skarp begrændset, Plet paa Bagsiden af Ryggen har en rig kastaniebrun Farve; hos Hannen har Indersiden af Laaret og Bagkroppen en fin gulbrun Farve og den øverste Del af Hovedet er sort; Ansigtet og Ørerne ere

intensivt sorte og staa i smuk Modsætning til en hvid Tværkam over Øjenbrynene og til et langt, hvidt, spidst Skjæg, der er sort ved Grunden.¹⁾

Hos disse og mange andre Abekatte paatvinge deres Farvers Skjønhed og ejendommelige Anordning, og endnu mere den forskjelligartede og elegante Anordning af deres Hoveders Haarkamme og Totter, mig den Overbevisning, at disse Karakterer udelukkende ere blevne erhvervede ved Parringsvalgets Hjælp for at tjene til Prydelse.

Résumé. — Kampen for at komme i Besiddelse af Hunnerne synes at være almindelig hele den store Pattedyrklasse igjennem. De fleste Naturforskere ville indrømme, at Hannens betydelige Størrelse, større Styrke, Mod og Stridbarhed, dens særegne Angrebsvaaben, saavel som dens særegne Forsvarsvaaben, Altsammen er blevet erhvervet eller modificeret ved den Form af Udvælgelse, som jeg har kaldt Parringsvalg. Dette bestaaer ikke i Overlegenhed i den almindelige Kamp for Tilværelsen, men i at visse Individer af det ene Kjøen, i Almindelighed Hankjønnen, have havt Held til at overvinde andre Hanner og have efterladt sig et større Antal Efterkommere, som kunde nedarve deres Overlegenhed; end de mindre heldige Hanner.

Der er en anden og mere fredelig Slags Strid, i hvilken Hannerne bestræbe sig for at opflamme eller bedaare Hunnerne ved forskjellige Løkkemidler. Dette kan være bleven bevirket ved den kraftige Lugt, som Hannerne udsende i Parrings-tiden; og de lugtafsondrende Kirtler ere da blevne erhvervede ved Parringsvalg. Om den samme Betragtningssmaade ogsaa kan gjøres gjældende overfor Stemmen, er tvivlsomt; thi

¹⁾ Jeg har seet de fleste af de ovenfor omtalte Aber i Zoological Society's Have. Beskrivelsen af *Semnopithecus nemæus* er hentet fra Hr. W. C. Martin's "Nat. Hist. of Mammalia", 1841, S. 460; se ligeledes S. 475, 523.

Hannernes Stemmeredskaber kunne være blevne styrkede ved Brug i den voksne Alder, under kraftig Paavirkning af Elskov, Skinsyge eller Vrede, og saa nedarvede til det samme Kjøen. Forskjellige Kamme, Toppe og Kapper af Haar, som enten kun findes hos Hannen eller ere stærkere udviklede hos dette Kjøen end hos Hunnerne, synes i de fleste Tilfælde kun at være Prydelser, omendskjönt de undertiden gjøre Nytte som Forsvarsmidler mod Rivaler. Der er endogsaa Grund til at formode, at Hjortenes for-grenede Takker og visse Antilopers elegante Horn, omendskjönt de egenlig ere Angrebs- og Forsvarsvaaben, tildels ere blevne modificerede for Pyntens Skyld.

Naar Hannen afviger i Farve fra Hunnen, har den i Almindelighed mørkere og hinanden mere modsatte Farver. Vi møde ikke i denne Klasse de pragtfulde røde, blaa, gule og grønne Farver, som ere saa almindelige hos Fuglehannerne og hos mange andre Dyr. Men visse Firhændedes nøgne Dele danne imidlertid en Undtagelse, thi saadanne Partier, der ofte ere løjerligt anbragte, ere hos nogle Arter farvede paa den mest straalende Maade. Hannens Farver kunne i andre Tilfælde skyldes simpel Variering, uden Medvirkning af Udvælgelse. Men naar Farverne ere forskjelligartede og stærkt fremtrædende, naar de ikke udvikles førend Kjønsmodenheden er nærved at indtræde og naar de mistes efter Kastrering, saa kunne vi neppe slippe for at komme til den Slutning, at de ere blevne erhvervede ved Parringsvalg for at tjene til Prydelse og ere blevne nedarvede udelukkende, eller næsten udelukkende, til samme Kjøen. Naar begge Kjøen ere farvede paa samme Maade og Farverne ere ordnede paa en iøjne-faldende og mærkelig Maade, uden at der er den mindste Udsigt til at de kunne gjøre Nytte som Beskyttelsesfarver, og særligt naar de findes sammen med forskjellige andre prydende Vedhæng, saa føres vi ved Analogi til den samme Slutning, den nemlig, at de ere blevne erhvervede ved Parringsvalg, omendskjönt nedarvede til begge Kjøen. At

iøjnefaldende og forskjelligartede Farver, hvad enten de kun findes hos Hannerne eller ere fælles for begge Kjøen, i Almindelighed ere forbundne med andre sekundære Kjønsskarakterer i de samme Grupper og Undergrupper, hvilke Karakterer staa i Forbindelse med Parringskamp eller Prydelse, dette vil vise sig at holde Stik, naar vi se tilbage paa de forskjellige Exempler, der ere meddelte i dette og det foregaaende Kapitel.

Loven om Karakterers ligelige Nedarven til begge Kjøen har, hvad Farver og andre Prydelser angaaer, været herskende i en ganske anderledes stor Udstrækning hos Pattedyr end hos Fugle; men angaaende Vaaben, som Horn og Stødtænder, saa ere disse ofte blevne nedarvede enten udelukkende eller i en meget højere Grad til Hanner end til Hunner. Dette er en meget forbavsende Omstændighed; thi da Hannerne i Almindelighed bruge deres Vaaben til at forsvare sig med mod Fjender af alle Slags, saa vilde disse Vaaben ogsaa have været til Nytte for Hunnerne. Det, at de mangle hos dette Kjøen, har, saavidt jeg kan se, kun sin Forklaring i den Nedarvingsform, som har været den herskende. Endelig har hos Pattedyrene Striden mellem Individuer af samme Kjøen, denne Strid være nu af fredelig eller blodig Natur, med de sjeldneste Undtagelser, været indskrænket til Hannerne; saaledes at disse langt hyppigere end Hunnerne ere blevne modificerede ved Parringsvalg til at kunne kæmpe med hinanden eller til at bedaare det andet Kjøen.

NITTEDE KAPITEL.

MENNESKETS SEKUNDÆRE KJØNSKARAKTERER.

Forskjel mellem Mand og Kvinde — Om Aarsagerne til denne Forskjel og om visse Karakterer, der ere fælles for begge Kjøen — Kamplove — Forskjel hvad Aandsevner og Røst angaaer — Om den Forskjel Skjønhed har havt paa Menneskets Ægteskaber — De Vilde have Sands for Prydelser — Deres Forestillinger om Kvindeskjønhed — Om Tilbøjeligheden til at lægge overdreven stor Vægt paa enhver naturlig Ejendommelighed

Hos Menneskene er Forskjellen paa de to Kjøen større end hos de fleste Firhændede, men ikke saa stor som hos somme af dem, f. Ex. Mandrillen. Manden er i Almindelighed betydeligt højere, tungere og stærkere end Kvinden, har mere kantede Skuldre og mere tydeligt fremtrædende Muskler. Paa Grund af det Forhold, der er mellem Muskeludvikling og Brynenes Springen frem¹⁾, er Buen over Øjet i Almindelighed stærkere hos Manden end hos Kvinden. Mandens Legeme og særlig hans Ansigt er mere haaret og hans Stemme har en anden og kraftigere Klang. Der siges, at i visse Stammer er Kvindernes Farve lidt forskjellig fra Mændenes, men om det er rigtigt, veed jeg ikke; hos Evropæerne have Kvinderne maaske

¹⁾ Schaafhausen, Overs i *Anthropological Review*, Oct. 1868, S. 419, 420, 427.

de skjæreste Farver, hvad man kan se, naar begge Kjøen have været ligemeget udsatte for Vejrets Paavirkning.

Manden er modigere, mere stridbar og energisk end Kvinden og han har ogsaa større Opfindsomhed. Hans Hjerne er absolut større, men om den ogsaa relativt er større, naar man tager Hensyn til at Kvindens Legeme er mindre end hans, derom har man endnu ikke tilfulde overbevist sig, det jeg troer. Hos Kvinden er Ansigtet rundere, Kjæberne og Hjernes skallens Basis er smallere, Konturerne af hendes Legeme ere rundere og for visse Deles Vedkommende mere fremstaaende, desuden er hendes Brystben bredere end Mandens¹⁾; men denne sidste Karakter maa muligvis snarere regnes til de primære Kjøns-karakterer, end til de sekundære. Endelig bliver hun tidligere kjønsmoden end Manden.

Hos Mennesket, ligesom hos Hanner i alle Dyreklasser, blive de Karakterer, der udmærke Manden, ikke helt udviklede før han næsten er kjønslig moden, og i Tilfælde af Kastrering udvikles de aldrig. Skjæget er f. Ex. en sekundær Kjøns-karakter og Børn af Hankjønnen ere skjægløse, omendskjøndt de allerede i en tidlig Alder have Overflødighed af Haar paa deres Hoved. Det skyldes rimeligvis den Omstændighed, at de paa hinanden følgende Varieringer, ved hvilke Manden erhvervede sine mandlige Karakterer, fremkom temmelig sent, at de kun nedarves til Hankjønnen. Børn af Han- og Hunkjønnen ligne hinanden nøje, ligesom Ungerne af saa mange Slags Dyr, hvor de voksne Individuer, der tilhøre forskjelligt Kjøen, ere forskjellige fra hinanden; de ligne ligeledes mere den voksne Kvinde end den udvoksne Mand. Kvinden faaer dog tilsidst visse ejendommelige Karakterer, og hvad Dannelsen af hendes Hjerneskal angaaer, saa siges den at

¹⁾ Ecker, Overs. i *Anthropological Review*, Oct. 1868, S. 351 - 356. Welcker har med megen Omhu sammenlignet Formen af Kvindens og Mandens Kranier.

staa midt imellem Mandens og Barnets¹⁾. Fremdeles, ligesom Ungerne af nærbeslægtede, men dog forskjellige, Arter ikke afvige nær saameget fra hinanden indbyrdes, som fra de Voksne, saaledes gaaer det ogsaa med Børn af de forskjellige Menneskeracer. Nogle have endogsaa hævdet, at Raceforskjellighederne ikke ere til at opdage, naar man betragter Børnehjerneskalder.²⁾ Hvad Farven angaaer, saa er det nyfødte Negerbarn rødligt nøddebrunt og bliver snart skifergraat. Den sorte Farve kommer i Sudan frem inden Aarets Udgang; men i Ægypten ikke før efter tre Aars Forløb. Negernes Øjne ere i Begyndelsen blaa og Haaret snarere kastaniebrunt end sort, og er kun krøllet i Enden. Avstralbefolkningens Børn ere umiddelbart efter Fødslen gulbrune og blive mørke i en senere Alder. Paraguay-Guaraniernes Børn ere hvidgule, men i Løbet af nogle faa Uger faa de deres Forældres gulbrune Farve. Lignende Iagttagelser har man gjort i andre Dele af Amerika.³⁾

Jeg har særlig omtalt de ovenstaaende velbekjendte Forskjelligheder mellem Mænd og Kvinder, fordi de paa en saa mærkelig Maade falde sammen med de Forskjelligheder, vi træffe hos de Firhændedes Hanner og Hunner. Hos disse Dyr er Hunnen kjønsmoden i en tidligere Alder end Hannen, i det Mindste gjælder dette med Bestemthed om *Cebus azaræ*.⁴⁾ Hos de fleste Arter ere Hannerne

¹⁾ Ecker & Welcker, *ibid.* S. 352, 355; Vogt: *•Vorlesungen über den Menschen•*, 1865, Eng. Overs., S. 81.

²⁾ Schaaflhausen, *•Anthropol. Review•*, *ibid.* S. 429.

³⁾ Pruner-Bey, om Negerbørn, citeret hos Vogt: *•Vorlesungen über den Menschen•*, 1865, Eng. Over., S. 189; om andre Meddelelser om Negerbørn se Citater efter Winterbottom og Camper, hos Lawrence: *•Lectures on Physiology etc.•*, 1822, S. 451. Om Guaraniernes Børn, se Rengger: *•Säugethiere etc.•*, S. 3. Jevnfør endvidere Godron: *•Sur l'Espèce•*, Tom. II, 1859, S. 253. Om Australiens Beboere, se Waitz: *•Introduct. to Anthropology•*, eng. Overs., 1863, S. 99.

⁴⁾ Rengger: *•Säugethiere• etc.*, 1830, S. 49.

større og meget stærkere end Hunnerne, herpaa er Gorillaen et velbekjendt Exempel. Selv hvad en saa ubetydelig Karakter angaaer, som den, at Buen over Øjet er stærkere fremspringende, afvige visse Abekattes Hanner fra Hunnerne¹⁾ og stemme i saa Henseende overens med Menneskene. Hos Gorillaen og hos visse andre Abekatte har Kraniet hos den voksne Han en stærkt udpræget Sagittalkam, som mangler hos Hunnen, og Ecker fandt, at der hos Avstralmænd og Avstralkvinder var Spor til en saadan Forskjel.²⁾ Naar der er nogen Forskjel paa Stemmen hos Abekattene, saa er Hannens den kraftigste. Vi have seet, at visse Abekattehanner have et veludviklet Skjæg, som enten ganske mangler eller er meget mindre veludviklet hos Hunnerne. Man har intet Exempel paa, at Hageskjæg, Kindskjæg eller Knebelsbarter er større hos Abehunnen end hos Hannen. Selv hvad Skjægets Farve angaaer er der en mærkelig Parallelisme mellem Mennesket og de Firhændede; thi naar der hos Manden er nogen Forskjel paa Skjægets og Hovedhaarets Farve, hvad der ofte er Tilfældet, saa er Skjæget, troer jeg, ufravigelig altid lysest, ofte rødligt. Mine Iagttagelser i saa Henseende angaa England, og Dr. Hooker, som gjorde mig den Tjeneste at lægge Mærke til denne Ubetydelighed, under sit Ophold i Rusland, fandt ingen Undtagelser fra Reglen. I Calcutta var Hr. J. Scott, ved den botaniske Have, saa venlig omhyggeligt at iagttage de mange Menneske-Racer, man der har Lejlighed til at se; han har ogsaa gjort Iagttagelser i andre Egne af Indien, nemlig angaaende to Racer i Sikhim, Bhotearne, Hinduerne, Burmeserne og Kineserne. Omendskjøndt de fleste af disse Racer have meget lidt Haar i Ansigtet, saa fandt han dog

¹⁾ Det er ligeledes Tilfældet med *Macacus cynomolgus* (Desmarest: •Mammalogie•, S. 65; og med *Hylobates agilis* (Geffroy St.-Hilaire og F. Cuvier: •Hist. Nat. des Mamm.», 1824 Tom. I, S. 2).

²⁾ •Anthropol. Review•, Oct. 1868, S. 353.

altid, at, naar der var nogen Forskjel paa Skjægets og Hovedhaarets Farve, saa var det første altid det lyseste. Nu afviger, som allerede tidligere omtalt, Skjæget hos Abekattene hyppigt paa en slaaende Måade, hvad Farven angaaer, fra Hovedhaaret; og i slige Tilfælde er Skjæget altid det lyseste og er ofte snehvidt, undertiden gult eller rødligt. ¹⁾

Hvad Legemets almindelige Haarbeklædning angaaer, saa er hos alle Racerne Kvinderne mindre haarede end Mændene og hos nogle faa Firhændede er Legemets Underside mindre haaret hos Hunnen end hos Hannen. ²⁾ Endelig ere Abekattehannerne, ligesom Mændene, tappere og hidsigere end Hunnerne. De føre Flokken og naar der er Fare paa Færde, gaa de i Spidsen. Vi se saaledes, hvor nær Parallelisme der er mellem Menneskets og de Firhændedes Kjønssforskjelligheder. Men hos nogle faa Arter, saasom visse Bavianer, Gorillaen og Orang-Utangen, er der ikke saa lidt mere Forskjel paa Kjønne, hvad Hjørnetændernes Størrelse, Haarets Udvikling og Farve og særlig de nøgne Huddeles Farve angaaer, end der er hos Menneskene.

Menneskets sekundære Kjønsskarakterer ere alle i høj Grad variable, selv indenfor Grændserne af den samme

¹⁾ Hr. Blyth meddeler mig, at han aldrig har seet mere end een Abe, hos hvilken Hageskjæg, Whiskers osv. blev hvidt med Alderen, saaledes som det saa tidt skeer med os Mennesker. Dette indtraf imidlertid hos en gammel fangen *Macacus cynomolgus*, hvis Overskjæg var mærkværdigt langt og menneskeagtigt. I det Hele taget havde denne gamle Abekat en fornøjelig Lighed med en af Evropas regjerende Fyrster og den havde ogsaa faaet Øgenavn efter ham. Hos visse Menneskeracer bliver Hovedhaaret neppe nogensinde graat, saaledes meddeler Hr. D. Forbes mig, at han aldrig har seet et Exempel derpaa hos Aymaraerne og Quichuaerne i Syd-Amerika.

²⁾ Dette er Tilfældet med forskjellige Arter af *Hylobates*, se Geoffroy St.-Hilaire og F. Cuvier: *Hist. Nat. des Mamm.*, Tom. I. Se ogsaa angaaende H. lar: *Penny Encyclopedie*, Vol. II, S. 149, 150.

Race eller Under-Art; og de ere meget forskellige hos de forskellige Racer. Disse to Regler holde i Almindelighed Stik hele Dyreriget igjennem. Ved de udmærkede Iagttagelser, der bleve gjorte ombord paa «Novara»¹⁾, fandt man, at Avstralmændene kun vare fem og tredsindstyve Millimeter højere end Kvinderne, medens Gjennemsnitsforskjellen hos Javaneserne var 218 Millimeter, saa at Forskjellen paa Kjønnenes Højde hos denne sidste Race er mere end tre Gange saa stor som den er hos Avstralbeboerne. De talrige Maalinger hos forskellige andre Racer, som bleve foretagne med Hensyn til Højde, til Halsens og Brystets Omkreds og til Rygsøjlels og Armenes Længde, viste næsten alle, at Hannerne afveg mere fra hinanden indbyrdes end Hunnerne. Af dette Faktum lære vi, at, hvad de nævnte Karakterer angaa, saa er det Hannen, som særlig er bleven modificeret, siden Racerne hver gik sin Vej fra deres fælles og oprindelige Kilde.

Den Grad, i hvilken Skjæget og Legemets Haarbeklædning er udviklet, er mærkelig forskjellig hos Mænd, der høre til forskellige Racer, og endogsaa hos forskellige Familier af samme Race. Vi Evropæere kunne se dette med os selv. Paa Øen Sanct Kilda faa, ifølge Martin²⁾, Mændene ikke deres Skjæg, som ovenikjøbet er meget tyndt, førend de ere tredive Aar gamle eller saa. I Evropa og Asien er Skjæget fremherskende indtil vi komme forbi Indien, skjøndt det ofte mangler hos de Indfødte paa Ceylon, hvad allerede Diodorus havde lagt Mærke til i Oldtiden.³⁾ Paa den anden Side Indien forsvinder Skjæget saaledes hos Siameserne, Malayerne, Kalmukkerne, Kineserne og Japaneserne; ikke desto mindre ere Ai-

¹⁾ Dr. Weisbach udfandt dette Resultat efter Maalinger, udførte af Dr. K. Scherzer og Dr. Schwarz, se: «Reise der Novara: Anthropolog. Theil», 1867, S. 216, 231, 234, 236, 239, 269.

²⁾ «Voyage to St. Kilda» (3 Edit. 1753), S. 37.

³⁾ Hr. J. E. Tennent: «Ceylon», Vol. II, 1859, S. 107.

noerne¹⁾, som bebo de nordligste Øer i det japanske Arkipelag, de mest haarede Mænd i Verden. Hos Negerne er Skjæget tyndt eller mangler og de have intet Kindskjæg, hos begge Kjøen er Legemet i Almindelighed næsten blottet for fine Dunhaar.²⁾ Paa den anden Side have Papuaerne fra det malayiske Arkipelag, som næsten ere ligesaa sorte som Negerne, vel udviklet Skjæg.³⁾ Af det stille Oceans Beboere havde Fidjianerne store buskede Skjæg, medens Befolkningen paa de ikke langt derfra liggende Arkipelager Tonga og Samoa ere skjægløse, men disse Mennesker høre til forskellige Racer. Ellice-Gruppens Beboere høre alle til samme Race; dog have Mændene kun paa en eneste Ø, nemlig Nunemaya, »prægtige Skjæg», medens de paa de andre Øer «i Reglen have et Dousin struttende Haar istedetfor Skjæg.»⁴⁾

Paa hele det store amerikanske Fastland kunne Mændene gjerne kaldes for skjægløse, men hos næsten alle Stammerne er der nogle faa korte Haar tilbøjelige til at komme frem i Ansigtet, særlig hos Oldinger. Catlin mener, at hos de nordamerikanske Stammer er af tyve Mænd de atten af Naturen ganske uden Skjæg; men nu og da kan man se en Mand, som har glemt at plukke Haarene ud i sin Ungdom, med et blødt Skjæg paa en eller to Tommers Længde. Guaranyerne fra Paraguay adskille sig fra alle de omboende Stammer derved, at de

¹⁾ Quatrefages: «Revue des Cours Scientifiques», 29 Aug. 1868, S. 630. Vogt: «Vorlesungen über den Menschen», eng. Overs., S. 127.

²⁾ Om Negrernes Skjæg, se Vogt: «Vorlesungen», ibid. S. 127; Waltz: «Introduct. to Anthropology», eng. Overs., 1863, Vol. I, S. 96. Det er mærkeligt, at fuldblods Negrerne og deres krydsede Afkom i Amerika have næsten ligesaa stærkt haarede Legemer som Europæerne. («Investigations in Military and Anthropological Statistics of American Soldiers», 1869, S. 569.)

³⁾ Wallace: «The Malay Arch.», Vol. II, 1869, S. 178.

⁴⁾ Dr. J. Barnard Davis: «On Oceanic Races» i «Anthrop. Review», April 1870, S. 185, 191.

have et lille Skjæg, ja endogsaa nogle Haar paa Legemet, men intet Kindskjæg.¹⁾ Hr. D. Forbes, som særlig har havt sin Opmærksomhed henvendt paa dette Spørgsmaal, har meddelt mig, at Aymarerne og Quichuarerne fra Kordilleras ere mærkelig haarløse, dog viser der sig, naar de blive gamle, nogle faa strittende Haar paa Hagen. Mændene i disse to Stammer have meget lidt Haar paa de forskjellige Dele af Legemet, hvor Evropæerne have Haar i Overflødighed, og Kvinderne have Intet paa de tilsvarende Steder. Hovedhaaret derimod opnaaer en overordenlig stor Længde hos begge Kjøen, idet det ofte naaer næsten ned til Jorden; og dette er ligeledes Tilfældet med nogle af de nordamerikanske Stammer. Hvad Haarmængde angaaer og hvad Legemets almindelige Form angaaer, er der ikke saa stor Forskjel paa Kjønene hos Amerikas Indfødte, som der er paa de fleste andre Menneskeracer.²⁾ Dette er analogt med, hvad der er Tilfældet med nogle beslægtede Abekattearter; saaledes ere de to Kjøen hos Chimpanseen ikke saa forskellige, som de ere hos Gorillaen eller hos Orang-Utangen.³⁾

I de foregaaende Kapitler have vi seet, at hos Pattedyr, Fugle, Fisk, Insekter osv., ere mange Karakterer, som der er al mulig Grund til at antage, oprindeligt bleve erhvervede ved Parringsvalg af kun det ene Kjøen, blevne nedarvede til begge Kjøen. Da denne samme Nedarvingsform aabenbart for en stor Del har været gjeldende hos Menneskene, vil det spare os megen unyttig Gjentakelse,

¹⁾ Catlin: «North American Indians», 3 Edit., Vol. II, S. 227. Om Guaranierne, se Azara: «Voyages dans l'Amérique Mérid.», Tom. II, 1809, S. 58; ligeledes Rengger: «Säugethiere von Paraguay», S. 3.

²⁾ Prof. og Fru Agassiz («Journey in Brazil», S. 530) bemærke, at der er mindre Forskjel paa de to Kjøen hos de amerikanske Indianere end hos Negere og højere staaende Racer. Se ligeledes Rengger: *ibid.* S. 3, om Guaranierne.

³⁾ Rüttimeyer: «Die Grenzen der Thierwelt; eine Betrachtung zu Darwin's Lehre», 1868, S. 54.

at omtale de Karakterer, der ere ejendommelige for Hanksjønnen, sammen med visse andre Karakterer, der ere fælles for begge Kjøen.

Kamplov. — Hos barbariske Nationer, f. Ex. hos Avstralbeboerne, ere Kvinderne den stadige Anledning til Krig, baade mellem de forskjellige Stammer og mellem Individuer af samme Stamme. Saaledes var det uden Tvivl ogsaa i gamle Dage: «nam fuit ante Helenam mulier teterima belli causa». Hos de nordamerikanske Indianere er Striden bleven sat i System. Den udmærkede Iagttager Hearne¹⁾ siger: «Det har altid været Skik blandt disse Folk, at Mændene kæmpede for den Kvinde, som de vare hengivne; og naturligvis gaaer den stærkeste Part altid af med Sejren; en svag Mand faaer, med mindre han er en god Jæger og meget yndet, sjelden Lov til at beholde en Kvinde, som en stærkere Mand synes det er værd at lægge Mærke til; saaledes forholder det sig i alle Stammer og herved fremkommer der en stor Kappelyst iblandt Ungdommen, som ved alle Lejligheder, lige fra deres Barndom af, prøve deres Styrke og Færdighed ved at kæmpe med hinanden.» Om de sydamerikanske Guanaer siger Azara, at Mændene sjeldent gifte sig før de ere tyve Aar gamle eller mere, da de før denne Alder ikke kunne overvinde deres Rivaler.

Der kunde anføres lignende Exempler; men selv om vi ikke havde noget Bevis herpaa, kunne vi, efter Analogien med de højere Firhændede²⁾, næsten være sikre paa, at Kamp om Kvinderne havde fundet Sted hos

¹⁾ «A Journey from Prince of Wales Fort», 8vo edit., Dublin 1796, S. 104. Hr. J. Lubbock («Origin of Civilisation», 1870, S. 69) meddeeler omtrent lignende Exempler fra Nord-Amerika. Om Guanas i Syd-Amerika, se Azara: «Voyages» etc., Tom. II, S. 94.

²⁾ Om Gorillahannernes Kampe, se Dr. Savage i: «Boston Journal of Nat. Hist.», Vol. V, 1847, S. 423. Om Presbytis entellus, se: «Indian Field», 1859, S. 146.

Mennesket paa hans første Udviklingstrin. Det, at der den Dag idag nu og da viser sig Hjørnetænder, som rage frem over de andre Tænder, og med Spor til et Diastema eller aabent Rum, hvori de ligeoverfor siddende Hjørnetænder kunne optages, er efter al Sandsynlighed et Tilfælde af Tilbageslag (Attavisme) til en tidligere Tilstand, i hvilken Menneskets Forfædre vare forsynede med disse Vaaben, ligesom saa mange nulevende Firhændedes Hanner. Det blev i et tidligere Kapitel bemærket, at efterhaanden som Mennesket blev oprejst og stadig brugte sine Hænder og Arme til Kamp med Stokke og Sten, ligesom ogsaa til anden Gjærning, vilde han være kommet til at bruge sine Kjæber og Tænder mindre og mindre. Kjæberne og de til dem hørende Muskler vilde da være blevne reducerede ved Ikke-Brug, hvad ogsaa Tænderne, paa Grund af de ikke ret forstaaede Principer: Korrelation og Vækstbesparelse, vilde; thi vi se overalt, at Dele, som ikke længer ere til nogen Nytte, blive reducerede i Størrelse. Ved saadanne Omdannelser vilde den oprindelige Ulighed mellem Kjæber og Tænder hos Menneskeslægstens to Kjøen tilsidst ganske blive udvidsket. Dette Tilfælde svarer næsten til hvad der finder Sted hos mange Drøvtygger-Hanner, hos hvilke Hjørnetænderne ere blevne reducerede til rene Rudimenter eller ere forsvundne, aabenbart som en Følge af, at Hornene ere blevne udviklede. Da den vidunderlige Forskjel, der er paa de to Kjøens Hjerneskaller hos Gorillaen og Orang-Utangen, staaer i nøje Forhold til Udviklingen af de uhyre Hjørnetænder hos Hannerne, saa kunne vi slutte, at Reduktionen af Kjæber og Tænder hos Menneskets gamle mandlige Forfædre har ført til en ligesaa slaaende og heldig Forandring i hans Udseende.

Der kan ikke være Tvivl om, at det at Manden er større og stærkere end Kvinden, sammen med det, at hans Skuldre ere bredere og hans Muskler mere udviklede og hans Legemes kantede Omrids, hans større Mod og Strid-

barhed altsammen for en stor Del skyldes Nedarving fra en gammel mandlig Stamform, der, ligesom de nulevende menneskelignende Aber, var saaledes karakteriseret. Disse Karakterer vilde imidlertid være blevne bevarede, eller endogsaa forøgede, i de lange Tider, da Mennesket var i en barbarisk Tilstand, derved, at de stærkeste og tappreste Mænd have staaet sig bedst i den almindelige Kamp for Tilværelsen, ligesom ogsaa hvad det angaaer, at efterlade sig det største Antal Efterkommere. Det er ikke rimeligt, at Manden erhvervede sig sin større Styrke derved, at Virkningerne af at han havde arbejdet haardere for sin egen og sin Families Underhold, nedarvedes; thi hos alle barbariske Nationer udretter Kvinden i det Mindste lige saa haardt Arbejde som Mændene. Hos civiliserede Folk er Kampen for at komme i Besiddelse af Hunnen for længe siden holdt op; paa den anden Side maa Mændene i Almindelighed arbejde haardere end Kvinderne for Begges Udkomme; og saaledes vil deres større Styrke være bleven holdt vedlige.

Forskjel paa de to Kjøns Sjæleevner. — Overfor saadanne Forskjelligheder mellem Mand og Kvinde er det rimeligt, at Parringsvalget har spillet en meget vigtig Rolle. Jeg veed vel, at nogle Forfattere tvivle om, hvorvidt der er nogen medfødt Forskjel; men dette er i det Mindste sandsynligt, at dømme efter Analogi med de lavere Dyr, som frembyde andre sekundære Kjønsskarakterer. Ingen vil benægte, at Tyren har et andet Sindelag end Koen, Vildsvineornen end Vildsvinesoen, Hingsten end Hoppen og, hvad Vogterne i Menagerierne vel vide, de større Abers Hanner end deres Hunner. Kvinden synes, hvad hendes sjælelige Evner angaaer, navnlig at være forskjellig fra Manden derved, at hun er blidere og mindre selvisk; og dette holder endogsaa Stik hos vilde Folk, hvad man kan se af et velbekendt Sted i Mungo Parks Rejser og ogsaa af Beretninger fra mange andre Rejsende. Kvinden

viser paa Grund af sit Moderinstinkt i høj Grad disse Egenskaber overfor sine Børn; det er derfor rimeligt, at hun ogsaa ofte udstrækker dem til sine Medskabninger. Manden er andre Mænds Rival; han glæder sig ved Vædekamp, og dette fører til Ærgjerrighed, som altfor let gaar over til Selviskhed. Disse sidste Egenskaber synes at være hans naturlige og ulykkelige medfødte Rettighed. Det indrømmes almindeligt, at hos Kvinden er Induktionen, den hurtige Opfattelse og maaske ogsaa Efterlignelsesdriften stærkere end hos Manden; men i det Mindste nogle af disse Egenskaber ere karakteristiske for de lavere Racer og saaledes for en forbigangen og lavere Civilisations-Tilstand.

Hovedforskjellen paa de to Kjønns intellektuelle Evner viser sig derved, at Manden naaer højere, i hvad han saa tager sig for, end Kvinden — hvad enten der saa udfordres Dybsindighed, Forstand eller Indbildningskraft, eller blot Brug af Sandser og Hænder. Dersom man lavede to Lister over de mest fremragende Mænd og Kvinder i Poesi, Maleri, Billedhuggerkunst, Musik — heri indbefattet baade Komposition og Udøvelse, Historie, Videnskab og Filosofi, med et halvt Dousin Navne under hver Overskrift, vilde den ene af de to Lister ikke kunne taale nogen Sammenligning med den anden. Vi kunne derfor, ifølge Loven om Afvigelse fra det Gjennemsnitlige, der er saa godt belyst af Hr. Galton i hans Værk *«On Hereditary Genius»*, slutte, at dersom Mænd ere afgjort fremragende fremfor Kvinder i mange Ting, saa maa Gjennemsnittet af Mandens Sjæleevner være større end Kvindens.

Mandens halvmenneskelige mandlige Forfædre og Mænd, der leve i en barbarisk Tilstand, have kæmpet med hinanden mange Generationer igjennem om at komme i Besiddelse af Kvinderne. Men blot og bar legemlig Størrelse og Styrke vilde kun hjælpe lidt til at vinde Sejr, med mindre de vare forbundne med Mod, Udholdenhed og fast Energi. Hos de selskabelige Dyr maa de unge Hanner

gaa manges en Strid igjennem inden de vinde en Hun, og de ældre Hanner maa sikkre sig ved fornyede Kampe for at kunne beholde deres Hunner. Hvad Manden angaaer, saa maa han forsvare sine Kvinder saavel som deres Børn mod Fjender af alle Slags og hans Jagt maa opholde dem Alle. Men for at undgaa Fjender eller for at angribe dem med Held, for at fange vilde Dyr og for at opfinde og tildanne Vaaben, udkræves der Hjælp fra de højere Sjæleevner, nemlig Iagttagelse, Forstand, Opfindsomhed eller Indbildningskraft. Disse forskellige Evner ville saaledes stadigt være blevne prøvede og udvalgte hos den voksne Mand; de ville fremdeles være blevne styrkede ved Brug i denne samme Livsperiode. Som en Følge deraf kunde vi, i Overensstemmelse med det Princip, hvortil vi saa ofte have hentydet, vente, at de i det Mindste ville have Tendens til at blive nedarvede, navnlig til det mandlige Afkom i den tilsvarende Manddomsalder.

Naar nu to Mænd, eller en Mand og en Kvinde, komme til at kappes, og de have enhver eneste aandelig Egenskab lige fuldt udviklet, kun at den Ene har større Energi, Udholdenhed og Mod end den Anden, saa vil denne Ene i Almindelighed blive den mest fremragende og i hvad det saa er, Kampen drejer sig om, vinde (Sejr.¹⁾) Man kan sige, at han har Geni — thi en stor Autoritet har forklaret Geniet som Taalmodighed, og Taalmodighed betyder i denne Forstand urokkelig, ubetvingelig Udholdenhed. Men denne Betragtning af Geniet er maaske mangelfuld, thi uden saadanne højere Evner som Indbildningskraft og Fornuft kan der ikke i mange Ting opnaaes noget Stort. Disse sidstnævnte Egenskaber, saavel som de tidligere omtalte,

¹⁾ J. Stuart Mill bemærker (*«The Subjection of Women», 1869, S. 122*), *«Kvindens Underkuelse», oversat af Dr. G. Brandes, S. 121: «Og finde vi ikke, at de Ting, i hvilke Mænd mest overgaa Kvinder, ere de, som udfordre den kraftigste Fastholden ved og Udhamren af en enkelt Ide, medens Kvinderne gjøre det bedst, som skal udføres hurtigst?»*

ville være blevne udviklede hos Manden tildels igjennem Parringsvalget, — d. v. s. derved, at de rivaliserende Hanner have kæmpet med hinanden, — og tildels gjennem Kvalitetsvalg, — d. v. s. ved at have været heldige i den almindelige Kamp for Tilværelsen —; og da i begge Tilfælde Striden vil have gaaet for sig blandt Voksne, ville de saaledes erhvervede Karakterer være blevne mere fyldigt nedarvede til det mandlige end til det kvindelige Afkom. Det passer med denne Betragtningssaaede, at nogle af vore Aandsevner ere blevne modificerede eller styrkede ved Parringsvalg, at de for det Første, hvad der almindelig indrømmes, undergaa en betydelig Forandring, naar Kjønsmodenheden indtræder, og for det Andet, at Evnuer hele deres Liv igjennem staa tilbage i disse samme Egenskaber. Saaledes er Manden endelig blevet Kvinden overlegen. Det er i Sandhed heldigt, at Loven om ligelig Nedarving af Karakterer til begge Kjøen har været saa almindelig gjældende hele Pattedyrklassen igjennem; ellers er det rimeligt, at Manden vilde være bleven Kvinden ligesaa overlegen i Begavelse, som Paafuglehanen er Paafuglehønen overlegen i Fjerpragt.

Man maa vel huske paa, at den Tendens, der er hos Karakterer, som ere erhvervede sent af et af Kjønnene, til at blive nedarvede til det samme Kjøen i den samme Alder, og at den Tendens, der er hos Karakterer, der ere erhvervede tidligt, til at blive nedarvede til begge Kjøen, ere Regler, der, omendskjönt de ere almindelige, dog ikke altid holde Stik. Dersom de altid holdt Stik kunde vi (men her gaaer jeg egenlig udenfor mine Grændser) slutte os til, at de arvelige Virkninger af Drenges og Pigers Opdragelse vilde blive nedarvede ligeligt til begge Kjøen, saa at den Ulighed, der nu er mellem Kjønnenes Aandsevner, ikke kunde udslettes ved en lignende tidlig Opdragelse; ikke heller kan den være bleven foraarsaget af, at de tidligt ere blevne opdragne forskjelligt. For at Kvinden skulde naa det samme Standpunkt som Manden,

skulde hun, naar hun næsten var voxen, forsøges i Energi og Udholdenhed og øve sin Forstand og Indbildningskraft saa stærkt som muligt, og da vilde hun rimeligvis ned-arve disse Ægenskaber til sine voksne Døttre. Den hele Mængde af Kvinder kunde imidlertid ikke løftes paa denne Maade, medmindre mange Generationer igjennem de Kvinder, som udmærkede sig ved de ovenfor nævnte kraftige Dyder, bleve gifte og affødte et større Antal Efterkommere end andre Kvinder. Omendskjønt, saaledes som vi tidligere bemærkede angaaende Legemsstyrke, Mænd nu ikke kæmpe for at komme i Besiddelse af Kvinder og denne Udvælgelsesform saaledes er forsvunden, saa maa de dog i Almindelighed som Voksne gaa en stærk Kamp igjennem for at opholde sig selv og deres Familier; og dette vil søge at opretholde eller endogsaa forøge deres Aandsevner og som en Følge heraf ogsaa den Ulighed, der er mellem Kjønne.¹⁾

Stemmehidler og Evnen til at frembringe Lyde. — Hos nogle Arter af Firhændede er der stor Forskjel paa Kjønne i udvoksen Tilstand, hvad Stemmen og Stemmeorganerne angaaer; og Manden synes at have arvet denne Forskjel fra sine gamle Forfædre. Hans Stemmebaand er omtrent en Trediedel længere end Kvindens og Drengenes, og Kastrering har den samme Indvirkning paa ham, som den har paa de lavere Dyr, thi den standser Skjoldbruskens og andre Deles Vækst fortil,

¹⁾ En Iagttagelse af Vogt (*•Vorlesungen•*, eng. Overs., S. 81) vil det være rettest her at anføre. Han siger: *•det er mærkværdigt, at Forskjellen mellem Kjønne, hvad Kraniets Rummelighed angaaer, bliver større jo mere udviklet Racen er; saaledes overgaaer den evropæiske Mand den evropæiske Kvinde i denne Henseende meget mere end Negeren overgaaer Negerinden. Huschke har omtalt dette og Welckers Maalinger af Negeres og Tydskes Hjerneskalder stadfæster det.•* Vogt mener imidlertid, at der endnu behøves flere Undersøgelser for at afgjøre Spørgsmaalet.

Noget, der ledsages af en Forlængelse af Stemmebaandene.¹⁾ Angaaende Aarsagen til denne Forskjel mellem Kjønne har jeg Intet at tilføje til de Bemærkninger, der findes i det foregaaende Kapitel om de Virkninger, som længe fortsat Brug af Stemmeorganerne har hos Hannen under Paavirkning af Elskov, Vrede og Skinsyge. Ifølge Hr. Duncan Gibb²⁾ er Stemmen forskjellig hos de forskjellige Menneskeracer; og hos de Indfødte i Tartariet, China osv. skal der ikke være saa stor Forskjel paa Hannens og Hunnens Stemme, som der er hos de fleste andre Racer.

Evnen til at synge og Kjærligheden til Sang og Musik bør ikke her forbigaaes, omendskjøndt den ikke er Kjønsskarakter hos Mennesket. Omendskjøndt de Lyde, som frembringes af alle Slags Dyr, kunne være nyttige i mange Retninger, saa kan man dog med Sikkerhed hævde, at Stemmeredskaberne oprindeligt brugtes og fuldkommengjordes med bestemt Hensyn til Artens Forplantning. Insekter og nogle faa Edderkopper ere de laveste Dyr, som vilkaarligt frembringe Lyde, og dette skeer i Almindelighed ved Hjælp af smukt indrettede Gnideredskaber, der ofte kun findes hos Hannerne. De saaledes frembragte Lyde, troer jeg, i alle Tilfælde bestaaer af een Tone, der gjentages rytmisk³⁾; og de ere undertiden endogsaa behagelige for Menneskeøren. De synes hovedsagelig og i nogle Tilfælde udelukkende at bruges til enten at hidkalde det andet Kjøn eller til at bedaare det.

Om de Lyde, som Fiskene frembringe, siges der i nogle Tilfælde, at de kun frembringes af Hannerne i Parrings-tiden. Alle de luftaandende Hvirveldyr have nødvenigvis et Apparat, hvormed de kunne indaande og udstøde Luft,

¹⁾ Owen: «Anatomy of Vertebrates», Vol. III, S. 603.

²⁾ «Journal of Anthropolog. Soc.», April 1869, S. LVII og LXVI.

³⁾ Dr. Scudder: «Notes on Stridulation» i «Proc. Boston Soc. of Nat. Hist.», Vol. XI, April 1868.

et Apparat, der ender i et Rør, der kan lukkes i den ene Ende. Naar derfor de Medlemmer, hvoraf denne Klasse oprindelig bestod, bleve stærkt ophidsede og deres Muskler voldsomt sammentrukne, vil der temmelig bestemt uvilkaarligt være bleven frembragt Lyde; og disse kunde, dersom de vare til Nytte paa nogensomhelst Maade, let være blevene modificerede eller forstærkede ved Bevarelsen af dertil skikkede Varieringer. Padderne ere de laveste Hvirveldyr, der aande Luft, og mange af disse Dyr, navnlig Frøer og Tudser, have Stemmeredskaber, som bruges uophørligt i Parringstiden, og som ofte ere stærkere udviklede hos Hannen end hos Hunnen. Hos Skilpadden er det kun Hannen, der giver Lyd fra sig, og det kun i Parringstiden. Alligatorhannerne brøle eller gjø ogsaa i Parringstiden. Alle og Enhver veed i hvor stor en Maalestok Fuglene bruge deres Stemmeredskaber ved deres Bejlen og der er ogsaa Arter, der frembringe Noget, man kunde kalde Instrumentalmusik.

I Pattedyrklassen, som her særligt vedkommer os, bruger næsten alle Arters Hanner deres Stemme meget mere i Parringstiden end til nogensomhelst anden Tid; og nogle ere absolut stumme undtagen paa denne Tid. Hos andre Arter bruge begge Kjøen eller ogsaa kun Hunnerne deres Stemmer til Parringsraab. Se vi nu paa dette og paa, at nogle Pattedyrs Stemmeredskaber ere meget stærkere udviklede hos Hannen end hos Hunnen enten altid eller kun midlertidigt i Parringstiden; og tage vi ogsaa det med i Betragtning, at hos de fleste af de lavere Klasser tjene de Lyde, der frembringes af Hannerne, ikke blot til at hidkalde, men ogsaa til at opflamme eller bedaare Hunnen, saa er det forbavsende, at vi endnu ikke have noget Bevis paa, at disse Organer bruges af Hanpattedyrene til at bedaare deres Hunner. Den amerikanske *Mycetes caraya* danner maaske en Undtagelse og det gjør rimeligvis ogsaa en af de Aber, som staa Mennesket nærmere, nemlig *Hylobates agilis*. Denne Gibbon har en

overordenlig høj, men harmonisk Stemme. Hr. Waterhouse meddeler¹⁾: »Det forekom mig, som om Intervallerne i den op- og nedstigende Skala nøjagtigt vare Halvtoner, og jeg er sikker paa, at den højeste Tone bestemt var Oktav til den dybeste. Tonernes Beskaffenhed er ganske musikalsk, og jeg tvivler ikke om, at en god Violinist vilde være i Stand til at give en korrekt Fremstilling af Gibbonens Komposition, men saa stærke Toner som den kan han ikke frembringe.« Hr. Waterhouse meddeler derpaa Noderne. Professor Owen, som ligeledes er Musiker, bekræfter ovenforstaaende Meddelelse og bemærker, at denne Gibbon »er det eneste dyriske Pattedyr, som man kan sige om, at det synger«. Den synes at være meget ophidset, naar den er færdig med sin Musik. Ulykkeligvis er der aldrig bleven lagt nøje Mærke til dens Sædvaner i vild Tilstand; men at dømme efter Analogi med næsten alle andre Dyr, er det i høj Grad rimeligt, at den særligt frembringer sine Toner i Parringstiden.

Opfattelse af musikalske Kadenser og af Rhythme er rimeligvis fælles for alle Dyr, om end ikke Glæden ved disse Ting er det, og er uden Tvivl afhængig af deres Nervesystems almene fysiologiske Beskaffenhed. Selv Krebsdyr, som ikke ere i Stand til at frembringe nogen vilkaarlig Lyd, ere i Besiddelse af visse Hørehaar, som man har seet vibrere, naar den rette Tone blev anslaaet.²⁾ Det er velbekjendt, at visse Hunde hyle, naar de høre bestemte Toner. Sælhunde holde aabenbart af Musik og deres Kjærlighed dertil »var de Gamle velbekjendt og vore Dages Jægere drage sig ofte denne Omstændighed til Nytte.«³⁾ Hos alle de Dyr, navnlig Insekter, Padder

¹⁾ Meddelt i W. C. L. Martin's: »General Introduct. to Nat. Hist. of Mamm. Animals«, 1841, S. 432. Owen: »Anat. of Vertebrates«, Vol. III, S. 600.

²⁾ Helmholtz: »Théorie Phys. de la Musique«, 1868, S. 187.

³⁾ Hr. R. Brown i: »Proc. Zool. Soc.«, 1868, S. 410.

og Fugle, hvis Hanner i Parringstiden uophørlig frembringe harmoniske Toner eller blot rytmiske Lyde, er det rimeligt, at Hunnerne kunne sætte Pris paa dem og opflammes eller bedaares af dem, ellers vilde Hannernes uophørlige Bestræbelser og de udviklede Dannelser, som de ofte udelukkende ere i Besiddelse af, være nyttige.

Det indrømmes almindeligt, at Menneskets Sang er Grundlaget og Oprindelsen til Instrumentalmusiken. Da hverken Glæden over eller Evnen til at frembringe musikalske Toner er Egenskaber, der ere til den mindste direkte Nytte for Mennesket overfor Livets almindelige Forhold, saa maa de regnes blandt de mest mystiske, med hvilke han er begavet. De ere tilstede i en meget raa, og som det synes næsten latent Tilstand, hos Mennesker af alle Racer, selv de vildeste; men saa forskjellig er de forskjellige Racers Smag, at vor Musik ikke gjør de Vilde den mindste Fornøjelse, og deres Musik er for vore Øren forfærdelig og meningsløs. Dr. Seeman siger i nogle interessante Bemærkninger om dette Spørgsmaal¹⁾: »at han tvivler om hvorvidt, selv iblandt de vesteuropæiske Nationer, nøje forbundne som de ere ved nært og hyppigt Samkvem, den ene Nations Musik forstaaes paa samme Maade af de andre, som af Nationen selv. Rejse vi østpaa finde vi, at der ganske vist er et forskjelligt Tonesprog, Glædessange og Dandseakkompagnementer ere ikke længere som hos os i Dur, men i Moll.« Hvad enten nu Menneskets halv-menneskelige Forfædre, ligesom den førnævnte Gibbon, havde Evne til at frembringe og uden Tvivl ogsaa Evne til at sætte Pris paa harmoniske Toner, eller ej, saa have vi al mulig Grund til at tro, at Mennesket havde disse Evner i en meget fjern Tid, thi Sang og Musik ere yderst

¹⁾ Journal of Anthropolog. Soc., Oct. 1870, S. CLV. Jevnfør ogsaa nogle af de sidste Kapitler i Hr. J. Lubbock's »Prehistoric Times«, 2 Edit., 1869, som indeholder en udmærket Fremstilling af de Vildes Sæder.

gamle Kunster. Digtekunsten, der kan betragtes som af født af Sengen, er ligeledes saa gammel, at mange ere blevne forbavsede over, at den skulde være opstaaet i de tidligste Aldre om hvilke vi have Efterretninger.

De musikalske Egenskaber, som ikke ganske mangle hos nogen af Racerne, kunne udvikle sig hurtigt og stærkt, dette se vi med Hottentotterne og Negerne, som med Lethed ere blevne udmærkede Musikere, omendskjønt de ikke i deres Hjemstavn udøve Noget, som vi vilde kalde for Musik. Men der er intet Anomalt i denne Omstændighed. Nogle Fuglearter, som aldrig af sig selv give sig til at synge, kunne uden stor Vanskelighed lære at synge; saaledes har Husspurven lært Iriskens Sang. Da disse to Arter ere nær beslægtede og høre til Ordenen Insessores, der næsten rummer alle Verdens syngende Fugle, er det meget muligt eller rimeligt, at en af Spurvens Forfædre kan have været en Sanger. Det er en meget mærkeligere Kjendsgjerning, at Papegøjerne, der høre til en Gruppe, som er forskjellig fra Insessores og har anderledes dannede Stemmeredskaber, kan lære ikke blot at tale, men ogsaa at fløjte Melodier af Menneskets Opfindelse, saa at de maa have nogen musikalsk Evne. Ikke desto mindre vilde det være temmelig dristigt at antage, at Papegøjerne nedstamme fra en eller anden gammel Stamform, som var en Sanger. Der kunde anføres mange analoge Exempler paa, at Organer og Instinkter, der oprindelig ere tillempede til et Øjemed, ere blevne brugte i ganske andre Øjemed.¹⁾ Derfor kan den Evne til stærk

¹⁾ Efter at dette Kapitel var trykt har jeg seet en værdifuld Artikel af Hr. Chaunsey Wright (*North Amer. Review*, Oct. 1870, S. 293), hvor han omtaler det ovennævnte Spørgsmaal og i den Anledning bemærker: *•Mange Gange medføre Naturens Love Konsekvenser, som gjør, at Erhvervelsen af een nyttig Evne bringer mange andre Fordele eller ogsaa skadelige Egenskaber med sig — virkelige eller mulige — som ikke ere komne under Nyttighedsprincipets Paavirkning.* Det her fremsatte har, som jeg i nærværende Værks

musikalsk Udvikling, hvoraf de vilde Menneskeracer ere i Besiddelse, skyldes enten det, at vore halvmenneskelige Forfædre have udøvet et eller andet Slags plump Musik, eller blot det, at de i et eller andet bestemt Øjemed have erhvervet de passende Stemmeredskaber. Men i dette sidste Tilfælde maa vi antage, at de allerede, ligesom i det ovenfor omtalte Exempel med Papegojerne og hvad der ligeledes synes at gjælde andre Dyr, havde nogen Sands for Melodi.

Musik paavirker enhver Sindsbevægelse, men opvækker ikke selv hos os saadanne skrækelige Sindsbevægelser, som Rædsel, Raseri osv. Den vækker Æmhedens og Kjærlighedens blidere Følelser, som let gaaer over til Hengivenhed. Den opflammer ligeledes Sejrsfølelsen og den stolte Kamplyst. Disse kraftige og blandede Følelser kunne vel være Ophav til Følelsen for det Sublime. Vi kunne, som Dr. Seeman bemærker, sammentrænge en større Følelseskraft i en enkelt Musiktone, end der kan rummes paa hele skrevne Sider. Næsten de samme Bevægelser, men meget svagere og mindre sammensatte, føles rimeligvis af Fuglene, naar Hannen lader sine Sangtoner strømme i Vædekamp med andre Hanner for at bedaare Hunnen. Kjærlighed er endnu vore egne Sanges almindeligste Gjenstand. Som Herbert Spencer bemærker, vækker Musik »slumrende Følelser, hvis Tilstedeværelse vi ikke havde anet og Meningen med hvilke vi ikke kjende«, eller, som Richter siger, »fortæller os om Ting, vi ikke have seet og aldrig skulle se.«¹⁾ Naar der paa den anden

andet Kapitel søgte at vise, nogen Betydning for Menneskets Erhvervelse af nogle af dets aandelige Ejendommeligheder.

¹⁾ Jevnfor den meget interessante Behandling af Musikens Oprindelse og Funktioner i Hr. Herbert Spencers: »Essays«, 1858, S. 359. Hr. Spencer kommer til ganske det modsatte Resultat af det, jeg er kommen til. Han mener, at de Tonefald eller Kadenser, som bruges i bevæget Tale, danne det Grundlag, paa hvilket Musiken har uddannet sig; medens jeg mener, at musikalske Toner og

Side føles og udtrykkes levende Sindsbevægelser ved højtidelig Tale eller endogsaa blot i daglig Tale, bruges der instinktmæssig musikalske Kadenser og Rythmer. Abekatte udtrykke ogsaa stærke Følelser ved forskellige Toner — Vrede og Utaalmodighed ved lave, Frygt og Smerte ved høje Toner.¹⁾ De Følelser og Ideer, som opvækkes ved Musik eller ved Kadenserne i lidenskabelig Tale, synes, fordi de ere saa ubestemte og dog saa dybe, ligesom sjælelige Tilbageslag til længst forbigangne Aldres Sindsbevægelser og Tanker.

Alle disse Musiken vedkommende Kjendsgjerninger blive til en vis Grad forstaaelige, dersom vi kunde antage, at musikalske Toner og Rythmer bleve brugte af Menneskets halvmenneskelige Stamform i Parringstiden, i hvilken alle Slags Dyr bevæges af de stærkeste Lidenskaber. I dette Tilfælde vilde harmoniske Toner, paa Grund af det dybtliggende Princip om nedarvede Associationer, rimeligvis paa en vag og ubestemt Maade kalde en længst forsvunden Alders stærke Følelser hos os til Live. Naar vi huske paa, at nogle Pattedyrhanner have deres Stemmedskaber meget mere udviklede end Hunnerne, og at en anthropomorf Art udsender en hel Oktav velklingende Toner og gjerne kan siges at synge, saa synes det ikke urimeligt at antage, at Menneskets Forfædre, enten Hannerne eller Hunnerne eller ogsaa begge to, forend de havde

Rhytmer først blev erhvervede af Menneskenes mandlige og kvindelige Forfædre for dermed at bedaare det andet Kjøn. Derved blev musikalske Toner bragte i nøje Forbindelse med nogle af de stærkeste Lidenskaber, et Dyr er istand til at føle og de blive som en Følge deraf brugte instinktmæssigt eller ogsaa ved Association, som naar stærke Lidenskaber give sig Luft i Tale. Hr. Spencer giver ikke nogen fyldestgørende Forklaring af (og jeg kan heller ikke give nogen saadan), hvorfor høje og dybe Toner baade hos Mennesket og de lavere Dyr udtrykke visse Sindsbevægelser. Hr. Spencer drøfter ogsaa paa en meget interessant Maade Forholdet mellem Poesi, Recitativ og Sang.

¹⁾ Rengger: •Säugethiere von Paraguay•, S. 49.

erhvervet Evnen til at give deres indbyrdes Kjærlighed Udtryk i et artikuleret Sprog, søgte at bedaare hinanden ved velklingende Toner og Rythmer. Der vides saa lidet om den Maade, paa hvilken de Firhændede benytte deres Stemme i Parringstiden, saa at vi næsten ikke kunne danne os nogen Mening om, hvorvidt Sangevnen først erhvervedes af vore mandlige eller af vore kvindelige Forfædre. Man siger almindeligt, at Kvinderne have smukkere Stemmer end Mændene, og dersom vi deraf kunde drage nogen Slutning, maatte det jo være den, at de først erhvervede Sangevnen for at drage det andet Kjøen til sig.¹⁾ Men i saa Fald maa dette være skeet for lang Tid siden, før Menneskets Forfædre vare blevne menneskelige nok til at behandle og skatte deres Kvinder blot som nyttige Slaver. Den begejstrede Taler, Skjalden eller Musikeren aner kun lidet, naar han med skiftende Toner og Tonefald vækker de stærkeste Følelser tillive i Tilhørernes Bryst, at han bruger de samme Midler, hvormed langt tilbage i Tiden hans halvmenneskelige Forfædre opflammede hinandens Lidenskaber under deres Bejlen og Rivaliseren.

Om den Indflydelse, Skjønhed har paa Ægte-skabsforbindelserne. — Hos civiliserede Folk paa- virkes Manden for en stor Del, men ingenlunde udeluk- kende, ved Valget af sin Kone af Udseendet; men vi have særligt med Fortiden at gjøre, og den eneste Maade paa hvilken vi kunne danne os en Mening om Spørgsmaalet i hin uciviliserede Tid, er at studere de nulevende halv- civiliserede og vilde Folkeslags Sædvaner. Først maa vi se om Mændene af de forskjellige Racer foretrække Kvin- der, der have visse bestemte Egenskaber, eller omvendt om Kvinderne foretrække visse Mænd, og saa maa vi undersøge om de herved bestemte Valg, fortsatte gennem

¹⁾ Jevnfør en interessant Behandling af dette Spørgsmaal hos Häckel: •Generelle Morph., B. II, 1866, S. 246.

mangfoldige Generationer, kunne frembringe nogen synlig Virkning paa Racen enten hos det ene af Kjønne eller hos dem begge; dette Sidste afhænger af, hvilken Ned-arvningsform der har været den herskende.

Vi ville nu nogenlunde udførligt omtale, hvor stor Vægt de Vilde lægge paa deres Udseende.¹⁾ At de have en stærk Passion for Smykker, er bekjendt; der er endog en engelsk Filosof, der paastaer, at Klæderne først bleve dannede til Prydelse og ikke for Varmens Skyld. Som Prof. Waitz bemærker finder Mennesket, »hvor fattigt og usselt det end er, en Fornøjelse i at pynte sig». Hvor ivrige de nøgne Indianere i Sydamerika ere efter at stadse sig op, seer man deraf, at »en Mand, der er over Middelhøjde, arbejder strengt en Fjortendagstid for med Møje at tjene saameget, at han kan skaffe sig den chica, som han maa bruge til at male sig rød med.»²⁾ De gamle barbariske Folk, der boede i Evropa i Rensdyrtiden, bragte enhver glimrende eller mærkværdigt udseende Gjenstand, de vare saa heldige at støde paa, til deres Huler. Allevegne pynte de Vilde sig — nutildags med Fjer, Halsbaand, Armbaand, Ørenringe osv. De bemale sig paa

¹⁾ En fyldig og fortræffelig Beretning om den Maade, paa hvilken de Vilde i alle Verdensdele smykke sig, findes fra en italiensk Rejsendes Haand, Prof. Mantegazza, i: »Rio de la Plata, Viaggi e Studi», 1867, S. 525—545; alle de følgende Meddelelser skrive sig, naar der ikke findes andre Henvisninger, fra dette Værk. Jevnfor ogsaa Waitz: »Introduct. to Anthropologie», eng. Overs., Vol. I, 1863, S. 275 og passim. Lawrence har ogsaa meget detaljerede Beskrivelser i hans »Lectures on Physiology», 1822. Efter at dette Kapitel var skrevet har Hr. J. Lubbock udgivet sin »Origin of Civilisation», 1870, i hvilket Værk der er et interessant Kapitel om det foreliggende Emne og hvoraf (S. 42, 48) jeg har taget nogle Meddelelser om Vildes Farvning af deres Tænder og Haar og om deres Gjennemboring af deres Tænder.

²⁾ Humboldt: »Personal Narrative», eng. Overs., Vol. IV, S. 515; om den Fantasi, der udøves ved Malning af Legemet, S. 522; om Forandring af Læggenes Form, S. 466.

de forskjelligste Maader. «Dersom bemalede Folkeslag», bemærker Humboldt, «vare blevne iagttagne med samme Opmærksomhed som beklædte, vilde man have bemærket, at det er en højst frugtbar Indbildningskraft og en yderst omskiftelig Lunefuldhed, der har skabt Moderne i Bemaling, saavel som Moderne i Klædedragt.»

Etsteds i Afrika males Øjenlaagene sorte; et andet Sted farves Neglene gule eller purpurrøde. Mange Steder farves Haaret med forskjellige Farver. I visse Egne gjøres Tænderne sorte, røde, blaa osv., og i det malayiske Arkipelag ansees det for en Skam at have Tænder, der ere hvide som en Hunds; der kan ikke nævnes et eneste stort Land, fra Polarregionerne ned til Ny-Zeeland, hvor ikke alle de Indfødte tattovere sig. De gamle Hebræere og de gamle Britter gjorde det. I Afrika tattovere nogle af de Indfødte sig, men det er langt almindeligere at danne Ophøjninger paa Huden ved at ridse i forskjellige Dele af Legemet og saa indgnide Saarene med Salt; og dette mene Beboerne af Kordofan og Darfur gjør en Person meget tiltrækkende. I de arabiske Distrikter kan ingen Skjønhed være fuldkommen, medmindre Kinder «eller Tindinger ere blevne flængede.»¹⁾ I Sydamerika, fortæller Humboldt, «vilde en Moder blive beskyldt for en skammelig Lige-gyldighed for sine Børn, dersom hun ikke anvendte kunstige Midler for at danne Barnets Lægge efter Landets Mode.» Baade i den gamle og den nye Verden blev tidligere Hjerneskillen omdannet paa den mærkværdigste Maade hos de smaa Børn; og det er endnu Tilfældet mange Steder, hvor saadan Vanskabthed ansees for skjøn. De Vilde i Columbia²⁾ f. Ex., anse et meget fladtrykt Hoved for en «meget væsenlig Skjønhed».

¹⁾ «The Nile Tributaries», 1867; «The Albert N'yanza», 1866, Vol. I, S. 218.

²⁾ Citeret hos Pritchard: «Phys. Hist. of Mankind», 4 Edit., Vol. I, 1851, S. 321.

Haaret behandles med særdeles stor Omsorg i forskjellige Egne; det faaer Lov til at vokse saa langt det vil, saa det naaer helt ned til Jorden, eller ogsaa kæmmes det op til »en fast kruset Top, som er Papuaens Stolthed og Hæder:»¹⁾ I Nordafrika »behøver en Mand en Tid af otte til ti Aar til at gjøre sin Coiffure perfekt.» Hos andre Folkeslag rages Hovedet og i visse Dele af Sydamerika og Afrika blive endogsaa Øjenbrynets Haar rykkede ud med Rode. De Indfødte ved Øvre-Nil slaa de fire Fortænder ind, fordi de ikke ønske at ligne Umælende. Længere syd paa, hos Batokaerne, slaaes Overkjæbens to Hjørnetænder ind, hvilke, som Livingstone²⁾ bemærker, giver Ansigtet et græseligt Udseende paa Grund af Underkjæbens Vækst; men dette Folk synes, at det seer meget stygt ud at beholde sine Hjørnetænder, og raabte, da de saa nogle Evropæere: »se hvilke store Tænder!» Den store Høvding Sebituani forsøgte forgjæves at forandre denne Mode. I forskjellige Dele af Afrika og i det malayiske Arkipelag file de Indfødte Hjørnetænderne til, saa de blive takkede som en Sav, eller ogsaa bore de Huller i dem og stikke Knapper fast i Hullerne.

Ligesom det hos os særlig er Ansigtet, der beundres for dets Skjønhed, saaledes er det hos de Vilde ogsaa den Del af Legemet, der navnlig bliver lemlæstet. I alle Verdensdele bliver Næsevæggen eller sjeldnere Næseboervingerne gjennemborede og der stikkes Ringe, Pinde, Fjer eller andre Prydelser ind i Hullet. Ørerne gjennembøres overalt og prydes paa lignende Maade som Næsen; hos Botukuderne og Lenguaerne i Sydamerika udvides Hullet lidt efter lidt; saa meget at den nederste Rand tilsidst berører Skuldrene. I Nord- og Sydamerika og i Afrika gjennem-

¹⁾ Om Papuaerne, Wallace: »The Malay Archipelago», Vol. II, S. 445.
Om Amerikanernes Frisure, Hr. S. Baker, »The Albert N'yanza», Vol. I, S. 210.

²⁾ »Travels», S. 533.

bores snart Overlæben, snart Underlæben og hos Boto-kuderne er Hullet i Underlæben saa stort, at en Træplade, der er fire Tommer i Tværmaal, kan anbringes i det. Mantegazza giver en fornøjelig Historie til Bedste, om hvorledes en sydamerikansk Indfødt, der havde solgt sin Tembeta — det store maledte Træstykke, som stikkes igjennem Hullet — skammede sig og hvorledes hans Landsmænd gjorde Nar ad ham. I Mellemafrika bore Kvinderne Hul i Underlæben og bære en Krystal deri, og naar nu Tungen bevægede sig, »saa dinglede Krystallen frem og tilbage, hvad der tog sig højst latterligt ud medens de talte.« Latooka-Høvdingens Kone fortalte Hr. S. Baker¹⁾, »at hans Kone vilde forbedre sit Udseende meget, hvis hun vilde trække de fire Fortænder i Underkjæben ud og stikke den lange spidse Krystal igjennem Underlæben.« Hos de sydligere boende Makaloloer gjennebores Overlæben og en stor Ring af Metal og Bambus, den saakaldte pelelé, anbringes der. »Dette fik i eet Tilfælde Læben til at rage to Tommer frem foran Næsen og naar Damen smilede, voldte Sammentrækningen af Musklerne, at den løftedes op over Øjnene. »Hvorfor bære Kvinderne disse Ting?« spurgte man den ærværdige Høvding Chinsurdi. Øjensynlig forbavset over et saadant Spørgsmaal svarede han: »Fordi det er kjønt! Det er det eneste Kvinderne have, Manden har Skjæg, det har Kvinden ikke. Hvad vilde hun være for et Menneske uden pelelé? Hun vilde da ikke være en Kvinde med saadan en Mandfolkemund og saa ingen Skjæg!«²⁾

Der er neppe nogen Del af Legemet, som det er muligt at omdanne paa en unaturlig Maade, der er udelukket. Det er forfærdeligt at tænke sig alle de Lidelser, dette maa have foranlediget, thi mange af Operationerne fordre

¹⁾ »The Albert Nyanza«, 1866, Vol. I, S. 217.

²⁾ Livingstone: »British Association«, 1860. Beretning i »Athenæum«, 7 Juli 1860, S. 29.

flere Aar til at blive færdige; de maa altsaa forestille sig disse Græsseligheder som bydende nødvendige. Bevæggrundene ere forskjellige; Mændene male deres Legemer for at se skrækkindjagende ud i Kampen; visse Lemlæstelser staa i Forbindelse med de religiøse Ritus, andre betegne, at det paagjældende Individ er modent, atter andre Mandens Rang; efter andre igjen skjelnes de forskjellige Stammer fra hinanden. Da Moderne hos de Vilde ere af lang Varighed¹⁾, blive de snart skattede som Skjelnemærker, hvad saa den oprindelige Anledning til dem har været. Men Selvbehagelighed, Forfængelighed og Andres Beundring synes at være de almindeligste Bevæggrunde. Med Hensyn til Tattoveringen fortalte Missionærerne paa Ny-Zeeland, at da de forsøgte at overtale nogle Piger til at lade være dermed, fik de til Svar: »vi maa nødvendigvis have nogle faa Streger paa Læben, ellers blive vi saa skrækkelig stygge, naar vi blive gamle.« Om Mændene paa Ny-Zeeland siger en meget kyndig Forfatter²⁾: »at have skjønt tattoverede Ansigter var de Unges honette Ambition, baade for at blive dejlige i Kvindernes Øjne og for at blive iøjnefaldende i Krigen.« En Stjerne tattoveret paa Panden og en Plet paa Hagen ansees af Kvinderne i en Del af Afrika for at være aldeles uimodstaaelige Yndigheder.³⁾ Paa de fleste, men ikke paa alle Steder ere Mændene mere pyntede end Kvinderne, og ofte anderledes; undertiden, skjøndt sjældent, ere Kvinderne næsten slet slet ikke pyntede. Da Kvinderne hos de Vilde maa udføre den største Del af Arbejdet og da de ikke faa Lov til at spise af de bedste Fødemidler, stemmer det jo godt

¹⁾ Hr. S. Baker (ibid. Vol. I, S. 210) siger, hvor han taler om Central-Afrikas Vilde, »hver Stamme har sin egen og uforanderlige Maade at ordne sit Haar paa.« Jevnfør Agassiz (Journey in Brazil, 1868, S. 318) om Amazon-Indianernes uforanderlige Maade at tattovere sig paa.

²⁾ Hr. R. Taylor: »New Zealand and its Inhabitants«, 1855, S. 152.

³⁾ Mantegazza: »Viaggi e Studi«, S. 542.

med den Selviskhed, der udmærker Manden, at hun ikke faaer Lov til at faa eller bruge de smukkeste Prydelser. Det er endelig, som de foregaaende Citater udviser, en mærkelig Kjendsgjerning, at de samme Moder, nemlig: at omdanne Hovedets Form, at smykke Haaret, at bemale sig, at tattovere sig, at stikke Huller gennem Næsen, Læberne eller Ørerne, at slaa Tænderne ind eller at tilfile dem osv. osv. nu ere herskende og længe have været det i de længst fra hinanden bortliggende Dele af Verden. Det er højst usandsynligt, at disse Skikke, som følges af saa mange forskellige Folkeslag, skyldes Overlevering fra en fælles Kilde. Det betyder snarere, at Menneskenes Hu, selv om de høre til nok saa forskellige Racer, er saa næsten den samme. Noget som ogsaa de næsten almindelig udbredte Skikke at dandse, at forklæde sig og at lave højst primitive Billeder taler for.

Efter disse indledende Bemærkninger om de Vildes Beundring for forskellige Prydelser og for Misdannelser, som i vore Øjne tage sig særdeles hæslige ud, ville vi undersøge, hvorvidt Mændene blive tiltrukne af deres Kvinders Udvortes og hvilken Forestilling de have om Skjønhed. Da jeg har hørt hævde, at Vilde ere ganske ligegyldige for deres Kvinders Skjønhed, idet de blot sætte Pris paa dem som Trælle, vil det ikke være af Vejen at bemærke, at dette slet ikke stemmer med den Omsorg Kvinderne have for at pynte sig eller med deres Forfængelighed. Burchell¹⁾ har en morsom Beretning om en Buskmands-Kone, der brugte saameget Fedt, rødt Okker og Glandspudder, at «det vilde have ruineret enhver ikke meget rig Ægtemand.» Hun var ogsaa «meget forfængelig og var sig sin Overlegenhed kun altfor vel bevidst.» Hr. Winwood Reade meddeler mig, at Negrene paa Vestkysten ofte tvistes om deres Kvinders Skjønhed.

¹⁾ «Travels in S. Africa», 1824, Vol. I, S. 414.

Nogle kompetente Iagttagere have ment, at den frygtelig almindelige Skik at slaa Børnene ihjel, for en Del maa tilskrives den Omstændighed, at Kvinderne ønske at beholde deres Skjønhed.¹⁾ I forskjellige Egne bære Kvinderne Amuletter og lave Elskovsdrikke for at vinde Mændenes Kjærlighed, og Hr. Brown nævner fire Planter, som bruges hertil af Kvinderne i Nordamerika.²⁾

Hearne³⁾, som levede mange Aar blandt de amerikanske Indianere og som var en fortræffelig iagttager, siger i Anledning af Kvinderne: »spørg en Indianer fra Norden, hvad Skjønhed er, og han vil svare: et bredt, fladt Ansigt, smaa Øjne, fremstaaende Kindben, tre eller fire brede sorte Streger tværs over hver Kind, en plump Krog-næse, sortgul Hud og Bryster, der naa ned til Bæltetstedet.« Pallas, som rejste i den nordlige Del af det kinesiske Rige, siger: »man foretrækker her de Kvinder, som have Mandschu-Façonen, det vil sige som have brede Ansigter, fremstaaende Kindben, meget brede Næser og enorme Øren;«⁴⁾ og Vogt bemærker, at Skjævejetheden, som er ejendommelig for Kinesere og Japanesere, overdrives i deres Malerier, »som det synes for at vise hvor kjønt det er i Modsætning til de rødhaarede Barbarers Øjne.« Det er almindelig bekjendt, hvad Huc gjentagne Gange omtaler, at Kineserne fra det Indre anse Evropæerne for hæslige med deres hvide Hud og fremspringende Næser. Hos de Indfødte paa Ceylon er Næsen efter vore Begreber

¹⁾ Angaaende Henvisninger, se Gerland: »Ueber das Aussterben der Naturvölker«, 1868, S. 51, 53, 55; ligeledes Azara: »Voyages &c.«, Tom. II, S. 116.

²⁾ Om de Frembringelser af Planteriget, der bruges hos Indianerne i Nordvestamerika, se: »Pharmaceutical Journal«, Vol. X.

³⁾ »A Journey from Prince of Wales Fort«, 8vo edit., 1796, S. 89.

⁴⁾ Citeret af Pritchard i: »Phys. Hist. of Mankind«, 3 edit., Vol. IV, 1844, S. 519. Vogt: »Vorlesungen«, eng. Overs., S. 129. Om Kineserens Mening om Cingaleseren, se E. Tennent: »Ceylon«, Vol. II, 1859, S. 107.

ingenlunde for fremstaaende; og dog »bleve det syttende Aarhundredes Kinesere, der vare vante til de mongolske Racers flade Ansigstræk, forbavsede over Cingalesernes fremspringende Næser; og Tshang beskriver dem som Væsnere, der have Næb som Fugle, men Kroppe som Mennesker.»

Finlayson siger, efter en minutieus Beskrivelse af Kokinkineserne, at runde Hoveder og runde Ansigter ere deres væsenligste Ejendommeligheder og han tilføjer: »det Afrundede ved hele Ansigt-dannelsen er mest fremtrædende hos Kvinderne, hvis Skjønhed regnes efter den Grad, i hvilken denne Ansigtsform er udpræget hos dem.» Siameserne have smaa Næser med divergerende Næseboer, brede Munde med temmelig tykke Læber, forunderlig store Ansigter med meget fremstaaende og brede Kjæbeben. Det er derfor ikke til at undres over, »at det, vi anse for skjönt, ikke gjør det samme Indtryk paa dem, og at de anse deres egne Kvinder for at være langt skjønnere end de europæiske.»¹⁾

Det er almindelig bekjendt, at den bagerste Del af Legemet er ganske mærkværdig fremstaaende hos Hotentotkvinderne, de ere steatopyge; og Hr. Andrew Smith er overbevist om, at denne Ejendommelighed beundres meget af Mændene.²⁾ Han saae engang en Kvinde, som ansåaes for at være en Skjønhed, og denne Dame var saa stærkt udviklet bagtil, at hun ikke kunde rejse sig op, naar hun sad paa jevn Jord, men maatte skubbe sig hen til en Skraaning. I forskellige Negerstammer have nogle af Kvinderne den samme Ejendommelighed, og ifølge Burton »siges der, at Somalmændene vælge deres Hustruer paa

¹⁾ Pritchard citerer det efter Crawford og Finlayson i sin: »Phys. Hist. of Mankind«, Vol. IV, S. 534, 535.

²⁾ Idem illustrissimus viator dixit mihi præinctorium vel tabulam fæminæ, quod nobis teterrimum est, quondam permagno æstimari ab hominibus in hac gente. Nunc res mutata est, et censent talem conformationem minime optandam esse.

den Maade, at de stille dem op i en Række og vælge saa den, der rager mest frem bagtil; der er Ingenting en Neger hader mere end den modsatte Facon.¹⁾

Angaaende Farven kan det anføres, at Negerne haanede Mungo Park, fordi hans Hud var saa hvid og hans Næse saa fremstaaende, hvilket de ansaa for baade »styt og unaturligt.« Han roste derimod deres agatblanke Hud og deres nydelige fladtrykte Næser, det kaldte de for »Honingmundethed«, men gav ham alligevel Næringsmidler. De afrikanske Mohrer »rynkede Brynene og det syntes som om de gyste« ved hans hvide Hudfarve. Paa Østkysten raabte Negerdrengene efter Burton: »se til den hvide Mand, ligner han ikke en hvid Abekat?« Hr. Winwood Read meddeler mig, at paa Vestkysten sætte Negrene mere Pris paa en meget sort Hud end paa de lysere Skatteringer; deres Rædsel for den hvide Hudfarve, mener samme Rejsende, tildels maa tilskrives den Omstændighed, at de fleste Negere tro, at Dæmoner og Aander ere hvide.

Banyaierne i den sydlige Del af Fastlandet ere Negere, »men en stor Del af dem have en lys kaffebrun Farve og det ansees for skjønt hele Landet over,« saa her træffe vi paa en anden Smagsretning. Hos Kaferne, som ere meget forskellige fra Negerne, »er Hudens Farve, naar man undtager Stammerne i Nærheden af Delagoa-Bay, i Almindelighed ikke sort; men som oftest en Farve, der staaer midt imellem Sort og Rødt, den almindeligste Nuance er Chokoladebrunt. Da den mørke Ansigtifarve er den Almindeligste, skattes den naturligvis højest. At sige til en Kafer at han er lys eller ligner en hvid Mand, vilde være en meget daarlig Kompliment. Jeg har hørt Tale om en ulykkelig ung Mand, der virkelig var saa smuk,* at ingen Pige vilde have ham.« En af Zulu-Kongens

¹⁾ »The Anthropological Review«, Nov. 1864, S. 237. Angaaende yderligere Henviisninger, se Waltz: »Introduct. to Anthropology«, eng. Overs., 1863, Vol. I, S. 105.

Titler er: »Du som er sort«. ¹⁾ Hr. Galton bemærkede, da vi talte om de sydafrikanske Indfødte, at deres Begreber om Skjønhed syntes at være meget forskellige fra vore; thi der var i en Stamme to fine, slanke og smukke Piger, som de Indfødte slet ikke syntes om.

Hvad nu de andre Verdensdele angaa, saa ansees paa Java en gul og ikke en hvid Pige, ifølge Madame Pfeiffer, for en Skjønhed. En Kokinkineser sagde foragteligt om den engelske Gesandts Kone, at hendes Tænder vare hvide som en Hunds og at hun var rosenrød som en Kartoffelblomst. Vi have seet, at Kineserne ikke kunne lide vor hvide Farve og at Nordamerikanerne ynde et »sortegult Skind«. De sydamerikanske Yura-caraer, som bebo de østlige Cordilleras skovbevoksede fugtige Skraaninger, ere mærkværdig blege, hvad ogsaa deres Navn skal udsige, de finde dog, at de europæiske Kvinder staa langt under deres egne. ²⁾

Hos forskellige nordamerikanske Stammer bliver Hovedhaaret overordenlig langt, og Catlin anfører et mærkeligt Bevis paa, hvormeget dette skattes, han siger nemlig, at Kragernes Høvding blev valgt til denne Stilling, fordi han var den Mand i Stammen, der havde det længste Haar, det var ikke mindre end ti Fod og syv Tommer langt. De sydamerikanske Aymaraer og Quichuaer have ligeledes meget langt Haar, og dette, meddeler Hr. D. Forbes mig, ansees for at være en saa stor Skjønhed, at den strengeste Straf, han kunde idømme dem, var at lade det klippe af.

¹⁾ Mungo Park's »Travels in Africa«, 4to, 1816, S. 53, 131. Burton's Beretning citeres hos Schaaffhausen: »Archiv für Anthropologie«, 1866, S. 163. Om Banyaien. Livingstone: »Travels«, S. 64. Om Kaferne, se Hr. J. Schooter: »The Kafirs of Natal and the Zulu Country«, 1857, S. 1.

²⁾ Om Japaneserne og Kokin-Kineserne, se Waltz: »Introduct. to Anthropology«, eng. Overs. Vol. I, S. 305. Om Yura-caraerne, A. d'Orbigny, citeret hos Pritchard: »Phys. Hist. of Mankind«, Vol. V, 3 edit., S. 476.

Baade i Nord- og Sydamerika findes der Indfødte, som søge at faa deres Haar til at se længere ud end det er, ved at indvæve trevlede Stoffer i det. Medens saaledes Hovedhaaret plejes meget omhyggeligt, ansees derimod Haar i Ansigtet som »meget simpelt«, og hvert eneste Haar bliver rykket ud. Dette finder Sted overalt paa Amerikas Fastland lige fra Vancouvers Island til Ildlandet. Da York Minster, en Ildlænder, der var ombord paa »Beagle«, kom tilbage til sine Landsmænd, raadede de ham til at rykke et Par Haar ud, han havde i Ansigtet. De truede ogsaa en ung Missionær, der en Tidlang opholdt sig iblandt dem, med at klæde ham af og plukke Haarene af hans Ansigt og Legeme, og dog var han langt fra nogen haarrig Mand. Dette Had til Haar drives endogsaa saavidt hos Indianerne i Paraguay, at de rykke Haarene i deres Øjenbryn og Øjenhaarene ud, fordi de, som de sige, ikke synes om at se ud som Heste.¹⁾

Det er mærkværdigt, at overalt i Verden de Racer, som have allerstørst Mangel paa Skjæg; hade Haar i Ansigtet og paa Legemet og omhyggeligt fjerne dem. Kalmukerne er skjægløse, og det er velbekjendt, at de, som de øvrige Amerikanere, udrive alle fremstrittende Haar; det Samme gjælder om Polynesierne, nogle af Malayerne og Siameserne. Hr. Veitch siger om de japanesiske Damer, »de toge alle Anstød af vore Whiskers og ansaa dem for hæslige, og raadede os til at klippe dem af, saa vi kunde komme til at ligne Japanesere.« Ny-Zeelænderne ere skjægløse; de plukke omhyggeligt Ansigtshaarene af og have et Ordsprog, der siger: »Der findes ingen Kone for en haaret Mand.«²⁾

¹⁾ »North American Indians«, ved G. Catlin, 3 edit., 1842, Vol. I, S. 49; Vol. II, S. 227. Om de Indfødte paa Vancouvers Island, se Sproat: »Scenes and Studies of Savage Life«, 1868, S. 25. Om Indianerne i Paraguay, Azara: »Voyages«, Tom. II, S. 105.

²⁾ Om Siameserne, Pritchard, *ibid.*, Vol. IV, S. 533. Om Japaneserne, Veitch i »Gardeners Chronicle«, 1860, S. 1104. Om Ny-Zee-

Paa den anden Side beundre og skatte skjægede Racer i høj Grad deres Skjæg; blandt Angelsachserne havde i Følge deres Love hver Del af Legemet en vis bestemt Værdi; »Tabet af Skjægget ansloges til tyve Shillings, medens et Benbrud kun var ansat til tolv.«¹⁾ I Orienten sværge Mændene højtideligt ved deres Skjæg. Vi have tidligere seet, at Chinsurdi-Høvdingen for Makololo i Afrika aabenbart ansaa Skjægget for en stor Prydelse. I det stille Hav hos Fijioernes Beboere er Skjægget »stort og busket og Mandens største Stolthed;« medens Beboerne af de tilstødende Arkipelager Tonga og Samoa ere »skjægløse og afsky en skjægget Hage.« Kun paa en af Øerne i Ellice-Gruppen »have Mændene svært Skjæg og ere ikke lidet stolte af det.«²⁾

Vi se saaledes at de forskellige Menneskeracer afvige meget fra hinanden i deres Begreber om Skjønhed. Hos enhver Nation, der er kommen saavidt, at den har dannet sig Billeder af sine Guder eller guddommeliggjorte Herskere, have Billedhuggerne uden Tvivl bestræbt sig for at finde deres Udtryk for deres højeste Skjønheds og Storheds Ideal.³⁾ Med dette for Øje er det lærerigt at sammenligne Grækernes Jupiter eller Apollo med Ægypternes og Assyriernes Statuer og disse igjen med de græselige Basrelieffer paa Mellemamerikas Ruiner.

Jeg har kun truffet faa Beretninger, der staa i Strid med det ovenfor sagte. Hr. Winwood Reade, der har havt god Lejlighed til at gjøre lagttagelser, ikke blot blandt

lænderne, Mantegazza: »Viaggi e Studi«, 1867, S. 526. Om de andre her omtalte Nationer, se Henvisninger hos Lawrence: »Lectures on Physiology«, 1822, S. 272.

¹⁾ Lubbock: »Origin of Civilisation«, 1870, S. 321.

²⁾ Dr. Barnard Davis citerer Hr. Pritchard og Andre i Anledning af disse Meddelelser om Polynesierne, i »Anthropological Review«, April 1870, S. 185, 191.

³⁾ Ch. Comte har i saa Henseende nogle Bemærkninger i sin »Traité de Législation«, 3 edit., 1837, S. 136.

Negerne paa Afrikas Vestkyst, men ogsaa med saadanne Stammer i det Indre, som aldrig ere truffede sammen med Evropæere, holder sig imidlertid for overbevist om, at deres Begreber om Skjønhed i det Hele taget ere de samme som vore. Det har gjentagne Gange truffet sig, at han var enig med Negerne i deres Mening om de indfødte Pigers Skjønhed; og han siger ligeledes, at de skatte de evropæiske Kvinders Skjønhed ligesom vi. De beundre langt Haar og bruge kunstige Midler til at faa det til at synes svært; de synes ogsaa godt om Skjæg, omendskjønt de selv i saa Henseende ere noget stedmoderligt behandlede. Hr. Reade er ikke rigtig enig med sig selv om, hvilken Slags Næse der sættes mest Pris paa; han har en Gang hørt en Pige sige: »jeg vil ikke gifte mig med ham, han har ingen Næse«, og dette beviser, at en meget flad Næse ikke er Gjenstand for nogen særlig Beundring. Vi bør imidlertid erindre, at Vestkyst-Negernes fladtrykte og meget brede Næser og fremstaaende Kjæber ikke ere almindelige Karakterer hos Afrikas Beboere. Uagtet det foran meddelte anseer Hr. Reade det dog ikke for rimeligt, at Negerne vilde foretrække den »skjønneste Evropæerinde blot af Skjønhedshensyn for en smuk Negerinde.«¹⁾

Sandheden af den Sætning, som Humboldt²⁾ for lang Tid siden fremsatte, at Mennesket beundrer og ofte søger

¹⁾ En Missionær, som havde levet længe paa Ildlandet, har fortalt mig, at Ildlænderne ansaa de evropæiske Kvinder for meget skønne, men efter det nys meddelte om andre uciviliserede Indfødte i Amerika kan jeg ikke ret tro, at det skulde forholde sig rigtigt, medmindre at Meddelelsen kun skulde angaa de faa Ildlændere, som have levet i nogen Tid sammen med Evropæere, thi de maa anse os for højere Væsner. Det bør ogsaa her tilføjes, at en højst erfaren Jagttager, Capt. Burton, troer, at en Kvinde, som vi anse for smuk, vil blive beundret overalt i Verden, »*Anthropological Review*«, Marts 1844, S. 245.

²⁾ »*Personal Narrative*«, eng. Overs., Vol. IV, S. 518 og andetsteds. Mantegazza hævder, »*Viaggi e Studi*«, 1867, paa det Bestemteste det Samme.

end yderligere at fremhæve de Ejendommeligheder, Naturen har skjænket ham, træder frem paa mange Maader. Det at skjægløse Nationer udrydde ethvert Spor til Skjæg og i Almindelighed søge at fjerne Legemet's Haar, er et oplysende Exempel. Hjerneskillen er bleven omdannet meget stærkt hos mange Folkeslag, baade i gamle Dage og nu, og jeg tvivler ikke om at dette, særlig i Nord- og Sydamerika, er bleven gjort for at forstørre en eller anden beundret naturlig Ejendommelighed. Det er bekjendt, at mange amerikanske Indianere synes godt om at Hovedet er fladtrykt saa stærkt, at det for os tager sig ud som en Idiots Hoved. De Indfødte paa Nordvestkysten klemme Hovedet sammen i Form af en tilspidset Kegle og de samle altid deres Haar i en Knude oppe over Issen, for, som Dr. Wilson bemærker, »at faa Hovedet til at se endnu mere kegleformet ud.« Beboerne af Arakhan »beundre brede, flade Pander og for at faa saadanne sætte de en Blyplade fast paa de nyfødte Børns Hoveder.« Paa Fidjiøerne derimod »ansees et bredt afrundet Baghoved for noget meget Smukt«.

Det forholder sig med Næsen som med Hjerneskillen. De gamle Hunner havde paa Attilas Tid for Skik at trykke Børnenes Næser flade med Bind og Båndager »for end yderligere at forøge deres naturlige Fladhed.« Blandt Tahitierne ansees det at kalde en Mand for Langnæse for en Fornærmelse, og af Skjønhedshensyn fladtrykke de deres Børns Næser og Pander. Saaledes forholder det sig ogsaa med Malayerne paa Sumatra, Hottentotterne, visse Negere

1) Om de amerikanske Stammers Hjerneskiller, se Nott & Gliddon: »Types of Mankind«, 1854, S. 440; Pritchard: »Phys. Hist. of Mankind«, Vol. I, 3 edit., S. 321; om de Indfødte i Arakhan ibid. Vol. IV, S. 537; Wilson: »Physical Ethnology«, Smithsonian Institution«, 1863, S. 288; om Fidjiøernes Indfødte, S. 290. Hr. J. Lubbock giver i »Prehist. Times«, 2 edit., 1869, S. 506 et fortræffeligt Résumé deraf.

og de Indfødte i Brasilien.¹⁾ Kineserne have af Naturen usædvanlig smaa Fødder²⁾, og som bekjendt forkroble Kineserne i de højere Klasser deres Fødder for at gjøre dem endnu mindre. Endvidere mener Humboldt, at de amerikanske Indianere foretrække at bemale deres Legemer med Rødt, for at forstærke deres naturlige Farve, og det er jo ikke saa længe siden at evropæiske Kvinder forstærkede deres skjære Farver med rød og hvid Sminke; men jeg tvivler om at det er det, de vilde Folkeslag have ment med at male sig over.

I de forskjellige Moder, efter hvilke vi klæde os, kunne vi se ganske det samme Princip, den samme Lyst til at gaa til Yderligheder paa ethvert Punkt; det er den samme Efterabelsesaand, der gaaer igjen her. De Vildes Moder ere imidlertid af længere Varighed end vore, og i de Tilfælde, hvor det er Legemet, der er blevet kunstigt omdannet, er dette nødvendigvis Tilfældet. De arabiske Kvinder ved Øvre-Nil bruge tre Dage til at sætte deres Haar; de efterligne aldrig andre Stammer; men de kappes simpelt hen om, hvem der kan naa den største Fuldkommenhed indenfor den en Gang antagne Stil.³⁾ Dr. Wilson tilføjer, efter at have gjort de forskjellige amerikanske Racers sammentrykte Hjærneskaller til Gjenstand for Omtale: »saa-danne Moder ere af det Slags, der vanskeligt udryddes, og de ville overleve Revolutioner, der styrte Dynastier og udslætte langt vigtigere nationale Ejendommeligheder, længe.«³⁾ Denne Sætning har stor Betydning indenfor Udvælgelseskunsten; og den hjælper os til, som jeg andet-

¹⁾ Om Hunnerne, Godron: «De l'Espèce», Tom. II, 1859, S. 300. Om Tahitierne, Waltz: «Anthropolog.», eng. Overs., Vol. I, S. 305. Marsden, citeret hos Pritchard: «Phys. Hist. of Mankind», 3 edit., Vol. V, S. 67. Lawrence: «Lectures on Physiology», S. 337.

²⁾ Denne Oplysning skyldes Dr. Weisbach, se: «Reise der Novara: Anthropolog. Theil», 1867, S. 265.

³⁾ «Smithsonian Institution», 1863, S. 289. Om Moderne hos de arabiske Kvinder, Hr. S. Baker: «The Nile Tributaries», 1867, S. 121.

steds har viist¹⁾), at forstaa, at alle de Dyreracer og Planter, der blot holdes og dyrkes for at tjene til Ziir, ere blevne saa vidunderlig stærkt udviklede. Enhver Dyr- eller Plante-Liebhaber ønsker altid at faa hver enkelt Karakter noget forstærket, han holder ikke af den gyldne Middelvej; ganske vist ønsker han ikke nogen stor eller pludselig Forandring i sin Races Udseende; han beundrer kun, hvad han er vant til at se, men han ønsker paa det Ivrigste at se hvert enkelt karakteristisk Træk lidt mere udviklet.

Der er ingen Tvivl om, at Menneskets og de lavere Dyrs Opfattelsesevne er saaledes beskaffen, at glimrende Farver og visse Former, ligesom harmoniske og rhytmiske Toner, fornøje dem og kaldes skønne, men hvorfor dette er saaledes, derom vide vi ikke mere Besked end om, hvorfor visse legemlige Fornemmelser ere behagelige og andre ubehagelige. Det er ganske vist ikke sandt, at der i Menneskets Sjæl skulde findes en Universal-Nerve for det menneskelige Legemes Skjønhed. Det er imidlertid nok muligt, at en vis Smagsretning i Tidernes Løb kan blive arvelig, men jeg kjender ingen Beviser, der tale til Gunst for denne Antagelse; dersom det imidlertid skulde forholde sig saaledes, vilde hver Race faa sit medfødte Skjønsideal. Man har paastaet²⁾, at Grimhed betyder en Tilnærmelse til de lavere Dyrs Bygning, og dette er ganske vist sandt for de mere civilicerede Nationers Vedkommende, hos hvilke der sættes særlig Pris paa Forstand; men en Næse, der var dobbelt saa fremspringende som vor, eller Øjne, der vare dobbelt saa store som vore, vilde ikke være nogen Tilnærmelse i Bygning til de lavere Dyr og vilde dog være yderst hæsligt. Enhver Races Mennesker foretrække det, de ere vante til at se, stor Omskiftning

¹⁾ «The Variation of Animals and Plants under Domestication», Vol. I, S. 214; Vol. II, S. 240.

²⁾ Schaaffhausen i: «Archiv für Anthropologie», 1856, S. 164.

kunne de ikke lide, men de ynde Forandring og beundre ethvert karakteristisk Punkt, drevet til en vis moderat Yderlighed.¹⁾ Folk, der ere vante til et nogenlunde ovalt Ansigt, lige og regelmæssige Træk og klare Farver, som vi Evropæere, henrykkes over disse Ting, naar de findes meget stærkt udviklede. Paa den anden Side beundre Folk, der ere vante til brede Ansigter med fremstaaende Kjæbeben, fladtrykte Næser og sort Hud, disse Ting, naar de ere stærkt udviklede. Uden Tvivl kunne alle Slags Ejendommeligheder udvikles saa meget, at det ikke bliver skjönt længere. Derfor vil en fuldkommen Skjønhed, som fordrer mange Ejendommeligheder udviklede paa en vis bestemt Maade, være en Sjeldenhed i enhver Race. Den store Anatom Bichat sagde for lang Tid siden, dersom alle Mennesker vare støbte i samme Form, vilde der ikke være noget til, der kaldtes Skjønhed. Dersom alle Kvinder vare saa skjøne, som den medicæiske Venus, vilde vi en Tidlang blive henrykte derover, men vi vilde snart ønske os Forandring; og saasnart vi havde faaet den attraaede Forandring, vilde vi ønske at se visse Karakterer hos vore Kvinder forstærkede lidt over det Almindelige.

¹⁾ Hr. Bain har i: «Mental and Moral Science», 1868, S. 304—314, samlet omtrent tolv mere eller mindre forskjellige Theorier om Skjønhed, men ingen af dem er ganske den samme som den her fremsatte.

TYVENDE KAPITEL.

SEKUNDÆRE KJØNSKARAKTERER HOS MENNESKET. — FORTSÆTTELSE.

Om Virkningerne af fortsat Udvælgelse af Kvinder efter hver enkelt Races Skjønhedsbegreb — Om de Aarsager, som træde Parringsvalget hindrende imøde hos vilde og civiliserede Folkeslag — Betingelserne vare gunstige for Parringsvalget i de første Tider — Om den Maade, paa hvilken Parringsvalget har virket blandt Menneskene — Om at Kvinderne i vilde Stammer have nogen Lejlighed til at vælge deres Mænd — Mangel af Haar paa Legemet og Udvikling af Skjæg — Hudens Farve — Résumé.

Vi have i det sidste Kapitel seet, at der hos alle barbariske Racer lægges stor Vægt paa Klæder, Smykker og Udseende, og at Mændene have i hver Race en egen Maalestok for deres Kvinders Skjønhed. Vi komme nu til det Spørgsmaal, hvorvidt det, at en Kvinde foretrækkes for en anden og den deraf følgende Udvælgelse gennem mange Generationer af de Kvinder, som forekomme den paagjældende Races Mænd de mest tiltrækkende, har kunnet forandre enten blot Kvindernes eller ogsaa begge Kjøns Karakter. Det synes at være Reglen hos Pattedyrene, at alle Slags Karakterer kunne arves ligesaa vel af Hanner som af Hunner; vi kunde derfor vente her hos Mennesket at se, at enhver Karakter, som Kvinderne havde vundet ved Parringsvalg, almindeligt vilde blive

nedarvet til Afkommet af begge Kjøen. Dersom Parringsvalget har medført nogen Forandring, kan det næsten antages for givet, at de forskjellige Racer ville være blevne forskjelligt modificerede, eftersom hver af dem har sit Begreb om Skjønhed.

Hos Menneskene, særligt hos de Vilde, er der mange Ting, der komme til at modarbejde Parringsvalgets Virkninger, hvad den legemlige Skikkelse angaaer. Paa civiliserede Mænd udøve Kvindens aandelige Egenskaber, hendes Formue og særlig hendes sociale Stilling en stor Indflydelse; thi hvad det Sidste angaaer, maa det erindres, at Mænd sjældent tage Kvinder til Ægte, der høre til en lavere Klasse end deres egen. De Mænd, som ere saa heldige at faa de skønneste Kvinder, ville ikke have større Udsigt til at faa en lang Række af Efterkommere end de Mænd, der faa mindre skønne Koner; den lille Klasse undtagen, hvor Formuen nedarves til den Førstefødte. Angaaende den omvendte Form for Udvælgelse, den nemlig, at Kvinderne valgte de mest tiltrækkende Mænd, saa maa det bemærkes, at uagtet Kvinderne hos de civiliserede Nationer have frit eller næsten frit Valg, hvad der ikke er Tilfældet hos de uciviliserede Racer, ere de dog i deres Valg stærkt paavirkede af Mændenes sociale Stilling og Formuesomstændigheder, og Mændenes heldige Stilling i saa Henseende er i høj Grad afhængig af deres Forstandsevner og Energi og betinges ogsaa af de Resultater, deres Forfædre have naaet ved disse samme Evner.

Der er imidlertid Grund til at tro, at Parringsvalget har haft nogen Indflydelse hos enkelte civiliserede og halvciviliserede Folkeslag. Mange ere, og det forekommer mig med Rette, overbeviste om, at Medlemmerne af vort Aristokrati, herved forstaaet alle rige Familier, hvor Førstefødselsretten længe har haft Gyldighed, derved at de mange Slægtled igjennem have taget de skønneste Kvinder af alle Samfundsklasser til deres Hustruer, ere blevne smukkere (d. v. s. hvad man kalder smukt i Evropa),

end Mellemlklasserne; og dog er Mellemlklassen stillet under ligesaa gunstige Livsbetingelser, hvad fuldstændig Udvikling af Legemet angaaer. Cook bemærker, at det bedre Udseende, »som Erierne eller de adelige paa alle de øvrige Sydhavsoer have, findes hos alle Sandwichsinsulanerne»; men dette kommer rimelivis navnlig deraf, at disses Levevaner og Næringsmidler ere bedre end de andres.

Den gamle Reisende Chardin siger i sin Beskrivelse af Perserne at »deres Blod er nu bleven i høj Grad forædlet ved deres Blanding med Georgierne og Cirkassierne, to Nationer, der overgaa alle andre i Legemsskønhed. Der er i Persien neppe en Mand af Stand, som ikke har en Georgierinde eller Cirkassierinde til Moder.« Han tilføjer, at de (Perserne) ikke have arvet deres Skønhed fra Sværdsiden, »thi naar den ovenfor omtalte Krydsning ikke havde fundet Sted, vilde Standspersonerne i Persien, som nedstamme fra Tartarer, være særdeles hæslige.¹⁾ Her er et endnu mærkeligere Tilfælde: de Præstinder, som gjorde Tjeneste ved Venus Erycina's Tempel ved San-Giuliano paa Sicilien valgte man blandt de Skønneste i hele Grækenland; de vare nu just ikke Vestalinder og Quatrefages²⁾, som meddeler dette, siger, at Kvinderne fra San-Giuliano den Dag idag ere bekjendte for at være de skønneste paa hele Øen og ere meget efterspurgte som Modeller. Det er imidlertid indlysende, at de ovennævnte Exempler ikke bevise Synderligt.

Det følgende Tilfælde er, skjøndt det angaaer Wilde, mærkeligt nok til at fortjene at meddeles. Hr. Winwood Reade meddeler mig, at Jolloferne, en Negerstamme paa Vestkysten af Afrika, »udmærke sig ved deres gjennem-

¹⁾ Disse Citater ere hentede fra Lawrence («Lectures on Physiology» 1822, S. 393), som mener, at Skønheden hos de højere Klasser i England skyldes den Omstændighed, at Mændene have valgt sig de skønneste Kvinder.

²⁾ «Anthropologie: Revue des Cours Scientifiques», Oct. 1868, S. 721.

gaaende skønne Udvortes.» En Ven af Meddeleren spurgte en af disse Negerer: »hvordan kan det være, at alle jeg møder, seer saa godt ud, baade Mandfolk og Fruentimmer?» Jollof-Negeren svarede: »det er meget let at forklare, vi have nemlig altid havt for Skik at udskyde de af vore Slaver, der saae værst ud og saa sælge dem.» Det er vel næppe nødvendigt at gjøre opmærksom paa, at hos alle Vilde er Slavinder Konkubiner. Det at denne Neger, med Rette eller Urette, tilskrev Stammens nettede Udvortes en længe fortsat Udskydelse af grimme Kvinder er ikke saa forbavsende, som det ved første Øjekast kunde synes; thi jeg har andetsteds¹⁾ viist, at Negerne meget vel forstaa, hvor vigtig den Indflydelse er, Udvælgelsen har paa deres Husdyr, og jeg kunde her tilføje andre Beviser herpaa, som jeg skylder Hr. Reade.

Om de Aarsager, som standse eller hæmme Parringsvalgets Virkninger hos Vilde. — Hovedaarsagerne ere for det Første saakaldte Fællesægteskaber; for det Andet Barnemord, særligt Mord paa Børnene af Hunkjønnen; for det Tredie tidligt Ægteskab og endelig den Omstændighed, at Kvinderne holdes i saa ringe Agt og ligefrem betragtes som Slaver. Disse fire Ting maa vi se noget nøjere paa.

Det er indlysende, at saalænge som Menneskets eller et hvilket som helst andet Dyrs Parring er overladt til Tilfældet, uden at Nogen af de to Kjønn vælger, kan der ikke blive noget Parringsvalg, og der vil ikke frembringes nogen Indvirkning paa Afkommet derved, at visse Individer have været heldigere stillede i deres Bejlen end andre. Nu veed man, at der den Dag i Dag findes Stammer, som have, hvad Hr. J. Lubbock er saa høflig at kalde fælles Ægteskaber, det vil sige, at alle Stammens Mænd og Kvinder

¹⁾ •The Variation of Animals and Plants under Domestication, Vol. I, S. 207.

allesammen ere hinandens Mænd og Koner. Den Tøjlesløshed, der findes hos mange Vilde, er udentvivl forbavsende stor, men det forekommer mig, at der udfordres endnu flere Beviser, førend vi helt kunne indrømme, at de leve sammen med hinanden uden nogensomhelst Skranke. Ikke desto mindre tro alle de, som allernøjest have studeret dette Spørgsmaal¹⁾, og hvis Skjøn er meget mere værd end mit, at Fællesægteskabet var den Form, der oprindelig var den herskende i den hele Verden, heri ogsaa indbefattet Ægteskab mellem Brødre og Søstre. De indirekte Beviser, der tale til Gunst for denne Antagelse, ere overordenlig vægtige og støtte sig hovedsagelig paa de Betegnelser for Slægtskabsforhold, som anvendes hos Medlemmerne af de enkelte Stammer, hvilke Betegnelser kun forudsætte en Forbindelse med Stammen og ikke med nogen af Forældrene. Men da Emnet er for stort og for indviklet til at kunne gøres til Gjenstand for selv en kortfattet Behandling her, skal jeg indskrænke mig til nogle faa Bemærkninger. Det er indlysende, at der hvor vi have med Fællesægteskaber at gøre, eller hvor det ægteskabelige Baand er meget slapt, der kan der ikke være Tale om Barnets Slægtskab med dets Fader. Men det synes næsten utroligt, at man nogensinde skulde have overseet Barnets Slægtskab med Moderen, særlig da Kvinderne i de fleste vilde Stammer

¹⁾ Hr. J. Lubbock: »The Origin of Civilisation», 1870, Kap. III, navnlig S. 60—67. Hr. McLennan siger i sit højst værdifulde Skrift »Primitive Marriage», 1865, S. 163, om de af de to Kjøer med hinanden indgaaede Forbindelser, at de »i den tidligste Tid vare løse, af en forbigaaende Natur og til en vis Grad fælles». Hr. McLennan og Hr. J. Lubbock have fremdraget mange Fakta, der bevise hvor stor Tøjlesløsheden er blandt de Vilde i vore Dage. Hr. L. H. Morgan mener i sin interessante Afhandling »On the Classificatory System of Relationship» i: »Proc. Amer. Acad. of Sciences», Vol. VII, Febr. 1868, S. 475, at Polygami og alle Former af Ægteskab slet ikke kjendtes i Urtiden. Efter Hr. J. Lubbocks Værk at dømme, synes det ogsaa som om Bachofen antager, at der i den tidligste Tid har hersket Fællesægteskab.

give deres Børn Die i lang Tid. Som en Følge deraf regnes i mange Tilfælde Stamtavlen alene efter Moderen med Udelukkelse af Faderen. Men i mange andre Tilfælde udtrykke de Betegnelser, der anvendes, kun en Forbindelse med Stammen, saa at her endogsaa Moderen er lukket ude. Det kunde synes muligt, at den Forbindelse, der er imellem de med hinanden beslægtede Medlemmer af den samme barbariske Stamme, udsat for al Slags Fare, kunde paa Grund af at der trænges saa meget til gjensidig Beskyttelse og Hjælp, faa saa meget større Betydning end Slægtskabet mellem Moder og Barn, at det kunde føre til, at man kun brugte Betegnelser, der udtrykte de førstnævnte Slægtskabsforhold; men Hr. Morgan er overbevist om, at den Maade at betragte Sagen paa, ingenlunde slaaer til.

De Betegnelser for Slægtskabsforhold, som bruges i de forskjellige Egne af Verden, kunne ifølge den nysciterede Forfatter deles i to store Klasser, nemlig den klassifikatoriske og den deskriptive, — den sidste er den, vi bruge. Det er det klassifikatoriske System, som saa bestemt fører til den Antagelse, at Fællesægteskabet og andre yderst slappe Ægteskabsformer oprindeligt vare de herskende. Men saa vidt jeg kan se, er det ikke af den Grund nødvendigt at antage et absolut frit Kjønnsforhold. Mænd og Kvinder kunde i hin Tid, ligesom saa mange af de lavere Dyr nu, have sluttet faste, men midlertidige Forbindelser for hver enkelt Fødsel og i saa Tilfælde vilde Slægtskabsbetegnelserne være blevne næsten lige saa konfuse, som naar Kjønnsforholdet var aldeles frit. Hvad Parringsvalget angaar, saa er Alt, hvad der forlanges, kun at der udøves et Valg, førend Forældrene mages, og det har ikke Noget at sige, om Forbindelsen varer hele Livet eller kun et Aar.

Der er Andet end disse Slægtskabsbetegnelser, der tyder hen paa, at Fællesægteskabet tidligere var det herskende. Hr. J. Lubbock forklarer skarpsindigt det mærkelige og vidt udbredte Exogami, — det vil sige, at en Stammes Mænd altid tage deres Koner fra en anden bestemt

Stamme, — derved at Ægteskabets oprindelige Form var kommunistisk; saaledes at en Mand aldrig fik en Kone for sig selv, med mindre han røvede hende fra en fjendtlig Nabostamme og saa vilde denne værdifulde Erhvervelse naturligvis blive hans alene og ingen Andens. Saaledes kunde den Skik at røve Kvinder være opstaaet og den Hæder, der herved vandtes, kunde saa tilsidst have gjort det til en almindelig udbredt Skik. Vi kunne saaledes ifølge Hr. J. Lubbock ¹⁾ forstaa Nødvendigheden af at afsone Ægteskabet, da det jo var et Brud paa Stammens Vedtægter, eftersom en Mand ikke efter de gamle gængse Forestillinger havde Lov til at tilegne sig Noget, som tilhørte hele Stammen. Hr. J. Lubbock meddeler endvidere en højst mærkelig Samling af Exempler, der viser, at man i gamle Dage højt hædrede Kvinder, der vare særlig tøjlesløse, og det er, siger han, forklarligt, dersom vi antage, at et ganske frit Forhold mellem de to Kjøen var Stammens oprindelige og derfor længe agtede Skik. ²⁾

Omenskjøndt den ægteskabelige Forbindelses Udviklingsmaade er et dunkelt Spørgsmaal, hvad vi kunne slutte os til deraf, at de tre Forfattere, som nøjest have studeret det, nemlig Hr. Morgan, Hr. M'Lennan og Hr. J. Lubbock, have fra hinanden afvigende Meninger paa forskjellige Punkter, saa synes det dog efter det Foregaaende og ogsaa efter adskillige andre Ting at dømme, vist, at Ægteskabet har udviklet sig efterhaanden, og at et næsten aldeles frit Forhold mellem Kjønnene engang var yderst almindeligt her i Verden. Ikke desto mindre kan jeg, naar jeg seer hen til de lavere Dyr og særlig de af dem, som staa Mennesket nærmest, ikke tro, at denne

¹⁾ Address to British Association «On the Social and Religious Condition of the Lower Races of Man», 1870, S. 20.

²⁾ «Origin of Civilisation», 1870, S. 86. I de forskjellige ovenfor citerede Værker vil der findes mangfoldige Exempler paa Beslægtethed gennem Kvinderne alene eller med Stammen alene.

Samlivsform var den herskende i en yderst fjern Periode, da Mennesket neppe nok endnu havde naaet den Plads i Dyrerækken, som han nu indtager. Mennesket nedstammer, som jeg har forsøgt at vise, ganske vist fra en eller anden abeliggende Skabning. Hos de nulevende Firhændede er, saavidt vi da kjende deres Livsvaner, Hannerne hos nogle Arter monogame, men leve kun en Tid af Aaret sammen med Hunnerne; dette synes saaledes at være Tilfældet med Orang-Utangen. Forskjellige Arter, saasom nogle af de indiske og amerikanske Abekatte, ere strengt monogame, og leve hele Aaret rundt sammen med deres Mager. Andre ere polygame, saaledes som Gorillaen og forskjellige amerikanske Arter, og hver Familie lever for sig. Selv naar dette er Tilfældet er der dog vist et selskabeligt Forhold mellem de Familier, der leve i samme Egn; Chimpanzeen træffes saaledes nu og da i store Flokke. Atter andre Arter ere polygame, men her leve flere Hanner hver med deres Hunner i Selskab; dette gjælder om flere Arter af Bavianer.¹⁾ Vi kunne i det Hele taget, efter det vi kjende til den Skinsyge, der findes hos alle de Hanpattedyr, der ere bevæbnede, hvad mange af dem ere, med særegne Vaaben, der navnlig bruges i Kampen mod deres Rivaler, sige os selv, at et aldeles frit Forhold mellem Kjonnene ude i Naturen er i allerhøjeste Grad usandsynligt. Selv om de ikke mages paa Livstid, men kun for hver enkelt Fødsel, saa vilde dog, dersom de Hanner, der ere de stærkeste og bedst skikkede til at forsvare eller til paa anden Maade at staa deres Hunner og unge Afkom bi, kom til at udvælge de mest tiltrækkende Hunner, dette være nok til at Parringsvalget kunde virke.

¹⁾ Brehm (•Illustr. Thierleben•, B. I, S. 77) siger, at *Cynocephalus hamadryas* lever i store Flokke, der indeholde to Gange saa mange voksne Hunner som voksne Hanner. Jevnfør Rengger om amerikanske polygame Arter og Owen (•Anat. of Vertebr.•, Vol. III, S. 746) om amerikanske monogame Arter. Andre Henvisninger kunde tilføjes.

Dersom vi derfor kaste Blikket langt nok tilbage i Tiden, saa er det yderst usandsynligt, at de dengang levende Mænd og Kvinder levede i et absolut frit Kjønnsforhold. Skulle vi dømme efter de selskabelige Levevaner, det nu levende Menneske har og derefter, at de fleste Vilde ere Polygamister, saa bliver den rimeligste Antagelse den, at Fortidens Mænd oprindeligt levede i smaa Selskaber, hver med saa mange Koner, som han kunde faa og ernære, og som han skinsygt bevogtede mod alle andre Mænd. Det kan ogsaa være, at han har levet alene for sig selv sammen med flere Koner ligesom Gorillaen; thi alle de Indfødte ere enige om, at man kun træffer een voksen Han i hver Flok; naar den unge Han bliver voxen, opstaaer der en Kamp om Overherredømmet og den Stærkeste gjør ved at dræbe og bortjage de Andre sig selv til Samfundets Overhoved.¹⁾ Da de yngre Hanner saaledes blive drevne bort og sendte ud i Verden for at søge om en Mage, vil herved en altfor nær Krydsning af Medlemmerne af samme Familie blive forhindret.

Omendskjønt de Vilde nu ere yderst tøjlesløse og omendskjønt Fællesægteskaber tidligere kunne have været meget udbredte, have dog mange Stammer et Slags Ægteskab, som dog imidlertid er af en langt løsere Beskaffenhed end det, der findes hos civiliserede Nationer. Overhovedet for enhver Stamme lever, som nylig meddelt, næsten altid i Polygami. Ikke desto mindre er der Stammer, som staa paa næsten det allerlaveste Trin, der ere strengt monogame. Dette er Tilfældet med Veddaherne paa Ceylon; de have efter Hr. J. Lubbock²⁾ et Ordsprog, der siger »at Døden alene kan skille Mand fra Kone«. En intelligent Kandya-høvding, der naturligvis var Polygamist, »var ganske oprørt over det græsselige Barbari kun at have een Kone og

¹⁾ Dr. Savage i: «Boston Journal of Nat. Hist.», Vol. V, 1845—47, S. 423.

²⁾ «Prehistoric Times», 1869, S. 424.

ikke skilles fra hende før Døden.» Det var, sagde han, «akkurat ligesom Wanderu-Abekattene». Hvorvidt nu de Vilde, som have et eller andet Slags Ægteskaber, polygamt eller monogamt, have dette fra gammel Tid af, eller hvorvidt de ere vendte tilbage til Ægteskabet efter at have tilbagelagt et Stadium, paa hvilket Forholdet mellem Kjønne var aldeles frit, derom har jeg ingen Mening.

Barnemord. — Barnemord er nu meget almindeligt den hele Verden over, og der er Grund til at antage, at det har været endnu meget mere udbredt i tidligere Tider.¹⁾ Vilde Folk have Vanskelighed ved at ernære sig selv og deres Børn, og saa er det jo en nem Udvej at dræbe Børnene som spæde. I Sydamerika var der, som Azara meddeler, nogle Stammer, som tidligere dræbte saa mange Børn af begge Kjøen, at Stammerne vare paa Nippet til at dø ud. Man har Exempler paa, at Kvinderne paa Sydhavsøerne have taget Livet af fire til fem, ja endogsaa ti af deres Børn, og Ellis kunde ikke finde en eneste Kvinde, som ikke havde dræbt i det Mindste eet. Der hvor Barnemord er Skik og Brug vil Tilværelseskampen jo blive mindre streng, og alle Stammens Medlemmer ville have næsten lige god Udsigt til at opføde deres faa overlevende Børn. I de fleste Tilfælde bliver der dræbt et større Antal Pigebørn end Drengbørn; thi det er indlysende, at de Sidstnævnte ere mere værd for Stammen, da de, naar de ere blevne voxne, ville hjælpe til at forsvare den og kunne sørge for sig selv. Men den Vanskelighed, som Kvinder af Erfaring vide, der er ved at opføde Børnene, det at denne Vanskelighed indvirker skadeligt paa Kvindernes Skjønhed og endelig det, at der sættes mere Pris paa Kvinderne, og at de leve bedre, naar der er faa af dem, det angiver Kvinderne selv, og forskellige Jagttagere med dem, som yderligere Motiver

¹⁾ Hr. McLennan: «Primitive Marriage», 1865. Se særligt under Exogami og Barnemord, S. 130, 138, 165.

til at dræbe Børnene. Hr. G. Grey mener, at i Avstralien, hvor Mordet paa Smaafiger endnu er almindeligt, forholde de Indfødtes Kvinder sig til Mændene som en til tre; men Andre sige som to til tre. I en Landsby paa Østgrænsen af Indien fandt Oberst Macculloch ikke et eneste Pigebarn ¹⁾.

Naar paa Grund af Mordet paa Børn af Kvindekjønnets Antallet paa Kvinder i en Stamme blev meget lille, vilde den Skik at tilrane sig Hustruer fra Nabostammer paa en meget naturlig Maade opstaa. Men Hr. J. Lubbock mener jo imidlertid, som vi have seet, at denne Skik hovedsagelig skyldes det, at der tidligere har været Fællesægteskaber, og at Mændene som en Følge deraf fra andre Stammer have røvet Kvinder, som de kunde have for sig selv alene. Der kunde ogsaa anføres andre Grunde, som f. Ex. den, at naar Samfundene vare meget smaa, vilde der ofte være Mangel paa giftefærdige Kvinder. At den Skik at røve Kvinder var meget udbredt i tidligere Tider, selv blandt de civiliserede Nationers Forfædre, det seer man tydeligt af de mange mærkelige Skikke og Ceremonier, og om hvilke Hr. M'Lennan har givet en meget interessant Beretning. Ved vore Ægteskaber synes *«the best man»* oprindeligt at have været Brudgommens væsenligste Hjælper ved Røvnings-Akten. Saa længe som nu Mændene plejede at skaffe sig deres Koner ved Vold og List, var det ikke sandsynligt, at de vilde have udvalgt sig de mest tiltrækkende Kvinder, de vilde have været altfor glade ved bare at faa en Kvinde fat. Men saa snart som den Skik at tiltuske sig Kvinder fra andre Stammer, hvad der nu gøres mange Steder, kom igang, saa vil det i Almindelighed være de mest tiltrækkende Kvinder, der bleve kjøbte. Men den uophørlige Krydsning mellem de forskellige Stammer, som er den nød-

¹⁾ Dr. Gerland (*«Ueber das Aussterben der Naturvölker»*, 1868) har samlet meget om Barnemord, se særlig S. 27, 51, 54. Azara (*«Voyages»* etc., Tom. II, S. 94, 116) omhandler detaillert Motiverne. Jevnfør ogsaa M'Lennan (ibid. S. 139) angaaende Indien

vendige Følge af saadanne Skikke, vil have bidraget til at give alle de Folk, der bebo det samme Land, et næsten ensartet Udseende, og herved vilde der i meget høj Grad gøres Paringsvalgets Magt til at differentiere Stammerne Afbræk.

Den Mangel paa Kvinder, som er en Følge af, at de spæde Pigebørn tages afdage, fører ogsaa en anden Skik med sig, nemlig Polyandri, Noget, der endnu er almindeligt i forskjellige Dele af Verden, og som tidligere, efter hvad Hr. M'Lennan troer, fandt Sted næsten overalt; dette Sidste betvivles imidlertid af Hr. Morgan og Hr. J. Lubbock.¹⁾ Der, hvor to eller flere Mænd blive nødt til at gifte sig med een Kone, følger det af sig selv, at alle Stammens Kvinder ville blive gifte, og Mændene ville altsaa ikke komme til at vælge sig de mest tiltrækkende Kvinder. Men under saadanne Omstændigheder vil Kvinden uden Tvivl komme til at vælge og vil da foretrække de mest tiltrækkende Mænd. Azara f. Ex. beskriver, hvor nøje en Guana-Kvinde tinger om alle Slags Privilegier, før hun slaaer til med en eller flere Mænd, og Mændene gjøre sig som en Følge deraf en usædvanlig Ulejlighed med deres Ydre.²⁾ De meget grimme Mænd ville maaske aldeles ikke faa nogen Kvinde, eller ogsaa faa hende senere; men de smukke Mænd vilde ikke, omendskjøndt de havde mest Held til at blive gifte, saavidt vi kunde se, efterlade sig et talrigere Afkom, der kunde arve deres Skjønhed, end de samme Kvinders mindre kjønne Mænd.

Kvindernes tidlige Forlovelse og deres Trællekkaar. — Hos mange vilde Folk er det Skik at forlove Kvinderne medens de ere smaa Børn, og dette vilde paa en meget virksom Maade forhindre, at nogen af Parterne kom til at

¹⁾ •Primitive Mariage•, S. 208; Hr. J. Lubbock: •Origin of Civilisation•, S. 100. Jevnfor ogsaa Hr. Morgan, loc. cit., om Polyandriets større Udbredelse i tidligere Tider.

²⁾ •Voyages• osv. Tom. II, S. 92—95.

vælge efter det personlige Udseende. Men det vilde ikke forhindre, at de mere tiltrækkende Kvinder senere hen bleve stjaalne eller med Magt tagne fra deres Ægtefæller af stærkere Mænd, og dette er Noget, der ofte skeer i Australien, Amerika og andre Egne af Verden. Til en vis Grad vilde de samme Følger for Parringsvalget blive Resultatet, der hvor Kvinder næsten udelukkende skattes som Slaver eller som Lastdyr, og dette er Tilfædet hos Wilde. Mændene vilde imidlertid til alle Tider foretrække de kjønneste Slaver, det vil sige saadanne, som de fandt, vare de kjønneste.

Vi se saaledes, at der er forskjellige Skikke igang hos de Wilde, som for en stor Del vilde hæmme eller fuldstændig standse Parringsvalgets Virkning. Paa den anden Side ere de Livsbetingelser, under hvilke de Wilde leve, og nogle af deres Levevaner gunstige for Kvalitetsvalget, og dette virker altid sammen med Parringsvalget. Som bekendt lide de Wilde meget ved stadig tilbagevendende Hungerstider; de forege ikke deres Næringsmasse ved kunstige Midler; de lade sjelden være med at gifte sig¹⁾, og gifte sig i Almindelighed i en ung Alder. Som en Følge deraf maa de nu og da være udsatte for haarde Tilværelseskampe og kun de heldigststillede Individier ville holde sig ilive.

I hine tidlige Tider, da Mennesket neppe nok var blevet til Menneske endnu, levede de, som tidligere omtalt, rimeligvis enten polygamt eller midlertidigt monogamt. Forholdet mellem Kjønne var da, at dømme efter Analogi med de lavere Dyr, ikke ganske frit. De have uden Tvivl forsvaret

¹⁾ Burchell siger (*Travels in S. Africa*, Vol. II, 1824, S. 58), at der blandt de Wilde i Sydafrika hverken findes Mænd eller Kvinder, der henleve deres Tid i Coelibat. Azara (*Voyages dans l'Amérique Merid.*, Tom II, 1809, S. 21) bemærker ganske det Samme med Hensyn til de vilde Indianere i Sydamerika.

deres Kvinder, saa godt de kunde, mod alle Slags Fjender og have rimeligvis sørget for at holde sig selv og deres Afkom ilive ved at jage. De kraftigste og dygtigste Mænd have staaet sig bedst i Tilværelseskampen og have faaet de mest tiltrækkende Koner. I hine tidlige Tider have vore Forfædre paa Grund af deres svage Forstandsevner ikke været meget fremsynede eller tænkt paa kommende Begivenheder. De ere blevne ledede mere af deres Instinkter og endnu mindre af deres Fornuft end de Vilde nutildags. De vilde ikke den Gang delvis have mistet et af de stærkeste af alle Instinkter, som er fælles for lavere Dyr, nemlig Kjærligheden til deres spæde Afkom, og som en Følge deraf have de heller ikke dræbt deres Børn. Der har derfor heller ikke været nogen kunstig frembragt Mangel paa Kvinder, som en Følge deraf heller ikke Polyandri; der har ikke fundet tidlige Forlovelser Sted, Kvinderne ere ikke blevne regnede lige med Slaver og begge Kjøen, ifald Kvinderne ligesaavel som Mændene fik Lov til at vælge, ville ikke have valgt deres Mager paa Grund af disses sjælelige Egenskaber eller Rigdomme eller sociale Stilling, men næsten udelukkende efter deres Udseende. Alle de Voksne have giftet sig eller maget sig, og hele Afkommet er saa vidt muligt blevet opfødt, saa at Tilværelseskampen til visse Tider maa have været i allerhøjeste Grad streng og haard. Saaledes vil altsaa i hine tidlige Tider Betingelserne for Parringsvalget have været langt gunstigere end senere, da Mennesket var gaaet fremad, hvad Forstandsevnerne angik, men tilbage for Instinkternes Vedkommende. Derfor hvilken Indflydelse saa end Paringsvalget kan have havt paa Frembringelsen af Forskjellighederne mellem Menneskeracerne og mellem Mennesket og de højere Firhændede, saa har denne Indflydelse været langt kraftigere paa et meget fjernt Tidspunkt, end den er den Dag idag. *

Om den Maade, paa hvilken Parringsvalget har virket hos Menneskene. — Hos Fortidens Men-

nesker under de ovenfor omtalte gunstige Betingelser og hos de Wilde, som nutildags indgaa ægteskabelige Forbindelser (men svækket i højere eller ringere Grad, alt eftersom den Skik at dræbe spæde Pigebørn og tidlige Forlovelser o. s. v. ere mere eller mindre i Brug) vil Parringsvalget rimeligvis have virket paa følgende Maade. De stærkeste og kraftigste Mænd, — de som bedst kunde forsvare deres Familie og vare dygtigst til at jage, og senere hen Høvdingerne eller Overhovederne, — de som vare forsynede med de bedste Vaaben, og som ejede Mest, saasom en stor Mængde Hunde eller andre Dyr ville kunne have opfodt et gennemsnitlig større Antal Efterkommere end de ringere, fattigere og lavere stillede Medlemmer af samme Stamme. Der kan ikke være nogen Tvivl om at saadanne Mænd i Almindelighed have kunnet vælge sig de mest tiltrækkende Kvinder. Nutildags har overalt i Verden næsten enhver Stammes Høvding mere end een Kone. Efter hvad der er mig meddelt af Hr. Mantell var indtil for nylig næsten enhver Pige paa Ny-Zeeland, som var smuk eller tegnede til at blive det, en eller anden Høvdings Tapu. Hos Kaferne have, som Hr. C. Hamilton meddeler¹⁾, »Høvdingerne i Almindelighed Ret til i mange Miles Omkreds at vælge de Kvinder, de ville og ere meget ihærdige i at hævde og vaage over dette deres Privilegium«. Vi have seet, at hver enkelt Race har sin egen Skjønhedsstil, og vi vide, at Mennesket beundrer et karakteristisk Træk hos Husdyr, i Klædedragt og Prydelser og, hvad Folks Udseende angaaer, naar dette Træk er lidt mere udpræget end almindeligt. Dersom man derfor gaaer ind paa det, der foran er udviklet, og jeg kan ikke se, at der er nogen Grund til ikke at gjøre det, vilde det være en uforklarlig Ting om Udvalgelsen af de mest tiltrækkende Kvinder ved de mest kraftfulde Mænd af hver Stamme, som gennemsnitlig vilde efterlade sig det største Antal Børn, ikke i Løbet af mange

¹⁾ •Anthropological Review•, Jan. 1870, S. XVI.

Generationer til en vis Grad vilde modificere Stammens Karakter.

Hos vore Husdyr finder man, naar en fremmed Race indføres i et nyt Land, eller naar en indfødt Race længe er bleven holdt, enten fordi den er nyttig eller ogsaa til Stads, efter adskillige Generationers Forløb, at den har undergaaet en større eller mindre Forandring, at sige da, naar man kan anstille Sammenligning. Dette er Følgen af ubevidst Racevalg igjennem en lang Række af Generationer — det vil sige, Bevarelsen af de mest skattede Individuer — uden at Opdrætteren ønsker eller venter at opnaa noget saadant Resultat. Ligeledes dersom to omhyggelige Opdrættere gennem en lang Aarrække opføde Dyr af et og samme Hold og ikke sammenligne dem med hinanden eller med andre, saa viser det sig, at Dyrene efter nogen Tids Forløb til Ejernes Forbavselse ere blevne lidt forskjellige fra hinanden.¹⁾ Enhver Opdrætter præger, som von Nathusius betegnende siger, sine Dyr med sin egen Smag, sit eget Skjøn. Hvilken Grund skulde der da kunne angives for, at lignende Resultater ikke skulde bringes tilveje ved en længe fortsat Udvælgelse af de mest beundrede Kvinder ved de af Stammens Mænd, som vare istand til at opføde det største Antal Børn? Dette vilde være ubevidst Racevalg; thi der vilde være bleven frembragt en Virkning, uden at der hos de Mænd, som foretrak visse Kvinder fremfor andre, næredes noget Ønske eller nogen Forventning om denne Virkning.

Lader os antage, at Medlemmerne af en Stamme, hos hvilken der brugtes en eller anden Form af Ægteskab, spredtes over et ubeboet Land; de vilde da snart deles i forskjellige Horder, som vilde være adskilte fra hinanden ved forskellige naturlige Barrierer og endnu mere ved de evindelige Krige, der altid finde Sted mellem alle vilde

¹⁾ •The Variation of Animals and Plants under Domestication», Vol. II, S. 210—17.

Nabofolkeslag. Horderne vilde saaledes komme til at leve under lidt forskjellige Betingelser og paa lidt forskjellig Maade og vilde tidligt eller sent komme til at afvige lidt fra hinanden. Saasnart dette indtraf, vilde hver enkelt isoleret Stamme danne sig et eget, lidt forskjellig Skjønheidsbegreb¹⁾; og saa vilde ubevidst Udvælgelse komme til at virke derved, at de mægtigste og øverste Vilde foretrak visse Kvinder fremfor andre. Saaledes vilde Forskjellighederne mellem Stammerne begynde med at være meget smaa og saa gradvis uundgaaeligt blive større og større.

Hos Dyr, der leve i vild Tilstand ere mange Karakterer, som ere Hannerne ejendommelige, saasom Storhed, Styrke, særegne Vaaben, Mod og Stridbarhed blevne erhvervede ved Kamp. Menneskets halvmenneskelige Forfædre ere tilligemed deres Slægtninge, de Firhændede, ganske vist blevne saaledes modificerede og da de Vilde endnu kæmpe om deres Kvinder, er det rimeligt, at en lignende Udvælgelsesproces her er gaaet for sig, stærkere eller svagere, lige indtil den Dag idag. Andre Karakterer, som ere ejendommelige for de lavere Dyrs Hanner, saasom straalende Farver og forskjellige Prydelser, ere blevne erhvervede derved, at Hunnerne have foretrukket de mest tiltrækkende Hanner. Der er imidlertid Undtagelsestilfælde, hvor Hannerne i Stedet for at være blevne udvalgte have været de Udvælgende. Vi opdage saadanne Tilfælde ved, at Hunnerne ere blevne mere og stærkere prydede end Hannerne, — idet deres Prydelser ere blevne nedarvede udelukkende eller hovedsagelig til Afkommet af Hunkjønnen. Et saadant Tilfældet i den Orden, til hvilken Mennesket hører, er blevet beskrevet, nemlig Rhesus-Abekatten.

¹⁾ En sindrig Forfatter hævder, at man, naar man sammeligner Raphaels, Rubens og moderne franske Maleres Billeder, kan se at Skjønheidsideen ikke er ganske den samme i de forskjellige Dele af Evropa; se: *Lives of Haydn and Mozart*, ved Bombet, eng. Overs., S. 278.

Manden er stærkere paa Sjæl og Legeme end Kvinden og hos de Vilde holdes hun i langt mere forkuet Trældomstilstand end noget andet Dyrs Hun; det er derfor ikke overraskende, at det her er blevet Hannen, der har været den Vælgende. Overalt vide Kvinderne at sætte Pris paa deres Skjønhed og, naar de kunne komme til det, have de mere Glæde af at pynte sig selv med alle Slags Prydelser end Mændene. De laane dertil Fuglehannernes Fjer, hvormed Naturen beklædte dette Kjøen for dermed at bedaare Hunnerne. Da Kvinderne længe ere blevne udvalgte efter deres Skjønhed, er det rimeligt, at nogle af de paa hinanden følgende Varieringer ere blevne nedarvede noget begrændset, og at som en Følge heraf Kvinderne have nedarvet deres Skjønhed i en noget højere Grad til deres kvindelige Afkom end til deres mandlige. Som en Følge heraf ere Kvinderne blevne skjønnere, hvad de Fleste ville indrømme, end Mændene. Kvinderne nedarve imidlertid ganske vist de fleste af deres Karakterer, Skjønhed medindbefattet, til deres Afkom af begge Kjøen, saa at en fortsat Udvælgelse ved hver Races Mænd af de mest tiltrækkende Kvinder, det vil sige hvad der i hver enkelt Race gjælder for Tiltrækning, vilde komme til at modificere alle Racens Individuer af begge Kjøen paa samme Maade.

Angaaende den anden Form for Parringsvalget, (som hos de lavere Dyr er den langt almindeligste), den nemlig, hvor Hunnerne ere de Vælgende og kun give sig af med de Hanner, der mest opflamme eller bedaare dem, saa have vi Grund til at tro, at den tidligere virkede blandt Menneskets Forfædre. Mændene have rimeligvis faaet deres Skæg og maaske nogle andre Karakterer ved Arv fra en gammel Stamform, som paa denne Maade erhvervede sine Prydelser. Men denne Udvælgelsesform kan lejlighedsvis have virket i senere Tider; thi endog hos yderst barbariske Stammer have Kvinderne mere Lejlighed til at vælge, forkaste og prøve deres Elskere, end man skulde tro. Da dette er

et temmelig vigtigt Spørgsmaal, vil jeg her meddele de Exempler, jeg i saa Henseende har kunnet finde.

Hearne omtaler, hvorledes en Kvinde hos en af det arktiske Amerikas Stammer gjentagne Gange løb bort fra sin Mand og levede sammen med sin Elsker, og Azara meddeler, at hos Charruaerne i Sydamerika er der ingen Vanskelighed for Skilsmisse. Hos Abiponerne tinger den Mand, der vælger sig en Kone, med Forældrene om Prisen. Men »det hænder hyppigt, at Pigen kuldkafter det, hvorom Forældre og Brudgom ere blevne enige, idet hun haardnakket fastholder, at hun ikke vil vide Noget af Ægteskab at sige.« Hun løber ofte sin Vej, skjuler sig og narrer paa denne Maade Brudgommen. Paa Fidjjerne sætter Manden sig med virkelig eller forstilt Vold i Besiddelse af Bruden; men »dersom hun, naar hun naaer Bortførerens Hjem, ikke skulde synes om Partiet, saa løber hun bort, hen til En, der kan beskytte hende, men har hun ikke Noget imod Partiet, er Sagen afgjort med det Samme.« Paa Ildlandet faaer den unge Mand først Forældrenes Samtykke ved at gjøre dem en eller anden Tjeneste, og saa forsøger han paa at føre Pigen med sig; »men dersom hun ikke har Lyst, holder hun sig skjult i Skovene, indtil hendes Bejler er bleven hjertelig træt af at søge efter hende og opgiver det Hele; dette hænder imidlertid sjældent.« Hos Kalmukerne er der ligefrem Væddeløb mellem Bruden og Brudgommen, hvor den Første har et godt Forspring, og man forsikkrede Clarke, »at det aldrig hændte, at en Pige blev fangen, medmindre hun holdt af sin Forfølger.« Hos de vilde Stammer i det malayiske Arkipelag finder der lignende Væddeløbs-Bryllupper Sted, og det synes efter Hr. Bouriens Meddelelse, hvad Hr. J. Lubbock bemærker, som om det ikke her var den Hurtigste eller den Stærkeste, der vandt, men den som var saa heldig at have gjort et godt Indtryk paa den unge Pige.»

Hvad nu Afrikanerne angaaer, saa kjøbe Kaferne deres Koner, og de unge Piger faa frygtelige Prygl af deres Fædre,

dersom de ikke ville tage den Mand, han har valgt til dem; dog er det tydeligt efter mange Exempler, som Hr. Shooter anfører, at de ikke have saa Lidt at sige med Hensyn til Valget. Man har saaledes Exempler paa, at meget grimme, rige Mænd ingen Koner have kunnet faa. Før Pigebørnene indvillige i Forlovelsen, lade de Mændene præsentere sig forfra og bagfra »og lade dem trave for sig.» Man har Exempel paa, at de selv fri, og det hænder ikke sjældent, at de løbe væk med en Bejler. Naar hos de lavtstaaende, sydafrikanske Buskmænd »en Pige er bleven voxen uden at være bleven forlovet, hvilket imidlertid ikke gaaer tidt paa, saa maa Bejleren lige saa vel have hendes Samtykke som Forældrenes¹⁾. Hr. Winwood Reade anstillede Forespørgsler for mig angaaende de vestafrikanske Negre, og han meddeler mig, at »Kvinderne, i det Mindste blandt de mere intelligente Pagan-Stammer, ikke have nogen Vanskelighed ved at faa den Mand til Ægte, som de holde af, omendskjøndt det ansees for ukvindeligt at bejle selv. De kunne meget godt blive stærkt forelskede og indgaa ømme, lidenskabelige og faste Forbindelser.»

Vi se saaledes, at Kvinderne hos de Vilde ikke ere saa ganske uden Indflydelse paa Ægteskabet, som saa tidt har været antaget. De kunne prøve de Mænd, som de foretrække og kunne undertiden forkaste dem, de ikke synes om, enten før eller efter Ægteskabet. Naar Kvindernes Valg stadig gik i en bestemt Retning, maatte Stammens Karakter tilsidst herved blive paavirket; thi Kvin-

¹⁾ Azara: »Voyages» etc, Vol. II, S. 23. Dobrizhoffer: »An Account of the Abipones», Vol. II, 1822, S. 207. Williams, om Fidjiøernes Indvaanere, citeret hos Lubbock: »Origin of Civilisation», 1870, S. 79. Om Ildlænderne, King & Fitz Roy: »Voyages of the Adventure and Beagle», Vol. II, 1839, S. 182. Om Kalmukerne, citeret hos McLennan: »Primitive Marriage», 1865, S. 32. Om Malayerne, Lubbock, ibid. S. 76. Hr. J. Shooter: »On the Kafirs of Natal», 1857, S. 52—60. Om Buskmænds-Kvinderne, Burchell: »Travels in S. Africa», Vol. II, 1824, S. 59.

derne vilde i Almindelighed ikke blot vælge de Mænd, der forekom dem smukkeste, men de vilde samtidig ogsaa tage Hensyn til, hvem der bedst kunde forsvare og forsørge dem. Saadan et udsøgt Par vilde i Almindelighed kunne opføde et større Antal Børn end de mindre udsøgte. Det samme Resultat vilde fremkomme, men endnu bestemtere og stærkere, ifald der valgtes af begge Parter, det vil sige, dersom de mest tiltrækkende og samtidig mægtigste Mænd foretrak og bleve foretrukne af de meest tiltrækkende Kvinder. Og disse to Udvælgelsesmaader synes i Virkeligheden at have været i Brug hos Menneskene, enten samtidig eller ikke samtidig og særligt i vor lange Histories allerførste Perioder.

Vi ville nu lidt mere omstændeligt omtale nogle af de Karakterer, hvorved de forskjellige Menneskeracer adskilles fra hinanden indbyrdes og fra de lavere Dyr, nemlig Legemets større eller mindre Mangel paa Haar og Hudens Farve, og vi skulle tillige se, hvad Forbindelse der er mellem disse Karakterer og Parringsvalget. Det er ikke nødvendigt at sige Noget om den store Forskjel der er paa Ansigtstrækkene og paa Hjerneskillens Form hos de forskjellige Racer, da vi i det sidste Kapitel have seet, hvor forskellige Begreber der haves om disse Partiers Skjønhed. Det er jo derfor rimeligt, at de ere blevne paaavirkede ved Parringsvalg, men, saa vidt jeg kan se, kunne vi ikke danne os nogen Mening om, hvorvidt det er fra den mandlige eller fra den kvindelige Side, at Paa- virkningen er udgaaet. Menneskets Sangfærdighed have vi ligeledes tidligere omtalt.

Manglen af Haar paa Legemet og Udviklingen af Haar i Ansigtet og paa Hovedet. — Deraf, at det menneskelige Foster til en vis Tid har en Uldhaars-Beklædning (lanugo) og deraf at der findes rudimentære Haar rundt omkring paa Legemet hos det voksne Menneske, kunne vi slutte, at Mennesket nedstammer fra et eller

andet Dyr, som blev født med Haar paa, og som beholdt disse Haar hele sin Levetid. Tabet af Haarene er ubehageligt og maaske ogsaa skadeligt for Mennesket, selv i et varmt Klima; thi han er herved bleven udsat for pludselige Afkølinger, særlig da i den vaade Tid. I alle Lande er, som Hr. Wallace bemærker, de Indfødte glade ved at kunne beskytte deres nøgne Ryg og Skuldre med en eller anden let Beklædning. Det kan vel neppe falde Nogen ind at antage, at Mennesket har nogen direkte Nytte af, at hans Hud er nøgen. Legemet kan derfor ikke være blevet berøvet dets Haar ved Kvalitetsvalg.¹⁾ Heller ikke have vi, som i et tidligere Kapitel omtalt, nogen Grund til at tro, at denne Nøgenhed kan skyldes de direkte Virkninger af de Livsbetingelser, hvorunder Mennesket længe har levet, lige saa lidt som at den skulde være bleven frembragt ved Korrelation.

Legemets Nøgenhed er til en vis Grad en sekundær Kjønsskarakter; thi overalt i Verden ere Kvinderne mindre haarede end Mændene. Der er derfor Grund til at antage, at denne Karakter er bleven erhvervet ved Parringsvalg.

¹⁾ «Contributions to the Theory of Natural Selection», 1870, S. 346. Hr. Wallace troer (S. 350), «at en vis intelligent Magt har ledet eller bestemt Menneskets Udvikling», og han mener, at Hudens haarløse Tilstand maa sees under dette Synspunkt. Hr. T. R. Stebbing, der omtaler denne Betragtningssaa, bemærker («Transactions of Devonshire Assoc. for Science», 1870), at havde Hr. Wallace «brugt sin sædvanlige Skarpsindighed i Spørgsmaalet om Menneskets haarløse Hud, vilde han have indseet Muligheden af at den var bleven kvalitetsvalgt paa Grund af dens større Skjønhed eller fordi Helbrødstilstanden staaer i Forbindelse med Renlighed. Ialfald er det mærkværdigt, at han forestiller sig en højere Intelligens, der plukker Haarene af den Vildes Ryg (for hvem Haarbeklædningen, ifølge hans egen Anskuelse, vilde være nyttig og velgjørende) for at Efterkommerne af de arme plukkede Syndere, efter at der var død mangfoldige af Kulde og Fugtighed i Løbet af mange Generationer, kunde blive nødte til at hæve sig til et højere Trin af Civilisation ved Udøvelsen af forskellige Kunster paa en Maade, som Hr. Wallace angiver.

Som bekjendt ere visse Abekattearters Ansigter og hos andre Arter store Partier i Nærheden af Halen blottede for Haar, og dette kunne vi roligt tilskrive Parringsvalget, thi disse Partier ere ikke blot livligt farvede, men ogsaa undertiden, som hos Mandril-Hannen og Rhesus-Hunnen, langt mere straalende hos det ene Kjøen end hos det andet. Alt eftersom disse Dyr vokse til, blive, efter hvad Hr. Bartlett meddeler mig, de nøgne Partier større og større i Forhold til Legemets Størrelse. I disse Tilfælde synes Haaret at være forsvundet, ikke for at Huden skulde blive nøgen, men for at Hudens Farve ret kunde blive øjnefaldende. Ganske paa samme Maade ere mange Fugles Hoveder og Halse ved Parringsvalg blevne blottede for Fjer, for at den straalende farvede Hud kunde komme til sin Ret.

Da Kvinderne have mindre haarede Legemer end Mændene, og da denne Karakter er fælles for alle Racer, kunne vi slutte os til, at det rimeligvis var vore kvindelige, halvmenneskelige Forfædre, der først delvis mistede deres Haarbeklædning; og at dette indtraf paa et yderst fjernt Tidspunkt, før de forskjellige Racer havde skilt sig ud fra den oprindelige Stamform. Efterhaanden som vore kvindelige Forfædre erhvervede denne deres Nøgenhed, maa de have nedarvet den næsten ligeligt til det unge Afkom af begge Kjøen, saa at Nedarvingen her ligesom hos saa mange Prydelser hos Pattedyr og Fugle hverken har været bunden til Alder eller Kjøen. Der er ikke noget Mærkeligt i, at deelvis Haartab har været blevet anseet for en Prydelse af Menneskets abelignende Forfædre; thi vi have seet, at hos Dyr af alle Slags ere de besynderligste Karakterer blevne anseete for Prydelser og som en Følge deraf modificerede ved Parringsvalg. Heller ikke er der noget Mærkeligt i, at en Karakter, der var en lille Smule skadelig, skulde være bleven erhvervet paa denne Maade; thi vi have seet, at det Samme gjælder om visse Fugles Fjer og visse Hjortes Horn.

Visse menneskelignende Abers Hunner ere, som vi i et tidligere Kapitel have omtalt, noget mindre haarede paa Undersiden end Hannerne, og her have vi altsaa Noget, der kunde have dannet Begyndelsen til denne Blottelsesproces. Hvad nu det angaaer, at denne Blottelse skulde være bleven gjort fuldstændig ved Parringsvalget, saa er det vel værd at mindes det nyzeelandske Ordsprog: »Der findes ingen Kone for en haaret Mand«. Alle de, som have seet Fotografier af den haarede Siameser-Familie, ville indrømme, at det modsatte Extrem, overdreven stor Haarrigdom, baade er pudserligt og hæsligt. Derfor maatte Kongen af Siam ogsaa købe en Mand til at gifte sig med den første haarede Kvinde af Familien, og hun nedarvede saa denne Karakter til sit unge Afkom af begge Kjen.¹⁾

Nogle Racer ere meget mere haarede end andre, særlig paa Sværdsiden; men man maa nu ikke antage, at de mere haarede Racer, som f. Ex. Evropæerne, have beholdt den oprindelige Tilstand bedre end de nøgne Racer, som Kalmuker eller Amerikanere. Det er langt mere rimeligt, at de Førstnævntes Haarrigdom skyldes partielt Tilbageslag (Attavisme); thi Karakterer, som længe ere blevene nedarvede, ere altid tilbøjelige til at komme frem igjen. Pinel anfører et mærkeligt Tilfælde med en Idiot, der var næsten saa godt som et Dyr, og hvis Ryg, Laar og Skuldre vare bedækkede med Haar af en til to Tommers Længde. Der haves ogsaa andre analoge Tilfælde. Det synes ikke, som et koldt Klima fører til dette Slags Tilbageslag, maaske med Undtagelse af de Negre, som nu i flere Generationer have levet i de forenede Stater²⁾ og med Undtagelse af

¹⁾ »The Variation of Animals and Plants under Domestication», Vol. II, 1868, S. 327.

²⁾ »Investigations into Military and Anthropological Statistics of American Soldiers», ved B. A. Gould, 1869, S. 568: — man lagttog omhyggeligt Haaretheden hos 2129 sorte og farvede Soldater medens de badede; og naar man seer efter i de offentliggjorte Lister ser det tydeligt, at der kun er liden eller ingen Forskjel i saa Henseende

Ainoerne, som bebo det japanske Arkipelags nordlige Oer. Arvelighedslovene ere imidlertid saa udviklede, at vi sjelden kunne forstaa, hvordan de virke. Dersom visse Racers større Haarrigdom er et Resultat af Attavisme, der ikke er blevet hæmmet ved nogen Slags Udvælgelse, saa er denne Karakters meget stærke Variabilitet, selv indenfor den samme Race, ikke saa mærkværdig.

Hvad nu Skjægget angaaer, saa finde vi, naar vi se hen til de Firhændede, at Skjæg er lige godt udviklet hos begge Kjøen hos mange Arter, men hos andre findes det igjen enten kun hos Hannerne, eller stærkere udviklet hos dem end hos Hunnerne. Paa Grund heraf og paa Grund af, at Haaret paa mange Abekattes Hoveder er saa løjerlig ordnet og har saa straalende Farver, er det, som før udviklet, højst rimeligt, at Hannerne først erhvervede deres Skjæg som Prydelse ved Parringsvalg og saa i de fleste Tilfælde nedarvede det ligeligt, eller næsten ligeligt, til Afkommet af begge Kjøen. Eschricht¹⁾ har lært os, at saavel Menneskets kvindelige som mandlige Foster er rigt beklædt med Haar i Ansigtet, særlig omkring Munden, og dette tyder hen paa, at vi nedstamme fra en Stamform, hos hvilken begge Kjøen vare skjæggede. Ved første Øjekast synes der derfor at være Rimelighed for, at Manden har beholdt det Skjæg, han havde i en meget tidlig Tid, medens Kvinden mistede sit Skjæg paa samme Tid, som hendes Legeme blev næsten fuldstændig blottet for Haar. — Selv den Farve,

paa de sorte og hvide Racer. Det er imidlertid vist, at Negerne i deres Hjemstavn, det langt varmere Afrika, have mærkværdig glatte Legemer. Man maa særlig lægge Mærke til, at der var fuldblods Sorte og Mulatter med i denne Optælling og det er en meget uheldig Omstændighed, da ifølge en Lov, hvis Rigtighed jeg andetsteds har godtgjort, krydsede Racer vilde være særlig tilbøjelige til at vende tilbage til deres første abeliggnende Forfædres oprindelige Haarethed.

¹⁾ «Ueber die Richtung der Haare am menschlichen Körper», i Müllers «Archiv für Anat. und Phys.», 1837, S. 40.

Menneskets Skjæg har, synes at være nedarvet fra vore abeagtige Forfædre; thi naar der er nogen Forskjel paa Hovedhaarets og Skjæggets Farve, saa er baade hos Abekatte og hos Mennesket, det sidste det lyseste. Det er ikke saa usandsynligt, at de skjæggede Racers Mænd have beholdt det Skjæg, som de havde i de tidligste Tider, som det er, at de skulde have beholdt Haarene paa Legemet; thi hos de af de Firhændede, hos hvilke Hannen har et større Skjæg end Hunnen, bliver dette kun fuldt udviklet, naar Dyret er blevet helt voksent, og de sidste Udviklingsstadier kunde derfor udelukkende være blevne nedarvede til Hankjønnen. Derfor skulde da, hvad der ogsaa i Virkeligheden er Tilfældet, Børnene af Hankjønnen, før de blive voksne, være lige saa blottede for Skjæg som Børnene af Hunkjønnen. Paa den anden Side antyder Skjæggets store Variabilitet indenfor samme Race og hos de forskellige Racer, at Tilbageslag har været med i Spillet. Hvordan det nu end forholder sig, maa vi dog ikke overse den Rolle, som Parringsvalget kan have spillet selv i den seneste Tid, thi det er bekjendt, at hos de Vilde gjøre de skjægløse Racers Mænd sig stor Ulejlighed med at rykke hvert eneste Haar, de have i Ansigtet, ud, da det forekommer dem hæsligt, medens de skjæggede Racers Mænd ere yderst stolte af deres Skjæg. Kvinderne ere uden Tvivl af samme Mening og i saa Fald er det ikke muligt Andet, end at Parringsvalget maa have haft nogen Indflydelse i de senere Tider.¹⁾

¹⁾ Hr. Sproat (*Scenes and Studies of Savage Life*, 1868, S. 25) fremsætter angaaende Vanconvers-Islands-Beboernes skjægløse Tilstand den Gissning, at den Sædvane at plukke Haarene bort af Ansigtet, fortsat fra Generation til Generation, maaske tilsidst vilde frembringe en Race, der udmærkede sig ved en tynd og strittende Skjægvækst. Men denne Sædvane vilde ikke være opstaaet førend Skjægget allerede af en eller anden Aarsag var bleven meget reduceret. Heller ikke have vi noget direkte Bevis for, at fortsat Afplukning af Haaret vilde frembringe nogen arvelig Virkning.

Det er temmelig vanskeligt at danne sig noget Begreb om, hvordan Menneskets lange Hovedhaar blev udviklet. Eschricht¹⁾ siger, at hos det menneskelige Foster er i den femte Maaned Haaret i Ansigtet længere end Haaret paa Hovedet, og dette tyder hen paa, at vore halvmenneskelige Forfædre ikke havde lange Lokker, hvilket derfor maa være Noget, vi ere komne sent til. I samme Retning peger ogsaa den Omstændighed, at der er saa overordenlig stor Forskjel paa Haarets Længde hos de forskjellige Racer; hos Negrene danner Haaret et tæt, krollet Filt, hos os er det meget langt, og hos de Indfødte i Amerika naaer det ikke sjelden ned til Jorden. Hos nogle Arter af *Semnopithecus* er Hovedet bedækket med temmelig langt Haar, der rimeligvis tjener til Prydelse og blev erhvervet ved Parringsvalg. Det Samme gjælder ogsaa om Menneskets Haar; thi som bekjendt bliver og blev tidligere lange Lokker meget beundrede, hvad næsten Enhver Digtters Værker bære Vidne om; St. Paulus siger: »men dersom en Kvinde lader Haaret vokse langt, er det hende en Ære» og vi have seet, at en Høvding i Nordamerika blev udseet til denne Post, udelukkende, fordi hans Haar var saa langt.

Hudfarven. — Det bedste Bevis for, at Hudfarven er bleven modificeret ved Parringsvalg hos Mennesket, mangler; thi Kjønnene afvige ikke fra hinanden i denne Henseende, eller i alt Fald kun ganske lidt og temmelig tvivlsomt. Paa den anden Side vide vi af mange allerede

Paa Grund af denne min Tvivl har jeg ikke hidtil hentydet til den Mening, som flere udmærkede Ethnologer, f. Ex. Hr. Gosse i Genua, hævder, at kunstige Omdannelser af Hjerneskallen nedarves. Det er ikke min Mening at ville benægte det; desuden vide vi af Dr. Brown-Séquard's mærkelige iagttagelser, særligt de, der nyligt (1870) ere meddelte British Association, at Virkningerne af Operationer nedarves hos Guinea-Svin.

¹⁾ »Ueber die Richtung der Haare», *ibid.* S. 40.

tidligere meddelte Exempler, at Hudfarven hos Mænd af alle Racer betragtes som et meget vigtigt Moment i deres Skjønhed, saa at det altsaa er en Karakter, som rimeligvis vilde blive modificeret ved Udvælgelse, hvad den ogsaa er blevet i utallige Tilfælde blandt de lavere Dyr. Det synes ved første Øjekast temmelig monstret at ville antage, at Negrernes kulsorte Farve skulde være blevet erhvervet ved Parringsvalg; men denne Antagelse støttes af forskjellige Analogier, og vi vide, at Negrene beundre deres egen Sorthed. Hos Pattedyr er, naar Kjønne ere af forskjellig Farve, Hannen oftest sort eller mørkere end Hunnen, og det afhænger jo blot af Arvelighedsformen, hvorvidt denne eller en anden Farve skal gaa over paa begge Kjøn eller kun paa det ene af dem. Den Lighed Pithecia satanas med dens kulsorte Skind, de hvide rullende Øjne og Haaret skilt oppe paa Issen har med en Neger i Miniatur, er næsten latterlig.

Ansigtets Farve afviger langt mere fra hinanden hos de forskjellige Slags Abekatte end hos Menneskeracerne, og vi have god Grund til at tro, at de røde, blaa, orange, næsten hvide og sorte Farver paa deres Hud, selv naar de ere fælles for begge Kjøn, og deres Peltses straalende Farver lige saa vel som de ornamentale Haartotter paa Hovedet, Altsammen er blevet erhvervet ved Parringsvalg. Da de nyfødte Børn hos de forskjellige Racer ikke afvige nær saa meget fra hinanden i Farve, som de Voksne gjøre, omendskjøndt deres Legemer ere aldeles blottede for Haar, have vi heri en let Hentydning til, at de forskjellige Racers Farver bleve erhvervede efter at Haaret var fjernet, hvilket, som tidligere meddelt, maa være indtruffet paa et meget fjernt Tidspunkt.

Resumé. — Vi kunne antage, at det at Manden er betydeligt større, stærkere, modigere, stridbarere og mere energisk end Kvinden, var Noget, han vandt i de første Tider, og som senere tog til, navnlig ved rivali-

serende Mænds Kampe om Kvinderne. Mandens større intellektuelle Kraft og hans større Opfindsomhed skyldes rimeligvis Kvalitetsvalget i Forbindelse med de arvelige Virkninger af Vane, thi de dueligste Mænd ville bedst have kunnet forsvare og forsyne sig selv, deres Kvinder og deres Afkom. Saavidt Emnets yderst udviklede Beskaffenhed tillader os at dømme, synes det som om vore mandlige, abeligende Forfædre fik deres Skjæg som en Prydelse for at de kunde bedaare og opflamme det andet Kjø, og at de saa nedarvede dem til vor Tids Mænd. Kvinderne bleve aabenbart først blottede for Haar paa samme Maade, nemlig som en Slags Prydelse, men de nedarvede denne Karakter næsten ligeligt til begge Kjø. Det er ikke usandsynligt, at Kvinderne i andre Henseender bleve modificerede i det samme Øjemed og ved de samme Midler, og at f. Ex. herved Kvinderne have erhvervet behageligere Stemmer og et skjønnere Udseende end Mændene.

Det fortjener særlig at bemærkes, at hos Menneskene vare alle Betingelserne for Parringsvalget langt gunstigere paa hint meget tidlige Tidspunkt, da Mennesket lige var blevet Menneske, end de vare senere. Thi Mennesket vil da, kunne vi roligt antage, være blevet ledet mere ved sine instinktmæssige Lidenskaber og mindre ved Forudseenhed og Fornuft. Mennesket vilde da ikke have været saa yderst tøjlesløst som mange Vilde nu ere, og hver Mand vilde skinsygt have bevogtet sin Kone eller sine Koner. Mennesket har da ikke dræbt sine Børn, heller ikke regnet sine Koner blot som nyttige Slaver, ikke heller være blevet forlovet med dem medens de vare spæde. Heraf kunne vi uddrage den Slutning, at Menneskeracerne hovedsagelig bleve differentierede, hvad Parringsvalget angik, i en meget langt tilbageliggende Tid. Og herved belyses den mærkelige Kjendsgjerning, at i den ældste Periode, vi have kunnet faa Noget at vide om, vare Menneskeracerne komne til at afvige lige saa meget eller næsten lige saa meget fra hinanden som nutildags.

De Anskuelser, der her ere fremsatte om den Rolle, som Parringsvalget har spillet i Menneskets Historie, mangle videnskabelig Bestemthed. Den som ikke indrømmer, at dette Slags Udvælgelse har været virksom hos de lavere Dyr, vil rimeligvis ikke lægge nogen Vægt paa det, jeg har skrevet i de sidste Kapitler om Mennesket. Vi kunne ikke bestemt sige, at denne Karakter, men ikke hin er blevet saaledes modificeret; det er imidlertid blevet viist, at Menneskeracerne afvige fra hinanden og fra deres nærmeste Slægtninge blandt de lavere Dyr i visse Karakterer, som ikke ere til nogen Nytte for dem i deres almindelige Levevis, og som det er højst rimeligt vilde være blevne modificerede ved Parringsvalg. Vi have seet, at hos de laveste Vilde beundre hver enkelt Stammes Folk deres egne karakteriske Egenskaber, — Hovedets og Ansigtets Form, Kæbebenenes Bredde, Næsens Længde eller Fladtrykthed, Hudfarven, Hovedhaarets Længde, Manglen af Haar i Ansigtet og paa Legemet, store Skjæg o. s. v. Som en Følge heraf kan det neppe have været Andet, end at disse og andre lignende Ting ere blevne langsomt og trinvis forstærkede ved de mægtigste og dygtigste Mænd i hver Stamme, som kunde opføde det største Afkom, og som mange Generationer igjennem have valgt de mest karakteristiske og derfor mest tiltrækkende Kvinder til deres Koner. Jeg for min Part antager, at af alle de Aarsager, som have frembragt en Forskjel mellem Menneskeracernes Udseende og til en vis Grad mellem Mennesket og de lavere Dyr har Parringsvalget været langt den virksomste.

ETOGTYVENDE KAPITEL.

RESUMÉ OG SLUTNING.

Hovedresultatet: at Mennesket nedstammer fra en eller anden lavere Form — Udviklingsmaade — Menneskets Genealogi — Intellectuelle og moralske Evner — Parringsvalg — Slutningsbemærkninger.

Et kort Resumé vil være tilstrækkeligt til at stille Læseren dette Værks Hovedpunkter for Øje. Mange af de Synsmaader, der her ere gjorte gjældende, hvile i høj Grad paa Spekulation og nogle af dem vil uden Tvivl vise sig at være fejlagtige; men jeg har i hvert enkelt Tilfælde givet Grunde for, hvorfor jeg har bestemt mig for en Synsmaade fremfor for en anden. Det forekom mig at være værd at prøve, hvorvidt Udviklingstheorien vilde bidrage til at klare nogle af de mere sammensatte Problemer i Menneskets Naturhistorie. Falske Fakta ere til megen Skade for Videnskabens Fremgang, thi de holde sig ofte længe; men falske Theorier, der have Noget at støtte sig til, gjøre kun ringe Skade, da alle og Enhver heldigvis gjøre sig en Fornøjelse af at bevise deres Uholdbarhed; og naar det er gjort, saa er der ialtfald en Sti ud i Vildtnisset stænget og Landevejen hen til Sandheden ofte paa samme Tid aabnet.

Det endelige Resultat af Undersøgelserne i dette Værk, et Resultat som mange Naturforskere, der meget

vel ere i Stand til at danne sig en fornuftig Mening om en Ting, gaa ind paa, er det, at Mennesket nedstammer fra en eller anden mindre højtorganiseret Form. Den Grundvold, paa hvilken denne Slutning er bygget, vil aldrig blive røkket, thi den nøje Lighed, der er mellem Mennesket og de lavere Dyr i Embryetilstanden, og i utallige Bygnings- og Konstitutions-Forhold, baade smaa og store, de rudimentære Organer Mennesket har og de abnorme Tilbageslag han nu og da er tilbøjelig til, er Kjendsgjærninger, hvorom der ikke kan disputeres. De have længe været kjendte, men de have ikke før nu for nylig fortalt os noget om Menneskets Oprindelse. Nu kan der, naar vi betragte dem i det Lys, vort Kjendskab til hele den organiske Verden udstraaler, ikke tages fejl af hvad de betyde. Naar disse Grupper af Kjendsgjærninger betragtes i Sammenhæng med andre, saasom det indbyrdes Slægtskab mellem Medlemmerne af samme Gruppe, deres geografiske Udbredelse nu og i fordums Tider og den Maade, paa hvilken de følge paa hinanden i Jordlagene, saa viser det store Evolutionsprincip sig for os i al dets Klarhed og Fasthed. Det er utroligt, at alle disse Kjendsgjærninger ikke skulde tale Sandhedens Sprog. Den, der ikke tilfredsstilles ved ligesom de Vilde at betragte Naturfænomenerne som uden Sammenhæng med hinanden, kan ikke længer tro, at Mennesket er frembragt ved en særegen Skabelsesakt. Han vil blive nødt til at indrømme, at den store Lighed, der er mellem Menneskefosteret og f. Ex. Hundens Embrye — den Omstændighed, at hans Kranie, Lemmer og hele Skikkelse, ligegyldigt hvad saa Delene bruges til, er bygget efter samme Plan som de andre Pattedyrs — endvidere den Omstændighed, at forskjellige Bygningsdele, f. Ex. visse forskellige Muskler, som Mennesket normalt ikke har, men som ere fælles for de Firhændede, nu og da ogsaa komme tilsyne hos ham — og en Skare af analoge Kjendsgjærninger — alle paa den simpleste

Maade af Verden føre til den Slutning, at Mennesket til-
ligemed andre Pattedyr nedstammer fra en fælles Stamform.

Vi have seet, at Mennesket uophørligt frembyder in-
dividuelle Forskjelligheder i alle Dele af hans Legeme og
i hans aandelige Evner. Disse Forskjelligheder eller Va-
riationer synes at affødes af de sammen almene Aarsager
og at følge de samme Love her som hos de lavere Dyr.
I begge Tilfælde gjælder der de samme Arvelighedslove.
Mennesket tiltager forholdsvis stærkere end hans Subs-
stensmidler; som en Følge heraf bliver han nu og da en
haard Tilværelseskamp underkastet og Kvalitetsvalget vil
derfor have paavirket ham i saa vid en Udstrækning, som
det har kunnet. Der behøves hertil paa ingen Maade en
Rækkefølge af stærkt udprægede Varieringer af ensartet
Natur; smaa fluktuerende Forskjelligheder hos Individet ere
tilstrækkelige for Kvalitetsvalget at virke paa. Vi kunne
være overbeviste om, at de arvelige Virkninger af længe
fortsat Brug eller Ikke-Brug af visse Dele vil have sam-
virket med Kvalitetsvalget. Modifikationer, der tidligere
vare af Vigtighed, ville, selv om de nu ikke gjøre nogen
synderlig Nytte, længe nedarves. Bliver en Del modi-
ficeret, ville andre Dele modificeres ifølge Korrelations-
princippet, hvorpaa vi have Exempler nok i mange mærkelige
Tilfælde af korrelerede Monstrositeter. Nogen Indflydelse
maa man ogsaa tilskrive den bestemte og direkte Indvirk-
ning af Livsbetingelserne, saasom rigelig Føde, Varme
eller Fugtighed; og endelig ere mange Karakterer af ringe
fysiologisk Betydning og ogsaa nogle af temmelig stor Be-
tydning blevne erhvervede ved Parringsvalg.

Uden Tvivl frembyder Mennesket, ligesaaavel som ethvert
andet Dyr, Bygningsforhold, der, saavidt vi kunne dømme
med det ringe Kjendskab vi have, nu ikke ere til nogen
Nytte for ham og heller ikke har været det for ham i
nogen tidligere Periode af hans Tilværelse, hverken naar
Talen er om hans almindelige Livsbetingelser eller naar
det gjælder om det ene Kjøn's Forhold til det andet. Saa-

danne Bygningsdele kunne ikke forklares ved nogensomhelst Udvælgelsesmaade, ligesaa lidt som ved de arvelige Virkninger af Brug eller Ikke-Brug. Vi vide imidlertid, at mange besynderlige og stærktudprægede Bygningsejendommeligheder nu og da komme tilsyne hos vore Husdyr og dyrkede Planter og dersom de ubekjendte Aarsager, som frembringe dem, kom til at virke mere ensformet, vilde de rimeligvis blive fælles for alle Artens Individuer. Vi kunne haabe senere at komme til nogenlunde at forstaa Aarsagerne til slige lejlighedsvis forekommende Modifikationer, særligt ved Hjælp af Studiet af Monstrositeter, og derfor give de experimentale Arbejder, saaledes som Hr. Camille Dareste's rige Løfter for Fremtiden. I de fleste Tilfælde kunne vi kun sige, at Aarsagen til hver enkelt lille Variering og hver Monstrositet meget mere ligger i Organismens Natur eller Konstitution end i Livsbetingelserne, omendskjøndt nye og andre Betingelser ganske vist spille en vigtig Rolle hvad det angaaer, at frembringe organiske Forandringer af alle Slags.

Ved de nysnævnte Midler og maaske ogsaa ved Hjælp af andre, vi ikke kjende, har Mennesket hævet sig til sin nuværende Stilling. Men siden Mennesket blev Menneske, har han delt sig i forskellige Racer, eller, som man mere passende kunde kalde dem, Underarter. Nogle af disse, f. Ex. Negeren og Evropæeren, ere saa forskellige, at dersom man tænker sig, at man bragte en Naturforsker Exemplarer af dem uden at sige Noget om dem, vilde han utvivlsomt have betragtet dem som gode og virkelige Arter. Ikke desto mindre stemme Racerne overens i saa mange uvæsenlige Bygningsdetaller og i saa mange sjælelige Ejendommeligheder, at disse kun kunne forklares som Arv fra en fælles Stamform og en saadan Stamform maatte man jo rimeligvis regne med til Menneskene.

Man maa ikke antage, at hver enkelt Races Divergens fra de andre Racer og alle Racernes Divergens fra den fælles Stamform kan føres tilbage til eet Par Forældre.

Tvertimod, paa ethvert Trin i Modifikationsprocessen ville alle de Individder, som paa en eller anden Maade passede bedst til Livsbetingelserne, skjøndt i forskjellig Grad, have holdt sig i Live i større Antal end de, der passede mindre til Livsbetingelserne. Det Hele vil være gaaet til paa samme Maade som naar Mennesket ved Opdrætningen, ikke med en bestemt Hensigt udvælger visse Individder, men lægger til efter alle de bedre og slet ikke efter de ringere Individder. Han modificerer saaledes langsomt, men sikkert sin Hjord og danner uden at vide af det et nyt Hold. Saaledes vil, naar Talen er om Modifikationer, som ere erhvervede uafhængigt af Udvælgelsen, og som skyldes Varieringer, der frembringes ved Organismens Natur eller Livsbetingelsernes Virken eller forandrede Levevaner, intet enkelt Par være blevet modificeret i en meget stærkere Grad end de andre Par, som bebo det samme Land; thi de ville alle være blevne stadigt blandede ved fri Krydsning.

Betragte vi Menneskets embryologiske Bygning, — de Homologier, som han frembyder med de lavere Dyr, — de Rudimenter, som han har, — og de Tilbageslag som han er tilbøjelig til, — saa kunne vi tildels danne os en Forestilling om vore første Forfædres tidligere Tilstand og kunne tilnærmelsesvis sætte dem paa deres rette Plads i Dyrerækken. Vi lære saaledes, at Mennesket nedstammer fra et haaret Pattedyr, som havde Hale og spidse Øren, som rimeligvis levede i Træer og var en Beboer af den gamle Verden. Denne Skabning vilde, dersom den var bleven undersøgt af en Naturforsker, være blevet opført blandt de Firhændede lige saa sikkert som den nye og den gamle Verdens Abers endnu ældre, fælles Stamform. De Firhændede og alle de højere Pattedyr nedstamme rimeligvis fra et gammelt Slags Pungdyr og dette igjen gjennem en lang Række af forskjelligartede Former fra en eller anden krybdyragtig eller paddeagtig Skabning, der saa igjen nedstammede fra et fiskeagtigt Dyr. I Fortidens dunkle Fjerne se vi alle Hvirveldyrs første Stamform som et Vanddyr,

forsynet med Gjeller, med begge Kjøen forenede i eet Individ og med Legemets vigtigste Organer (som Hjernen og Hjerteret) ufuldstændigt udviklede. Dette Dyr synes at have været mere ligt Larven af vore nulevende Hav-Ascidier end nogen anden Form vi kjende.

Den største Vanskelighed, som frembyder sig for os, naar vi ere blevne tvungne til at drage den overfor anførte Slutning om Menneskets Oprindelse, er det høje Standpunkt, hvortil han er naaet i Intelligens og Moral. Men Enhver, som gaaer ind paa det almindelige Udviklingsprincip, maa se, at de sjælelige Evner hos de højere Dyr, Evner, der ere de samme som Menneskets, skjøndt der er en Gradsforskjel, ere istand til at udvikles. Saaledes er Forskjellen mellem Sjæleevnerne hos en af de højere Aber og hos en Fisk, eller mellem Sjæleevnerne hos en Fisk og en Myre og en Musling, overordenlig stor. Der er ikke nogen særlig Vanskelighed ved at forklare Udviklingen af disse Evner hos Dyrene; thi hos vore Husdyr ere Sjæleevnerne ganske vist variable og Varieringerne nedarves. Der er ingen Tvivl om, at disse Evner ere af den allerstørste Vigtighed for Dyret i vild Tilstand. Derfor ere Betingelserne gunstige for deres Udvikling ved Kvalitetsvalget. Det Samme gjælder om Mennesket; Forstanden maa have været af overvældende Betydning for ham, selv i en meget fjern Periode, ved at gjøre ham istand til at betjene sig af Sprog, at opfinde og lave Vaaben, Værktøj, Snarer o. s. v., ved hvilke Midler han i Forbindelse med hans sociale Levevis for lang Tid siden blev den mægtigste af alle Skabninger.

Der vil være blevet gjort et stort Skridt fremad i Forstandsudvikling, saa snart som Mennesket gennem en temmelig betydelig Udvikling var kommet til, halvt instinktmæssig, halvt kunstigt, at betjene sig af et Talesprog; thi længe fortsat Brug af Talesproget vil have virket tilbage paa Hjernen og frembragt arvelige Virkninger, og dette

vil igjen have bevirket et Fremskridt i Talen. Hjernens betydelige Størrelse hos Mennesket i Sammenligning med Hjernen hos de lavere Dyr, i Forhold til deres Legemers Størrelse, maa hovedsagelig, som Hr. Chauncey Wright saa rigtigt bemærker¹⁾, tilskrives det tidlige Brug af en eller anden simpel Taleform, — hin vidunderlige Maskine, som hænger Skilt paa alle Slags Gjenstande og Egenskaber og bringer Rækker af Tanker istand, som aldrig kunne opstaa blot og bart af Sandseindtryk, og som ifald de opstode, ikke kunde bringes til Ende. Menneskets højere Forstandsevner, saasom Abstraktion, Fornufts slutninger, Selvbevidsthed o. s. v. ville være fremkomne ved en fortsat Forbedrelse af de andre Sjæleevner; men uden en betydelig Sjælerøgt baade hos Racen og hos Individet er det tvivlsomt, om disse høje Evner kunde blive øvede og saaledes fuldstændigt udviklede.

Udviklingen af de moralske Egenskaber er et mere interessant og vanskeligt Problem. De begrundes ved de sociale Instinkter, idet der saa i denne Betegnelse medindbefattes Slægtskabsforbiødelserne. Disse Instinkter ere af en meget indviklet Natur og hos de lavere Dyr have de en særegen Tendens henimod visse bestemte Handlinger; men de vigtigste Elementer for os ere Kjærlighed og bestemt Ytring af Sympathi. Dyr, der ere begavede med sociale Instinkter, glæde sig ved hinandens Selskab, advare hinanden for Fare, forsvare og hjælpe hinanden paa mange Maader. Disse Instinkter udstrækkes ikke til alle Artens Individuer, men kun til de af samme Selskab. Da de ere af stor Nytte for Arten, ere de rimeligvis blevne erhvervede ved Kvalitetsvalg,

Et moralsk Væsen er et saadant, som er istand til at anstille Sammenligninger mellem sine forbigangne og fremtidige Handlinger og Motiver, — at billige nogle af

¹⁾ •On the Limits of Natural Selection• i •North American Review•, Oct. 1870, S. 295.

dem og misbillige andre; og den Kjendsgjerning, at Mennesket er det eneste Væsen, der med Vished kan betegnes som et saadant, er af alle Forskjelligheder den største mellem ham og de lavere Dyr. Men i vort tredie Kapitel har jeg søgt at vise, at den moralske Sans frembringes for det Første af de sociale Instinkters vedvarende og altid nærværende Natur, i hvilken Henseende Mennesket stemmer overens med de lavere Dyr; og for det Andet deraf, at hans Sjæleevner ere i høj Grad virksomme og det Indtryk forbigangne Begivenheder efterlade paa ham yderst levende, i hvilken Henseende han afviger fra de lavere Dyr. Paa Grund af denne Sindsbeskaffenhed kan Mennesket ikke lade være med at se tilbage og sammenligne Indtrykkene fra forbigangne Begivenheder og Handlinger med hinanden. Han seer ogsaa stadigt fremad. Derfor vil han, naar et eller andet midlertidigt Ønske eller en midlertidig Lidenskab har overvældet hans sociale Instinkter, tænke paa og sammenligne det nu svækkede Indtryk af saadanne forbigangne Impulser med det stedse nærværende sociale Instinkt, og han vil da faa den Følelse af Misfornøjelse, som alle utilfredsstillede Instinkter efterlade. Som en Følge heraf beslutter han at handle anderledes for Fremtiden — og dette er: Samvittighed. Ethvert Instinkt, som stadigt er stærkere og mere varigt end et andet, afføder en Følelse, som vi udtrykke ved at sige, at det burde følges. Dersom en Jagthund var istand til at tænke over sin Opførsel, vilde den sige til sig selv, jeg burde (og det sige vi om den), at have staaet for den Hare og ikke have givet efter for den forbigaaende Fristelse at løbe efter den.

Selskabelige Dyr blive tildels drevne af et Ønske om at hjælpe Medlemmerne af samme Selskab i al Almindelighed, men hyppigere til at udføre visse bestemte Handlinger. Mennesket ledes af det samme almindelige Ønske om at hjælpe sine Medmennesker, men har faa eller ingen særegne Instinkter. Han afviger ogsaa fra de lavere Dyr derved, at han er istand til at give sine Ønsker Udtryk i

Ord, som saaledes blive Vejvisere for den Hjælp, der forlanges og ydes. Bevæggrunden til at yde Hjælp er ligeledes noget modificeret hos Mennesket: den bestaaer ikke længere blot af en blind, instinktmæssig Drift, men bliver i høj Grad paavirket af hans Medmenneskers Roes eller Dadel. Baade Opfattelsen af og Ydelsen af Roes og Dadel hviler paa Sympathi og denne Følelse er, som vi have seet, et af de sociale Instinkters vigtigste Elementer. Skjøndt Sympathi erhverves som et Instinkt, bliver det saaledes meget styrket ved Øvelse eller Vane. Da alle Mennesker ønske deres egen Lykke, roses eller dadles Handlinger og Bevæggrunde, alt eftersom de føre til dette Maal eller ej, og da Lykke er en væsenlig Del af det almene Bedste, saa tjener Lykkeprincippet indirekte som et sikkert Maal paa, hvad der er rigtigt, og hvad der er galt. Eftersom Forstandsevnerne tiltage, og Erfaring erhverves, lægger man Mærke til de fjernere Virkninger paa Individets Karakter og det almindelige Bedste af visse Maader at opføre sig paa; og saa komme de Individet angaaende Dyder indenfor den offentlige Menings Rækkeevne og roses, medens deres Modsætninger dadles. Men hos de mindre civiliserede Nationer tager Fornuften ofte Fejl, og mange slette Sædvaner og daarlige overtroiske Forestillinger komme indenfor samme Rækkeevne og blive som en Følge deraf ansete for store Dyder og Brud paa dem for store Forbrydelser.

De moralske Evner ansees i Almindelighed og med Rette som af højere Værd end Forstandsevnerne. Men vi skulde stadig huske paa, at Sjælens Virksomhed til stadigt at drage forbigangne Indtryk frem er en af Samvittighedens fundamentale, skjøndt sekundære Aarsager. Denne Kjendsgjerning indeholder den allerstærkeste Opfordring til paa alle mulige Maader at danne og ægge ethvert menneskeligt Væsens Forstandsevner. Ganske vist vil et dorsk Menneske, dersom hans sociale Følelser og Sympathier ere vel udviklede, blive ledet til gode Hand-

linger og kan have en meget følsom Samvittighed. Men Alt, hvad der gjør Menneskets Indbildningskraft mere levende og styrker den Vane at mindes og samle forbigangne Indtryk, vil gjøre Samvittigheden mere følsom og kan endogsaa til en vis Grad veje op mod svage sociale Følelser og Sympathier.

Menneskets moralske Natur har naaet det Højeste, den endnu har naaet, tildeels ved Forstandsevnernes og som en Følge heraf en retfærdig offentlig Menings Fremskridt, men særlig derved, at Sympathierne blive ømmere og mere vidt udbredte ved Virkningerne af Vane, Exempel, Undervisning og Eftertanke. Det er ikke usandsynligt, at dydige Tendenser, der have været udøvede længe, kunne nedarves. Hos de mere civiliserede Racer har Overbevisningen om Tilværelsen af en altseende Guddom havt en vigtig Indflydelse paa Fremskridtet i Moralitet. Tilsidst har Mennesket ikke længere sine Fællers Roes eller Dadel til Hovedvejledning, skjøndt Faa undgaa at blive paavirkede af den; men hans stadige Overbevisninger, kontrollerede af Fornuften, afgive den sikreste Rettesnor for ham. Hans Samvittighed bliver da hans øverste Dommer og Advarer. Ikke desto mindre ligger den første Grund eller Oprindelse til den moralske Sans i de sociale Instinkter, Sympathien medindbefattet; og disse Instinkter bleve uden Tvivl oprindelig, som hos de lavere Dyr, erhvervede ved Kvalitetsvalg.

Man har ofte anført Troen paa en Gud ikke blot som den største men ogsaa som den mest afgjørende Forskjel mellem Mennesket og de lavere Dyr. Det er imidlertid, som vi have seet, umuligt at godtgjøre, at denne Tro er medfødt eller instinktmæssig hos Mennesket. Paa den anden Side synes Troen paa altgjennemtrængende Aandevirksomheder at være udbredt overalt; og den er aabenbart en Følge af et betydeligt Fremskridt i Menneskets Forstandsevner og et endnu større Fremskridt i Indbildningskraft,

Opmærksomhed og Forundring. Jeg veed vel, at den antagne, instinktmæssige Tro paa Gud bruges af Mange som et Bevis for Guds Tilværelse. Men det er et temmelig letfærdigt Bevis, da vi saa vilde blive nødte til at tro paa Tilværelsen af mange grusomme og ondsksfulde Aander, der havde lidt mere Magt end Mennesket; thi Troen paa dem er langt mere udbredt end Troen paa en velgjørende Guddom. Forestillingen om en stor og gavmild Skaber af Universet synes ikke at opstaa hos Mennesket, førend han er blevet uddannet ved længe fortsat Kultur.

Den, som troer, at Mennesket har udviklet sig fra en eller anden lavtorganiseret Form, vil naturligt komme til at spørge, hvordan dette rimer sig med Troen paa Sjælens Udødelighed. De barbariske Menneskeracer have, som Hr. J. Lubbock har viist, ikke nogen tydelig Tro i saa Henseende; men Beviser, hentede fra de Vildes første Forestillinger, ere, som vi nylig have seet, af liden eller ingen Vægt. Der er sagtens ikke Mange, der have følt sig besværede ved det Umulige i at bestemme, paa hvilket bestemt Tidspunkt i Individets Udvikling (ligefra de første Spor af den lille Kimblære til Barnet enten før eller efter dets Fødsel), Mennesket bliver et udødeligt Væsen, og saa er der vel heller ikke nogen større Grund til at ængstes over, at dette Tidspunkt heller ikke kan fastsættes i den trinvis opadstigende Række af organiske Væsner.¹⁾

Jeg veed godt, at de Slutninger jeg kommer til i dette Værk, af Nogle ville blive denuncerede som i høj Grad irreligiøse; men Denuncianterne ere i saa Fald forpligtede til at vise, hvorfor det er mere irreligiøst at forklare Menneskets Oprindelse som en bestemt Arts Afstamning fra en eller anden Form i Kraft af Varieringslove og Kvalitetsvalg, end det er at forklare Individets Fødsel ved de

¹⁾ Hr. J. A. Picton drøfter dette Spørgsmaal i *•New Theories and the Old Faith•*, 1870.

almindelige Reproduktionslove. Baade Artens og Individets Fødsel ere ligestillede Dele af den store Rækkefølge af Begivenheder, som vi vægre os ved at se som et blindt Tilfældes Resultat. Forstanden oprøres ved en saadan Slutning, enten vi saa ere tilbøjelige til at tro, at enhver lille Variering i Bygning, — hver enkelt Pars Slutten sig sammen i Ægteskab, — hvert Frøs Udspredelse, — og andre saadanne Begivenheder ere blevne anordnede i et eller andet specielt Øjemed, eller ikke.

Parringsvalget er blevet behandlet meget udførligt i disse Bind; da det, som jeg har forsøgt at vise, har spillet en meget vigtig Rolle i den organiske Verdens Historie. Da der er blevet givet Resumé af hvert enkelt Kapitel, vilde det være overflødigt her at tilføje et i Enkeltheder gaaende Resumé. Jeg veed vel, at der er Meget, der staaer som tvivlsomt, men jeg har bestræbt mig for at fremstille det Hele saa upartisk som muligt. I Dyrerigets lavere Klasser har Parringsvalget Intet udrettet; saadanne Dyr sidde ofte hele deres Liv fæstnede til samme Plet eller begge Kjøen ere samlede i eet Individ, eller hvad der er endnu vigtigere, deres intellektuelle Evner og Opfattelses-evner ere ikke saa vidt udviklede, at Dyrene kunne have nogen Følelse af Kjærlighed eller Skinsyge eller kunne udøve noget Valg. Men saa snart vi komme til Leddyrene og Hvirveldyrene, selv til de laveste Klasser i disse to store Underafdelinger, finde vi, at Parringsvalget har virket meget her; og det fortjener at bemærkes, at vi her finde Forstandsevnerne udviklede i det højeste Maal men i to meget forskellige Rækker, nemlig hos Hymenoptera (Myrer, Bier o. s. v.) blandt Leddyrene og hos Pattedyrene, Mennesket medindefattet, blandt Hvirveldyrene.

I de fleste Klasser af Dyreriget hos Pattedyr, Fugle, Krybdyr, Fisk, Insekter, ja endogsaa Krebsdyr, følge Forskjellighederne mellem Kjønnene næsten nøjagtigt de samme Regler. Hannerne ere næsten altid de Bejlende; og de

alene ere bevæbnede med særegne Vaaben, hvormed de kunne bekæmpe deres Rivaler. De ere i Almindelighed større og stærkere end Hunnerne og ere i Besiddelse af de Egenskaber, der fordres, nemlig Mod og Stridbarhed. De ere enten udelukkende eller meget bedre end Hunnerne forsynede med Organer til Frembringelsen af vokal eller instrumental Musik og med lugtafsøndrende Kjertler. De ere prydede med uendelig forskjelligartede Vedhæng og med de meest straalende og iøjnefaldende Farver, der ofte ere ordnede i elegante Mønstre, medens Hunnerne slet ikke ere prydede. Naar Kjønne afvige fra hinanden i vigtigere Bygningsforhold, er det Hannen, der er forsynet med Bevægelsesorganer, hvormed den kan indhente hende og ofte med Griberedskaber, hvormed den kan holde hende fast. Disse forskellige Bygningsdele, som tjene til at be-
 daare eller fastholde Hunnen, udvikles hos Hannen ofte kun en vis Tid af Aaret, nemlig i Parringsstiden. De ere i mange Tilfælde blevne overførte i en større eller mindre Grad paa Hunnerne, og i saa Tilfælde vise de sig her som rene Rudimenter. Hannerne miste dem ved Kastrering. I Almindelighed ere de ikke udviklede hos Hannen i dens tidligste Ungdom, men fremkomme kort Tid før den bliver kjønsmoden. Derfor ligne i de fleste Tilfælde Ungerne af begge Kjøen hinanden, og Hunnerne ligne hele deres Liv deres unge Afkom. I næsten enhver stor Klasse støder man paa nogle faa anomale Tilfælde, hvor der har fundet en næsten fuldstændig Ombytning Sted af de for Kjønne ejendommelige Karakterer, idet Hunnerne faa de Karakterer, som ere ejendommelige for Hannerne. Denne for-
 bavsende Ensformighed i de Love, som styre Forskjellighederne mellem Kjønne i saa mange og saa vidt adskilte Klasser, er forstaaelig, dersom vi indrømme, at der har været en almindelig Aarsag virksom gjennem alle Dyre-
 rigets højere Klasser, nemlig Parringsvalget.

Parringsvalget beroer paa, at visse Individer have været heldigere end andre Individer af samme Kjøen i deres Be-

stræbelser for Artens Forplantning; medens Kvalitetsvalget beroer paa, at begge Kjøen i alle Aldre have været heldige overfor de almindelige Livsbetingelser. Der findes to Slags Parringskampe; i det ene kæmper Individuer af samme Kjøen, i Almindelighed Hankjøen, med hinanden, idet de enten dræbe eller bortjage deres Rivaler, medens Hunnerne holde sig passive; i det andet er Kampen ligeledes mellem Individuer af samme Kjøen, idet de søge at opflamme eller bedaare det andet Kjøen, i Almindelighed Hunnerne, som ikke længere holde sig passive, men udvælge sig de mest behagelige Mager. Dette sidste Slags Udvælgelse er nøje analogt med det Mennesket, sig selv uafvidende, men virksomt, anvender ligeoverfor sine Husdyr og dyrkede Planter, naar han i lang Tid bliver ved at udvælge de kjønneste eller nyttigste Individuer uden at nære noget Ønske om at modificere Racen.

Arvelighedslovene afgjøre, hvorvidt Karakterer, der ere erhvervede ved Parringsvalg ved et af Kjønne, skulle nedarves til det samme Kjøen eller til begge, lige saa vel som i hvilken Alder, de skulle udvikles. Det lader til, at Varieringer, som opstaa sent, i Almindelighed nedarves til samme Kjøen og kun til det. Variabiliteten er den nødvendige Basis for Udvælgelsens Virken og er fuldstændig uafhængig af den. Deraf følger, at Varieringer af den samme almindelige Natur ofte ere blevne benyttede og op-hobede ved Parringsvalget overfor Artens Forplantning og af Kvalitetsvalget overfor de almindelige Livsbetingelser. Derfor kunne sekundære Kjønsskarakterer, naar de nedarves ligelig til begge Kjøen, kun skjelnes fra almindelige Artskarakterer, naar de sees i Belysning af Analogier. De Modifikationer, der erhverves ved Parringsvalg, ere ofte saa stærkt udprægede, at de to Kjøen hyppigt ere blevne regnede for bestemte Arter, eller endogsaa for bestemte Slægter. Saadanne stærkt udprægede Forskjelligheder maa paa en eller anden Maade være meget vigtige, og vi vide, at de i nogle Tilfælde ere blevne erhvervede, til Trods for

at de ikke blot ere ubekvemme for Dyret, men endogsaa ligefrem udsætte det for Fare.

Troen paa Parringsvalgets Magt hviler hovedsagelig paa følgende Betragtninger. De Karakterer, som vi have mest Grund til at antage ere blevne saaledes erhvervede, ere bundne til det ene Kjøen, og dette alene gjør det sandsynligt, at de paa en eller anden Maade staa i Forbindelse med Reproduktionsakten. Disse Karakterer ere i utallige Tilfælde kun fuldt udviklede, naar Dyret er udvokset og ofte kun til en vis Tid af Aaret, som altid er Parringstiden. Hannerne (vi forbigaa nogle faa Undtagelsestilfælde) ere de mest aktive i deres Bejlen, de ere de bedst væbnede og ere gjorte mest tiltrækkende paa forskjellige Maader. Særligt maa man lægge Mærke til, at Hannerne stille deres Yndigheder tilskue med udsøgt Omhu i Hunnernes Nærverelse; og at de sjældent eller aldrig stille dem tilskue undtagen i Parringstiden. Det er utroligt, at al denne Stillen tilskue skulde være uden Maal eller Med. Endelig have vi bestemt Bevis for, at hos nogle Pattedyr og Fugle, ere Individerne af det ene Kjøen istand til at føle en stærk Antipathi eller Sympathi for visse Individier af det andet Kjøen.

Naar vi mindes disse Kjendsgjæringer og heller ikke glemme de stærke Resultater af Menneskets ubevidste Racevalg, saa forekommer det mig næsten sikkert, at dersom Individerne af det ene Kjøen gennem en lang Række af Generationer foretrak at parres med visse Individier af det andet Kjøen, der vare karakteriserede paa en eller anden ejendommelig Maade, saa vilde Afkommet langsomt men sikkert blive modificeret paa denne samme Maade. Jeg har ikke lagt Skjul paa, at det er tvivlsomt, undtagen naar Hannerne ere talrigere end Hunnerne, eller naar der er Tale om Polygami, hvorledes de mere tiltrækkende Hanner kunne efterlade sig et større Antal Unger, der kunne nedarve deres Overlegenhed i Prydelse eller andre Løkkemidler end de mindre tiltrækkende Hanner;

men jeg har viist, at dette rimeligvis vilde bevirkes derved, at Hunnerne — særlig de mest kraftige Hunner, som først vilde være færdige til at parres — foretrak de Hanner, der ikke blot vare de mest tiltrækkende, men ogsaa samtidig vare de kraftigste og seierrigste.

Omendskjøndt vi have bestemt Bevis for, at Fugle lægge Mærke til straalende og skønne Gjenstande, saaledes som den avstralske Kravefugl, og omendskjøndt de ganske vist sætte Pris paa Sangevnen, saa er jeg dog villig til at indrømme, at det er en forbavsende Kjendsgjærning, at mange Fugles og nogle Pattedyrs Hanner skulde have saa megen Smag, at de kunde sætte Pris paa, hvad der uden Tvivl er blevet udviklet ved Parringsvalget; og dette er endnu mere forbavsende, naar Talen er om Fiske, Krybdyr og Insekter. Men vi kjende i Virkeligheden meget lidt til de lavere Dyrs Sjæleliv. Man kan f. Ex. ikke antage, at Paradisfuglenes eller Paafuglenes Hanner skulde gjøre sig saa megen Umage med at rejse og vifte deres skønne Fjer for Hunnerne til ingen Nytte. Vi maa endvidere vel huske paa en Kjendsgjærning, der blev meddelt i et tidligere Kapitel efter en udmærket Hjemmelsmand, den nemlig, at forskjellige Paafuglehøns, da de bleve holdte borte fra en beundret Han, forbleve Enke en hel Sæson igjennem, hellere end at de vilde parres med en anden Fugl.

Ikke desto mindre kjender jeg ikke nogen Kjendsgjærning i Naturhistorien mere vidunderlig end den, at Argusfasanens Hun skulde være istand til at sætte Pris paa de fine Schatteringer i de en Kugle i et Hul forestillende Prydelser og de elegante Mønstre paa Hannernes Vingefjer. Den, som antager, at Hannen blev skabt, saadan som den nu er, maa indrømme, at de store Fjer, som gjør, at Vingerne ikke kunne bruges til at flyve med, og som ligesaa vel som de primære Fjer stilles tilskue paa en Maade, der er ganske ejendommelig for denne Art under dens Bejlingsperiode og ikke paa nogen anden Tid, bleve givne den til Prydelse. I saa Tilfælde maa han

ligeledes indromme, at Hunnen blev skabt og begavet med Evne til at sætte Pris paa saadanne Prydelser. Jeg troer nu, at Argusfasanens Han erhvervede sin Skjønhed efterhaanden, derved at Hunnerne gennem mange Generationer foretrak de mest prydede Hanner; medens samtidig Hunnerne gik fremad i æsthetisk Dygtighed ved Øvelse eller Vane paa samme Maade som vor Smag efterhaanden forbedres. Hos Hannen kunne vi paa Grund af den heldige Omstændighed, at nogle faa Fjer ikke ere blevne modificerede, tydeligt se, hvorledes simple Pletter med en lille gulbrun Schattering paa den ene Side efterhaanden og langsomt Trin for Trin kunne være blevne udviklede til de vidunderlige, en Kugle i et Hul forestillende, Ornament; og det er rimeligt, at de i Virkeligheden bleve saaledes udviklede.

Enhver, som gaaer ind paa Udviklingstheorien, men som mener, at det er meget vanskeligt at gaa ind paa, at Hunnerne hos Pattedyr, Fugle, Krybdyr og Fisk skulde kunne have erhvervet det Overmaal af Smag, som Hannerne Skjønhed forudsætter, og som i Almindelighed falder sammen med vor egen Smag, han burde betænke, at hos ethvert Medlem af Hvirveldyrrækken er Hjernens Nerveceller direkte affødte af de Nerveceller, som hele Rækkens fælles Stamform havde. Saaledes bliver det forstaaeligt, at Hjernen og Aandsevnerne under ens Betingelser skulde kunne være istand til gennemgaa næsten den samme Udviklingsproces og som en Følge deraf kunne udføre næsten de samme Funktioner.

Den Læser, som har gjort sig den Ulejlighed at arbejde sig igjennem de forskjellige Kapitler, som ere helligede Parringsvalget, vil være istand til at bedømme, hvorvidt de Slutninger, jeg kommer til, ere tilstrækkeligt begrundede. Dersom han gaaer ind paa disse Slutninger, kan han, synes jeg, ogsaa roligt udstrække dem til ogsaa at gjælde for Mennesket; men det vilde være overflødigt her at gentage, hvad jeg saa nyligt har sagt om den Maade, paa

hvilken Parringsvalget aabenbart har virket baade paa Sværd- og Spindesiden, idet den har faaet Mand og Kvinde til at afvige fra hinanden i Sjæl og Legeme og har faaet de forskjellige Racer til at afvige fra hinanden i de forskjellige Karakterer ligesom ogsaa fra deres gamle, lavtorganiserede Forfædre.

Den, der gaaer ind paa Parringsvalget, vil komme til den mærkelige Slutning, at Hjernesystemet ikke blot regulerer de fleste af Legemets eksisterende Funktioner, men at det indirekte har paavirket den fremadskridende Udvikling af forskjellige af Legemets Bygningsforhold og visse Aandsevner. Mod, Stridbarhed, Udholdenhed, Styrke og Legemsstørrelse, Vaaben af alle Slags, lydfrembringende Organer, baade af vokale og instrumentale Lyde, straalende Farver, Striber og Tegn og smykkende Vedhæng ere alle blevne indirekte erhvervede ved det ene Kjøen eller det andet gennem Elskov og Skinsyge, gennem Vurdering af det Skjønne, som det aabenbarer sig i Lyd, Farve eller Form og gennem at vælge; og disse Sjæleevner ere jo aabenbart afhængige af Hjernesystemets Udvikling.

Mennesket undersøger med samvittighedsfuld Omhu sine Hestes, sit Kvægs og sine Hundes Karakter og Stamtræ, før han parrer dem, men naar det gjælder hans eget Ægteskab, tager han sjældent eller aldrig saadanne Hensyn. Han drives næsten af de samme Motiver som de lavere Dyr, naar de have frit Valg, skjøndt han for saa vidt er Dyrene overlegen, som han sætter stor Pris paa aandelig Skjønhed og Dyder. Paa den anden Side tiltrækkes han stærkt af blot og bar Rigdom eller Rang. Og dog kunde han ved Udvælgelse gjøre Noget ikke blot for sit Afkoms legemlige Skikkelse, men ogsaa for dets intellektuelle og moralske Egenskaber. Folk af begge Kjøen burde afholde sig fra Ægteskab, dersom de paa en eller anden udpræget Maade stod tilbage i det Legemlige eller i det Sjælelige; men saadanne Ønsker er utopiske og ville aldrig blive, om

det saa end kun var delvis, realiserede, før Arvelighedslovene kjendes helt igjennem. Alle de, der hjælpe til at opnaa dette, tjene en god Sag. Naar Principerne for Opdrætning og Nedarving blive bedre forstaaede, skulle vi ikke længere høre uvidende Medlemmer af Lovgivningen med Foragt forkaste en Plan om paa en nem Maade at forvisse sig om, hvorvidt Ægteskaber mellem Blodsforvandede ere skadelige for Mennesket eller ikke.

Menneskeslægtens Fremskridt i Velstand er et meget indviklet Spørgsmaal: alle de, som ikke kunne holde deres Børn oppe over ligefrem Fattigdom, burde lade være med at gifte sig; thi Fattigdommen er ikke blot et stort Onde, men den søger ogsaa stadig at formere sig, idet den fører til letsindige Ægteskaber. Paa den anden Side bemærker Hr. Galton, dersom de Kloge lade være med at gifte sig, medens de Letsindige gifte sig, saa ville vi faa de ringere Medlemmer af Samfundet til at fortrænge de Bedre. Mennesket er uden Tvivl ligesom ethvert andet Dyr skredet fremad til sit nuværende høje Stade gennem en Tilværelseskamp, der har været en Følge af hans hurtige Formering; og skal Mennesket skride endnu videre frem, maa han vedblive at være en haard Tilværelseskamp underkastet, ellers vil han synke hen i Ladhed og de bedst begavede Mænd ville ikke være heldigere i Tilværelseskampen end de mindre begavede. Derfor maa det Forhold, i hvilket vi formere os, skjøndt det medfører mange og iøjnefaldende Onder paa ingen Maade formindskes betydeligt. Der skulde være fri Konkurrence for Alle, og de Dygtigste skulde ikke ved Love eller Skikke forhindres fra at klare sig bedst og fra at opføde det største Antal Børn. Vigtig som Tilværelseskampen har været og endnu stadig er, saa er der dog, naar man tager Hensyn til det Højeste i Menneskenaturen, andre Ting, der ere endnu vigtigere. Thi de moralske Egenskaber ere gaaede fremad, enten direkte eller indirekte, meget mere ved Virkningerne af Vane ved Eftertanke, Undervisning, Religion o. s. v. end ved Kvali-

tetsvalg; skjøndt de sociale Instinkter, som afgave Grundlaget for Udviklingen af den moralske Sands sikkert kunne tilskrives den nysnævnte Magt.

Den Hovedslutning, vi ere komne til i dette Værk, nemlig den, at Mennesket nedstammer fra en eller anden lavt organiseret Form, vil, det gjør mig ondt, være meget ubehagelig for Mange. Men der kan neppe være Tvivl om, at vi nedstamme fra Barbarer. Den Forbavselse, der greb mig, første Gang jeg saae en Flok Ildlændere paa en vild og vildsom Kyst, skal jeg aldrig glemme; thi den Tanke slog mig straks, at saadan saae vore Forfædre ud. Disse Mennesker vare aldeles nøgne, oversmurt med Maling, deres lange Haar var sammenfiltret, Fraaden stod dem om Munden af Ophidselse og deres Udtryk var vildt, opskræmmet og mistroisk. De kunde næsten Ingenting gjøre med deres Hoved eller Hænder og levede ligesom vilde Dyr af hvad de kunde faa fat paa; de havde ingen Regjering og vare aldeles ubarmhjertige overfor Enhver, der ikke hørte til deres egen lille Stamme. Den, som har seet en Vild i hans Hjemstavn, vil ikke skamme sig meget, ifald han skulde blive nødt til at erkjende, at der flød en endnu beskednere Skabnings Blod i hans Aarer. Jeg for min Part vil lige saa gjerne nedstamme fra den modige lille Abekat, som trodsede sin frygtede Fjende for at frelse sin Vogters Liv; eller fra den gamle Bavian, som løb ned ad Bjergene og førte sin unge Kammerat i Triumf bort mellem en Skare af forbavsede Hunde — som fra en Vild, der glæder sig ved at pine sine Fjender, som bruger blodige Ofre, dræber sine Børn uden Samvittighedsnag, behandler sine Koner som Trælle, Intet kjender til Anstændighed og plages af den forskrækkeligste Overtro.

Mennesket er virkelig undskyldt, dersom det føler sig stolt ved at være steget, skjøndt ikke ved egne Anstrængelser, op til det allerøverste Trin af den organiske Række; og den Tanke at være stegen saaledes istedetfor oprindelig

at være bleven stillet der, maa indgyde ham Haab om en endnu højere Bestemmelse i en fjern Fremtid. Men vi have ikke her med vore Forhaabninger eller vor Frygt at gjøre, kun med Sandheden, saa vidt vor Fornuft tillader os at skjelne. Jeg har givet de bedste Beviser, jeg kunde, og vi maa, synes det mig, indrømme, at Mennesket med alle hans ædle Egenskaber, med hans Sympathi, som kan vækkes for det Allerlaveste, med hans Velvillie, som strækker sig ikke blot til hans Medmennesker, men ogsaa til den laveste levende Skabning, med hans guddommelige Forstand, som har trængt ind i Solsystemets Bevægelser og Sammensætning — med alle disse høje Evner maa vi indrømme, at Mennesket dog i sin legemlige Skikkelse bærer det uudslettelige Mærke af sin lave Herkomst.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Jens E. Hansen
Bogbinder